

**THE TEXT IS FLY
WITHIN THE BOOK
ONLY**

**SOME
PAGES
ARE TEXT
DAMAGED**

NOVUM
TESTAMENTUM
LATINE
ED.
F. BRANDSCHEID

L - 225 B 58

Kansas City
Public Library

This Volume is for
REFERENCE USE ONLY

KANSAS CITY, MO PUBLIC LIBRARY

NOVUM TESTAMENTUM
LATINE.

NOVUM ESTAMENTUM LATINE.

VULGATAE VERSIONIS CLEMENTINAE
II BREVES CAPITULORUM INSCRIPTIONES ET LOCOS
PARALLELOS UBERIORES ADDIDIT

FRIDERICUS BRANDSCHEID,
GYMNASII HADAMARIENSIS OLIM CONRECTOR.

EDITIO ALTERA.

CUM APPROBATIONE REV ARCHIEP FRIBURGENSIS.

FRIBURGI BRISGOVIAE.
SUMPTIBUS HERDER,
TYPOGRAPHI EDITORIS PONTIFICII.
MCMI.

VINDOBONAE, ARGENTORATI, MONACHII, St LUDOVICI AMERICAÆ.

Imprimatur.

Friburgi Bisiſgoviae, die 22. Iunii 1901.

‡ Thomas, Archiep̃ps.

Omnia iura reservantur.

Typis Herderianis Friburgi Bisiſgoviae.

EDITOR LECTORI.

QUAM tibi hanc, amice lector, editionem Novi Testamenti ex Vulgata versione latina offerimus, simul nova eademque veterrima est. Veterri-
mus est enim sacer ille textus latinus, qui una cum graeco et partim hebraeo atque ex iisdem temporibus oriundae Ecclesiae christianae natus, a s. Hieronymo ex auctoritate Ecclesiae correctus, ab eadem Ecclesia summa cum vigilantia ac diligentia ad nostra usque tempora integer conservatus est. Nova est forma exterior libri, quippe minor quam magna illa usitata volumina in quarto et octavo maiore. Est enim hic noster liber ad usum studiosae iuventutis in academiis, seminariis et gymnasiis aptior, ad portandum levior, ad manu tractandum habilior, idque nullo cum damno claritatis et perspicacitatis. Nova est deinde summariorum capitum brevior forma, quae facilem totius capitis conspectum praebet, quamvis maximam partem ex maioribus illis editionis Vaticanae anni MDXCII deprompta sint. Novus est denique Bibliorum concordantiae sive locorum parallelorum auctus numerus a doctissimis viris desideratus, quorum pars loci iidem sunt atque editioni Vulgatae Clementinae tertiae anni MDXCVIII additi, ex correctoriis eiusdem editionis correcti; pars altera minoris quidem sunt momenti quam illi gravissimi,

qui auctoritate Ecclesiae catholicae praediti sunt, ad comparandum tamen grati, ad intelligendum sacrum textum non prorsus inutiles. Horum omnium ad commodiorem studiosi lectoris usum qui ex Novo Testamento desumpti sunt loci, in margine laterali ponuntur, qui autem ex Veteri Testamento, in imo margine colliguntur.

Quod autem ad ipsum sacrum textum attinet, iustorum ac severorum Clementis VIII. Papae memores praescriptorum, quae praefatione ad primam editionem Vulgatae anni MDXCII ac deinde in sequentibus repetita pronuntiavit, has leges nobis proposuimus, ut eum ex exemplari nostro Bibliorum sacrorum Romae typis Sacrae Congregationis de propaganda fide MDCCCLXI excuso integrum immutatumque, sicut praeceptum est, typis mandaremus immutata etiam Veterum interpunctione.

PRAEFATIO AD LECTOREM

EX EDITIONE VATICANA ANNI MDXCII.

IN multis magnisque beneficiis, quae per sacram Tridentinam synodum Ecclesiae suae Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot latinas editiones divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quae longo tot saeculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quod ex recentibus editionibus non paucae ad haereses huius temporis confirmandas licenter detortae videbantur: ipsa certe tanta versionum varietas atque diversitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra aetate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est ¹, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Huius autem veteris ac vulgatae editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens praestantia, ut eam ceteris omnibus latinis editionibus longe anteferendam esse, apud aequos iudices in dubium revocari non posset.

¹ Praef. in Iosue.

Qui namque in ea libri continentur (ut a maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione latina, quam sanctus Hieronymus communem et Vulgatam¹, sanctus Augustinus Italam², sanctus Gregorius Veterem translationem appellat³. Ac de veteris quidem huius, sive Italiae editionis sinceritate atque praestantia praeclarum sancti Augustini testimonium exstat in secundo libro *De doctrina christiana*⁴, ubi latinis omnibus editionibus, quae tunc plurimae circumferebantur, Italam praeferendam censuit, quod esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiae. De sancto vero Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus⁵ hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque Hebraeorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita praedicat⁶, ut eius translationem, quam novam appellat, ex hebraeo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus ante-

¹ *S. Hieron.* in c. 19 Isaiae.

² *S. Aug.* lib. 2 Doct. christ. c. 14.

³ *S. Greg.*, Epist. dedic. ad Leandrum c. 5 in fine

⁴ *S. Aug.* ubi supra ⁵ Lib. 18 De civ. Dei c. 43.

⁶ Lib. 20 Moral. 24.

ponit¹, eamque ab ecclesiis christianis communiter recipi ac probari affirmat², quod sit in verbis clarior, et veracior in sententiis. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modo, sed etiam Graecis valde probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium et Prophetas ex Hieronymi versione in graecum eleganti sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceterae, quae pene innumerales erant, quasi lapsae de manibus theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immerito catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum ita celebrat, ut iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria praestare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiae utilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temere emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta synodus Tridentina illud decreto suo sapienter adiecit, ut haec ipsa vetus ac vulgata editio emen-

¹ Lib. 6 Etymol. c. 5.

² Lib. I De divin. offic. 12.

datissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate et approbatione Superiorum excudere. Quo decreto simul typographorum temeritati ac licentiae modum imposuit, et pastorum Ecclesiae in tanto bono quam diligentissime retinendo et conservando, vigilantiam, atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academiarum theologi in editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, et codices manuscripti complures et vetustiores Summi Pontificis iussu conq̃uisti, atque in Urbem advecti erant; et demum, quoniam exsecutio generalium Conciliorum, et ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicae Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiae partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aliisque tum sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque hebraicis, graecisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum conventum illum ob varias gravissimasque Sedis Apostolicae occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, et opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum iam esset excusum,

et ut in lucem emitteretur idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia preli vitio irrepsisse, quae iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte praeventus praestare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, eius animi intentionem exsecutus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, et qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce retractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiae universae gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuvante perfectum est. Accipe igitur christiane lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacrae Scripturae editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quae ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, hebraeis, graecisque fontibus, et ipsis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia quae mutanda videbantur, consulto immutata relictas sunt; tum quod ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam

sanctus Hieronymus¹ non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut maiores nostri, qui ex hebraeis et graecis latina fecerunt, copiam meliorum et emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum aetatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri evaserunt; tum denique quia sacrae Congregationi amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam editionem latinam a mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, suae pristinae integritati ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere, eaque restituta, ut quam emendatissime imprimeretur iuxta Concilii oecumenici decretum pro viribus operam dare. Porro in hac editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur liber tertius et quartus Esdrae inscripti, quos inter canonicos libros sacra Tridentina synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassae regis Oratio, quae neque hebraice, neque graece quidem exstat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius canonici libri, extra canonicae Scripturae seriem posita sint: et nullae ad marginem concordantiae (quae posthac inibi apponi non prohibentur),

¹ Ep. ad Suniam et Fretellam, Praef. Ev. ad Damasum.

nullae notae, nullae variae lectiones, nullae denique praefationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, praefationes sancti Hieronymi, et alia id genus in aliis editionibus inseruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque utilitate in posterum adiciantur; ita tamen, ut lectiones variae ad marginem ipsius textus minime annotentur.

S. .HIERONYMI IN EVANGELISTAS AD
DAMASUM PRAEFATIO ¹.

NOVUM opus facere me cogis ex veteri, ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: et quia inter se variant, quae sint illa quae cum graeca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa praesumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, et canescentem iam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, et a saliva, quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod et tu, qui Summus Sacerdos es, fieri iubes: et verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant, quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quaerenda de pluribus: cur non ad graecam originem revertentes,

¹ *S. Hieronymi Opera* ed. *Vallarsi*. Venetius 1766 ss. X, 659—664.

ea quae vel a vitiosis interpretibus male edita, vel a praesumptoribus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus addita sunt aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de Veteri disputo Testamento, quod a Septuaginta senioribus in graecam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quaero quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos et veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor Testamento: quod graecum esse non dubium est, excepto apostolo Matthaeo, qui primus in Iudaea Evangelium Christi hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, et diversos rivulorum tramites ducit: uno de fonte quaerendum est. Praetermitto eos codices, quos a Luciano et Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio: quibus utique nec in toto Veteri Instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata doceat falsa esse quae addita sunt. Igitur haec praesens praefatiuncula pollicetur quattuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum graecorum emendata collatione, sed veterum, quae ne multum a lectionis latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quae sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Caesariensis episcopus Alexandrinum secutus Ammonium, in

decem numeros ordinavit, sicut in graeco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quae in Evangeliiis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, et in Marco plura Lucae atque Matthaei: rursum in Matthaeo plura Ioannis et Marci, et in ceteris reliquorum quae aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque Canones legeris, qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, et similia omnium scies, et singulis sua quaeque restitues. In Canone primo concordant quattuor, Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthaeus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthaeus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthaeus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthaeus, Lucas. In sexto duo, Matthaeus, Marcus. In septimo duo, Matthaeus, Ioannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria unusquisque, quae non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero Evangeliiis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus increscit. Hic nigro colore praescriptus, sub se habet alium ex minio numerum discolorem, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus, in quo sit Canone requirendus. Cum igitur aperto codice, verbi gratia,

*

Illud sive illud capitulum scire volueris, cuius Canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, et recurrens ad principia, in quibus Canonum est distincta congeries, eodemque statim Canone ex titulo frontis invento, illum quem quaerebas numerum eiusdem evangelistae, qui et ipse ex inscriptione signatur, invenies: atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, adnotabis. Et cum scieris, recurrens ad volumina singulorum, et sine mora repertis numeris, quos ante signaveras, reperiens et loca, in quibus vel eadem, vel vicina dixerunt.

Opto, ut in Christo valeas, et mei memineris, Papa beatissime.

EIUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
ECCLESIASTICORUM SIVE DE VIRIS
ILLUSTRIBUS¹.

PAULUS apostolus, qui ante Saulus, extra nume-^{Act 7,}
rum duodecim apostolorum, de tribu Benjamin⁵⁸
et oppido Iudaeae Giscalis fuit, quo a Romanis
capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciae com-
migravit, a quibus ob studia Legis missus Hiero-^{Act 22,}
solymam, a Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas³
meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci
martyris Stephani, et acceptis a pontifice templi
epistolis, ad persequendos eos qui Christo credide-

¹ Ibid. II, 827 ss.

rant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quae in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad praedicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus, et iuncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Hierosolymam, a Petro, Iacobo et Ioanne Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conversatione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vicesimo quinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudaeae successit Felici, Romam victus mittitur, et biennium in libera manens custodia, adversus Iudaeos de adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione, necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiae, Paulum a Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus praedicaretur, sicut ipse scribit in secunda Epistola ad Timotheum, eo tempore quo et passus est, de vinculis dictans Epistolam: «In prima mea satisfactione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, et confortavit me, ut per me praedicatio compleretur, et audirent omnes gentes, et liberatus sum de ore leonis.» Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus: «Liberatus sum de ore leonis.» Et statim: «Liberavit me Dominus ab omni opere malo, et

² Tim
4, 16. 17

² Tim
4, 18.

salvabit me in regnum suum caeleste», quod scilicet praesens sibi sentiret imminere martyrium. Nam et in eadem Epistola praemiserat: «Ego enim iam ^{2 Tim} immolor, et tempus resolutionis meae instat.» ^{4, 6} Hic ergo quarto decimo Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romae pro Christo capite truncatur, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini tricesimo septimo. Scripsit autem novem ad septem ecclesias epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas, praeterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quae fertur ad Hebraeos, non eius creditur, propter styli sermonisque dissonantiam, sed vel Barnabae iuxta Tertullianum, vel Lucae evangelistae iuxta quosdam, vel Clementis Romanae postea Ecclesiae episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse et ornasse sermone. Vel certe quia Paulus scribebat ad Hebraeos, et propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverat, scripserat ut Hebraeus hebraice, id est, suo eloquio disertissime, ut ea quae eloquenter scripta fuerant in hebraeo, eloquentius verterentur in graecum, et hanc causam esse, quod a ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam et ad Laodicensis, sed ab omnibus exploditur.

IACOBUS, qui appellatur frater Domini, cognomen ^{Gal. x, 19} Iustus, ut nonnulli existimant, Ioseph, ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariae sororis

10 19,25 matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini statim ab apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quae de septem Catholicis est, quae et ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegesippus, vicinus apostolicorum temporum, in quinto Commentariorum libro de Iacobo narrans, ait: «Suscepit ecclesiam Hierosolymorum post apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. Multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus fuit, nec unctus fuit unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur templum, et fixis genibus pro populo deprecabatur in tantum, ut camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur.» Dicit et alia multa, quae enumerare longum esset. Sed et Iosephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, et Clemens in septimo Ἰποτυώσεων, mortuo Festo, qui Iudaeam regebat, missum esse a Nerone successorem eius Albinum, qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, pontifex, adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregavit, et compellens publice Iacobum, ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. Qui cum praecipitatus de pinna templi, confractis cruribus, adhuc semianimis tendens ad caelum manus, diceret:

«Domine, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt»; Lc. 23, 34.
 fullonis fuste, quo uda vestimenta extorqueri solent,
 in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus,
 tantae eum sanctitatis fuisse et celebritatis in populo,
 ut propter eius necem, creditum sit subversam esse
 Hierosolymam. Hic est de quo Paulus apostolus
 scribit ad Galatas: «Alium autem apostolorum vidi Gal. 1, 19.
 neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.» Et Aposto-
 lorum super hoc crebrius Acta testantur. Evange- Act. 1, 13,
 lium quoque quod appellatur secundum Hebraeos, 12, 17,
 et a me nuper in graecum latinumque sermonem 15, 13
 translatum est, quo et Origenes saepe utitur, post
 resurrectionem Salvatoris refert: «Dominus autem
 cum dēdisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad
 Iacobum, et apparuit ei. Iuraverat enim Iacobus,
 se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat
 calicem Domini, donec videret eum resurgentem a
 dormientibus.» Rursusque post paululum: «Afferte»,
 ait Dominus, «mensam et panem.» Statimque ad-
 dicitur: «Tulit panem et benedixit, ac fregit, et dedit
 Iacobo Iusto, et dixit ei: Frater mi, comede panem
 tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus.»
 Triginta itaque annos Hierosolymorum rexit eccle-
 siam, id est, usque ad septimum Neronis annum,
 et iuxta templum, ubi et praecipitatus fuerat, se-
 pultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi, et
 ultimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam e
 nostris in monte Oliveti eum putaverunt conditum,
 sed falsa eorum opinio est.

SIMON PETRUS, filius Ioannis, provinciae Gali- Matth. 4, 18.
 laeae, e vico Bethsaida, frater Andreae apostoli, et

1 Petr
I, 1

princeps apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiae, et praedicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia et Bithynia, secundo Claudii imperatoris anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo et affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, et in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum qui sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quae Catholicae nominantur: quarum secunda a plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed et Evangelium iuxta Marcum, qui auditor eius et interpret fuit, huius dicitur. Libri autem, e quibus unus Actorum eius inscribitur, alius Evangelii, tertius Praedicationis, quartus Apocalypseos, quintus Iudicii, inter apocryphas scripturas repudiantur. Sepultus Romae in Vaticano, iuxta viam Triumphalem, totius orbis veneratione celebratur.

IUDAS frater Iacobi parvam, quae de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque reicitur, tamen auctoritatem vetustate iam et usu meruit, et inter sanctas Scripturas computatur.

INDEX.

	Pagina
Editor lectori	V
Praefatio ad lectorem ex Editione Vaticana anni 1592	VII
S. Hieronymi in Evangelistas ad Damasum praefatio	XIV
Eiusdem ex Catalogo scriptorum ecclesiasticorum sive De viris illustribus	XVII
Sanctum Iesu Christi Evangelium secundum <i>Matthaeum</i>	I
„ „ „ „ „ <i>Marcum</i> .	89
„ „ „ „ „ <i>Lucam</i> .	145
„ „ „ „ „ <i>Ioannem</i> .	239
Actus Apostolorum	309
Epistolae Pauli	401
Epistola beati Pauli Apostoli ad Romanos	403
„ „ „ „ ad Corinthios I ^a . . .	438
„ „ „ „ ad Corinthios II ^a . . .	471
„ „ „ „ ad Galatas	493
„ „ „ „ ad Ephesios	505
„ „ „ „ ad Philippenses . . .	518
„ „ „ „ ad Colossenses . . .	527
„ „ „ „ ad Thessalonicenses I ^a .	535
„ „ „ „ ad Thessalonicenses II ^a	543
„ „ „ „ ad Timotheum I ^a . . .	548
„ „ „ „ ad Timotheum II ^a . . .	558
„ „ „ „ ad Titum	565
„ „ „ „ ad Philemonem	569
„ „ „ „ ad Hebraeos	571

	Pagina
Epistolae catholicae	597
Epistola catholica beati Iacobi Apostoli	599
" " " Petri Apostoli I ^a	609
" " " Petri Apostoli II ^a	619
" " " Ioannis Apostoli I ^a	625
" " " Ioannis Apostoli II ^a	635
" " " Ioannis Apostoli III ^a	637
" " " Iudae Apostoli	639
Apocalypsis beati Ioannis Apostoli	643
Tabula Lectionum, Epistolarum et Evangeliorum quae in Ecclesia per annum leguntur	689

SANCTUM
IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM MATTHAEUM.

nias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob.

16 Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quattuordecim: et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quattuordecim: et a transmigracione Babylonis usque ad Christum, generationes quattuordecim.

18 Luc 1, 27 ss. 18 Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

19 Ioseph autem vir eius cum esset iustus, et nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam.

20 Luc 1, 35. 20 Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.

21 Luc 1, 31, 2, 21. Act 4, 12. 21 Pariet autem filium: et vocabis nomen eius IESUM: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpletur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem:

23 Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium: et vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24 Exsurgens autem Ioseph a somno, fecit sicut praecepit ei angelus Domini, et accepit coniugem suam.

25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium²⁵ ^{Luc} suum primogenitum: et vocavit nomen eius Iesum.^{2, 7. 21}

CAPUT II.

Magorum adoratio Fuga sanctae Familiae in Aegyptum, caedes puerorum, reditus eiusdem ex Aegypto.

1 Cum ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iudae in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam,

2 Dicentes: Ubi est qui natus est rex Iudaeorum? vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Ierosolyma cum illo.

4 Et congregans omnes principes sacerdotum, et Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudae: Sic enim scriptum est per Prophetam:

6 Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux,^{6 Io 7, 42.} qui regat populum meum Israel.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis:

8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, et interrogate diligenter de puero: et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum.

9 Qui cum audissent regem, abierunt: et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisī sunt gaudio magno valde.

11 Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum: et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham.

12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem eius, et fuge in Aegyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum.

14 Qui consurgens accepit puerum, et matrem eius nocte, et secessit in Aegyptum:

15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ex Aegypto vocavi filium meum.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus eius a bimatu et infra secundum tempus, quod exquisierat a Magis.

17 Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:

18 Vox in Rama audita est ploratus, et ululatus multus: Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt.

19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto,

20 Dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem

11 (Is 60, 6) Ps 71, 10.
20 (Ex 4, 19)

15 Os 11, 1

18 Ier. 31, 15.

eius, et vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui quaerebant animam pueri. .

21 Qui consurgens, accepit puerum, et matrem eius, et venit in terram Israel. .

22 Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo; timuit illo ire: et admonitus in somnis, secessit in partes Galilaeae

23 Et veniens habitavit in civitate, quae vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaraeus vocabitur.

CAPUT III.

Ioannes Baptista. Iesus ab eo baptizatur.

1 In diebus autem illis venit Ioannes Baptista ^{1-12 Luc 3, 3-17.} praedicans in deserto Iudaeae,

2 Et dicens: Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum. ^{Marc 1, 2-8. Io 1, 6ss}

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam pro- ^{2 4, 17; 10, 7.}phetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius.

4 Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustae, et mel silvestre.

5 Tunc exibat ad eum Ierosolyma, et omnis Iudaea, et omnis regio circa Iordanem;

6 Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

7 Videns autem multos Pharisaeorum, et Sadducaeorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira?

8 Facite ergo fructum dignum poenitentiae.

9 Et ne velitis dicere intra vos: Patrem ha- ^{9 Io. 8, 39.}

bemus
tens
Abrah

10 7, 19. IO
est. Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur

11 Io 1, 26 Act 1, 5
11 Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, et igni.

12 Cuius ventilabrum in manu sua: et permundabit aream suam: et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13-17
Marc
1, 9-11.
Luc 3, 21 s.
13 Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.

14 Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me?

15 Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.

16 Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei caeli: et vidit spiritum Dei descendantem sicut columbam, et venientem super se.

17 17, 5
Lc 9, 35
2 Petr 1, 17.
17 Et ecce vox de caelis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPUT IV.

Temptatio Christi per diabolum. Sede Capharnaumum translata, Iesus praedicare incipit, piscores Petrum et Andream, Iacobum et Ioannem vocat, Galilaeam peragrat, docens publice et morbos sanans.

1-11 Luc 4, 1-13.
Marc. 1, 12 s.
1 Tunc Iesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.

2 Et cum ieiunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit.

3 Et
es, dic t

4 Q
solo par
procedit

5 T
tatem, e

6 E
Scriptur

te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum,

9 Et dixit ei: Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Iesus: Vade, Satana; scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

11 Tunc reliquit eum diabolus: et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei.

12 Cum autem audisset Iesus quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaeam: 12 ss.
Marc 1
14 s. Luc.

13 Et, relicta civitate Nazareth, venit, et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, et Nephthalim: 4, 14 s.
Io 4, 43.

14 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

15 Terra Zabulon, et terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilaea gentium,

16 Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: et sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis.

17 3, 2 Exinde coepit Iesus praedicare, et dicere:
 Marc. 1, Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum
 15. caelorum.

18-22 18 Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilaeae,
 Marc vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et
 1, 16-20 Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant
 Luc 5, enim piscatores).
 1-11 10
 1, 35-42

19 Et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.

20 At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum

21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem eius, in navi cum Zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua: et vocavit eos.

22 Illi autem statim relictis retibus et patre, secuti sunt eum.

23 Marc 23 Et circuibat Iesus totam Galilaeam, docens
 1, 39 in synagogis eorum, et praedicans evangelium regni:
 Luc 4, et sanans omnem languorem, et omnem infirmitatem
 15 31 44 in populo.

24 Marc. 24 Et abiit opinio eius in totam Syriam, et
 1, 28; obtulerunt ei omnes male habentes, variis languo-
 6, 55 ribus, et tormentis comprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos:

25 Marc 25 Et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea, et Decapoli, et de Ierosolymis, et de Iudaea, et de trans Iordanem.
 3, 7;
 Luc 6, 17.

CAPUT V.

Oratio montana (cap 5-7). Christianorum praemia et officia. Legis divinae vera ratio. Praecepta de homicidio, reconciliatione, adulterio, divortio, iureiurando, talione, amore mutuo

1 Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius,

2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens: 2ss. Luc

3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est 6, 20 ss
regnum caelorum.

4 Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

5 Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur

6 Beati, qui esuriunt, et sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8 Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur

10 Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum 10 1Petr
2, 20, 3,
14, 4, 14

11 Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

12 Gaudete, et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terrae. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus. 13 Marc
9, 49
Luc. 14,
34 s

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15 Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. 15 Marc
4, 21,
Lc 8, 16,
11, 33.

16 Sic luceat lux vestra coram hominibus. ut 16 1Petr
2, 12

minimus, et occiderit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.

20 Luc. 20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum, et Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum.

21 Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennae ignis.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offeres munus tuum.

25s. Luc. 25 Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro: et in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

✓

27 Audistis quia dictum est antiquis: Non moechaberis.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, ^{29 18, 9.} erue eum, et proiice abs te: expedit enim tibi ut ^{Marc 9, 46.} pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abs- ^{30 18, 8.} cide eam, et proiice abs te: expedit enim tibi ut ^{Marc 9, 42} pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

31 Dictum est autem: Quicumque dimiserit ^{31 19, 7.} uxorem suam, det ei libellum repudii.

32 Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui ^{32 19, 9.} dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, ^{Marc. 10, 11 s. Luc. 16, 18} facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, ad- ^{1 Cor 7, 10} ulterat.

33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua.

34 Ego autem dico vobis, non iurare omnino, ^{34 s. Iac 5, 12} neque per caelum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolimam, quia civitas est magni regis:

36 Neque per caput tuum iuraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

37 Sit autem sermo vester, est, est: non, non. ^{37 Iac. 5, 12.} quod autem his abundantius est, a malo est.

38 Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, et dentem pro dente.

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo: ^{39 Luc. 6, 29}

27 Ex 20, 14
Deut 5, 11; 23, 21
21, 24. Lev. 24, 20

31 Deut 24, 1
34 s. Is. 66, 1.
Deut 19, 21.

33 Ex 20, 7 Lev. 19, 12.
35 Ps. 47, 3. 38 Ex.

illam

re, et

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo.

42 Luc. 6, 30 42 Qui petit a te, da ei: et volenti mutuari a te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum

44 Luc 6, 27 s. 44 Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: et orate pro persequentibus, et calumniantibus vos:

20 Luc. 23, 34. 45 Ut sitis filii patris vestri, qui in caelis est: qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos.

45 ss. Luc. 6, 32 ss. 46 Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est.

CAPUT VI.

Quomodo faciendae sint eleemosyna et precatio Oratio dominica. Ignoscendum. Quomodo ieiunandum. Divitiae verae veraque sollicitudo et cura.

1 Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est.

2 Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagoga,

et in vicis, ut honorificentur ab hominibus: amen
 dico vobis, receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit eleemosyna tua in abscondito, et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi

5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantēs orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem, nolite multum loqui sicut ethnici: putant enim, quod in multiloquio audiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis, scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis.

9 Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in caelis: sanctificetur nomen tuum.

10 Adveniat regnum tuum Fiat voluntas tua sicut in caelo, et in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut et tu dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo Amen.

14 Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: 14 s. 18,
 dimittet et vobis pater vester caelestis delicta vestra. 33. 35.
 Marc
 11, 25

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes, exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem, cum ieiunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava,

18 Ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi aerugo, et tinea demolitur: et ubi fures effodiunt, et furantur.

20s. Luc. **20** Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo:
^{12, 33 s}
20 ^{1 Tim.} ubi neque aerugo, neque tinea demolitur, et ubi
^{6, 29} fures non effodiunt, nec furantur.

21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.

22s. Luc **22** Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si
^{12, 34-36} oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit.

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebrae sunt: ipsae tenebrae quantae erunt?

24 ^{Luc} **24** Nemo potest duobus dominis servire: aut
^{16, 13.} enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire, et mammonae

25-33 **25** Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animae
^{Luc 12,} vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid
^{22-31.}
^{25 Phil} induamini. Nonne anima plus est quam esca: et
^{4, 6} corpus plus quam vestimentum?

26 ^{1 Tim} Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt,
^{6, 7.} neque metunt, neque congregant in horrea: et pater
^{1 Petr} vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris
^{5, 7}
^{26 10, 31} estis illis?

27 Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum?

28 Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem foenum agri quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicae fidei?

31 Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32 Haec enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33 Quaerite ergo primum regnum Dei, et iustitiam eius: et haec omnia adicientur vobis.

34 Nolite ergo solliciti esse in crastinum. stinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: suffic malitia sua.

CAPUT VII.

A iudicando et obtrudendo abstinendum, sancta canib. danda, in precatione perseverandum, summa legis, v nciai falsique doctores cavendi Verae falsaeque piet. sapientiae discrimen

1 Nolite iudicare, ut non iudicemini.

2 In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabi et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. 1 Rom 2, 1.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: et trabem in oculo tuo non vides? 2 Marc. 4, 24.

4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eiiciam festucam de oculo tuo: et ecce [✓]trabs est in oculo tuo? 3-5 Luc. 6, 41 s.

5 Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus: neque mitt margaritas vestras ante porcos, ne forte conculc eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos. ri
ur

7-11 Luc **7** Petite, et dabitur vobis: quaerite, et inven
11, 9-13 pulsate, et aperietur vobis. ntae

7 21, 22 **8** Omnis enim, qui petit, accipit: et qui qu
Marc. 11, 24 Io invenit. et pulsanti aperietur. di-

14, 13 **9** Aut quis est ex vobis homo, quem si pe
Iac. 1, 5s. filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpente
porriget ei?

11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bon
data dare filiis vestris. quanto magis pater vester,
qui in caelis est, dabit bona petentibus se?

12 Luc. **12** Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant
6, 31 vobis homines, et vos facite illis. Haec est enim
lex, et Prophetiae.

13 Luc. **13** Intrate per angustam portam: quia lata porta,
13, 24 et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, et
multi sunt qui intrant per eam.

14 Quam angusta porta, et arcta via est, quae
ducit ad vitam: et pauci sunt, qui inveniunt eam.

15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt
vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt
lupi rapaces:

16-21 Lc **16** A fructibus eorum cognoscetis eos. Num
6, 43-46 quid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus

17 12, 33. **17** Sic omnis arbor bona fructus bonos facit.
mala autem arbor malos fructus facit.

18 Non potest arbor bona malos fructus facere.
neque arbor mala bonos fructus facere. m,

19 Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, ^{19 3, 10.} cadet et in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, ^{21 25, 11.} intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum.

22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, ^{22 25, 41.} nonne in nomine tuo prophetavimus, et in ^{13, 25-27.} nomine tuo daemonia eiecimus, et in nomine tuo ^{22 Act 19, 13} virtutes multas fecimus?

23 Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi ^{23 25, 41.} vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem. ^{Luc 13, 27.}

24 Omnis ergo, qui audit verba mea haec, et ^{24 27} facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificavit ^{Luc 6, 47 ss} domum suam supra petram, ^{24 Rom.}

25 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et ^{2, 13} flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non ^{Iac 1, 22} cecidit: fundata enim erat super petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam:

27 Et descendit pluvia, et venerunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrina eius.

29 Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribae eorum, et Pharisei. ^{29 Marc 1, 22}

^{Luc 4 32,}

CAPUT VIII

*Sanantur leprosus, paralyticus puer Centurionis, socrus Petri
multique daemoniaci. Agitur cum sectari volentibus, sedai
tempestas, daemones iuncti porcos invadunt*

- 14
Marc 1, 40-44
Luc. 5, 12-14
- 1 Cum autem descendisset de monte, secuti sunt eum turbae multae:
- 2 Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, cens: Domine, si vis, potes me mundare.
- 3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius.
- 4 Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus, quod praecepit Moyses, in testimonium illis.
- 5-13 Luc. 7, 1-10
- 5 Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum,
- 6 Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, et male torquetur.
- 7 Et ait illi Iesus: Ego veniam, et curabo eum.
- 8 Et respondens Centurio, ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.
- 9 Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: et dico huic, Vade, et vadit: et alii, Veni, et venit: et servo meo, fac hoc, et facit.
- 10 Audiens autem Iesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.
- 11s Luc 13, 28-35
- 11 Dico autem vobis, quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac, et Iacob in regno caelorum:

12 Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, et stridor dentium.

13 Et dixit Iesus Centurioni. Vade, et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, et febricitantem: 14-17
Marc 1,

15 Et tetigit manum eius, et dimisit eam febris, et surrexit, et ministrabat eis. 29-34
Luc 4,
38-41

16 Vespere autem facto, obtulerunt ei multos daemonia habentes: et eiiciebat spiritus verbo: et omnes male habentes curavit:

17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit et aegrotationes nostras portavit. 17 iPeti
2, 24

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum. 18 Marc
4, 35
Luc 8,
22.

19 Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

20 Et dicit ei Iesus: Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. 19 22
Luc 9,
57-60.

21 Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum.

22 Iesus autem ait illi: Sequere n mortuos sepelire mortuos suos.

23 Et ascendente eo in naviculan eum discipuli eius:

24 Et ecce motus magnus factus ita ut navicula operiretur fluctibus, imiebat.

25 Et accesserunt ad eum discipuli eius, et suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.

26 Et dicit eis Iesus Quid timidi estis, modicae fidei? Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

28-34
 Maic 5, Gerasetorum, occurrerunt ei duo habentes daemo-
 1-17, nia, de monumentis exeuntes, saevi nimis, ita ut
 Luc 8, nemo posset transire per viam illam.
 26-37

29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, et tibi, Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

30 Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens.

31 Daemones autem rogabant cum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare: et mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: et venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, et de eis, qui daemonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu et viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

CAPUT IX.

Sanando paralytico condonat peccata. Vocatur Matthaens. Iesus venit vocare peccatores. Quare discipuli Iesu non ieiunent. Filia principis redierat, et mulier duodecim annis sanguine fluens sanata. Duobus caecis visus et daemoniacus muto loquela et sanctus reddita. Iesus praedicat in omnibus civitatibus et sanat omnes infirmitates. Messorum paucitas.

1-8 Marc 1 Et ascendens in naviculam, transfretavit, et
 2, 3-12, venit in civitatem suam.
 Luc. 5, 2 Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem
 18-26

in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, et ambula?

6 Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.

7 Et surrexit, et abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbae timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 Et, cum transiret inde Iesus, vidit hominem ^{9 13} ^{Marc. 2,} ¹⁴⁻¹⁷ ^{Luc 5,} ^{27 32} sedentem in telonio, Matthaeum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10 Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani, et peccatores venientes discumbebant cum Iesu, et discipulis eius.

11 Et videntes Pharisei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis, et peccatoribus manducat Magister vester?

12 At Iesus audiens, ait: Non vobis sum medicus, sed male habentibus.

13 Euntes autem discite quid dico: Non dico: Vocare volo, et non sacrificium. Non dico: Vocare iustos, sed peccatores.

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis, ¹⁴⁻¹⁶ ^{Marc. 2,} ¹⁸⁻²² ^{Luc 5,} ^{33-38.} dicentes: Quare nos, et Pharisei ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunant?

15 Et ait illis Iesus. Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus: et tunc ieiunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimento, et peior scissura fit.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt: et ambo conservantur.

18-26 **18** Haec illo loquente ad eos, ecce princeps
 Marc 5, unus accessit, et adorabat eum, dicens: Domine,
 22-43
 Luc 8, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet.
 41-56.

19 Et surgens Iesus, sequebatur eum, et discipuli eius.

20 Et ecce mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius.

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius: salva ero.

22 At Iesus conversus, et videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cum venisset Iesus in domum principis, et vidisset tibicines et turbam tumultuantem, dicebat.

24 Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cum eiecta esset turba, intravit: et tenuit manum eius. Et surrexit puella.

26 **26** Et exiit fama haec in universam terram illam.
 Luc 7, 17.
 27 ss. **27** Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum
 Luc. 20, duo caeci, clamantes, et dicentes: Miserere nostri,
 29 ss. fili David.

28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad

eum "caeci. Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei. Utique, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: et comminatus est illis Iesus, dicens Videte ne quis sciat

31 Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

32 Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, daemonum habentem. 32-34
12, 22 ss
Luc 11,
14 s

33 Et eiecto daemonio, locutus est mutus, et miratae sunt turbae, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.

34 Pharisei autem dicebant: In principe daemoniorum eiicit daemones.

35 Et circuibat Iesus omnes civitates, et ca- 35 4, 23
Marc 6,
6 stella, docens in synagogis eorum, et praedicans evangelium regni, et curans omnem languorem, et omnem infirmitatem.

36 Videns autem turbas, misertus est eis: quia 36 Marc.
6, 34
1 Petr
2, 25 erant vexati, et iacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem 37 s. Luc.
10, 2. multa, operarii autem pauci.

38 Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

*Apostolorum constitutio, nomina, legatio et mun-
tates, ornamenta.*

1 Et convocatis duodecim discipulis, misit eos in omnes synagogas, et illis potestatem spirituum immundo-
eos, et curarent omnem languorem
firmitatem.

2-4 2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt
 Marc. 3, haec. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, et An-
 16-19
 Luc. 6, dreas frater eius,

14-16 3 Iacobus Zebedaei, et Ioannes frater eius,
 Act 1, Philippus, et Bartholomaeus, Thomas, et Matthaeus
 13 publicanus, Iacobus Alphaei, et Thaddaeus,

4 Simon Cananaeus, et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Iesus: praecipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

6 15, 24 6 Sed potius ite ad oves, quae perierunt domus
 Act 13, Israel.

46
 7 s. Luc 7 Euntes autem praedicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum caelorum.

9, 2,
 10, 9 8 Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos munde,

8 11, 5 8 Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos munde, date, daemones eiicite: gratis accepistis, gratis date.

9-15 9 Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

Marc 6, 10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

8-11. 11 In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: et ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes. Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 11, 24. 15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terrae Sodomorum, et Gomorrhaeorum in die iudicii, quam illi civitati.

16 Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae. 16 Luc. 10, 3

17 Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos: 17-22 Marc 13, 9-13

18 Et ad praesides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Luc 21, 12-17 17 24, 9

19 Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. 19 Luc 12, 11^a

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient:

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 22 24, 9 13

23 Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitur civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum: 24 Luc 6, 40 10 13, 16,

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius: et servo, sicut dominus eius. Si Patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos eius? 15, 20

26 Ne ergo timueritis eos: Nihil enim est operum, quod non revelabitur: et occultum, quod non scietur. 26 33 Luc 12, 2-9

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: et quod in aure auditis, praedicare super tecta. 26 Marc 4, 22 Luc 8, 17, 12, 2.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehennam.

29 Act 29 Nonne duo passeress asse venciunt? et unus
27, 35 ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.

30 Vestri autem capilli capitis omnes numeriati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32 Maic 32 Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est:

8, 38
Luc 9,
26, 12, 8
2 Tim
2, 12

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est.

34 36 Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium
Luc 12,
51-53

35 Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nunc adversus socrum suam:

36 Et inimici hominis, domestici eius.

37 Luc. 37 Qui amat patrem, aut matrem plus quam
14, 26 me, non est me dignus: et qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.

38 s. 38 Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus.

16, 24 s
Marc 8,
34 s Luc
9, 23 s.
38 Luc
14, 27

39 Qui invenit animam suam, perdet illam. et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

39 Luc 40 Qui recipit vos, me recipit: et qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

17, 33.
Io 12, 25

40 Marc. 41 Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

9, 36.
Luc. 9,
48, 10,
16 Io
13, 20
42 Marc
9, 40.

42 Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPUT XI.

Ioannis Baptistae de Messia legatio Iesu de Ioanne sermo. Urbium castigatio. Pater celebratus, afflicti invitantur.

1 Et factum est, cum consummasset Iesus, prae-
cipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut
doceret, et praedicaret in civitatibus eorum.

2 Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, 2-6 Luc
7, 18-23.

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium ex-
spectamus?

4 Et respondens Iesus ait illis: Euntes renun-
tiate Ioanni quae audistis, et vidistis.

5 Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mun-
dantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes
evangelizantur:

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus
in me.

7 Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? 7-11 Luc
7, 24 28
arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus
vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domi-
bus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam
dico vobis, et plus quam prophetam.

10 Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui 10 3, 3.
Marc 1,
2, Luc.
7, 27.
praeparabit viam tuam ante te.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos
mulierum maior Ioanne Baptista: qui autem minor
est in regno caelorum, maior est illo.

12 A diebus autem Ioannis Baptistae usque nunc, 12s Luc
16, 16.
regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetae, et lex usque ad Ioannem prophetaverunt:

14 Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16-19 Cui autem similem aestimabo generationem
Luc. 7, istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui
31-35 clamantes coaequalibus

17 Dicunt: Cecinimus vobis, et non saltastis: lamentavimus, et non planxistis.

18 Io Venit enim Ioannes neque manducans, neque
10, 20 bibens, et dicunt: Daemonium habet

19 Venit Filius hominis manducans, et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini, publicanorum, et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis.

20 Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent poenitentiam.

21-23 Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida: quia,
Luc. 10, si in Tyro et Sidone factae essent virtutes, quae
13-15 factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii, quam vobis.

23 Et tu Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factae fuissent virtutes, quae factae sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.

24-25 Verumtamen dico vobis, quia terrae Sodomorum remissius erit in die iudicii, quam tibi.

25-27 In illo tempore respondens Iesus dixit: Con-
Luc. 10, fiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, quia abs-
21 s condisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.

26 Ita Pater. quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et
nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis
novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. 27 10
6, 46,
7, 28,
8, 19,
10, 15

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos.

29 Tollite iugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris.

30 Iugum enim meum suave est, et onus meum 30 1 10.
5, 3.
leve.

CAPUT XII.

Sabbati religio. Iesus sanat aridam manum. Eius modestia et mansuetudo Peccatum in Spiritum Sanctum inexpiabile. Typus Ionaë. Exempla Ninivitarum et reginae austri et daemoniaci. Matris fratrumque interpellatio.

1 In illo tempore abiit Iesus per sata sabbato: 1 8 Marc.
2, 23-28.
Luc 6,
1-5
discipuli autem eius esurientes coeperunt vellere
spicas, et manducare.

2 Pharisei autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

3 At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant:

4 Quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?

5 Aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo maior est hic.

7 Si autem sciretis, quid est: Misericordiam 7 9, 13

29 Ier 6, 16 — 2 Ex 20, 10 Deut 23, 25. (24, 1) 3 s. 1 Reg. 21, 6. 4 Ex 29, 33 Lev 24, 9. 1 Par 9, 32, 23, 29 5 Num 28, 9 s. 7 1 Reg 15, 22. Eccl. 4, 17. Osee 6, 6.

volo, et non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes:

8 Dominus enim est Filius hominis etiam sabbati.

9-14 **9** Et cum inde transisset, venit in synagogam
 Marc 3, eorum.
 1-6 Luc.
 6, 6-11.

10 Et ecce homo manum habens aridam, et interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

11 **11** Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis
 14, 5 homo, qui habeat ovem unam, et si ceciderit haec sabbatis in foveam, nonne tenebit, et levabit eam?

12 Quanto magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est sanitati sicut altera.

14 Exeuntes autem Pharisei, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15 Iesus autem sciens recessit inde: et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes:

16 Et praecepit eis, ne manifestum cum facerent

17 Ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem:

18 Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animae meae. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius:

20 Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium.

21 Et in nomine eius gentes sperabunt.

22 Tunc oblatuſ est ei daemouium habens, 22 ss.
caecus, et mutus, et curavit eum ita ut loqueretur, Luc 11,
et videret. 14-23

23 Et ſtupabant omnes turbae, et dicebant:
Numquid hic eſt filiuſ David?

24 Phariſaei autem audienteſ, dixerunt: Hic 24 ss
non eiicit daemoues niſi in Beelzebub principe Marc 3,
daemouiorum. 22-30

25 Ieſuſ autem ſciens cogitationeſ eorum, dixit
eiſ: Omne regnuſ diviſuſ contra ſe, deſolabitur:
et omniſ civitaſ vel domuſ diviſa contra ſe, non
ſtabit. 24 9, 34.

26 Et ſi ſatanas ſatanam eiicit, adverſuſ ſe di-
viſuſ eſt: quomodo ergo ſtabit regnuſ eiuſ?

27 Et ſi ego in Beelzebub eiicio daemoueſ,
filii veſtri in quo enciunt? Ideo ipſi iudiceſ veſtri
erunt.

28 Si autem ego in ſpiritu Dei eiicio daemoueſ,
igitur pervenit in voſ regnuſ Dei.

29 Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in
domuſ fortiſ, et vaſa eiſ diripere, niſi priuſ alli-
gaverit fortem? Et tunc domuſ illuſ diripiet.

30 Qui non eſt mecum, contra me eſt: et qui
non congregat mecum, ſpargit.

31 Ideo dico vobiſ: Omne peccatuſ et blaſ- 31 Marc.
phemia remittetur hominibuſ, Spirituſ autem blaſ- 3, 28 29.
phemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbuſ contra Filium 32 Luc.
homiſ, remittetur ei: qui autem dixerit contra 12, 10
ſpirituſ ſanctuſ, non remittetur ei neque in hoc
ſaeculo, neque in futuro.

33 Aut facite arboreſ bonam, et fructuſ eiſ 33-35
bonuſ: aut facite arboreſ malam, et fructuſ eiſ 7, 16 ss.
maluſ: ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur. Luc. 6,
43-45.

34 Progenieſ viperarum, quomodo poteſtiſ bona
loqui, cum ſitiſ mali? Ex abundantiſ animi cordiſ
oſ loquitur.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona: et malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.

37 Ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

38-42 **38** Tunc responderunt ei quidam de Scribis et Pharisaeis, dicentes: Magister, volumus a te signum videre.

39-41 **39** Qui respondens ait illis: Generatio mala, et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei, nisi signum Ioniae prophetae.

40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus, et tribus noctibus.

41 Viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione ista, et condemnabunt eam: quia poenitentiam egerunt in praedicatione Ioniae. Et ecce plus quam Ionas hic.

42 Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic.

43-45 **43** Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quaerens requiem, et non invenit.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, et ornatam.

45-2Petr. **45** Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi: et

fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et generationi huic pessimae.

46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, et fratres stabant foris, quaerentes loqui ei. 46-50
Marc 3,
31-35

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant quaerentes te. Luc 8,
19-21

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, et fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est: ipse meus frater, et soror, et mater est.

CAPUT XIII.

Parabolicae institutionis causae et exempla. Parabolae de vario agro, adulterato semine, grano sinapis, fermento, thesauro, margarita, verriculo. Propheta domi contemptus.

1 In illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. 1-9 Marc.
4, 1-9
Luc 8,
4-8

2 Et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet: et omnis turba stabat in littore,

3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat, seminare.

4 Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres caeli, et comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae.

6 Sole autem orto aestuaverunt: et quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: et creverunt spinae, et suffocaverunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habet aures audiendi, audiat

10 17 **10** Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare
Marc 4, 10-12 in parabolis loqueris eis?

Luc 8, 9 s **11** Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni caelorum: illis autem non est datum

12 25, 29 Marc 4, 25 Luc 8, 18 **12** Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit: qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt.

14 s. 10 12, 40 Act 28, 26 s. **14** Et adimpletur in eis prophetia Isaiae dicentis: Auditum audietis, et non intelligetis: et videntes videbitis, et non videbitis.

Rom 11, 8 **15** Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clausurunt: nequando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos.

16 s. Luc 10, 23 s **16** Vestri autem beati oculi quia vident, et aures vestrae quia audiunt.

17 Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae, et iusti cupierunt videre quae videtis, et non viderunt: et audire quae auditis, et non audierunt.

18-23 Marc 4, 13-20 Luc 8, 11-15. **18** Vos ergo audite parabolam seminantis.
19 Omnis, qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic

est, qui verbum audit, et continuo cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, et sollicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, et intelligit, et fructum affert, et facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.

24 Aliam parabolam proposuit illis, dicens: ^{24 Marc.} Simile factum est regnum caelorum homini, qui ^{4, 26} seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, et superseminavit zizania in medio tritici, et abiit.

26 Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, et colligimus ea?

29 Et ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum.

30 Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Si- ^{31 s.} mile est regnum caelorum grano sinapis, quod ac- ^{Marc 4,} ^{31 s Luc.} cipiens homo seminavit in agro suo: ^{13, 19.}

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, maius est omnibus ole-ribus, et fit arbor, ita ut volucres caeli veniant, et habitent in ramis eius.

33 Luc 33, 21 33 Aliam parabolam locutus est eis. Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.

34 s. 34 Haec omnia locutus est Iesus in parabolis
Marc 4, ad turbas: et sine parabolis non loquebatur eis:
33 s.

35 Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi.

36 Tunc, dimissis turbis, venit in domum: et accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38 Ager autem, est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

39 Apoc 14, 15 39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. Messis vero, consummatio saeculi est. Mes-sores autem, angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur: sic erit in consummatione saeculi.

41 Mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala, et eos, qui faciunt iniquitatem:

42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, et stridor dentium.

43 Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, et prae gaudio illius vadit, et vendit universa quae habet, et emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori, quaerenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, et vendidit omnia quae habuit, et emit eam.

47 Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare, et ex omni genere piscium congreganti.

48 Quam, cum impleta esset, educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione saeculi: exhibunt angeli, et separabunt malos de medio iustorum,

50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, et stridor dentium.

51 Intellexistis haec omnia? Dicunt ei: Etiam.

52 Ait illis: Ideo omnis scribe doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.

53 Et factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

54 Et veniens in patriam suam, docebat eos 54-58
in synagogis eorum, ita ut mirarentur, et dicerent: Marc. 6,
Unde huic sapientia haec, et virtutes? 1-6.

55 Nonne hic est fabri filius? Nonne mater 54 Luc.
4, 16.
55 Io.
6, 42.

eius dicitur Maria, et fratres eius, Iacobus, et Ioseph, et Simon, et Iudas:

56 Et sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57 Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua.

58 Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Ioannis Baptistae caput puellae saltatrici datum. Quinque mulhū virorum quinque pambus et duobus piscibus saturatio marisque Galilaei incessio Aegroti tactu sanati

1s. Marc 1 In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Iesu:

6, 14 ss. 2 Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista.
Luc 9, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur
7 ss. in eo.

3-5 3 Herodes enim tenuit Ioannem, et alligavit
Marc 6, eum: et posuit in carcerem propter Herodiam
17 ss. uxorem fratris sui.
Luc 3, 19 s.

4 Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.

5 5 Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut prophetam eum habebant.

19 (Marc. 6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodidis in medio, et placuit Herodi.

11, 32 Luc 20, 6) 7 Unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

6-12 Marc 6, 21-29 8 At illa praemonita a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae.

9 Et contristatus est rex: propter iuramentum autem, et eos, qui pariter recumbabant, iussit dari.

10 Misitque et decollavit Ioannem in carcere.

11 Et allatum est caput eius in disco, et datum est puellae, et attulit matri suae.

12 Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius, et sepelierunt illud. et venientes nuntiaverunt Iesu.

13 Quod cum audisset Iesus, secessit inde in ^{13 Marc.} navicula, in locum desertum seorsum: et cum au- ^{6, 31 ss} dissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civi- ^{Luc 9,} tatibus. ^{10 s 10.} ^{6, 1.}

14 Et exiens vidit turbam multam, et misertus ¹⁴⁻²¹ est eis, et curavit languidos eorum. ^{Marc 6,}

15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum ³⁴⁻⁴⁴ discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, et hora ^{Luc 9,} iam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, ^{12-17.} emant sibi escas. ^{10 6,} ^{1 13}

16 Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17 Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, et duos pisces.

18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19 Et cum iussisset turbam discumbere super foenum, acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit, et fregit, et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.⁹

20 Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, et parvulis.

22 Et statim compulit Iesus discipulos ascen- ²²⁻³³ dere in naviculam, et præcedere eum trans fretum, ^{Marc 6,} donec dimitteret turbas. ^{45-52 10} ^{6, 15-21.}

23 Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

24 Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26 Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et prae timore clamaverunt.

27 Statimque Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28 Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Iesum.

30 Videns vero ventum validum, timuit: et cum coepisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31 Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: et ait illi: Modicae fidei, quare dubitasti?

32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, venerunt, et adoraverunt eum, dicentes: Vere Filius Dei es.

34-36 **34** Et cum transfretassent, venerunt in terram
 Marc 6, Genesar.
 53-56

35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, et obtulerunt ei omnes male habentes:

36 Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisaeorum falsae traditiones, et quae vere inquinant hominem. Sanantur mulieris Chananæae filia aliique varii infirmi. Satiantur quattuor millia virorum septem panibus paucisve pisciculis.

1-9 Marc. 1 Tunc accesserunt ad eum ab Ierosolymis
 7, 1-13. Scribae, et Pharisei, dicentes:

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas cum panem manducant.

3 Ipse autem respondens ait illis: Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4 Honora patrem, et matrem. Et: Qui male- 4 Eph
dixerit patri, vel matri, morte moriatur. 6, 2.

5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7 Hypocritae, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8 Populus hic labiis me honorat: cor autem 8 Marc
eorum longe est a me. 7, 6

9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, et mandata hominum.

10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, et intelligite. 10 s.
Marc 7, 14 s.

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12 Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisei audito verbo hoc, scandalizati sunt?

13 At ille respondens ait: Omnis plantatio, quam 13 Io.
non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur. 15, 2.

14 Simite illos: caeci sunt, et duces caecorum; 14 24, 16
caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in 24 Luc
foveam cadunt. 6, 39.

15 Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere 15-20
nobis parabolam istam. Marc 7, 17-23

16 At ille dixit: Adhuc et vos sine intellectu estis?

17 Non intelligitis quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur?

4 Ex 20, 12 Deut 5, 16 Ex 21, 17 Lev 20, 9 Prov. 20, 20
5 (Prov 28, 24) 8 Is 29, 13

18 Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquant hominem:

19 De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae.

20 Haec sunt, quae coinquant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquant hominem.

21-28
Marc 7, 24-30 **21** Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, et Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananaea a finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine fili David: filia mea male a daemonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

24-26
Marc 7, 24-30 **24** Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel

25 At illa venit, et adoravit eum, dicens: Domine, adiuva me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus.

27 At illa dixit: Etiam Domine: nam et catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

29-31
Marc 7, 31-37 **29** Et cum transisset inde Iesus, venit secus Mare Galilaeae: et ascendens in montem, sedebat ibi.

30 Et accesserunt ad eum turbae multae, habentes secum mutos, caecos, claudos, debiles, et alios multos: et proiecerunt eos ad pedes eius, et curavit eos:

31 Ita ut turbae mirarentur videntes mutos

loquentes, claudos ambulantes, caecos videntes: et magnificabant Deum Israel.

32 Iesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: 32-39
Misereor turbae, quia triduo iam perseverant me- Marc 8,
cum, et non habent quod manducant: et dimittere 1-10
eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, et paucos pisciculos.

35 Et praecepit turbae, ut discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, et pisces, et gratias agens, fregit, et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem qui manducaverunt, quattuor millia hominum, extra parvulos, et mulieres.

39 Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: et venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Signa temporum. Fermentum Phariseorum et Sadduceorum. Varia de Iesu iudicia. Petri confessio et Iesu promissio clavium regni caelorum Christi passio et mors et resurrectio ab ipso praedictae. Petri increpatio eiusque refutatio. Christi sectatores veram vitam adipiscuntur.

1 Et accesserunt ad eum Pharisei, et Saddu- 1-4
caei tentantes: et rogaverunt eum ut signum de Marc 8,
caelo ostenderet eis. 11-13

2 At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim caelum. Luc 12, 54-56.

3 Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste caelum.

- 4 12, 39 4 Faciem ergo caeli diiudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? Generatio mala et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae. Et relictis illis, abiit.
- 5-12 5 Et cum venissent discipuli eius trans fretum, Marc 8, obliti sunt panes accipere 14-21
- 6 Luc 6 Qui dixit illis: Intuemini, et cavete a fermento 12, 1 Pharisaeorum, et Sadducaeorum.
- 7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.
- 8 Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicae fidei, quia panes non habetis?
- 9 14, 17 9 Nondum intelligitis, neque recordamini quin- 10 6, 9 que panum in quinque millia hominum, et quot cophinos sumpsistis?
- 10 15, 34 10 Neque septem panum in quattuor millia hominum, et quot sportas sumpsistis?
- 11 Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete a fermento Pharisaeorum, et Sadducaeorum?
- 12 Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisaeorum, et Sadducaeorum.
- 13-20 13 Venit autem Iesus in partes Caesarcae Phi- Marc 8, lippi: et interrogabat discipulos suos, dicens: Quem 27-30 dicunt homines esse Filium hominis? Luc 9, 18-21
- 14 At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii autem Elham, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis.
- 15 Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?
- 16 10 16 Respondens Simon Petrus dixit: Tu es 6, 70 Christus, Filius Dei vivi.
- 17 Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona: quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est.

18 Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevallebunt adversus eam. 18 Io 1, 42

19 Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis. Et 19 18, 18 Io 20, 23

20 Tunc praecepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus.

21 Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, et multa pati a senioribus, et Scribis, et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere. 21-23 Marc. 8, 31-33 Luc 9, 22

22 Et assumens eum Petrus, coepit increpare illum dicens: Absit a te, Domine: non erit tibi hoc.

23 Qui conversus, dixit Petro: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea, quae hominum.

24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. 24-28 Marc. 8, 34-39 Luc 9, 23-27

25 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. 25 10, 38 Luc 14, 27

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? 26 10, 39. Luc 17, 33 Io. 12, 25

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: et tunc reddet unicuique secundum opera eius. 27 Act. 17, 31 Rom. 2, 6.

28 Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis?

25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.

26 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: et aperto ore eius, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, et te.

CAPUT XVIII.

Cavenda ambitio et offensio Parabola de ove perdata Placabilitas commendatur. Potestas ligandi et solvendi discipulis tradita. Quoties sit ignoscendum. Parabola de rege rationes reposcente

1-5 Marc 1 In illa hora accesserunt discipuli ad Ie-
9, 32-36. sum, dicentes: Quis putas, maior est in regno cae-
Luc 9, lorum?
46-48

2 19, 14 2 Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

3 1 Cor 3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fue-
14, 20 ritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno caelorum.

5 Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit

6 Marc 6 Qui autem scandalizaverit unum de pusillis
9, 41 istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur
Luc. 17, mola asinaria in collo eius, et demergatur in pro-
2. fundum maris.

7 Luc. 7 Vae mundo a scandalis. Necesse est enim
17, 1 ut veniant scandala: veruntamen vae homini illi, per quem scandalum venit.

8 5, 30 Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat
Marc 9, te: abscide eum, et proice abs te: bonum tibi est
42 44 ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas

manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, ^{9 5, 29} et proiice abs te: bonum tibi est cum uno oculo ^{Marc. 9,} in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti ⁴⁶ in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est.

11 Venit enim Filius hominis salvare quod perierat ^{11 Luc 19, 10}

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum ¹²⁻¹⁴ oves, et erraverit una ex eis. nonne relinquit nona- ^{Luc 15,} ginta novem in montibus, et vadit quaerere eam, ⁴⁻⁷ quae erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam: amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonaginta novem, quae non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, ^{15 Luc 17, 3} et corripe eum inter te, et ipsum solum Si te au- ^{Iac 5, 19.} dierit, lucratus eris fratrem tuum.

* 16 Si autem te non audierit, adhibe tecum ad- ^{16 Io. 8, 17.} huc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium ^{2 Cor 13, 1} testium stet omne verbum. ^{Hebr 10,}

17 Quod si non audierit eos: dic ecclesiae. Si ^{28.} autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus, ^{17 1 Cor. 5, 11} et publicanus. ^{2 Thess. 3, 14.}

18 Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis ^{18 16, 19.} super terram, erunt ligata et in caelo: et quae- ^{10. 20, 23.}

cumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.

19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in caelis est.

20 Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum

21s. Luc. 21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies?

17, 4.

22 Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies: sed usque septuagies septies.

23 Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis

24 Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25 Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius venundari, et uxorem eius, et filios, et omnia, quae habebat, et reddi

26 Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi

27 Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29 Et procidens conservus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit: sed abiit, et misit eum in carcerem donec redderet debitum.

31 Videntes autem conservi eius quae fiebant, contristati sunt valde: et venerunt, et narraverunt domino suo omnia, quae facta fuerant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus, et ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me:

33 Nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35 Sic et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAPUT XIX.

Responsio de repudio et caelibatu Manus infantibus impositae. Iuvenis divitis castigatio, divitiarum pericula. Praemia discipulorum et omnium, qui propter nomen Christi res domesticas reliquerunt, futura.

1 Et factum est, cum consummasset Iesus sermones istos, migravit a Galilaea, et venit in fines Iudaeae trans Iordanem, 1 Marc. 10, 1

2 Et secutae sunt eum turbae multae, et curavit eos ibi.

3 Et accesserunt ad eum Pharisei tentantes eum, et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? 3-9 Marc 10, 2-12

4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, et feminam fecit eos? et dixit:

5 Propter hoc dimittet homo patrem, et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. 5 1 Cor 6, 16 Eph 5, 31.

6 Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

7 5, 31 7 Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere?

8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9 5, 32 9 Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur et qui dimissam duxerit, moechatur.

10 11 10 10 Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere

11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere capiat.

13-15 13 Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, et oraret. Discipuli autem increpabant eos.

14 13-17 14 Iesus vero ait eis: Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire. talium est enim regnum caelorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16-22 16 Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam aeternam?

17-22 17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Luc 18, 18-23 Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit illi: Quae? Iesus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices:

19 Honora patrem tuum, et matrem tuam, et diliges proximum tuum sicut te ipsum.

20 Dicit illi adolescens: Omnia haec custodivi a iuventute mea, quid adhuc mihi deest?

21 Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

22 Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis erat enim habens multas possessiones

23 Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum. 23-26
Marc 10,
23-27
Luc. 18,
24-27

24 Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

26 Aspiciens autem Iesus, dixit illis. Apud homines hoc impossibile est apud Deum autem omnia 26 Luc
1, 37 possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? 27-30
Marc 10,
28-31
Luc. 18,
28-30

28 Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. 28 Luc
22, 30

29 Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit. 30-20, 16,
22, 14

30 Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Marc 10,
31. Luc
13, 30.

CAPUT XX.

Parabola de mercede operariorum in vinea, quorum novissimi primi, et primi novissimi facti sunt Passio Christi et resurrectio denuo ab eo dementiatae. Filii Zebedaei sedem Christo proximam petentes. Iesus non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis. Caecei Ierichuntini videntes facti.

1 Simile est regnum caelorum homini patri-familias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam

2 Conventionem autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4 Et dixit illis: Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam, et nonam horam. et fecit similiter.

6 Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis: Quid hic status tota die otiosi?

7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam.

8 Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos.

9 Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem et ipsi singulos denarios.

11 Et accipientes murmurabant adversus patrem-familias,

12 Dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, et aestus.

13 At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario convenisti mecum?

14 Tolle quod tuum est, et vade: volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.

15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an 15 (Rom. 9, 21)
oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

16 Sic erunt novissimi primi, et primi novis- 16 19,30
simi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Marc 10,
31 Luc
13, 30

17 Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit 17-19
duodecim discipulos secreto, et ait illis: Marc 10,
32-34

18 Ecce ascendimus Ierosolymam, et Filius ho- Luc 18,
31-33
minis tradetur principibus sacerdotum, et Scribis,
et condemnabunt eum morte,

19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum, et tertia die resurget.

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Ze- 20-28
bedaei cum filiis suis, adorans et petens aliquid Marc 10,
35-45
ab eo.

21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo.

22 Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.

23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus 24 Marc.
10, 41.
fratribus.

25 Iesus autem vocavit eos ad se, et ait: Scitis 25 ss.
quia principes gentium dominantur eorum: et qui Luc 22,
25-27.
maiores sunt, potestatem exercent in eos.

26 Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister:

27^{23, 11.} 27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit
 Marc 9, vester servus

34.
 28 Phil 2, 7 28 Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam, redemptionem pro multis.

29-34 29 Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est
 Marc 10, eum turba multa,

46-52
 Luc 18, 35-43 30 Et ecce duo caeci sedentes secus viam, audierunt, quia Iesus transiret: et clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

31 Turba autem increpabat eos ut tacerent At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David

32 Et stetit Iesus, et vocavit eos, et ait: Quid vultis ut faciam vobis?

33 Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, et secuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Triumphalis Christi ingressus Ierosolymam Vendentes et ementes templo eiecti. Pueri acclamantes Ficus Christi verbo arefacta et fidei efficacia. Principes sacerdotum et seniores populi confutati Parabolae de duobus fratribus in vineam missis et de colonis filii occisoribus. Lapis angularis reprobatus. Regnum Dei a Iudaeis auferetur et dabitur genti facienti fructus eius.

1-9 Marc 11, 1-10
 Luc 19, 29-38 1 Et cum appropinquassent Ierosolymis, et venissent Bethphage ad Montem oliveti: tunc Iesus misit duos discipulos,

10 12, 12-15 2 Dicens eis. Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea: solvite, et adducite mihi:

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: et confestim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:

5 Dicite filiae Sion: Ecce rex tuus venit tibi ⁵ ¹⁰ ¹²,
mansuetus, sedens super asinam, et pullum filium ¹⁵
subiugalis.

6 Euntes autem discipuli, fecerunt sicut praecepit illis Iesus.

7 Et adduxerunt asinam, et pullum: et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem caedebant ramos de arboribus, et sternebant in via:

9 Turbae autem, quae praecedebant, et quae sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.

10 Et cum intrasset Ierosolymam, commota est universa civitas, dicens. Quis est hic?

11 Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae.

12 Et intravit Iesus in templum Dei, et eiciebat ¹²⁻¹³
omnes vendentes, et ementes in templo, et mensas ^{Marc 11,}
numulariorum, et cathedras vendentium columbas ¹⁵⁻¹⁷
evertit: ^{Luc 19,}
^{45 s 10}
^{2, 13-17}

13 Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14 Et accesserunt ad eum caeci, et claudi in templo: et sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum, et Scribae mirabilia, quae fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt,

16 Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus

autem dixit eis: Utique. Numquam legistis: Quia ex ore infantium, et lactentium perfecisti laudem?

17 Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam ibique mansit.

18-22

Marc 11,

12-14

19-24

18 Mane autem revertens in Civitatem, esuriit.

19 Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam et nihil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea.

20 Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit?

21 Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, Tolle, et iacta te in mare, fiet.

22 7, 7

Marc 11,

24 1 10

3, 22

23-27

Marc. 11,

27-33.

Luc 20,

1 8

22 Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23 Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes, principes sacerdotum, et seniores populi, dicentes: In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24 Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos et ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio.

25 Baptismus Ioannis unde erat? e caelo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26 14, 5.

26 Si dixerimus, e caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis et ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate haec facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam

habebat duos filios, et accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait: Nolo Postea autem, poenitentia motus, abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, et non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, et meretrices praecedent vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, et non credidistis ei; publicani autem, et meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite: Homo erat pater-³³⁻⁴⁶
familias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ^{Marc 12,}
ei, et fodit in ea torcular, et aedificavit turrim, et ^{1-12 Lc}
locavit eam agricolis, et peregre profectus est. ^{20, 9-19.}

34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius.

35 Et agricolae, apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

37 Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

38 Agricolae autem videntes filium, dixerunt ^{38 26, 3,}
intra se: Hic est heres, venite, occidamus eum, et ^{27, 1}
habebimus hereditatem eius. ^{10. 11, 53}

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, et occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis?

41 Aiunt illi: Malos male perdet: et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42 Dicit illis Iesus: Numquam legistis in Scripturis: Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris:

43 Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

45 Et cum audissent principes sacerdotum, et Pharisei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret.

46 Et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

*Parabola de rege, qui fecit nuptias filio suo. Responsio de censu solvendo, de resurrectione, de praecepto primario
Christus cuius sit filius?*

1 Et respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2-14 2 Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

2-14 3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire.

4 Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, et altilia occisa sunt, et omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam:

6 Reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumeliis affectos occiderunt.

7 Rex autem cum audisset, iratus est: et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos et bonos. et impletae sunt nuptiae discumbentium.

11 Intravit autem rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus, ^{13 8, 12,} et pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ^{13, 42,} ibi erit fletus, et stridor dentium. ^{25, 30.}

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. ^{14 (19, 30, 20, 16. Marc 10, 31)}

15 Tunc abeuntes Pharisei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. ¹⁵⁻²²

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum: ^{Marc 12, 13-17 Luc 20, 20-26}

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet census dare Caesari, an non?

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritae?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Iesus: Cuius est imago haec, et superscriptio?

21 Rom 13, 7 21 Dicunt ei: Caesaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo.

22 Et audientes mirati sunt, et relicto eo abierunt.

23-33 23 In illo die accesserunt ad eum Sadducae, qui dicunt non esse resurrectionem: et interrogaverunt eum,

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, et suscitetur semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: et primus, uxore ducta, defunctus est. et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus, et tertius usque ad septimum

27 Novissime autem omnium et mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei

30 In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis:

32 Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et audientes turbae, mirabantur in doctrina eius.

34-40 34 Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset Sadducaeis, convenerunt in unum:

35 Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

36 Magister, quod est mandatum magnum in lege?

37 Ait illi Iesus. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.

38 Hoc est maximum, et primum mandatum

39 Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum.

40 In his duobus mandatis universa lex pendet, et prophetæ.

41 Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Iesus, 41-46
Marc 12

42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: David 35-37
Luc 20,
41-44

43 Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

44 Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Castigantur Scribarum et Phariseorum ostentatio et ambitio contraque humilitas discipulis commendatur Propter simulationem, perversam legum interpretationem, et reliquas iniquitates multiplex vae illis denuntiatur, et Hierosolymam prophetarum interfectricem esse descendam.

1 Tunc Iesus locutus est ad turbas, et ad discipulos suos, 1 Marc.
12, 38

2 Dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribae, et Pharisei. Luc 20,
45.

37 Deut 6, 5 39 Lev 19, 18. 44 Ps 109, 1 — 2 2 Esdr 8, 4.

3 Omnia ergo quaecumque dixerint vobis, servate, et facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt.

4 Luc 11, 46
Act 15, 10
4 Alligant enim onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

5 22, 12
5 Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias

6s. Marc 12, 38 s
Luc 11, 43, 20, 46
6 Amant autem primos recubitus in coenis, et primas cathedras in synagogis,

7 Et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.

8 Iac 3, 1
8 Vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis

9 Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester, qui in caelis est.

10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.

11 20, 26
11 Qui maior est vestrum, erit minister vester.

12 Luc 14, 11;
18, 14.
12 Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: et qui se humiliaverit, exaltabitur.

13 Luc 11, 52
13 Vae autem vobis Scribae, et Pharisei hypocritae. quia clauditis regnum caelorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.

14 Marc 12, 40
Luc 20, 47
14 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.

15 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae: quia circuitis mare, et aridam, ut faciatis unum proselytum: et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos.

16 Vae vobis duces caeci, qui dicitis. Qui-

cumque iuraverit per templum, nihil est: qui autem iuraverit in auro templi, debet.

17 Stulti, et caeci: Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque iuraverit in altari, nihil est: quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, debet.

19 Caeci: Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, et in omnibus, quae super illud sunt.

21 Et quicumque iuraverit in templo, iurat in illo, et in eo, qui habitat in ipso:

22 Et qui iurat in caelo, iurat in throno Dei, et in eo, qui sedet super eum.

23 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae: ^{23 Luc} qui decimatis mentham, et anethum, et cuminum, ^{II, 42} et reliquistis quae graviora sunt legis, iudicium, et misericordiam, et fidem; haec oportuit facere, et illa non omittere

24 Duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae: quia mundatis quod deforis est calicis, et paropsidis: intus autem pleni estis rapina, et immunditia.

26 Phariseae caece, munda prius quod intus est calicis, et paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae: ^{27 (Luc} quia similes estis sepulcris dealbatis, quae aforis ^{II, 44)} parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia.

28 Sic et vos aforis quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi, et iniquitate.

29 Vae vobis Scribae, et Pharisei hypocritae, ^{29 ss.} qui aedificatis sepulcra prophetarum, et ornatis ^{Luc II, 47 s.} monumenta iustorum,

30 Et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum
33 3, 7 33 Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae?

34-36 34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et
Luc 11, sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, et cruci-
49-51 figetis, et ex eis flagellabitis in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem:

35 Hebr 35 Ut veniat super vos omnis sanguis iustus,
11, 4 qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae, filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare.

36 Amen dico vobis, venient haec omnia super generationem istam.

37-39 37 Ierusalem Ierusalem, quae occidis prophetas,
Luc 13, et lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui
34 s. congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
39 21, 9 39 Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Responsio Christi de interitu templi ac Iudaeae, saeculi fine et reditu suo. Exemplum aequalum Noachi, item servi fidelis et male fidei

1-9 Marc 1 Et egressus Iesus de templo, ibat. Et acces-
13, 1-9 serunt discipuli eius, ut ostenderent ei aedificationes
Luc 21, templi.
5-12.

2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis haec omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat. 2 Luc 19, 44

3 Sedente autem eo super Montem oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando haec erunt? et quod signum adventus tui, et consummationis saeculi?

4 Et respondens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat. 4 Eph 5, 6
Col. 2, 18.

5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: et multos seducunt.

6 Audituri enim estis praelia, et opiniones prae-horum. Videte ne turbemini; oportet enim haec fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt pestilentiae, et fames, et terrae-motus per loca.

8 Haec autem omnia initia sunt dolorum.

9 Tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos: et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. 9 10, 17
22 Marc 13, 13
Luc. 21,

10 Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem. 12 17
10 15, 20,
16, 2.

11 Et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos. 10 (11, 6)

12 Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 13 10, 22
Marc 13,
13 (Luc 21, 19)

14 Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus. et tunc veniet consummatio. 14 Marc 13, 10

15 Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: 15-25
Marc 13,
14-23.
Luc 21,
20 ss

16 Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes:

17 Luc 17, 31 17 Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua:

18 Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.

19 Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus

20 Act 1, 12 20 Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato.

21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet

22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.

23 Marc 13, 21 23 Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.

Luc 17, 23 24 Surgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae: et dabunt signa magna, et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25 Ecce praedixi vobis.

26s Luc 17, 23 s 26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem: ita erit et adventus Filii hominis.

28 Luc 17, 37 28 Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae.

29-35 29 Statim autem post tribulationem dierum
Marc 13, 24-31 illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen
Luc. 21, 25-33 suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur:

30 Apoc 1, 7. 30 Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo: et tunc plangent omnes tribus terrae: et videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa, et maiestate.

31 1 Cor 15, 52. 1 Thess 4, 15 31 Et mittet angelos suos cum tuba, et voce

21 (Dan 12, 1) 24 (Deut. 13, 1) 29 Is 13, 10 Ez 32, 7.
Ioel 2, 10; 3, 15 30 (Zach 12, 10 ss) Dan 7, 13 31 Zach. 2, 6

magna: et congregabunt electos eius a quattuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas:

33 Ita et vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis.

34 Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant.

35 Caelum, et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt. 35 s.
Marc 13,
31 s.

36 De die autem illa, et hora nemo scit, neque angeli caelorum, nisi solus Pater.

37 Sicut autem in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis. 37 ss
Luc 17,
26 ss.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam,

39 Et non cognoverunt donec venit diluvium, et tulit omnes: ita erit et adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, et unus relinquetur.

41 Duae molentes in mola: una assumetur, et una relinquetur. 41 Luc
17, 35

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. 42 25, 13
Marc 13,
33 35

43 Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigicaret utique, et non sineret perfodi domum suam. 43 s
Luc 12,
39 s

44 Ideo et vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45 Quis, putas, est fidelis servus, et prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? 45 51
Luc 12,
42-46

- 46 Apoc 26, 15 46 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem.
- 47 Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.
- 48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire:
- 49 Et coeperit percutere conservos suos, manducet autem, et bibat cum ebriosis:
- 50 Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora, qua ignorat:
- 51 13, 42, 25, 30 51 Et dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus, et stridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabola de decem virginibus et de talentorum usu. Iudicium extremum.

- 1 Tunc simile erit regnum caelorum decem virginibus: quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso, et sponsae.
- 2 Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes:
- 3 Sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:
- 4 Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.
- 5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt.
- 6 Media autem nocte clamor factus est. Ecce sponsus venit, exite obviam ei.
- 7 (Luc 12, 36 s.) 7 Tunc surrexerunt omnes virgines illae, et ornaverunt lampades suas
- 8 Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostrae extinguuntur.
- 9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis, et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus: et quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est ianua. 10
(Apoc
19, 7)

11 Novissime vero veniunt et reliquae virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. 11 (Luc
13, 25)

12 At ille respondens, ait. Amen dico vobis, nescio vos. 12 Luc
13, 27

13 Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam 13 24, 42
Marc 13,
33

14 Sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua. 14-30
Luc 19,
12-27

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est statim.

16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque.

17 Similiter et qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, et abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi dominus eius: Euge serve bone, et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. 21 (24,
45)

22 Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait. Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus eius: Euge serve bone, et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24 Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti:

25 Et timens abii, et abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serve male, et piger, sciebas quia meto ubi non semino, et congreco ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, et date ei, qui habet decem talenta.

29 ^{29 13, 12} ^{Marc. 4,} ^{25 Luc} ^{8, 18,} ^{19, 26} Omni enim habenti dabitur, et abundabit: ei autem, qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo.

30 Et inutilem servum eicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, et stridor dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hoedis:

33 Et statuet oves quidem a dextris suis, hoedos autem a sinistris.

34 Tunc dicet rex his, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35 Esurivi enim, et dedistis mihi manducare: sitivi, et dedistis mihi bibere: hospes eram, et collegistis me:

36 Nudus, et cooperuistis me: infirmus, et visitastis me: in carcere eram, et venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, et pavimus te: sitientem, et dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, et collegimus te: aut nudum, et cooperuimus te?

39 Aut quando te vidimus infirmum: aut in carcere, et venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis. Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, et angelis eius. 41 7, 23.
Luc 13, 27

42 Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare: sitivi, et non dedistis mihi potum.

43 Hospes eram, et non collegistis me: nudus, et non cooperuistis me: infirmus, et in carcere, et non visitastis me

44 Tunc respondebunt ei et ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46 Et ibunt hi in supplicium aeternum: iusti autem in vitam aeternam. 46 10 5,
29

CAPUT XXVI.

Passionis Christi historia. Sacerdotum consilium. Iesus a muliere unguento perfusus. Pactio Iudae. Coena ultima et Eucharistiae institutio. Iesu anxietas in horto, captio, damnatio et acerbissima vexatio Petri trina negatio et poenitentia.

1 Et factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

2 Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur ut crucifigatur. 2 Marc
14, 1
Luc. 22,
1.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: 3 ss.
Marc 14,
15 Luc
22, 2 10
11, 47

4 Et consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent, et occiderent.

5 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6-13 **6** Cum autem Iesus esset in Bethania in domo
 Marc 14, Simonis leprosi,
 3-9 10
 12, 1-8 **7** Accessit ad eum mulier habens alabastrum
 (Luc 7, unguenti pretiosi, et effudit super caput ipsius re-
 36 ss) cumbentis.

7 10 11, **8** Videntes autem discipuli, indignati sunt di-
 2, 12, 3 centes: Ut quid perditio haec?

9 Potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus

10 Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12 Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum: ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius.

14-16 **14** Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur
 Marc 14, Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum:
 108 Luc
 22, 3-6

15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet.

17-19 **17** Prima autem die Azymorum accesserunt
 Marc 14, discipuli ad Iesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi
 12-16
 Luc. 22, comedere Pascha?

18 At Iesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, et paraverunt Pascha.

20 Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. 20-29
Marc 14,
17-25
Luc 22,
14-23

21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. 21
10 13,

22 Et contristati valde, coeperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine? 21

23 At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

25 Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

26 Coenantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite, et comedite: hoc est corpus meum 26 ss.
1 Cor 11,
23 25

27 Et accipiens calicem gratias egit: et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierunt in Montem oliveti. 30 ss.

31 Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Marc 14,
26-31.
Luc. 22,
39.
31
10 16,

32 Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galilaeam. 32
Marc.
16, 7

33s. Luc
22, 33 s
Io 13, 38

33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor.

34 Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35 Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt.

36 41

Marc 14,

32-38

Luc 22,

40-46

Io 18, 1

36 Tunc venit Iesus cum illis in villam, quae dicitur Gethsemani, et dixit discipulis suis: Sedete hic donec vadam illuc, et orem.

37 Et assumpto Petro, et duobus filiis Zebedaei, coepit contristari et maestus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate mecum.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu

40 Et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes, et dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41 Vigilate, et orate ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42-46

Marc 14,

39-42

42 Iterum secundo abiit, et oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venit iterum, et invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis illis, iterum abiit, et oravit tertio, eundem sermonem dicens.

45 Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis: Dormite iam, et requiescite: ecce appropinquavit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46 Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet

47 Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit, et cum eo turba multa cum gladiis, et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. 47-56
Marc 14,
43-50
Luc 22,
47-53
Io 18,
2 ss

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49 Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, et manus iniecerunt in Iesum, et tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, et percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius 51 Io 18,
10 s

52 Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum in locum suum; omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt. 52 Apoc
13, 10

53 An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum?

54 Quomodo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Iesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, et fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis.

56 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur Scripturae prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt. 56 Marc
14, 50.

57 At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribae et seniores convenerant. 57 s.
Marc 14
53 s Lc 9
22, 54
Io 18, 24

58 Petrus autem sequebatur eum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra Iesum, 59-66
Marc 14, 55-64 Luc 22, ut eum morti traderent:

60 Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent Novissime autem venerunt duo falsi testes, 60-71
 61 Et dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum Dei, et post triduum reaedificare illud. 61-27, 40 Io. 2, 19

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quae isti adversum te testificantur?

63 Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei.

64 Dicit illi Iesus: Tu dixisti, verumtamen dico 64-16, 27 Rom. 14, 10 vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus caeli. 1 Thess 4, 15

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt: Reus est mortis

67 Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum 67 s. Marc 14, 65 ceciderunt, alii autem palmas in faciem eius dederunt, Luc. 22, 63 ss.

68 Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

69 Petrus vero sedebat foris in atrio: et accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilaeo eras. 69-75 Marc 14, 66-72

70 At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Luc. 22, 55-62 Io 18, 16 ss

71 Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, et ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno.

72 Et iterum negavit cum iuramento: Quia non novi hominem.

73 Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es: nam et loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc coepit detestari, et iurare quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amare.

CAPUT XXVII.

Intertus Iudae. Iesus coram Pilato interrogatur: irridetur et cruci affigitur. Eius mors cum portentis, sepultura sepulchrique custodia.

1 Mane autem facto, consilium inierunt omnes 1 Marc principes sacerdotum, et seniores populi adversus 15, 1. Iesum, ut eum morti traderent.

2 Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt 2 Luc. Pontio Pilato praesidi 23, 1. Io 18, 28

3 Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, et senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5 Et proiectis argenteis in templo, recessit: et abiens laqueo se suspendit. 5 Act 1, 18

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum

8 Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, 8 Act hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem. 1, 19

5 Deut 23, 18.

9 Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel:

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

11 14 **11** Iesus autem stetit ante praesidem, et interrogavit eum praeses, dicens: Tu es rex Iudaeorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis.

Marc 15, 2-5 Luc 23, 3 10. 18, 33

12 Et cum accusaretur a principibus sacerdotum, et senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer.

15 26 **15** Per diem autem sollemnem consueverat praeses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.

Marc 15, 6-15 Luc 23, 17-25 10. 18, 39s Act 3, 14

16 Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradissent eum.

19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens: Nihil tibi, et iusto illi; multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

20 Principes autem sacerdotum, et seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Iesum vero perderent.

21 Respondens autem praeses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus?

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis praeses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis.

25 Et respondens universus populus, dixit: Sanguis eius super nos, et super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam: Iesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.

27 Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in praetorium, congregaverunt ad eum universam cohortem:

27-31
Marc 15,
16-20,
Io 19,
2 ss

28 Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei,

29 Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, et arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Iudaeorum.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, et percutiebant caput eius.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, et induerunt eum vestimentis eius, et duxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaeum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleretur crucem eius.

32-37
Marc 15,
21-26
Luc 23,
26 ss Io
19, 17 ss

33 Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Divi-

35 Io
19, 23,

serunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum.

37 Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESUS REX IUDAEORUM.

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones:

Marc 15, 27-32 unus a dextris, et unus a sinistris.

Luc 23, 32 ss 10 19, 18 ss **39** Praetereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua,

40 Io 2, 19. Et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reaedificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de cruce.

41 Similiter et principes sacerdotum illudentes cum Scribis, et senioribus dicebant:

42 Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei.

43 Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia Filius Dei sum.

44 Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei.

45-49 **45** A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam.

Marc 15, 33-36 **46** Et circa horam nonam clamavit Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantes, et audientes, dicebant: Eliam vocat iste

48 Luc 23, 36 Io 19, 29 **48** Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere.

50-54 **49** Ceteri vero dicebant: Sine videamus an veniat Elias liberans eum.

Marc 15, 37-39 Luc 23, 45-47 **50** Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51 Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petrae scissae sunt,

52 Et monumenta aperta sunt. et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis.

54 Centurio autem, et qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terraemotu et his, quae fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multae a longe, 55 s.
quae secutae erant Iesum a Galilaea, ministrantes ei: ^{Marc 15,}

56 Inter quas erat Maria Magdalene, et Maria ^{40s Luc}
Iacobi, et Ioseph mater, et mater filiorum Zebedaei. ^{23, 49}
^{Io. 19, 25}

57 Cum autem sero factum esset, venit quidam 57-61
homo dives ab Arimathaea, nomine Ioseph, qui et ^{Marc 15,}
ipse discipulus erat Iesu. ⁴²⁻⁴⁷

58 Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus ^{Luc 23,}
Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. ^{50-55 Io}
^{19, 38-42}

59 Et accepto corpore, Ioseph involvit illud in sindone munda.

60 Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, et abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, et altera Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Altera autem die, quae est post Parasceven, convenerunt principes sacerdotum, et Pharisei ad Pilatum,

63 Dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64²⁸ 13 64 Iube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium. ne forte veniant discipuli eius, et furentur eum, et dicant plebi. Surrexit a mortuis et erit novissimus error prior.

65 Ait illis Pilatus. Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Christi resurrectio. Custodes sepulcri mercede corrupti. Ultima ad discipulos mandata.

1-10 1 Vespere autem sabbati, quae lucescit in prima
 Marc 16, sabbati, venit Maria Magdalene, et altera Maria
 1-8 Luc videre sepulcrum.
 24, 1-9

1 Io 20, 11 2 Et ecce terraemotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de caelo: et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum:

3 (17, 2) 3 Erat autem aspectus eius sicut fulgur: et vestimentum eius sicut nix.

4 Prae timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, quaeritis:

6 12, 40 6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit; venite, et videte locum, ubi positus erat Dominus.

7 Et cito euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: et ecce praecedit vos in Galilaeam: ibi eum videbitis. Ecce praedixi vobis.

8 Et exierunt cito de monumento cum timore, et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius.

9 Marc 16, 9. 9 Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Avete. Illae autem accesserunt, et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Iesus: Nolite timere. Ite, nun- 10 10
tiate fratribus meis ut eant in Galilaeam, ibi me 20, 17
videbunt.

11 Quae cum abiissent, ecce quidam de custo-
dibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt prin-
cipibus sacerdotum omnia, quae facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus consilio ac-
cepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13 Dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte 13 27, 64
venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit a praeside, nos
suadebimus ei, et securos vos faciemus.

15 At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant
edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iu-
daeos, usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Gal- 16 26, 32
laeam in montem, ubi constituerat illis Iesus

17 Et videntes eum adoraverunt. quidam autem
dubitaverunt.

18 Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: 18 11, 27
Data est mihi omnis potestas in caelo, et in terra.

19 Euntes ergo docete omnes gentes: (bapti- 19 Marc
zantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus 16, 15
Sancti:

20 Docentes eos servare omnia quaecumque 20 (18,
mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus 20.)
diebus, usque ad consummationem saeculi.

SANCTUM
IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

*Ioannes Baptista. Iesus baptizatur, temptatur, quattuor vocat
piscatores, docet Capharnaum sanatque daemoniacum, socrum
Petri, leprosum, multosque daemoniacos ac male habentes*

1 Initium Evangelii Iesu Christi, Filii Dei.

2 Sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce 2 Matth
ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui 11, 10
praeparabit viam tuam ante te. Luc 7,
27

3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Do- 3 Matth.
mini, rectas facite semitas eius. 3,3 Luc
3, 4 Io.

4 Fuit Ioannes in deserto baptizans, et prae- 1, 23.
dicans baptismum poenitentiae in remissionem pec- 4-8
catorum. Matth 3,
1ss Luc.

5 Et egrediebatur ad eum omnis Iudaeae regio, 3, 2ss Io.
et Ierosolymitae universi, et baptizabantur ab illo 1, 6 ss
in Iordanis flumine, confitentes peccata sua

6 Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, et zona
pellicea circa lumbos eius: et locustas, et mel sil-
vestre edebat. Et praedicabat dicens:

7 Venit fortior me post me: cuius non sum 7 Matth.
dignus procumbens solvere corrigiam calceamen- 3, 11
torum eius. Luc. 3,
16 Io.

8 Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit 1, 27
vos Spiritu Sancto 8 Act
1, 5, 2, 4;
11, 16;

9 Et factum est: in diebus illis venit Iesus a 19, 4.
Nazareth Galilaeae: et baptizatus est a Ioanne in 9-11
Iordane. Matth 3,
13-17

10 Et statim ascendens de aqua, vidit caelos 13-17
apertos, et Spiritum tamquam columbam descenden- Luc 3,
21 s Io.
tem, et manentem in ipso. 1, 29 ss.

11 Et vox facta est de caelis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui

12 s. **12** Et statim Spiritus expulit eum in desertum.
 Matth 4, 1 ss. Luc 4, 1 ss. **13** Et erat in deserto quadraginta diebus, et quadraginta noctibus: et tentabatur a satana: eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi.

14 s. **14** Postquam autem traditus est Ioannes, venit
 Matth 4, 12 17. **15** Et dicens. Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei: poenitemini, et credite Evangelio.
 Luc 4, 14 s. Io 4, 43

16-20 **16** Et praeteriens secus Mare Galilaeae, vidit
 Matth 4, 18-22. **17** Simonem, et Andream fratrem eius, mittentes retia in mare (erant enim piscatores),
 Luc 5, 2 ss

17 Et dixit eis Iesus: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem eius, et ipsos componentes retia in navi:

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedaeo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

21 s. Luc. **21** Et ingrediuntur Capharnaum: et statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.
 4, 31 s. Matth 7, 28 s

22 Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, et non sicut Scribae.
 21 Matth. 4, 13

23-28 **23** Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: et exclamavit,
 Luc 4, 32-37

24 Dicens: Quid nobis, et tibi Iesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei

25 Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, et exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quatenam doctrina haec nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, et obediunt ei.

28 Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilaeae. 28
Matth 4,
24

29 Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, et Andreae cum Iacobo, et Ioanne 29-34
Matth 8,
14-16
Luc 4,
38-41.

30 Decumbibat autem socrus Simonis febricitans et statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu eius: et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, et daemonia habentes:

33 Et erat omnis civitas congregata ad ianuam.

34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, et daemonia multa eiciebat, et non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.

35 Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat 35-39
Luc 4,
42-44

36 Et persecutus est eum Simon, et qui cum illo erant.

37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te.

38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, et civitates, ut et ibi praedicem: ad hoc enim veni.

39 Et erat praedicans in synagogis eorum, et in omni Galilaea, et daemonia eiiciens.

40 Et venit ad eum leprosus deprecans eum: et genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. 40-45
Matth. 8,
1-4 Luc
5, 12-15.

41 Iesus autem misertus eius, extendit manum suam: et tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est.

43 Et comminatus est ei, statimque eiecit illum:

44 Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, et offer pro emundatione tua, quae praecepit Moyses in testimonium illis.

45 At ille egressus coepit praedicare, et diffamare sermonem, ita ut iam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Paralytico peccata condonantur Levii vocatur. Iesus in convivio cum publicanis et peccatoribus discumbens Cur ipse discipuli non ieiunent, idem spicas sabbato evellentes excusantur.

1-12
Matth. 9,
1-8 Luc
5, 17-26

1 Et iterum intravit Capharnaum post dies,

2 Et auditum est quod in domo esset, et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad ianuam, et loquebatur eis verbum.

3 Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quattuor portabatur.

4 Et cum non possent offerre eum illi prae turba, nudaverunt tectum ubi erat: et patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat.

5 Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, et cogitantes in cordibus suis:

7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis ^{10 14,}
potest dimittere peccata, nisi solus Deus? ⁴

8 Quo statim cognito Iesus spiritu suo quia sic cogitarent intra se, dicit illis Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius, dicere paralytico: Dimit-
tuntur tibi peccata: an dicere: Surge, tolle grabatum
tuum, et ambula?

10 Ut autem sciatis quia Filius hominis habet
potestatem in terra dimittendi peccata, (ait para-
lytico.)

11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, et
vade in domum tuam.

12 Et statim surrexit ille: et, sublato grabato,
abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et
honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam sic
vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque ¹³⁻¹⁷
turba veniebat ad eum, et docebat eos. ^{Matth. 9,}

14 Et cum praeteriret, vidit Levi Alphaei se-
dentem ad telonium, et ait illi: Sequere me. Et
surgens secutus est eum. <sup>9-13
Luc 5,
27-32</sup>

15 Et factum est, cum accumberet in domo
illius, multi publicani, et peccatores simul discum-
bebant cum Iesu, et discipulis eius: erant enim
multi, qui et sequebantur eum.

16 Et Scribae, et Pharisei videntes quia man-
ducaret cum publicanis, et peccatoribus, dicebant
discipulis eius: Quare cum publicanis, et peccatori-
bus manducat et bibit Magister vester?

17 Hoc audito Iesus ait illis: Non necesse ^{17 1 Tim}
habent sani medico, sed qui male habent: non ^{1, 15.}
enim veni vocare iustos, sed peccatores.

18 22 **18** Et erant discipuli Ioannis, et Phariseaei ie-
 Matth. 9, iunantes: et veniunt, et dicunt illi. Quare discipuli
 14-17 Ioannis, et Phariseaeorum ieiunant, tui autem disci-
 Luc 5, puli non ieiunant?
 33-38

19 Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare.

20 Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: et tunc ieiunabunt in illis diebus.

21 Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum a veteri, et maior scissura fit.

22 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, et vinum effundetur, et utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23-28 **23** Et factum est iterum cum Dominus sabbatis
 Matth ambulet per sata, et discipuli eius coeperunt pro-
 12, 1-8 gredi, et vellere spicas.
 Luc. 6, 1-5.

24 Phariseaei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25 Et ait illis: Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, et esurit ipse, et qui cum eo erant?

26 Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, et panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, nisi sacerdotibus, et dedit eis, qui cum eo erant?

27 Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum.

28 Itaque Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Arida manus sabbato sanatur. Undique multitudo confluit. Duodecim Apostoli. Adversariorum criminatio in Spiritum Sanctum peccans confutatur. Mater et fratres Christi qui sint.

1 Et introivit iterum in synagogam: et erat ibi homo habens manum aridam. 1-6
Matth

2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum. 12, 9-14
Luc 6,
6-11.

3 Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium

4 Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi.

6 Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent.

7 Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: et multa turba a Galilaea, et Iudaea secuta est eum,

8 Et ab Ierosolymis, et ab Idumaea, et trans Iordanem: et qui circa Tyrum, et Sidonem, multitudo magna, audientes, quae faciebat, venerunt ad eum.

9 Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.

10 Multos enim sanabat ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11 Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: et clamabant dicentes: 11 Luc.
4, 41

12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. 12 Matth.
12, 16.

13-19 **13** Et ascendens in montem vocavit ad se quos
 Luc 6, voluit ipse: et venerunt ad eum.
 12-16.

Matth **14** Et fecit ut essent duodecim cum illo: et ut
 10, 1-4 mitteret eos praedicare.

15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates,
 et eiiciendi daemonia.

16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17 Et Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem
 Iacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod
 est, Filii tonitruī.

18 Et Andream, et Philippum, et Bartholo-
 maeum, et Matthaeum, et Thomam, et Iacobum
 Alphaei, et Thaddaeum, et Simonem Cananaeum,

19 Et Iudam Iscariotem, qui et tradidit illum.

20 **20** Et veniunt ad domum: et convenit ite-
 (6, 31) rum turba, ita ut non possent neque panem man-
 ducare.

21 Et cum audissent sui, exierunt tenere eum:
 dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.

22-30 **22** Et Scribae, qui ab Ierosolymis descenderant,
 Matth dicebant: Quoniam Beelzebub habet, et quia in
 12, 24-32.
 Luc 11, principe daemoniorum eiicit daemonia.

23 Et convocatis eis in parabolis dicebat illis:
 15 ss Quomodo potest satanas satanam eiicere?
 22
 Matth.

24 Et si regnum in se dividatur, non potest
 9, 34 regnum illud stare.

25 Et si domus super semetipsam dispertiat,
 non potest domus illa stare.

26 Et si satanas consurrexerit in semetipsum,
 dispertitus est, et non poterit stare, sed finem
 habet.

27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum
 diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum
 eius diripiet.

28 Amen dico vobis, quoniam omnia dimit-^{28 Luc.}
tentur filiis hominum peccata, et blasphemiae, quibus^{12, 10}
blasphemaverint: ^{16.}

29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanc-
tum, non habebit remissionem in aeternum, sed
reus erit aeterni delicti.

30 Quoniam dicebant: Spiritum immundum
habet.

31 Et veniunt mater eius et fratres. et foris ³¹⁻³⁵
stantes miserunt ad eum vocantes eum, ^{Matth}

32 Et sedebat circa eum turba: et dicunt ei: ^{12, 46-50}
Ecce mater tua, et fratres tui foris quaerunt te. ^{Luc 8, 19-21}

33 Et respondens eis, ait: Quae est mater mea,
et fratres mei?

34 Et circumpiciens eos, qui in circuitu eius
sedebant, ait: Ecce mater mea, et fratres mei.

35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater
meus, et soror mea, et mater est.

CAPUT IV.

*Parabola de vario agro. Imagines lucernae, mensurae, semina-
toris ac messoris, grani sinapis. Sedatur tempestas*

1 Et iterum coepit docere ad mare: et con- ¹⁻⁹
gregata est ad eum turba multa, ita ut navim ^{Matth}
ascendens sederet in mari, et omnis turba circa ^{13, 1-9}
mare super terram erat: ^{Luc 8, 4-8}

2 Et docebat eos in parabolis multa, et dicebat
illis in doctrina sua:

3 Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.

4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et
venerunt volucres caeli, et comederunt illud.

5 Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non
habuit terram multam: et statim exortum est, quon-
iam non habebat altitudinem terrae:

6 Et quando exortus est sol, exaestuavit et eo quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas et ascenderunt spinæ, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: et dabat fructum ascendentem, et crescentem, et afferebat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10-20
Matth 13, 10-23,
Luc 8, 9-15
10 Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam

11 Et dicebat eis. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

12 Io 12, 40
Act 28, 26
Rom 11, 8
12 Ut videntes videant, et non videant: et audientes audiant, et non intelligant: nequando convertantur, et dimittantur eis peccata.

13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, et cum audierint, confestim venit satanas, et aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud:

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18 Et alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt,

19 Et aerumnae saeculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiae introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur.

20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, et suscipiunt, et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

21 Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut ²¹Matth. sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super ^{5, 15} Luc 8, candelabrum ponatur? ^{16, 11, 33.}

22 Non est enim aliquid absconditum, quod ²² non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut ^{Matth 10, 26} in palam veniat. ^{Luc. 8,}

23 Si quis habet aures audiendi, audiat. ^{17, 12, 2.}

24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis In ²⁴ qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et ^{Matth. 7,} adiicietur vobis. ^{2 Luc 6, 38}

25 Qui enim habet, dabitur illi: et qui non ²⁵ habet, etiam quod habet auferetur ab eo. ^{Matth 13, 12, 25, 29}

26 Et dicebat. Sic est regnum Dei, quemad- ^{Luc 8,} modum si homo iaciat sementem in terram, ^{18, 19, 26}

27 Et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen ²⁷ germinet, et increseat dum nescit ille. ^{Iac. 5, 7}

28 Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Et cum produxerit fructus, statim mittit fal-
cem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? ³⁰⁻³² aut cui parabolae comparabimus illud? ^{Matth 13, 31-33.}

31 Sicut granum sinapis, quod cum seminatum ^{Luc 13,} fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quae ^{18 s} sunt in terra:

32 Et cum seminatum fuerit, ascendit, et fit maius omnibus oleribus, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aves caeli habitare.

33 s.
Matth
13, 34

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

35-40
Matth.
8, 23-27
Luc 8,
22-25

35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.

36 Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: et aliae naves erant cum illo.

37 Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: et excitant eum, et dicunt illi. Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

39 Et exurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: et facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, et dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei?

CAPUT V.

Daemomachus a legione daemonum liberatur qui cum permissione Iesu in porcos ingrediuntur. Mulier sanguinis profusio afflicta sanatur et Iairi filiae vita redditur

1-20
Matth
8, 28-34
Luc 8,
26-39

1 Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2 Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3 Qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis iam quisquam poterat eum ligare:

4 Quoniam saepe compedibus et catenis vinctus, dirupisset catenas, et compedes comminuisset, et nemo poterat eum domare.

5 Et semper die ac nocte in monumentis, et in montibus erat, clamans, et concidens se lapidibus.

6 Videns autem Iesum a longe, cucurrit, et adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, et tibi, Iesu Fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine

9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13 Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari.

14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem, et in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum.

15 Et veniunt ad Iesum: et vident illum, qui a daemonio vexabatur, sedentem, vestitum, et sanae mentis, et timuerunt.

16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui daemonium habuerat, et de porcis.

17 Et rogare coeperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18 Cumque ascenderet navim, coepit illum deprecari, qui a daemonio vexatus fuerat, ut esset cum illo,

19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui.

20 (7,31
Matth 4,
25) 20 Et abiit, et coepit praedicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus: et omnes mirabantur.

21 Matth.
9,1 Luc
8, 40 21 Et cum transcendisset Iesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare.

22-43 22 Et venit quidam de archisynagogis nomine
Matth.9,
18-26 Iairus: et videns eum, procidit ad pedes eius,

Luc. 8,
41-56 23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum
23(7,32.) super eam, ut salva sit, et vivat.

24 Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa, et comprimebant eum

25 Et mulier, quae erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis: et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27 Cum audisset de Iesu, venit in turba retro, et tetigit vestimentum eius:

28(6,56.
Luc 6,
19) 28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum eius tetigero, salva ero.

29 Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: et sensit corpore quia sanata esset a plaga.

30 Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quae exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, et dicis: Quis me tetigit?

32 Et circumspiciebat videre eam, quae hoc fecerat.

33 Mulier vero timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, et esto sana a plaga tua. 34 (10, 52) Luc 7, 50; 8, 48

35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?

36 Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.

37 Et non admisit quemquam se sequi nisi Petrum, et Iacobum, et Ioannem fratrem Iacobi.

38 Et veniunt in domum archisynagogi, et videt tumultum, et flentes, et eulantes multum.

39 Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, et ploratis? puella non est mortua, sed dormit. 39 (10, 11, 11)

40 Et irridebant eum. Ipse vero eiectionibus omnibus assumit patrem, et matrem puellae, et qui secum erant, et ingreditur ubi puella erat iacens.

41 Et tenens manum puellae, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge. 41 (Luc 7, 14)

42 Et confestim surrexit puella, et ambulabat: erat autem annorum duodecim: et obstupuerunt stupore magno.

43 Et praecepit illis vehementer ut nemo id sciret: et dixit dari illi manducare. 43 (7, 36)

CAPUT VI.

Iesus Nazarethi spernitur neque multa ibi edere potest miracula. Instructio et ablegatio Apostolorum ad praedicandum. Herodes et Herodias. Ioannis Baptistae nex. Cibatio quinque milium virorum. Itio super mare. Aegroti tactu fimbriae sanati.

1 Et egressus inde, abiit in patriam suam: et sequebantur eum discipuli sui: 1-6 Matth 13, 53-58.

2 Et facto sabbato coepit in synagoga docere: et multi audientes admirabantur in doctrina eius, 1 Luc. 4, 16

dicentes: Unde huic haec omnia? et quae est sapientia, quae data est illi: et virtutes tales, quae per manus eius efficiuntur?

3 Io 6, 42. 3 Nonne hic est faber, filius Mariae, frater Iacobi, et Ioseph, et Iudae, et Simonis? nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

4 Luc 4, 24. 4 Et dicebat illis Iesus: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua, et in cognatione sua.

5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6 Et mirabatur propter incredulitatem eorum, et circuibat castella in circuitu docens.

7-13 Matth 10, 1-15. 7 Et vocavit duodecim: et coepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum immun-
Luc 9, 1-6. dorum.

7 3, 14. 8 Et praecepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona aes,

9 Act 12, 8. 9 Sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis.

10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde:

11 Matth 10, 14. 11 Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de
Luc 9, 5. pedibus vestris in testimonium illis.
Act 13, 51, 18, 6.

12 Et exeuntes praedicabant ut poenitentiam agerent:

13 Iac 5, 14. 13 Et daemonia multa eiiciebant, et ungebant oleo multos aegros, et sanabant.

14-16 Matth 14, 1-5. 14 Et audivit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius), et dicebat Quia Ioannes Baptista
Luc 9, 7-9. resurrexit a mortuis: et propterea virtutes operantur in illo.

15 Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis. 15 8, 28.
Matth.
16, 14

16 Quo audito Herodes ait. Quem ego decollavi Ioannem, hic a mortuis resurrexit.

17 Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, et vinxit eum in carcere propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. 17-29
Matth
14, 3-12.
Luc 3,
19^s

18 Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: et volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum et sanctum: et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat.

21 Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui coenam fecit principibus, et tribunis, et primis Galilaeae.

22 Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellae: Pete a me quod vis, et dabo tibi:

23 Et iuravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24 Quae cum exisset, dixit matri suae: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistae.

25 Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistae.

26 Et contristatus est rex: propter iusiurandum, et propter simul discumbentes noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore praecepit afferri caput eius in disco. Et decollavit eum in carcere,

28 Et attulit caput eius in disco: et dedit illud puellae, et puella dedit matri suae.

29 Quo audito, discipuli eius venerunt, et tulerunt corpus eius: et posuerunt illud in monumento.

30-33 **30** Et convenientes Apostoli ad Iesum, renuntiaverunt ei omnia, quae egerant, et docuerant.

31 Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant multi: et nec spatium manducandi habebant.

32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi: et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et praevenierunt eos.

34-44 **34** Et exiens vidit turbam multam Iesus: et misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, et coepit illos docere multa.

35 Et cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic, et iam hora praeteriit:

36 Dimitte illos, ut euntes in proximas villas, et vicos, emant sibi cibos, quos manducant:

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, et videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, et duos pisces.

39 Et praecepit illis ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride foenum.

40 Et discubuerunt in partes per centenos, et quinquagenos.

41 Et acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, intuens in caelum, benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos. et duos pisces divisit omnibus.

41/7, 34
10 11, 41,
17, 1)

42 Et manducaverunt omnes, et saturati sunt.

43 Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus.

44 Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45 Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

45-52
Matth
14, 22-33.
10 6,
15-21

46 Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare.

47 Et cum sero esset, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra

48 Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis) et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: et volebat praeterire eos.

49 At illi ut viderunt eum ambulans supra mare, putaverunt phantasma esse, et exclamaverunt.

50 Omnes enim viderunt eum, et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51 Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

51(4, 39)

52 Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcaecatum.

52(3, 5)

53 Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, et applicuerunt.

53-56
Matth
14, 34-36.

54 Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:

55 Et percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56(5,28.) 56 Et quocumque introbat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent, et quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisaei Dei mandata ob suas traditiones violantes Quanam hominem polluant. Syrophoenissae filia a daemone liberatur Sanatio surdi ac muti.

1-16 1 Et conveniunt ad eum Pharisei, et quidam
Matth de Scribis, venientes ab Ierosolymis.
15, 1-11
1 (3, 22 2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius
10 1, 19) communibus manibus, id est non lotis, manducare
2 (Luc panes, vituperaverunt.
11, 38)
3 (10 3 Pharisei enim, et omnes Iudaei, nisi crebro
2, 6) laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:
4(Matth. 4 Et a foro nisi baptizentur, non comedunt: et
23, 25) alia multa sunt, quae tradita sunt illis servare, baptismata calicum, et urceorum, et aeramentorum, et lectorum:

5 Et interrogabant eum Pharisei, et Scribae: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens, dixit eis: Bene prophetauit Isaïas de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. ,

7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, et praecepta hominum.

8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis

traditionem hominum, baptismata urceorum, et calicum: et alia similia his facitis multa.

9 Et dicebat illis: Bene irritum facitis praeceptum Dei, ut traditionem vestram servetis

10 Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, ^{10 Eph} et matrem tuam. Et: Qui maledixerit patri, vel ^{6, 2} matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum), quodcumque ex me tibi profuerit:

12 Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: et similia huiusmodi multa facitis.

14 Et advocans iterum turbam, dicebat illis ^{14 Matth.} Audite me omnes, et intelligite. ^{15, 10}

15 Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quae de homine procedunt, illa sunt, quae communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat. ^{16 (4, 23 al)}

17 Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. ^{17-23 Matth}

18 Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? ^{15, 12-20.} Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19 Quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas?

20 Dicebat autem, quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem

21 Abintus enim de corde hominum malae cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia,

22 Furta, avaritiae, nequitiae, dolus, impudicitiae, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23 Omnia haec mala abintus procedunt, et communicant hominem.

24-30 **24** Et inde surgens abiit in fines Tyri, et Sidonis: et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere.

25 Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intravit, et procidit ad pedes eius.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophoenissa genere. Et rogabat eum ut daemonium eiceret de filia eius.

27 Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus.

28 At illa respondit, et dixit illi: Utique Domine, nam et catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit daemonium a filia tua.

30(9,26.) **30** Et cum abiisset domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, et daemonium exiisse.

31Matth. **31** Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per 15, 29. Sidonem ad Mare Galilaeae inter medios fines Decapoleos.

32 **32** Et adducunt ei surdum, et mutum, et deprecabantur eum, ut imponat illi manum

9, 32 **33** Et apprehendens eum de turba seorsum, Luc 11, misit digitos suos in auriculas eius: et expuens, 14 33(8,23.) tetigit linguam eius:

34(6,41, **34** Et suspiciens in caelum, ingemuit, et ait 8, 12 Io illi: Ephphetha, quod est adaperire. 11, 41)

35 Et statim apertae sunt aures eius, et solutum est vinculum linguae eius, et loquebatur recte.

36 Et praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant

37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: et surdos fecit audire, et mutos loqui 37
Matth
15, 30 s

CAPUT VIII.

Satiantur quattuor milia hominum septem panibus paucisque pisciculis Ostentum caeleste recusatur. Fermentum Pharisaeorum Caecus Bethsaida sensum curatur Iudicia de Christo et Petri confessio Passio Christi praedictio et sectatorum eius tollendae crucis suae necessitas.

1 In diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent: convocatis discipulis, ait illis: 1-9
Matth
15, 32-39.
(14, 13 ss

2 Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducant: Marc 6,
34-44
Luc 9,
10 ss 10
6, 1 ss)

3 Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui. unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6 Et praecepit turbae discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent, et apposuerunt turbae.

7 Et habebant pisciculos paucos: et ipsos benedixit, et iussit apponi.

8 Et manducaverunt, et saturati sunt, et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9 Erant autem qui manducaverant, quasi quattuor millia: et dimisit eos.

10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. 10
Matth.
15, 39.

11-13 Et exierunt Pharisei, et coeperunt conquirere
 Matth cum eo, quaerentes ab illo signum de caelo, ten-
 16, 1-4 tantes eum.
 12, 38.
 40.)

11 Luc 12, 54 12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio
 ista signum quaerit? Amen dico vobis, si dabitur
 generationi isti signum.

13 Et dimittens eos, ascendit iterum navim, et
 abiit trans fretum.

14-21 14 Et obliti sunt panes sumere: et nisi unum
 Matth panem non habebant secum in navi.
 16, 5-12

Luc. 12, 1 15 Et praecipiebat eis, dicens: Videte, et cavete
 a fermento Phariseaeorum, et fermento Herodis.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia
 panes non habemus

17 Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis,
 quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec
 intelligitis? adhuc caecatum habetis cor vestrum?

18-21 18 Oculos habentes non videtis? et aures ha-
 16, 41.
 10 6, 11 bentes non auditis? Nec recordamini,

19 Quando quinque panes fregi in quinque
 millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustu-
 listis? Dicunt ei: Duodecim.

20 Quando et septem panes in quattuor millia:
 quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei:
 Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodo nondum intel-
 ligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam, et adducunt ei cae-
 cum, et rogabant eum ut illum tangeret.

23 Et apprehensa manu caeci, eduxit eum extra
 vicum: et expuens in oculos eius impositis manibus
 suis, interrogavit eum si quid videret.

24 Et aspiciens, ait: Video homines velut ar-
 bores ambulantes.

25 Deinde iterum imposuit manus super oculos
 eius: et coepit videre, et restitutus est ita ut clare
 videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris.

27 Et egressus est Iesus, et discipuli eius, in castella Caesareae Philippi: et in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines? 27-30
Matth
16, 13-20.
Luc 9,
13-21.

28 Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo

31 Et coepit docere eos quoniam oportet Filium hominis pati multa, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus, et Scribis, et occidi. et post tres dies resurgere. 31 33
Matth
16, 21-23.
Luc 9,
22

32 Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, coepit increpare eum.

33 Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae sunt hominum.

34 Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. 34-38
Matth.
16, 24-27.
Luc. 9,
23-26

35 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, et Evangelium, salvam faciet eam 34
Matth.
10, 38.
35

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum: et detrimentum animae suae faciat? Matth
10, 39
Luc 17,
33 10.

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua? 12, 25
38

38 Qui enim me confusus fuerit, et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice: et Filius Matth
10, 33-
Lc 12, 9.

hominis confundetur eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39 Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute.

39
Matth
16, 28
Luc 9,
27

CAPUT IX.

Iesus transfiguratur. Etiam iam venisse ostendit suum ac mutum spiritum encit suam passionem praedicat Quis discipulorum maior sit. Amputandum manus et pedis et oculi scandalum. salutura ignis

1-7 Et post dies sex assumit Iesus Petrum, et Iacobum, et Ioannem: et ducit illos in montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus est coram ipsis

1-7
Matth
17, 1-8
Luc 9,
28-36

2 Et vestimenta eius facta sunt splendentia, et candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: et erant loquentes cum Iesu.

4 Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, Tibi unum, et Moysi unum, et Eliae unum.

5 Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti:

6 2 Peti Et facta est nubes obumbrans eos: et venit vox de nube, dicens: Hic est Filius meus charissimus: audite illum.

7 Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum.

8 Et descendentibus illis de monte, praecepit illis ne cuiquam quae vidissent, narrarent: nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit.

9 Et verbum continuerunt apud se: conquirerentes quid esset: Cum a mortuis resurrexerit.

8-12
Matth
17, 9-12
8 Luc
9, 36.

10 Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisei, et Scribae, quia Eliam oportet venire primum?

11 Qui respondens, ait illis: Elias cum venerit primo, restituet omnia: et quo modo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et contemnatur.

12 Sed dico vobis quia et Elias venit (et fecerunt illi quaecumque voluerunt), sicut scriptum est de eo. ^{12Matth. 11, 14.}

13 Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et Scribas conquiritantes cum illis. ^{13-28 Matth 17, 14-20.}

14 Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est, et expaverunt, et accurrentes salutabant eum. ^{Luc 9, 37-43 13(8, 11)}

15 Et interrogavit eos. Quid inter vos conquiritis?

16 Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum:

17 Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, et spumat, et stridet dentibus, et arescit: et dixi discipulis tuis ut encerent illum, et non poterunt

18 Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: et elisus in terram, volutabatur spumans.

20 Et interrogavit patrem eius: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21 Et frequenter eum in ignem, et in aquas misit ut eum perderet: sed si quid potes, adiuva nos, misertus nostri. ^{22 (11, 23 s Matth 21, 21 s. Luc 17, 6.)}

22 Iesus autem ait illi: Si potes credere, omniaabilia sunt credenti:

23 (Luc 17, 5) 23 Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo, Domine: adiuva incredulitatem meam.

24 Et cum videret Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi. Surde, et mute spiritus, ego praecipio tibi, exi ab eo: et amplius ne introeas in eum.

25 (1, 26.) 25 Et exclamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26 Iesus autem tenens manum eius, elevavit eum, et surrexit

27 Et cum introisset in domum, discipuli eius secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus encere eum?

28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, et ieiunio.

29-31 29 Et inde profecti praetergredebantur Galilaeam: nec volebat quemquam scire.

Matth 17, 21 s
Luc 9, 44-45
29 (7, 24.)
30 Luc 9, 22
30 Docebat autem discipulos suos, et dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die resurget.

31 At illi ignorabant verbum et timebant interrogare eum.

32-36 32 Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

Matth 18, 1-5
Luc 9, 46-48
33 At illi tacebant: siquidem in via inter se disputaverant, quis eorum maior esset.

34 34 Et residens vocavit duodecim, et ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, et omnium minister.

35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis:

36 36 Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: et quicumque me suscepit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

Matth.
10, 40
10. 13, 20

37 Respondit illi Ioannes, dicens: Magister, 37-39
vidimus quemdam in nomine tuo eicientem dæ-
monia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. Luc 9,
49 s

38 Iesus autem ait: Nolite prohibere eum: nemo 38 1Cor.
est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et 12, 3.
possit cito male loqui de me

39 Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

40 Quisquis enim potum dederit vobis calicem 40
aquæ in nomine meo, quia Christi estis: amen Matth.
10, 42
dico vobis, non perdet mercedem suam

41 Et quisquis scandalizaverit unum ex his 41-46
pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si
circumdaretur mola asinaria collo eius, et in mare Matth.
18, 6-9.
mitteretur. 41 Luc.
17, 2.

42 Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde 42
illam bonum est tibi debilem introire in vitam, Matth 5,
quam duas manus habentem ire in gehennam, in 30, 18, 8.
ignem inextinguibilem:

43 Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non
extinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum:
bonum est tibi claudum introire in vitam æternam,
quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis
inextinguibilis:

45 Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non
extinguitur

46 Quod si oculus tuus scandalizat te, eiice 46
eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Matth.
Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam 5, 29.
ignis:

47 Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non
extinguitur.

48 Omnis enim igne salietur, et omnis victima
sale salietur.

49 Bonum est sal: quod si sal insulsum fuerit:
 Matth 5, in quo illud condietis? Habete in vobis sal, et
 13. Luc. 14, 34 pacem habete inter vos.

CAPUT X.

Matrimonii vinculum. Parvulos complectitur Christus. Divitum salus difficilis Praemia promissa relinquentibus omnia. Christus rursus passionem suam praenuntiat Ambitio filiorum Zebedaei et officium discipulorum Christi, denegandi semetipsos et ministrandi. Bartimaeus caecus sanatur

1-12 Et inde exurgens venit in fines Iudaeae ultra
 Matth. Iordanem: et conveniunt iterum turbae ad eum:
 19, 1-9 et sicut consueverat, iterum docebat illos.

2 Et accedentes Pharisei interrogabant eum:
 Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis: Quid vobis praecepit Moyses?

4 Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudi
 4 Matth 5, 31 scribere, et dimittere.

5 Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis praeceptum istud.

6 Ab initio autem creaturae masculum, et feminam fecit eos Deus.

7 Propter hoc relinquet homo patrem suum, et
 7 Matth. 19, 5 matrem, et adhaerebit ad uxorem suam:

8 Et erunt duo in carne una. Itaque iam non
 1 Cor 7, 10 sunt duo, sed una caro.
 Eph 5, 31

9 Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.
 1 Cor. 6, 16

10 Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogaverunt eum.

11 Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam.
 11 Matth 5, 32.
 Luc. 16, 18

12 Et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, moechatur.

13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. 13-16
Discipuli autem comminabantur offerentibus. Matth

14 Quos cum videret Iesus, indigne tulit, et ait 19, 13-15,
illis: Sinite parvulos venire ad me, et ne pro- Luc 18,
hibueritis eos: talium enim est regnum Dei. 15-17

15 Amen dico vobis. Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16 Et complexans eos, et imponens manus super illos, benedicebat eos.

17 Et cum egressus esset in viam, procurrens 17-27
quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Ma- Matth
gister bone, quid faciam ut vitam aeternam per- 19, 16-26,
cipiam? Luc 18,
18-27.

18 Iesus autem dixit ei. Quid me dicis bonum?
Nemo bonus, nisi unus Deus.

19 Praecepta nosti: Ne adulteres, Ne occidas,
Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne frau-
dem feceris, Honora patrem tuum et matrem.

20 At ille respondens, ait illi: Magister, haec omnia observavi a iuventute mea.

21 Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit ei: Unum tibi deest: vade, quaecumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

22 Qui contristatus in verbo, abiit moerens: erat enim habens multas possessiones.

23 Et circumspiciens Iesus, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24 Discipuli autem obstupescabant in verbis eius. At Iesus rursus respondens ait illis: Filioli,

quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!

25 Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26 Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27 Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28-31 **28** Et coepit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te.

19, 27-30. **29** Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis:
Luc 18, 28-30 Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, et propter Evangelium,

30 Qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc: domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in saeculo futuro vitam aeternam.

31 Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

32-34 **32** Frant autem in via ascendentes Ierosolymam:
Matth 20, 17-19 et praecedebat illos Iesus, et stupebant: et sequentes
Luc 18, 31-33 timebant Et assumens iterum duodecim, coepit illis dicere quae essent ei eventura.

33 Quia ecce ascendimus Ierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et Scribis, et senioribus, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus:

34 Et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum: et tertia die resurget.

35-40 **35** Et accedunt ad eum Iacobus, et Ioannes
Matth 20, 20-23 filii Zebedaei, dicentes: Magister, volumus ut quodcumque petierimus, facias nobis.

36 At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37 Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Iesus autem ait eis: Nescitis quid petatis: 38 (14, potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut bap- 36
tismo, quo ego baptizor, baptizari? Matth
26, 39

39 At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem 39 (Act
ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis, 12, 2)
et baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini.

40 Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41 Et audientes decem coeperunt indignari de 41-45
Iacobo, et Ioanne Matth
20, 24-28.

42 Iesus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia 25-27.
hi, qui videntur principari gentibus, dominantur
eis. et principes eorum potestatem habent ipsorum.

43 Non ita est autem in vobis, sed quicumque 43 (9, 34
voluerit fieri maior, erit vester minister: Matth
23, 11)

44 Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45 Nam et Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis.

46 Et veniunt Iericho: et proficiscente eo de 46-52
Iericho, et discipulis eius, et plurima multitudo, Matth
20, 29-34.
filius Timaei Bartimaeus caecus, sedebat iuxta viam
mendicans. Luc 18, 35-43

47 Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est, coepit clamare, et dicere: Iesu fili David, miserere mei.

48 Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David miserere mei.

49 Et stans Iesus praecepit illum vocari. Et vocant caecum dicentes ei: Animaequior esto: surge, vocat te.

50 Qui proiecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51 Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Caecus autem dixit ei. Rabboni, ut videam.

52 Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Solemnis Christi ingressio Hierosolymae. Imprecatio ficus. Ementes et vendentes templo eieci De fide, precibus et placabilitate. De baptismo Ioannis et Christi auctoritate.

1-10 Matth 21, 1-11
Luc 19, 29-38
Io 12, 12-15
1 Et cum appropinquarent Ierosolymae, et Bethaniae ad Montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, et adducite.

3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: et continuo illum dimittet huc.

4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in bivio. et solvunt eum

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6 Qui dixerunt eis sicut praeceperat illis Iesus, et dimiserunt eis.

7 Et duxerunt pullum ad Iesum: et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum.

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via:

alii autem frondes caedebant de arboribus, et sternerant in via.

9 Et qui praeibant, et qui sequebantur clamabant, dicentes: Hosanna:

10 Benedictus, qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.

11 Et introivit Ierosolymam in templum: et circumspexit omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. 11
(Matth
21, 17)

12 Et alia die cum exirent a Bethania, esurit. 12-14

13 Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea: et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia: non enim erat tempus ficorum. Matth
21, 18 ss.

14 Et respondens dixit ei: Iam non amplius in aeternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

15 Et veniunt Ierosolymam. Et cum introisset in templum, coepit eiicere vendentes, et ementes in templo: et mensas numulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit. 15-18
Matth
21, 12-16,
Luc 19,
45-48.

16 Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum: 16
Io 2,
14-17

17 Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est. Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18 Quo audito principes sacerdotum, et Scribae quaerebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius.

19 Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

- 20-24 **20** Et cum mane transirent, viderunt ficum
Matth aridam factam a radicibus
21, 20-22. **21** Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce
ficus, cui maledixisti, aruit.
22 Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem
Dei
23 (Luc. **23** Amen dico vobis, quia quicumque dixerit
17, 6) huic monti: Tollere, et mittere in mare, et non
haesitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quod-
cumque dixerit, fiat, fiet ei.
24 **24** Propterea dico vobis, omnia quaecumque
Matth orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient
7, 7. vobis.
25 **25** Et cum stabitis ad orandum, dimittite si
Matth. quid habetis adversus aliquem: ut et Pater vester,
6, 14, qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra.
18, 35 **26** Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester,
Luc. II, qui in caelis est, dimittet vobis peccata vestra.
9
26
(Matth **27** Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum
6, 15) ambulet in templo, accedunt ad eum summi sacer-
27-33 dotes, et Scribae, et seniores:
Matth **28** Et dicunt ei: In qua potestate haec facis?
21, 23-27. **28** Et quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?
Luc 20, **29** Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo
1-8 vos et ego unum verbum, et respondete mihi: et
dicam vobis in qua potestate haec faciam.
30 Baptismus Ioannis, de caelo erat, an ex
hominibus? Respondete mihi.
31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixe-
rimus, De caelo, dicet, Quare ergo non credi-
distis ei?
32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus popu-
lum: omnes enim habebant Ioannem quia vere
propheta esset.
33 Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et
respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis
in qua potestate haec faciam.

CAPUT XII.

Parabola de vintoribus filii occisoribus; lapis repudiatus angularis factus. Reddenda Caesari ea quae sunt Caesaris. Agitur de resurrectione et vita angelica, de principali praecepto, de Messia Davidis filio, de legis peritorum ambitione et avaritia. Munusculum viduae

1 Et coepit illis in parabolis loqui: Vineam ^{1 12}
pastinavit homo, et circumdedit sepem, et fodit ^{Matth}
lacum, et aedificavit turrin, et locavit eam agri- ^{21, 33-46.}
colis, et peregre profectus est. ^{Luc 20, 9-19}

2 Et misit ad agricolas in tempore servum ut
ab agricolis acciperet de fructu vineae.

3 Qui apprehensum eum ceciderunt, et dimiserunt vacuum.

4 Et iterum misit ad illos alium servum: et illum in capite vulneraverunt, et contumeliis affecerunt.

5 Et rursum alium misit, et illum occiderunt: et plures alios: quosdam caedentes, alios vero occidentes

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum: et illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7 Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est heres: venite, occidamus eum: et nostra erit hereditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt: et eiecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineae? Veniet, et perdet colonos: et dabit vineam aliis.

10 Nec scripturam hanc legistis: Lapidem, quem ^{10s. Act}
reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput ^{4, 11}
anguli: ^{Rom 9, 33}
^{1 Petr 2, 7.}

11 A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris?

12 Et quaerebant eum tenere: et timuerunt turbam: cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

13-17 **13** Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis, et Herodianis, ut eum caperent in verbo.
Matth 22, 15-22.
Luc. 20, 20-26

14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. Licet dari tributum Caesari, an non dabimus?

15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago haec, et inscriptio? Dicunt ei: Caesaris

17 Rom **17** Respondens autem Iesus dixit illis: Reddite igitur quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.
13, 7

18-27 **18** Et venerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse: et interrogabant eum dicentes:
Matth 22, 23-33.
Luc 20, 27-38

19 Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cuius frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, et mortuus est: et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem: et non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est et mulier.

23 In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Iesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis.

26 De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob?

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

28 Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquiritantes, et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. 28-34
Matth
22, 34-40.
(Luc 10,
25 ss)

29 Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

31 Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est. 31 Rom.
13, 9-
Gal 5, 14.
Iac 2, 8.

32 Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius praeter eum.

33 Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine:

et diligere proximum tamquam seipsum, maius est omnibus holocaustis, et sacrificiis.

34 Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare.

35 Et respondens Iesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribae Christum filium esse David?

36 Ipse enim David dicit in Spiritu Sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est filius eius? Et multa turba eum libenter audivit.

38 Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, et salutare in foro,

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in coenis:

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis: hi accipient prolixius iudicium.

41 Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspicebat quomodo turba iactaret aes in gazophylacium, et multi divites iactabant multa.

42 Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43 Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Interitus templi et civitatis praenuntiatur Pseudochristi et pseudoprophetae; pericula et promissiones. Adventus iudicis eiusque signa Vigilandum.

1 Et cum egrederetur de templo, ait illi unus
ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides,
et quales structurae

1-9
Matth.
24, 1-8.
Luc. 21,
5-12

2 Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes
magnas aedificationes? Non relinquetur lapis super
lapidem, qui non destruatur.

2 Luc.
19, 44.

3 Et cum sederet in Monte olivarum contra
templum, interrogabant eum separatim Petrus, et
Iacobus, et Ioannes, et Andreas:

4 Dic nobis, quando ista fient? et quod signum
erit, quando haec omnia incipient consummari?

5 Et respondens Iesus coepit dicere illis: Videte
ne quis vos seducat:

5 Eph
5, 6
2 Thess
2, 3

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes,
quia ego sum: et multos seducent.

7 Cum audieritis autem bella, et opiniones bel-
lorum, ne timueritis: oportet enim haec fieri: sed
nondum finis.

8 Exurget enim gens contra gentem, et regnum
super regnum, et erunt terraemotus per loca, et
fames. Initium dolorum haec.

9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos
in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante
praesides, et reges stabitis propter me, in testi-
monium illis.

9-13
Matth.
10, 17-22.
Luc. 21,
12-19.

10 Et in omnes gentes primum oportet prae-
dicari Evangelium.

9 Matth.
24, 9
10 Matth.
24, 14.

11 Luc 11, 11 s. 11 Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos.

13 Matth. 24, 9 13 13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14-23 Matth. 24, 15-25. Luc 21, 20-24 14 Cum autem videritis abominationem desolationis stantem, ubi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudaea sunt, fugiant in montes:

15 Luc 17, 31. 15 Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:

16 Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum.

17 Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus.

18 Orate vero ut hieme non fiant.

19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturae, quam condidit Deus usque nunc, neque fient.

20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, brevavit dies.

21 Luc. 17, 23. 21 Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22 Exurgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae, et dabunt signa, et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23 Vos ergo videte: ecce praedixi vobis omnia.

24 Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum:

24-31
Matth
24, 29-35.
Luc 21,
25-33

25 Et stellae caeli erunt decedentes, et virtutes, quae in caelis sunt, movebuntur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, et gloria.

27 Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quattuor ventis, a summo terrae usque ad summum caeli.

28 A ficu autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas:

29 Sic et vos cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis.

30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio haec, donec omnia ista fiant.

31 Caelum, et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32 De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater.

32
Matth.
24, 36.

33 Videte, vigilate, et orate: nescitis enim quando tempus sit.

33
Matth.
24, 42,
25, 13

34 Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecepit ut vigilet.

34
(Matth
25, 14 ss.
Luc 19,
12 ss)

35 Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane)

35
Matth.
24, 42.
(Luc 21,
34 ss)

36 Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.

37 Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Iudaeorum conspiratio in Iesum, qui unguento a muliere perfunditur. Iudae proditio. Ultima Coena. Eucharistiae institutio. Christus Petri negationem praedicit: orat in horto. Captus ad Caipham ducitur. Ibi accusatus damnatur, caeditur, et ter a Petro negatur.

1 s
Matth 26, 1-5
Luc 22, 1 s.) 1 Erat autem Pascha et Azyma post biduum: et quaerebant summi sacerdotes, et Scribae quomodo eum dolo tenerent, et occiderent.

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

3-9
Matth 26, 6-13
Io. 12, 1-8
(Luc 7, 36 ss.) 3 Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, et recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastro, effudit super caput eius.

4 Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum: et cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8 Quod habuit haec, fecit: praevenit ungere corpus meum in sepulturam.

9 Amen dico vobis: Ubicumque praedicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec, narrabitur in memoriam eius.

10 s.
Matth 26, 14-16.
Luc 22, 3-9. 10 Et Iudas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gavisi sunt: et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet.

12 Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha? 12-16
Matth 26, 17-19.
Luc 22,

13 Et mittit duos ex discipulis suis, et dicit eis: Ite in civitatem: et occurret vobis homo lagenam aquae baiulans, sequimini eum: 7 13

14 Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit. Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 Et ipse vobis demonstrabit coenaculum grande, stratum: et illic parate nobis.

16 Et abierunt discipuli eius, et venerunt in civitatem: et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt Pascha.

17 Vespere autem facto, venit cum duodecim. 17-21

18 Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. Matth 26, 20-25.
Luc 22, 14 21-23.

19 At illi coeperunt contristari, et dicere ei singulatim: Numquid ego? 18 Io. 13, 21.

20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21 Et Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo: vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si non esset natus homo ille. 21 Act. 1, 16.
Io. 13, 18.

22 Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum. 22-25
Matth 26, 26-29.
Luc 22,

23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis: et biberunt ex illo omnes. 18-20
1 Cor. 11, 23 ss.

24 Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25 Amen dico vobis, quia iam non bibam de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.

26-31 **26** Et hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

26, 30-35. **27** Et ait eis Iesus: Omnes scandalizabimini in
26 Luc. me in nocte ista: quia scriptum est: Percutiam
22, 39 pastorem, et dispergentur oves.
27 Io
16, 32.

28 Sed postquam resurrexero, praecedam vos in Galilaeam.

29 ss. **29** Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te: sed non ego.

Luc 22, 33 s Io
13, 36 ss **30** Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31 At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem et omnes dicebant.

32-42 **32** Et veniunt in praedium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic donec
Matth 26, 36-46. orem.
Luc 22, 40-46

33 Et assumit Petrum, et Iacobum, et Ioannem secum: et coepit pavere, et taedere.

34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate.

35 Et cum processisset paululum, procidit super terram: et orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibile sunt, transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 Et venit, et invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38 Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma.

39 Et iterum abiens oravit, eundem sermonem dicens.

40 Et reversus, denuo invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) et ignorabant quid responderent ei.

41 Et venit tertio, et ait illis: Dormite iam, et requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce qui me tradet, prope est.

43 Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes unus de duodecim, et cum eo turba multa cum gladiis, et lignis, a summis sacerdotibus, et Scribis, et senioribus.

43-46
Matth
26, 47-50.
Luc 22,
47 49
10 18,
3 ss.

44 Dederat autem traditor eius signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et ducite caute.

45 Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave, Rabbi: et osculatus est eum.

46 At illi manus iniecerunt in eum, et tenuerunt eum.

47 Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: et amputavit illi auriculam.

47-50
Matth
26, 51-53.
Luc 22,
50-53
10, 18,
10 s.

48 Et respondens Iesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, et lignis comprehendere me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturae.

50 Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt.

50
Matth.
26, 56.

51 Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: et tenuerunt eum.

52 At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis.

53 s. **53** Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem: et convenerunt omnes sacerdotes, et Scribae, et seniores

Matth 26, 57 s.
Luc 22, 54 s. Io 18, 13 ss. **54** Petrus autem a longe secutus est eum usque intro in atrium summi sacerdotis: et sedebat cum ministris ad ignem, et calefaciebat se.

55-64 **55** Summi vero sacerdotes, et omne concilium quaerebant adversus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant

56 Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum: et convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicentes

58 Io. 2, 19. **58** Quoniam nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manu factum, et per tri-duum aliud non manu factum aedificabo.

59 Et non erat conveniens testimonium illorum.

60 Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Iesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quae tibi obiiciuntur ab his?

61 ss. **61** Ille autem tacebat, et nihil respondit Rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dixit ei. Tu es Christus Filius Dei benedicti?

62 **62** Iesus autem dixit illi: Ego sum: et videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem cum nubibus caeli.

63 Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65 **65** Et coeperunt quidam conspuere eum, et velare faciem eius, et colaphis eum caedere, et dicere ei: Prophetiza: et ministri alapis eum caedebant.

Matth 26, 67 s.
Luc 22, 63 s.

- 66 Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis: 66-72
Matth 26, 69-75.
67 Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. Luc 22, 54-62
68 At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit. Io 18, 15-18, 25 27.
69 Rursus autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.
70 At ille iterum negavit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam et Galilaeus es.
71 Ille autem coepit anathematizare, et iurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.
72 Et statim gallus iterum cantavit. Et re-72 14,30
cordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Iesus: Io 13,38.
Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et coepit flere.

CAPUT XV.

*Iesus coram Pilato interrogatur; irridetur et cruci affigitur.
Portenta. Sepultura*

- 1 Et confestim, mane consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus, et Scribis, et universo concilio, vincientes Iesum, duxerunt, et tradiderunt Pilato. 1-5
Matth. 27, 1 s.
2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Iudaeorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis. Luc 22, 11-14
3 Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. 66, 23, 1 ss Io 18, 28 ss.
4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens: 4 Io 18, 33
Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant. 6-15
Matth 27, 15-26.
5 Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus. Luc 23, 18-25
6 Per diem autem festum solebat dimittere illis Io. 18, 39 s ;
unum ex vinctis, quemcumque petissent. 19, 1.

7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cum ascendisset turba, coepit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, et dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudaeorum?

10 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

12 Luc 23, 14 Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudaeorum?

13 At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, et tradidit Iesum flagellis caesum, ut crucifigeretur

16 20 Matth 27, 27-31. 10 19, 25 16 Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii, et convocant totam cohortem,

17 Et induunt eum purpura, et imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et coeperunt salutare eum: Ave rex Iudaeorum.

19 Et percutiebant caput eius arundine: et conspuiebant eum, et ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, et induerunt eum vestimentis suis. et educunt illum ut crucifigerent eum.

21 26 Matth 27, 32-37. 10 19, 25 21 Et angariaverunt praetereuntem quempiam, Simonem Cyrenaeum venientem de villa, patrem Alexandri, et Rufi, ut tolleret crucem eius.

22 26-31 10 19, 17 ss. 22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariae locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: et non accepit.

24 Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. 24 Luc. 23, 31
10 19, 23.

25 Erat autem hora tertia et crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causae eius inscriptus: REX IUDAEORUM 26 Io. 19, 19.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum a dextris, et alium a sinistris eius. 27-32 Matth.

28 Et impleta est scriptura, quae dicit: Et cum iniquis reputatus est. 27, 38-44. Luc 23, 32-43

29 Et praetereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, et in tribus diebus reaedificas: 27 Io. 19, 18
28 Luc 22, 37

30 Salvum fac teipsum descendens de cruce. 29 Io 2, 19

31 Similiter et summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, et credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. 33-39 Matth 27, 45-54.

34 Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lamma sabachthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Luc 23, 44-47
34 Matth 27, 46

35 Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currrens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. 36 s. Io. 19, 29 s

37 Iesus autem emissa voce magna expiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum.

24 Ps 118, 19. 28 Is. 53, 12 29 (Ps. 21, 3) 34 Ps 21, 2.
36 (Ps. 68, 22)

39 Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.

40 s. 40 Erant autem et mulieres de longe aspicientes:
Matth inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Iacobi
27, 55 s. minoris et Ioseph mater, et Salome:

49 Io. 41 Et cum esset in Galilaea, sequebantur eum,
19, 25 et ministrabant ei, et aliae multae quae simul cum
41 Luc. eo ascenderant Ierosolymam.
8, 2

42-47 42 Et cum iam sero esset factum (quia erat
Matth parasceve, quod est ante sabbatum),
27, 57-61.

Luc 23, 43 Venit Ioseph ab Arimathaea nobilis decurio,
50-55 qui et ipse erat expectans regnum Dei, et audacter
Io 19, introivit ad Pilatum, et petiit corpus Iesu.
38-42

44 Pilatus autem mirabatur si iam obiisset. Et accersito centurione, interrogavit eum si iam mortuus esset

45 Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus Ioseph.

46 Ioseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvxit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdalene, et Maria Ioseph aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Christi resurrectio mulieribus ab Angelo annuntiata. Iesus primum Magdalenae apparet, deinde duobus discipulis, post haec Apostolis undecim. Apostolorum missio. Ascensio Christi.

1-8 1 Et cum transisset sabbatum, Maria Magda-
Matth lene, et Maria Iacobi, et Salome emerunt aromata
28, 1-10. ut venientes ungerent Iesum.
Luc. 24,
1-10.

2 Et valde mane una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole.

3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?

4 Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

5 Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et obstupuerunt. 5 Io 20, 12.

6 Qui dicit illis: Nolite expavescere. Iesum quaeritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

7 Sed ite, dicite discipulis eius, et Petro quia praecedit vos in Galilaeam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. 7 14, 28

8 At illae exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor et pavor: et nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

9 Surgens autem mane, prima sabbati, apparuit primo Mariae Magdalene, de qua eiecerat septem daemonia. 9 s. Io 20, 1 14-18 Luc 8, 2. Io 20, 16.

10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus, et flentibus.

11 Et illi audientes quia viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. 11 Luc. 24, 10 s.

12 Post haec autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam: 12 s. Luc. 24, 13 ss.

13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris: nec illis crediderunt.

14 Novissime recumbentibus illis undecim apparuit: et exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.

15 Et dixit eis: Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae. 15 s. Matth. 28, 19 s

16 Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Luc 24, 47.

17 Act. 17 Signa autem eos, qui crediderint, haec se-
16, 18; 2, quentur: In nomine meo daemonia eicient: linguis
4, 10, 46 loquentur novis:

18 Act. 18 Serpentes tollent. et si mortiferum quid bi-
28, 8 berint, non eis nocebit: super aegros manus im-
ponent, et bene habebunt.

19 Luc. 19 Et Dominus quidem Iesus postquam locutus
24, 50 ss est eis, assumptus est in caelum, et sedet a dex-
Act 1, 9. tris Dei.

20 Illi autem profecti praedicaverunt ubique
Domino cooperante, et sermonem confirmante, se-
quentibus signis.

19 (Ps 109, 1)

SANCTUM
IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I

*Praefatio. Gabrielis nuntius ad Zachariam et ad Mariam
Verbi incarnatio praemuntiatur Maria apud Elisabeth prophetat
Elisabeth, canticum Mariae. Ioannes Baptista nascitur,
Zacharias vaticinatur canticum*

1 Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completæ sunt, rerum.

2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, 3 Act 1, 1.

4 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

5 Fuit in diebus Herodis, regis Iudaeae, sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, et uxor illius de filiabus Aaron, et nomen eius Elisabeth.

6 Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, et iustificationibus Domini sine querela,

7 Et non erat illis filius eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processissent in diebus suis.

8 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum,

9 Secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:

10 Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi.

12 Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum.

13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen eius Ioannem:

14 Et erit gaudium tibi, et exultatio, et multi in nativitate eius gaudebunt:

15 Erit enim magnus coram Domino: et vinum, et siceram non bibet, et Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suae:

16 Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum:

17 Matth
II, 14

17 Et ipse praecedet ante illum in spiritu, et virtute Eliae: ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.

18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, et uxor mea processit in diebus suis.

19 Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum: et missus sum loqui ad te, et haec tibi evangelizare.

20 Et ecce eris tacens, et non poteris loqui usque in diem, quo haec fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quae implebuntur in tempore suo.

21 Et erat plebs expectans Zachariam: et mirabantur quod tardaret ipse in templo.

22 Egressus autem non poterat loqui ad illos, et cognoverunt quod visionem vidisset in templo Et ipse erat innuens illis, et permansit mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii eius, abiit in domum suam:

24 Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor eius, et occultabat se mensibus quinque, dicens:

25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

26 In mense autem sexto, missus est Angelus ^{26 s.} Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen ^{Matth 1, 18 ss} Nazareth,

27 Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, et nomen virginis Maria

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus

29 Quae cum audisset, turbata est in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio.

30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.

31 Ecce concipies in utero, et paries filium, et ^{31 2, 21. Matth 1, 21 ss.} vocabis nomen eius IESUM.

32 Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius: et regnabit in domo Iacob in aeternum,

33 Et regni eius non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

35 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua: et hic mensis sextus est illi, quae vocatur sterilis:

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

31 Is. 7, 14 32 Is. 9, 6 2 Reg. 7, 16. 33 Dan. 7, 14 27. Mich. 4, 7. 37 Gen. 18, 14

38 Dixit autem Maria. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Iuda:

40 Et intravit in domum Zachariae, et salutavit Elisabeth.

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero eius. et repleta est Spiritu Sancto Elisabeth.

42 Et exclamavit voce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata, quae credidisti, quoniam perficientur ea, quae dicta sunt tibi a Domino.

46 Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum:

47 Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillae suae. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna qui potens est. et sanctum nomen eius.

50 Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

52 Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

53 Esurientes implevit bonis: et divites dimisit inanes.

54 Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae.

46 ss. 1 Reg. 2, 1 ss 48 1 Reg. 1, 11 50 Ps. 102, 17
 51 Is. 51, 9 Ps. 32, 10. 53 Ps. 106, 9 1 Reg. 2, 5 Ps. 33, 11
 54 Is. 41, 8 s.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, et semini eius in saecula

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: et reversa est in domum suam.

57 Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium.

58 Et audierunt vicini, et cognati eius quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, et vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60 Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.

61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62 Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum.

63 Et postulans pugillarem scripsit, dicens: 63 1, 13. Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt universi.

64 Apertum est autem illico os eius, et lingua eius, et loquebatur benedicens Deum

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: et super omnia montana Iudaeae divulgantur omnia verba haec:

66 Et posuerunt omnes, qui audierant, in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67 Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu Sancto: et prophetavit, dicens:

68 Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suae:

69 Et erexit cornu salutis nobis: in domo David pueri sui.

55 Gen 17, 7; 22, 16 ss, 18, 18. Ps 131, 11 68 Ps 40, 14; 71, 18, 110, 9, 73, 12. 69 1 Reg 2, 10. Ps 17, 3, 131, 17.

70 Act 3, 21. 70 Sicut locutus est per os sanctorum, qui a saeculo sunt, prophetarum eius:

71 Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui oderunt nos:

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: et memorari testamenti sui sancti.

73 Iusiurandum, quod iuravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis:

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.

75 In sanctitate, et iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: praeibis enim ante faciem Domini parare vias eius.

77 1, 17 77 Ad dandam scientiam salutis plebi eius: in remissionem peccatorum eorum:

78 Per viscera misericordiae Dei nostri: in quibus visitavit nos, oriens ex alto:

79 Illuminare his, qui in tenebris, et in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 2, 40 80 Puer autem crescebat, et confortabatur spiritu: et erat in desertis usque in diem ostensionis suae ad Israel.

CAPUT II.

Occasione census Iesus Bethlehemi nascitur. Angelus nuntiat pastoribus natiuitatem Salvatoris. Iesu circumcisio. Infans sistitur Deo. Simeon et Anna. Praedictio dolorum matris Domini in passione filii. Puer duodecim annorum in templo in medio doctorum.

1 Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto ut describeretur universus orbis.

2 (Act. 5, 37.) 2 Haec descriptio prima, facta est a praeside Syriae Cyrino:

70 Ier 23, 6, 30, 10. 71 Ps. 105, 10. (Is 35, 4.) 72 Gen. 17, 7. Lev 26, 42. 73 Gen. 22, 16. Mich. 7, 20. Ier. 31, 33. Hebr 6, 13. 17 76 Mal 3, 1. 77 Mal 4, 5. 78 Zach 3, 8, 6, 12. Mal 4, 2 79 Is. 9, 2

3 Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem

4 Ascendit autem et Ioseph a Galilaea de civitate Nazareth in Iudaeam in civitatem David, quae vocatur Bethlehem: eo quod esset de domo, et familia David, 4 Matth 2, 6

5 Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante

6 Factum est autem, cum essent ibi, impleri sunt dies ut pareret. 6 s. Matth 1, 25, 2, 1

7 Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in praesepio: quia non erat eis locus in diversorio

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigiliis noctis super gregem suum.

9 Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno

10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11 Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, et positum in praesepio.

13 Et subito facta est cum Angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum, et dicentium:

14 Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in caelum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16 Et venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Ioseph, et infantem positum in praesepio.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: et de his, quae dicta erant a pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes, et laudantes Deum in omnibus, quae audierant, et viderant sicut dictum est ad illos.

21 Matth.
1, 21 Lc
1, 31

21 Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur.

22 Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino,

23 Sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur;

24 Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, et homo iste iustus, et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus Sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.

27 Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo:

28 Et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum, et dixit:

29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:

30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31 Quod parasti ante faciem omnium populorum.

32 Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel.

33 Et erat pater eius et mater mirantes super his, quae dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in mundum, et in resurrectionem multorum in Israel: et in signum, cui contradicetur: 34 Rom 9, 33-1 Petr 2, 7.

35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: haec processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

37 Et haec vidua usque ad annos octoginta quattuor: quae non discedebat de templo, ieiuniis, et obsecrationibus serviens nocte, ac die.

38 Et haec, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

39 Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth 39 (Matth 2, 22 s.)

40 Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo. 40 1, 80.

41 Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, in die sollemni Paschae.

42 Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi,

29 s. (Gen 46, 30) 31 s. Is 42, 6, 49, 6 34 Is 8, 14
41 Ex 23, 15, 34, 18 Deut. 16, 1.

43 Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, et non cognoverunt parentes eius.

44 Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos, et notos.

45 Et non inuentes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum.

46 Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia, et responsis eius.

48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, et ego dolentes quaerebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quod me quaerebatis? nesciebatis quia in his, quae Patris mei sunt, oportet me esse?

50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51 Et descendit cum eis, et venit Nazareth: et erat subditus illis. Et mater eius conservabat omnia verba haec in corde suo.

52 Et Iesus proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum, et homines.

CAPUT III

Iouannes Baptista praedicat in deserto; Christi excellentiam testatur; ab Herode in carcerem mittitur Spiritus Sanctus et Patris vox in Christo baptizato, cuius genealogia a Ioseph usque ad Adam ascendens.

1 Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudaeam, tetrarcha

autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituraeae, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha,

2 Sub principibus sacerdotum Anna, et Caipha factum est verbum Domini super Ioannem, Zachariae filium, in deserto. 2 ss.
Matth.
3, 1 ss
Marc 1,
2 ss 10
1, 6 ss

3 Et venit in omnem regionem Iordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, 2 Act
4, 6.

4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiae prophetae: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius: 4-6 Io.
1, 23

5 Omnis vallis implebitur: et omnis mons, et collis humiliabitur: et erunt prava in directa: et aspera in vias planas:

6 Et videbit omnis caro salutare Dei

7 Dicebat ergo ad turbas quae exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? 7-9
Matth
3, 7-10,
23, 33

8 Facite ergo fructus dignos poenitentiae, et ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.

9 Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.

10 Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus?

11 Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas, similiter faciat. 11 Iac.
2, 15
10 3, 17.

12 Venerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis.

14 Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem concutiat, neque calumniam faciatis: et contenti estote stipendiis vestris.

15 ss. Io
1, 15 ss
15 Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus:

16 s.
Matth
3, 11 s
Marc 1,
7 s Io
1, 26
Act 1, 5,
11, 16,
19, 4
16 Respondit Ioannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum eius: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, et igni:

17 Cuius ventilabrum in manu eius, et purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextingibili.

18 Multa quidem et alia exhortans evangelizabat populo.

19 s.
Matth
14, 3 ss
Marc 6,
17 ss
19 Herodes autem tetrarcha cum corripere ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis, quae fecit Herodes,

20 Adiecit et hoc super omnia, et inclusit Ioannem in carcere.

21 s.
Matth.
4, 12
Marc. 1,
14.
21 Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Iesu baptizato, et orante, apertum est caelum:

22 s.
Matth.
3, 16 s
Marc. 1,
10 s Io.
1, 32
22 Et descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: et vox de caelo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23 s.
Matth.
17, 5.
2 Petr
1, 17.
23 Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,

25 ss.
Matth
1, 1-17
25 Qui fuit Mathathiae, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiae, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda,

27 Qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadam, qui fuit Her,

29 Qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

30 Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim,

31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

32 Qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudae,

34 Qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahae, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,

37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,

38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Christus ieiunat ac temptatur; in synagoga Nazarethi praedicat. Capharnaumi daemoniacum, socrum Petri, alios infirmos sanat. Discedit docturus per Galilaeam.

1 Iesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est a Iordane: et agebatur a Spiritu in desertum

1-13
Matth.
4, 1-11.
Marc 1,
12 s.

27 1 Par 3, 17 1 Esdr. 3, 2 31 2 Reg 5, 14. 1 Reg 16, 1 13.
32 s. Ruth 4, 18-22 33 1 Par 2, 1 ss Gen 29, 35 34 s. Gen.
21, 2 s., 11, 26 1 Par 1, 24-27 36-38 1 Par 1-4 Gen. 11, 10,
5, 31. 28 s. 25, 4, 25 s., 5, 3.

2 Diebus quadraginta, et tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: et consummatis illis esuriit.

3 Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat.

4 Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis,

6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum: quia mihi tradita sunt: et cui volo do illa.

7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.

8 Et respondens Iesus, dixit illi: Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

9 Et duxit illum in Ierusalem, et statuit eum super pinnam templi, et dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te:

11 Et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

12 Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus

14 s. **14** Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in
Matth 4, Galilaeam, et fama exiit per universam regionem
12. 23 s. de illo.
Marc.
1, 14

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus.

16 Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, et surrexit legere.

16 ss.
Matth
13, 54 ss
Marc 6,
1 ss. Io
4, 45

17 Et traditus est illi Liber Isaiae prophetae. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:

18 Spiritus Domini super me. propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

19 Praedicare captivis remissionem, et caecis visum, dimittere confractos in remissionem, praedicare annum Domini acceptum, et diem retributionis.

20 Et cum phlcusset librum, reddidit ministro, et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21 Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est haec scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant: et mirabantur in verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?

23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

24
Matth
13, 57.
Marc. 6,
4 Io. 4,
44.

25 In veritate dico vobis, multae viduae erant in diebus Eliae in Israel, quando clausum est caelum annis tribus, et mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra:

25s. Iac
5, 17.

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniae, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in Israel sub Elisaco propheta: et nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, haec audientes.

29 Et surrexerunt, et eiecerunt illum extra civitatem: et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat aedificata, ut praecipitarent eum

30 Ipse autem transiens per medium illorum, ibat

31 Et descendit in Capharnaum civitatem Galilaeae, ibique docebat illos sabbatis

32 Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius.

33 Et in synagoga erat homo habens daemonium immundum, et exclamavit voce magna,

34 Dicens: Sine, quid nobis, et tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei.

35 Et increpavit illum Iesus, dicens: Obmutesce, et exi ab eo. Et cum proiecisset illum daemonium in medium, exit ab illo, nihilque illum nocuit.

36 Et factus est pavor in omnibus, et colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat immundis spiritibus, et exeunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Iesus de synagoga, introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: et rogaverunt illum pro ea.

31 s.
Matth 4,
13, 7, 23b
Marc. 1,
21 s
33-37
Marc. 1,
23-28
38-41
Matth
8, 14-16
Marc 1,
29-34

39 Et stans super illam imperavit febrim et dimisit illam. Et continuo surgens, ministrabat illis.

40 Cum autem sol occidisset: omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 Exhibant autem daemonia a multis clamantia, et dicentia: Quia tu es Filius Dei: et increpans non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse Christum.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum. 42 44
locum, et turbae requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum: et detinebant illum ne discederet ab eis. Marc 1
35-39

43 Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei. quia ideo missus sum.

44 Et erat praedicans in synagogis Galilaeae.

CAPUT V.

Piscatus Petri Leprosi et paralytici per tectum illati curatio; blasphemiae criminatio. Vocatio Levi eiusque convivium. Quare Iesus cum peccatoribus conversetur et discipuli eius non ieiunent

1 Factum est autem, cum turbae irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth. 1-11
Matth
1, 18-22
Marc 1,
16-20

2 Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, et lavabant retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quae erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Praeceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6 (Io
21, 6)

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum

7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, et adiuvarent eos. Et venerunt, et impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur.

8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.

9 Stupor enim circumdederat eum, et omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant:

10 Similiter autem Iacobum, et Ioannem, filios Zebedaei, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12-16
Matth
8, 2-4
Marc 1,
40-45

12 Et factum est, cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra, et videns Iesum, et procidens in faciem, rogavit eum, dicens. Domine, si vis, potes me mundare.

13 Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14 Et ipse praecepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, sicut praecepit Moyses, in testimonium illis.

15 Perambulabat autem magis sermo de illo: et conveniebant turbae multae ut audirent, et curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedebat in desertum, et orabat.

17-28
Matth
9, 1-8
Marc. 2,
1-12.

17 Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes, et legis

doctores, qui venerant ex omni castello Galilaeae, et Iudaeae, et Ierusalem: et virtus Domini erat ad sanandum eos.

18 Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: et quaerebant eum inferre, et ponere ante eum.

19 Et non invenientes qua parte illum inferrent prae turba, ascenderunt supra tectum, et per tegulas summisserunt eum cum lecto in medium ante Iesum

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua

21 Et coeperunt cogitare Scribae, et Phari-^{20 7, 40} saei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22 Ut cognovit autem Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, et ambula?

24 Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico:) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.

25 Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum, in quo iacebat: et abiit in domum suam, magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes, et magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27 Et post haec exiit, et vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, et ait illi: Sequere me.

27-32
Matth.
9, 9-13.
Marc. 2,
13-17.

28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.

29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: et erat turba multa publicanorum, et aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30 Et murmurabant Pharisei, et Scribae eorum dicentes ad discipulos eius. Quare cum publicanis, et peccatoribus manducatis, et bibitis?

31 Et respondens Iesus, dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent

32 Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam

33-35 Matth 9, 14 s
Marc. 2, 18-20
33 At illi dixerunt ad eum. Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, et obsecrationes faciunt, similiter et Phariseorum. tui autem edunt, et bibunt?

34 Quibus ipse ait Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare?

35 Venient autem dies. cum ablati fuerint ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus

36-39 Matth 9, 16 s
Marc 2, 21 s
36 Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus. alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres alioquin rumpet vinum novum utres, et ipsum effundetur, et utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraque conservantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim. Vetus melius est.

CAPUT VI

Christus discipulos sabbato spicas excellentes excusat, alioque sabbato manum sanat aridam. Apostolorum duodecim electio
Oratio ad populos montana

1 Factum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, et manducabant confricantes manibus 1-5
Matth
12, 1-8
Marc. 2,
23-25

2 Quidam autem Phariseorum dicebant illis. Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3 Et respondens Iesus ad eos dixit. Nec hoc legistis quod fecit David, cum esurisset ipse, et qui cum illo erant?

4 Quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his, qui cum ipso erant. quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus?

5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis etiam sabbati.

6 Factum est autem et in alio sabbato, ut intraret in synagogam, et doceret Et erat ibi homo, et manus eius dextra erat arida. 6-11
Matth
12, 9-14
Marc. 3,
1-6

7 Observabant autem Scribae, et Pharisei si in sabbato curaret ut invenirent unde accusarent eum.

8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: et ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, et sta in medium Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos si licet sabbatis bene facere, an male: animam salvam facere, an perdere?

10 Et circumspectis omnibus dixit homini: Ex-tende manum tuam. Et extendit: et restituta est manus eius.

11 Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Iesu.

12 s. **12** Factum est autem in illis diebus, exiit in
Matth montem orare, et erat pernoctans in oratione Dei.
10, 1
Marc. 3, **13** Et cum dies factus esset, vocavit discipulos
13-15 suos: et elegit duodecim ex ipsis (quos et Apostolos nominavit):

14-16 **14** Simonem, quem cognominavit Petrum, et
Marc. 3, Andream fratrem eius, Iacobum, et Ioannem, Phi-
16-19 lippum, et Bartholomaeum,

10, 2-4 **15** Matthaeum, et Thomam, Iacobum Alphaei,
Act. 1, 13 et Simonem, qui vocatur zelotes,

16 Et Iudam Iacobi, et Iudam Iscariotem, qui fuit proditor.

17-19 **17** Et descendens cum illis, stetit in loco cam-
Marc. 3, pestri, et turba discipulorum eius, et multitudo
7 ss **18** copiosa plebis ab omni Iudaea, et Ierusalem, et
Matth. 4, 24 s maritima, et Tyri, et Sidonis,

19 Qui venerant ut audirent eum, et sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur.

19 Et omnis turba quaerebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes.

20 s. **20** Et ipse elevatis oculis in discipulos suos,
Matth dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum
5, 2-6 Dei.

21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini.
Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22-26 **22** Beati eritis cum vos oderint homines, et cum
Matth separaverint vos, et exprobraverint, et eiecerint
5, 11 s nomen vestrum tamquam malum propter Filium hominis.

23 Gaudete in illa die, et exultate: ecce enim merces vestra multa est in caelo: secundum haec enim faciebant Prophetis patres eorum.

24 Verumtamen vae vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.

25 Vae vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Vae vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis et flebitis.

26 Vae cum benedixerint vobis homines: secundum haec enim faciebant pseudoprophetae patres eorum

27 Sed vobis dico, qui auditis. Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. 27 s.
Matth.
5, 44

28 Benedicite maledicentibus vobis, et orate pro calumniantibus vos

29 Et qui te percutit in maxillam, praebe et alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. 29 s.
Matth 5,
39 s. 42
1 Cor. 6, 7.

30 Omni autem petenti te, tribue: et qui aufert quae tua sunt, ne repetas

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter. 31 Matth.
7, 12

32 Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quae vobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt. 32-36
Matth.
5, 46 s.

33 Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt; quae vobis est gratia? siquidem et peccatores hoc faciunt.

34 Et si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere; quae gratia est vobis? nam et peccatores peccatoribus foenerantur, ut recipiant aequalia. 34
Matth
5, 42.

35 Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos. 35
Matth.
5, 45.

36 Estote ergo misericordes sicut et Pater vester misericors est.

37 Nolite iudicare, et non iudicabimini: nolite condemnare, et non condemnabimini. Dimittite, et dimittemini. 37 s.
Matth.
7, 1 s.

38 Mat
4, 24

38 Date, et dabitur vobis: mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

39
Matth
15, 14

39 Dicebat autem illis et similitudinem. Numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt?

40
Matth
10, 24
10 13, 16,
15, 20

40 Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

41 s.
Matth
7, 3 5

41 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras?

43 s.
Matth
7, 16-18,
12, 33

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo? ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo: et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.

44 (Iac
3, 12)

43 Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos. neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44 Unaquaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45
Matth
12, 34 s

45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

46
Matth
7, 21

46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: et non facitis quae dico?

Rom 2,
12 Iac
1, 22

47 Omnis, qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos: ostendam vobis cui similis sit:

47-49
Matth
7, 24-27

48 Similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamentum super petram, inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem audit, et non facit: similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illusus est fluvius, et continuo cecidit: et facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Iesus centurionis fidem miratus absens eius servum sanat; unicuique filium viduae Naim mortuum resuscitat Ioannis Baptistae legati, Iesu de eo et aequalibus sententia Peccatrix Iesum ungens veniam nata Parabola de duobus debitoribus.

1 Cum autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum (Matth 7, 28)

2 Centurionis autem cuiusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus 2-10
Matth 8, 5-13

3 Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudaeorum, rogans eum ut veniret, et salvaret servum eius

4 At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum solliciti, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi praestes

5 Diligit enim gentem nostram. et synagogam ipse aedificavit nobis.

6 Iesus autem ibat cum illis Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos, dicens: Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres

7 Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, et sanabitur puer meus.

8 Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: et dico huic, Vade, et vadit: et alii, Veni, et venit. et servo meo, Fac hoc, et facit.

9 Quo audito Iesus miratus est: et conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quae vocatur Naim: et ibant cum eo discipuli eius, et turba copiosa.

12 Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suae: et haec vidua erat: et turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit, et tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge

15 Et resedit qui erat mortuus, et coepit loqui. Et dedit illum matri suae.

16 ^{24, 19} ^{10 4, 19} Accepit autem omnes timor: et magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis: et quia Deus visitavit plebem suam

17 Et exiit hic sermo in universam Iudaeam de eo, et in omnem circa regionem.

¹⁸⁻²³ ^{Matth} **18** Et nuntiaverunt Ioanni discipuli eius de omnibus his.

^{11, 2-6} 19 Et convocavit duos de discipulis suis Ioannes, et misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te dicens: 'Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, et plagis, et spiritibus malis, et caecis multis donavit visum)

22 Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni quae audistis, et vidistis: Quia caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24 Et cum discessissent nuntii Ioannis, coepit de Ioanne dicere ad turbas. Quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam? 24-35
Matth
11, 7-19.

25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt.

26 Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, et plus quam prophetam.

27 Hic est, de quo scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. 27 Marc
1, 2

28 Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista nemo est: qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.

29 Et omnis populus audiens et publicani, iustificaverunt Deum, baptizati baptismo Ioannis

30 Pharisei autem, et legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo. 30 (Act.
13, 46)

31 Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis huius? et cui similes sunt?

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem, et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis: lamentavimus, et non plorastis.

33 Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, et dicitis: Daemonium habet. 33
Matth 3,
4; 11, 18
Marc
1, 6.

34 Venit Filius hominis manducans, et bibens, et dicitis: Ecce homo devorator, et bibens vinum, amicus publicanorum, et peccatorum

35 Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

36 ss.
Matth
26, 6 ss.
Marc
14, 3 ss.
Io 12,
3 ss.

36 Rogabat autem illum quidam de Pharisaeis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisaei discubuit.

37 Et ecce mulier, quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubisset in domo Pharisaei, attulit alabastrum unguenti.

38 Et stans retro secus pedes eius, lacrymis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento ungebat.

39 Videns autem Pharisaeus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quae, et qualis est mulier, quae tangit eum: quia peccatrix est

40 Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait Magister, dic.

41 Duo debitores erant cuidam foeneratori: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta

42 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43 Respondens Simon dixit. Aestumo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei Recte iudicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: haec autem lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti haec autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos

46 Oleo caput meum non unxisti. haec autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit

48 Dixit autem ad illam Remittuntur tibi peccata.

49 Et coeperunt qui simul accumbebant, dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50 Dixit autem ad mulierem Fides tua te salvam fecit. vade in pace.

CAPUT VIII.

*Feminae victum ministrantes. Parabola de seminante explicata
Lucerna non occultanda Quoniam sint Christi mater et fratres
Tempestas sedata Daemones eieci in porcos introeunt Mulier
fluxu sanguinis liberata et Iairi filia resuscitata*

1 Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitates, et castella praedicans, et evangelizans regnum Dei. et duodecim cum illo,

2 Et mulieres aliquae, quae erant curatae a spiritibus malignis, et infirmitatibus. Maria, quae vocatur Magdalene, de qua septem daemonia exierant,

2 s.
(Matth.
27, 55 s
Marc
15, 40 s)
Marc
16, 9

3 Et Ioanna uxor Chusae procuratoris Herodis, et Susanna, et aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cum autem turba plurima convenirent, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

4-8
Matth
13, 1-9
Marc 4,
1-9

5 Exiit qui seminat, seminare semen suum: et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres caeli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: et natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: et ortum fecit fructum centuplum. Haec dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9 s.
Matth
13, 10 s
14 Marc
4, 10-12

9 Interrogabant autem eum discipuli eius, quae esset haec parabola

10 10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse
 12, 40 mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis:
 Act 28, ut videntes non videant, et audientes non intel-
 26 Romi. ligant.
 11, 8

11-15 11 Est autem haec parabola. Semen est ver-
 Matth bum Dei
 13, 18-23.

Marc 4, 12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt:
 13-20 deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde
 eorum, ne credentes salvi fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cum audierint,
 cum gaudio suscipiunt verbum: et hi radices non
 habent: qui ad tempus credunt, et in tempore ten-
 tationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui
 audierunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et volup-
 tatibus vitae euntes, suffocantur, et non referunt
 fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui
 in corde bono et optimo audientes verbum re-
 tinent, et fructum afferunt in patientia.

16 16 Nemo autem lucernam accendens, operit
 16 11, 33 eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra can-
 Marc. 4, 21 delabrum ponit, ut intrantes videant lumen.
 Matth. 5, 15.

17 17 Non est enim occultum, quod non mani-
 17 12, 2 festetur: nec absconditum, quod non cognoscatur,
 Marc 4, 22 et in palam veniat.
 Matth 10, 26

18 18 Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim
 18 19, 26 habet, dabitur illi: et quicumque non habet, etiam
 Marc quod putat se habere, auferetur ab illo.

19 19 Venerunt autem ad illum mater, et fratres
 19 13, 12; eius, et non poterant adire eum prae turba.
 25, 29

20 20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, et fratres
 19-21 tui stant foris, volentes te videre.
 Matth. 12, 46-50.

Marc. 3, 31-35.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, et fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, et faciunt.

22 Factum est autem in una dierum: et ipse ascendit in naviculam, et discipuli eius, et ait ad illos: Transfremus trans stagnum. Et ascenderunt. 22-25
Marc
4, 35-40
Matth
8, 23-27.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, et descendit procella venti in stagnum, et complebantur, et periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Praeceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, et tempestatem aquae, et cessavit: et facta est tranquillitas.

25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia et ventis, et mari imperat, et obediunt ei?

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam 26-39
Matth.
8, 28-34

27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat daemonium iam temporibus multis, et vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Marc
5, 1-20

28 Is, ut vidit Iesum, procidit ante illum: et exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, et tibi est Iesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Praecipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, et vinciebatur catenis, et compedibus custoditus: et ruptis vinculis agebatur a daemonio in deserta.

30 Interrogavit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant daemonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: et rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo daemonia ab homine, et intraverunt in porcos: et impetu abiit grex per praeceptum in stagnum, et suffocatus est.

34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem, et in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est, et venerunt ad Iesum: et invenerunt hominem sedentem, a quo daemonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, et timuerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis, et qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione:

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, a quo daemonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, praedicans quanta illi fecisset Iesus.

40-48
Matth
9, 18-22
Marc
5, 21-34

40 Factum est autem cum rediisset Iesus, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum.

41 Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, et ipse princeps synagogae erat: et cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum eius,

42 Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Et contigit, dum iret, a turbis comprimebatur.

43 Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quae in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius: et confestim stetit fluxus sanguinis eius

45 Et ait Iesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, et qui cum illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt, et affligunt, et dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis: nam ego novi virtutem de me exiisse

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, et procidit ante pedes eius: et ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: et quemadmodum confestim sanata sit

48 At ipse dixit ei. Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogae, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

49-56
Matth
9, 23-26
Marc

50 Iesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellae: Noli timere, crede tantum, et salva erit.

5, 35-43

51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, et Iacobum, et Ioannem, et patrem, et matrem puellae.

52 Flebant autem omnes, et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum eius clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus eius, et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes eius, quibus praecepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Missio Apostolorum et praecepta eis servanda. Herodes de Iesu Quinque milia virorum quinque panibus et duobus piscibus satiata. Petri confessio. Christus passionem suam praedicit Quales poscat discipulos. Transfiguratur, daemonum emit Contentio inter Apostolos orta de primatu Christus non venit animas perdere sed salvare. Sequendi eum impedimenta

- 1-6
Matth
10, 1 ss
Marc
6, 7-13
1 Marc
3, 15
3 Matth.
10, 9.
Marc
6, 8
- 1 Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent
- 2 Et misit illos praedicare regnum Dei, et sanare infirmos.
- 3 Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.
- 4 Et in quaecumque domum intraveritis, ibi manete, et inde ne exeatis
- 5 Act
13, 51
- 5 Et quicumque non receperint vos: exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6 Egressi autem circuibant per castella evangelizantes, et curantes ubique.

- 7-9
Matth.
14, 1 s
Marc.
6, 14-16.
- 7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quae fiebant ab eo, et haesitabat eo quod diceretur
- 8 A quibusdam: Quia Ioannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

- 10-17
Matth
14, 13-21.
Maic
6, 30-44
10 6,
1-13.
- 9 Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quae-
rebat videre eum.

- 10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi quaecumque fecerunt: et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida.

11 Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum: et excepit eos, et loquebatur illis de regno Dei, et eos, qui cura indigebant, sanabat.

12 Dies autem coeperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quae circa sunt, diverstant, et inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus

13 At autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinque panes, et duo pisces: nisi forte nos eamus, et emamus in omnem hanc turbam escas.

14 Erant autem fere viri quinque millia. At autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Acceptis autem quinque panibus, et duobus piscibus, respexit in caelum, et benedixit illis. et fregit, et distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim

18 Et factum est cum solus esset orans, erant cum illo et discipuli: et interrogavit illos, dicens: 18-22
Matth
16, 13-23.
Marc 8,
Quem me dicunt esse turbae?

19 At illi responderunt, et dixerunt: Ioannem Baptistam, alii autem Elham, alii vero quia unus 27-33
(Io 6,
69 ss)
Propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit Christum Dei.

21 At ille increpans illos, praecepit ne cui dicerent hoc,

22 Dicens: Quia oportet Filium hominis multa 22 24, 7
Marc
9, 30
pati, et reprobari a senioribus, et principibus sa-

cerdotum, et Scribis, et occidi, et tertia die resurgere.

23-27 **23** Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post
 Matth me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem
 10, 38 s. suam quotidie, et sequatur me.
 16, 24-28.
 Marc 8, **24** Qui enim voluerit animam suam salvam fa-
 34-39 cere, perdet illam: nam qui perdiderit animam
 23 14, 27. suam propter me, salvam faciet illam.
 24 17, 33.
 Io 12, 25 **25** Quid enim proficit homo, si lucretur uni-
 versum mundum, se autem ipsum perdat, et detri-
 mentum sui faciat?

26 Nam qui me erubuerit, et meos sermones:
 hunc Filius hominis erubescet cum venerit in ma-
 iestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum.

27 Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic
 stantes, qui non gustabunt mortem donec videant
 regnum Dei.

28-36 **28** Factum est autem post haec verba fere dies
 Matth octo, et assumpsit Petrum, et Iacobum, et Ioannem,
 17, 1-8 et ascendit in montem ut oraret.
 Marc 9, 1-8

29 Et facta est, dum oraret, species vultus eius
 altera: et vestitus eius albus et refulgens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant
 autem Moyses, et Elias,

31 Visi in maiestate: et dicebant excessum eius,
 quem completurus erat in Ierusalem.

32 Petrus vero, et qui cum illo erant, gravati
 erant somno. Et evigilantes viderunt maiestatem
 eius, et duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est cum discederent ab illo, ait
 Petrus ad Iesum: Praeceptor, bonum est nos hic
 esse: et faciamus tria tabernacula, unum Tibi, et
 unum Moysi, et unum Eliae: nesciens quid diceret

34 Haec autem illo loquente, facta est nubes,
 et obumbravit eos: et timuerunt, intransibis illis in
 nubem.

35 Et vox facta est de nube, dicens: Hic est ^{35a}Petr.
Filius meus dilectus, ipsum audite. ^{1, 17.}

36 Et dum fieret vox, inventus est Iesus solus
Et ipsi tacuerunt, et nemini dixerunt in illis diebus
quidquam ex his, quae viderant.

37 Factum est autem in sequenti die, de- ³⁷⁻⁴⁵
scendentibus illis de monte, occurrit illis turba ^{Matth}
multa ^{17, 14-22.}

38 Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: ¹³⁻³¹
Magister, obsecro te, respice in filium meum quia
unicus est mihi:

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, et subito
clamat, et elidit, et dissipat eum cum spuma, et
vix discedit dilanians eum.

40 Et rogavi discipulos tuos ut eiicerent illum,
et non potuerunt

41 Respondens autem Iesus, dixit: O generatio
infidelis, et perversa, usquequo ero apud vos, et
patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42 Et cum accederet, elisit illum daemonium,
et dissipavit.

43 Et increpavit Iesus spiritum immundum, et
sanavit puerum, et reddidit illum patri eius.

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei:
omnibusque mirantibus in omnibus, quae faciebat,
dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus
vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum
est ut tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum istud, et erat ve-
latum ante eos ut non sentirent illud: et timebant
eum interrogare de hoc verbo.

46 Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum ⁴⁶⁻⁴⁸
maior esset. ^{Matth}

47 At Iesus videns cogitationes cordis illorum, ^{18, 1-5}
apprehendit puerum, et statuit illum secus se, ^{Marc. 9,}
^{32 36}

48
Matth
10, 40
10 13, 20

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: et quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est.

49-50
Marc 9,
37-39

49 Respondens autem Ioannes dixit: Praeceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eiicientem daemonia, et prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est

51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, et ipse faciem suam firmavit ut iret in Ierusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.

54 Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus, et Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo, et consumat illos?

55 Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis.

56 10 3,
17, 12, 47. 56 Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57-60
Matth 8,
19-22

57 Factum est autem: ambulanti-
bus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

58 Dixit illi Iesus: Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum.

60 Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepe-
liant mortuos suos. tu autem vade, et annuntia re-
gnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte
mihi primum renuntiare his, quae domi sunt

62 Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum
suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est
regno Dei.

CAPUT X.

*Septuaginta duo discipuli cum praeceptis ablegantur et gaudentes
reducunt. Parata civitatibus in malo obstinatis calamitas.
Christus exultans in Spiritu confitetur Patri. Quid ut vivas
sit faciendum, et quis proximus. Parabola de Samaritano
misericorde. Martha et Maria*

1 Post haec autem designavit Dominus et alios
septuaginta duos: et misit illos binos ante faciem
suam in omnem civitatem, et locum, quo erat ipse
venturus.

2 Et dicebat illis: Messis quidem multa, ope- 2 Matth
rarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis 9, 37^s
ut mittat operarios in messem suam.

3 Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter 3 Matth.
lupos. 10, 16

4 Nolite portare sacculum, neque peram, neque 4-12
calceamenta, et neminem per viam salutaveritis. Matth
10, 9-15

5 In quamcumque domum intraveritis, primum 4 Marc.
dicite: Pax huic domui: 6, 8

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super 4 ss. 9,
illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur. 3-5

7 In eadem autem domo manete edentes, et 7 Matth
bibentes quae apud illos sunt: dignus est enim 10, 10
operarius mercede sua. Nolite transire de domo 1 Tim
5, 18
(1 Cor
9, 14)

8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate quae apponuntur vobis:

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, et dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, et non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:

11 Act 13, 51 Etiam pulverem, qui adhaesit nobis de civitate vestra, extergimus in vos tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quam illi civitati

13-15 Matth 11, 21-23. 13 Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida. quia si in Tyro, et Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio, et cinere sedentes poeniterent

14 Verumtamen Tyro, et Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad caelum exaltata, usque ad infernum demergeris.

16 Matth 10, 40 10 13, 20 16 Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem.

19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici: et nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.

21 In ipsa hora exultavit Spiritu Sancto, et dixit: Confiteor tibi Pater, Domine caeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te. 21 s.
Matth
11, 25 27

22 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: et quis sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare

23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident quae vos videtis. 23 s
Matth
13, 16 s

24 Dico enim vobis, quod multi prophetae, et reges voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt: et audire quae auditis, et non audierunt.

25 Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, et dicens Magister, quid faciendo vitam aeternam possidebo? 25-27
(18,
18 ss.)
Matth

26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis? 22, 35 ss.
Marc
12, 28 ss.

27 Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua: et proximum tuum sicut teipsum

28 Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac, et vives.

29 Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?

30 Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum. et plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31 Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: et viso illo praeterivit.

32 Similiter et Levita, cum esset secus locum, et videret eum, pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: et videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligavit vulnera eius, infundens oleum, et vinum: et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, et curam eius egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe: et quodcumque supererogaveris, ego cum rediero, reddam tibi.

36 Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, et tu fac similiter.

38 s. (10
11, 1 ss
12, 1 ss) Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum: et mulier quaedam Martha nomine excepit illum in domum suam,

39 Et huic erat soror nomine Maria, quae etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quae stetit, et ait: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adiuvet.

41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima.

42 Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.

CAPUT XI

Oratio dominica. Precandi assiduitas et fiducia commendatur. Criminatio auxilii diaboli refutata. Quis vere beatus sit. Aequales depravati. Sermones conviviales adversus Phariseos et Legisperitos, eorum hypocrisim notantes.

1 Et factum est: cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit et Ioannes discipulos suos.

2 Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. 2-4
Matth.
6, 9-13

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum:

7 Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili. non possum surgere, et dare tibi.

8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, et dabit illi quotquot habet necessarios.

9 Et ego dico vobis: Petite, et dabitur vobis: quaerite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis 9-13
Matth
7, 7-11
9 Matth.

10 Omnis enim, qui petit, accipit: et qui quaerit, invenit: et pulsanti aperietur. 21, 22
Marc
11, 24.

11 Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi? 10 14, 13.
Iac 1, 5

12 Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se?

14 Et erat eiiciens daemonium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae 14 s.
Matth 9,
32-34;
12, 22 ss
Marc.
3, 22.

15 Quidam autem ex eis dixerunt. In Beelzebub principe daemoniorum eiicit daemonia.

16 Et alii tentantes, signum de caelo quaerebant ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet

18 Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eicere daemonia

19 Si autem ego in Beelzebub eiicio daemonia: filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

20 Porro si in digito Dei eiicio daemonia: profecto pervenit in vos regnum Dei.

21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quae possidet.

22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma eius auferet, in quibus confidebat, et spolia eius distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est: et qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quaerens requiem: et non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25 Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, et ornatam.

26 Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.

27 Factum est autem, cum haec diceret: extollens vocem quaedam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, et ubera, quae suxisti.

28 At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud.

29 Turbis autem concurrentibus coepit dicere: **29-32**
 Generatio haec, generatio nequam est: signum ^{Matth}
 quaerit, et signum non dabitur ei, nisi signum ^{12, 38-42.}
 Ionae prophetae.

30 Nam sicut fuit Ionas signum Ninivitis: ita erit et Filius hominis generationi isti.

31 Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, et condemnabit illos: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis: et ecce plus quam Salomon hic.

32 Viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione hac, et condemnabunt illam: quia poenitentiam egerunt ad praedicationem Ionae, et ecce plus quam Ionas hic.

33 Nemo lucernam accendit, et in abscondito ^{33 8, 16.}
 ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ^{Matth}
 ut qui ingrediuntur, lumen videant. ^{5, 15}
^{Marc}

34 Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si ^{4, 21}
 oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus ³⁴
 tuum tenebrosum erit. ^{Matth.}
^{6, 22 s.}

35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebrae sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisaeus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisaeus autem coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39 Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Phari- ³⁹
 saei quod deforis est calicis, et catini, mundatis: ^{Matth.}
 quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, et ^{23, 25.}
 iniquitate.

40 Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41 Verumtamen quod superest, date eleemosynam et ecce omnia munda sunt vobis.

42 Matth 23, 23 Sed vae vobis Phariseis, quia decimatis mentham, et rutam, et omne olus, et praeteritis iudicium, et charitatem Dei haec autem oportuit facere, et illa non omittere

43 s. 20, 46 Matth 23, 6s 27. Vae vobis Phariseis, quia diligitis primas cathedras in synagoga, et salutationes in foro.

44 Marc 12, 39 Vae vobis, quia estis ut monumenta, quae non apparent, et homines ambulantes supra, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi. Magister, haec dicens etiam contumeliam nobis facis.

46 Matth 23, 4 At ille ait: Et vobis Legisperitis vae: quia oneratis homines oneribus, quae portare non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Vae vobis, qui aedificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem aedificatis eorum sepulcra.

49 Propterea et sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, et Apostolos, et ex illis occident, et persequentur:

50 Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista,

51 A sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariae, qui periit inter altare, et aedem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52 Matth 23, 13 Vae vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cum autem haec ad illos diceret, coeperunt Pharisei, et Legisperiti graviter insistere, et os eius opprimere de multis,

54 Insidiantes ei, et quaerentes aliquid capere de ore eius, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Fermentum Phariseorum Quas metuendus sit Peccatum in Spiritum Sanctum. Lis hereditatis. Parabola de divite vana meditante. Non anxie curandum nec metuendum sed caelestia sectanda et vigilandum Inmissio ignis in terram Signa temporum.

1 Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento Phariseorum, quod est hypocrisis. 1 Matth 16, 6
Marc 8, 15

2 Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur. 2 8, 17
Matth 10, 26 s
Marc 4, 22

3 Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur: et quod in aurem locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, et post haec non habent amplius quid faciant. 4-9
Matth. 10, 28-33.

5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timeate eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timeate.

6 Nonne quinque passerres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7 Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.

8 Dico autem vobis: Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei 8 Marc 8, 38
2 Tim. 2, 12

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10 Matth. 12, 32
Marc 3, 29
Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum Sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 s. Matth 10, 19 s
Marc 13, 11.
Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus, et potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spiritus enim Sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi. Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem super vos?

15 Dixitque ad illos: Videte, et cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quae possidet.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam divitis uberes fructus ager attulit.

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?

18 Et dixit. Hoc faciam. destruam horrea mea, et maiora faciam: et illuc congregabo omnia, quae nata sunt mihi, et bona mea,

19 Et dicam animae meae: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te. quae autem parasti, cuius erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives.

22 Dixitque ad discipulos suos. Ideo dico vobis: 22-31
Nolite solliciti esse animae vestrae quid manducetis: Matth
neque corpori quid induamini: 6, 25-33

23 Anima plus est quam esca, et corpus plus 22: Petr
quam vestimentum. 5, 7.

24 Considerate corvos quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos plures estis illis?

25 Quis autem vestrum cogitando potest adiiungere ad staturam suam cubitum unum?

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?

27 Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem foenum, quod hodie est in agro, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillae fidei?

29 Et vos nolite quaerere quid manducetis, aut quid bibatis: et nolite in sublime tolli:

30 Haec enim omnia gentes mundi quaerunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31 Verumtamen quaerite primum regnum Dei, et iustitiam eius: et haec omnia adiicientur vobis.

32 Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

33 Vendite quae possidetis, et date eleemosynam. 33
Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelis: quo fur non appropriat, neque tinea corrumpit. Matth
19, 21
33 s.
Matth

34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. 6, 19-21.

35 Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris,

36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis: ut, cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod prae-
cinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 s
Matth
24, 43 s

39 Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodiri domum suam

40 Apoc.
16, 15

40 Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet

41 At autem ei Petrus Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an et ad omnes?

42-46
Matth
24, 45-51

42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43 Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.

44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia, quae possidet, constituet illum.

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: et coeperit percutere servos, et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari

46 Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora, qua nescit, et dividet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis:

48 Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari et quomodo coarctor usquedum perficiatur?

51 Putatis quia pacem veni dare in terram? 51-53
Matth.
10, 34 s.
Non, dico vobis, sed separationem.

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, et duo in tres

53 Dividentur: pater in filium, et filius in patrem suum, mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam

54 Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit. et ita fit. 54-56
Matth
16, 2 ss

55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia aestus erit: et fit.

56 Hypocritae, faciem caeli, et terrae nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57 Quid autem et a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?

58 Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. 58 s.
Matth
5, 25 s

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Agenda poenitentia. Parabola de ficu infructuosa Mulier sabbato sanata. Comparatio regni caelorum cum grano sinapis et fermento. De angusta porta. Herodes vulpes, Hierosolyma prophetarum interfectorum evertenda.

1 Aderant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilaei prae omnibus Galilaeis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloe, et occidit eos. putatis quia et ipsi debitores fuerint praeter omnes homines habitantes in Ierusalem?

5 Non, dico vobis: sed si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis

6 Dicebat autem et hanc similitudinem. Arborem ficī habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quaerens fructum in illa, et non invenit.

7 Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, et non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam, et mittam stercora:

9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11 Et ecce mulier, quae habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo: et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12 Quam cum videret Iesus, vocavit eam ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus: dicebat turbae: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, et curamini, et non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit: ¹⁵ 14, 5. Hypocritae, unusquisque vestrum sabbato non solvit ^{Matth.} bovem suum, aut asinum a praeseptio, et ducit ad- ^{12, 11.} aquare?

16 Hanc autem filiam Abrahae, quam alligavit satanas ecce decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?

17 Et cum haec diceret, erubescabant omnes adversarii eius: et omnis populus gaudebat in universis, quae gloriose fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, ^{18 s.} et cui simile aestimabo illud? ^{Matth.}

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum ^{13, 31 s.} homo misit in hortum suum, et crevit, et factum ^{Marc 4,} est in arborem magnam: et volucres caeli requie- ^{30-32.} verunt in ramis eius.

20 Et iterum dixit: Cui simile aestimabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier ^{21 Matth.} abscondit in farinae sata tria, donec fermentaretur ^{13, 33.} totum.

22 Et ibat per civitates, et castella docens, et iter faciens in Ierusalem.

23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24 Contendite intrare per angustam portam: ²⁴ quia multi, dico vobis, quaerent intrare, et non ^{Matth.} poterunt. ^{7, 13 s}

25 ss. 25 Cum autem intraverit paterfamilias, et clau-
Matth. 25, 10-12. serit ostium, incipietis foris stare, et pulsare ostium,
dicentes: Domine, aperi nobis: et respondens dicet
vobis: Nescio vos unde sitis:

26 Tunc incipietis dicere. Manducavimus coram
te, et bibimus, et in plateis nostris docuisti.

27 27 Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis. dis-
Matth. 7, 23, 25, 41. cedite a me omnes operarii iniquitatis.

28 s. 28 Ibi erit fletus, et stridor dentium: cum vide-
Matth. 8, 11 s. ritis Abraham, et Isaac, et Iacob, et omnes Pro-
phetas in regno Dei, vos autem expelli foras

29 Et venient ab Oriente, et Occidente, et Aquilone, et Austro, et accumbent in regno Dei.

30 30 Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et
Matth. 19, 30, 20, 16. sunt primi qui erunt novissimi

Marc. 10, 31. 31 In ipsa die accesserunt quidam Pharisaeorum,
dicentes illi: Exi, et vade hinc: quia Herodes vult
te occidere.

32 Et ait illis: Ite, et dicite vulpi illi: Ecce eiicio daemonia, et sanitates perficio hodie, et cras, et tertia die consummor.

33 Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ierusalem.

34 s. 34 Ierusalem, Ierusalem, quae occidis prophetas,
Matth. 23, 37-39. et lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et noluisti?

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat cum dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Hydropicus sabbato sanatur Legisperitorum et Phariseorum ambitio notatur. Parabola de invitatis ad coenam Volenti Christum sequi omnibus renuntiandum et crucem tollendam esse. De turrim aedificaturo et rege bellum inchoaturo, sal putidum

1 Et factum est cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, et Phariseos, dicens: Si licet sabbato curare?

4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5 Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum ^{5 13, 15} asinus aut bos in puteum cadet, et non continuo ^{Matth 12, 11} extrahet illum die sabbati?

6 Et non poterant ad haec respondere illi.

7 Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo,

9 Et veniens is, qui te et illum ⁹ vocavit, dicat tibi: Da huic locum: et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

10 Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

11 Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: et ^{11 18, 14.} qui se humiliat, exaltabitur. ^{Matth 23, 12}

12 Dicebat autem et ei, qui se invitaverat: Cum facis prandium, aut coenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne forte te et ipsi reinvitant, et fiat tibi retributio.

13 Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, et caecos

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum

15 Haec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei

16 At ipse dixit ei: Homo quidam fecit coenam magnam, et vocavit multos.

16 ss.
Matth
22, 1 ss
Apoc
19, 9

17 Et misit servum suum hora coenae dicere invitatis ut venirent, quia iam parata sunt omnia

18 Et coeperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam: rogo te habe me excusatum.

19 Et alter dixit: Iuga bouum emi quinque, et eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20 Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire.

21 Et reversus servus nuntiavit haec domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi cito in plateas, et vicos civitatis: et pauperes, ac debiles, et caecos, et claudos introduc huc.

22 Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est.

23 Et ait dominus servo: Exi in vias, et sepes: et compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit coenam meam.

25 Ibant autem turbae multae cum eo: et conversus dixit ad illos:

26 Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus 26 s.
Matth.
10, 37 s.

27 Et qui non baulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus 27
Matth.

28 Quis enim ex vobis volens turrim aedificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessari sunt, si habeat ad perficiendum, 16, 24
Marc.
8, 34.

29 Ne, posteaquam posuerit fundamentum, et non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiant illudere ei,

30 Dicentes: Quia hic homo coepit aedificare, et non potuit consummare?

31 Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32 Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quae pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? 34
Matth.
5, 13.

35 Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat. Marc.
9, 49

CAPUT XV.

Parabola de ove et drachma perdita et reperta, deque filio perduto atque invento Gaudium in caelo super peccatore poenitentiam agente

1 Erant autem appropinquantibus ei publicani, et peccatores ut audirent illum. 1 s.
Matth.
9, 10 s.

2 Et murmurabant Pharisei, et Scribae, dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis.

4-7
Matth
18, 12-14.

3 Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

4 Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam, quae perierat, donec inveniat eam?

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens.

6 Et veniens domum convocat amicos, et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi quia inveni ovem meam, quae perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.

8 Aut quae mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, et everrit domum, et quaerit diligenter, donec inveniat?

9 Et cum invenerit, convocat amicas, et vicinas, dicens: Congratulamini mihi quia inveni drachmam, quam perdideram?

10 Ita, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiae, quae me contingit. Et divisit illis substantiam.

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse coepit egere.

15 Et abiit, et adhaesit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant. et nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor!

18 Surgam, et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in caelum, et coram te:

19 Iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis

20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, et misericordia motus est, et accurrens cecidit super collum eius, et osculatus est eum

21 Dixitque ei filius. Pater, peccavi in caelum, et coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, et induite illum, et date annulum in manum eius, et calceamenta in pedes eius:

23 Et adducite vitulum saginatum, et occidite, et manducemus, et epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, et revixit: 24 (Eph. perierat, et inventus est. Et coeperunt epulari. ^{2, 1 5,}
^{5, 14.)}

25 Erat autem filius eius senior in agro: et cum veniret, et appropinquaret domui, audivit symphoniam, et chorum:

26 Et vocavit unum de servis, et interrogavit quid haec essent

27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28 Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus, coepit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et numquam mandatum tuum praeterivi, et numquam dedisti mihi hoedum ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem, et gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, et revixit: perierat, et inventus est.

CAPUT XVI.

De villuo iniquitatis, et de eleemosyna facienda Legem usque ad Ioannem esse neque quidquam de ea perituum Matrimonii vinculum. De divite epulone et de Lazaro mendico

1 Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuae: iam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.

4 Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam: et sede cito, scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi. Accipe litteras tuas, et scribe octoginta.

8 Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii huius saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt 8
(1Th. 5, 5 Eph 5, 9)

9 Et ego vobis dico. facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. 9 (Matth. 6, 20, 19, 21 1 Tim. 6, 19)

10 Qui fidelis est in minimo. et in maiori fidelis est: et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est. 10 (19, 17)

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

13 Nemo servus potest duobus dominis servire aut enim unum odiet, et alterum diliget: aut uni adhaerebit, et alterum contemnet: non potestis Deo servire, et mammonae. 13 (Matth. 6, 24)

14 Audiebant autem omnia haec Pharisaei, qui erant avari: et deridebant illum.

15 Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. 15 (18, 9)

16 Lex, et prophetae usque ad Ioannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit. 16 (Matth. 11, 12)

17 Facilius est autem caelum, et terram praeterire, quam de Lege unum apicem cadere. 17 (Matth. 5, 18)

18 Omnis, qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur: et qui dimissam a viro ducit, moechatur. 18 (Matth. 5, 32, 19, 9. Marc. 10, 11)

19 Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, et bysso: et epulabatur quotidie splendide. 19 (1 Cor. 7, 10)

20 Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus,

21 Cupiens saturari de micis, quae cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat: sed et canes veniebant, et lugebant ulcera eius.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahae. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno

23 Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu eius:

24 Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris

26 Et in his omnibus inter nos, et vos chaos magnum firmatum est: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

27 Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei,

28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29 Et ait illi Abraham. Habent Moysen, et prophetas: audiant illos.

30 At ille dixit Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent.

31 Ait autem illi: Si Moysen, et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII

Cavenda offensio; placabilitas sectanda Vis fidei; servi inutiles Decem leprosi mundati. Regnum Dei intra homines esse et adventum Christi fore illustrem et inexpectato super-venturum

1 Et ait ad discipulos suos. Impossibile est ut non 1 Matth.
veniant scandala: vae autem illi, per quem veniunt. 18, 7

2 Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa Marc
collum eius, et proiciatur in mare, quam ut scan- 9, 41
dalizet unum de pusillis istis 2 Matth
18, 6

3 Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, Marc
increpa illum: et si poenitentiam egerit, dimitte illi. 9, 41.

4 Et si septies in die peccaverit in te, et sep- 3 s.
ties in die conversus fuerit ad te, dicens: Poenitet Matth
me, dimitte illi. 18, 15
21 s

5 Et dixerunt Apostoli Domino. Adauge nobis 5 (Marc.
fidem. 9, 23)

6 Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem sicut 6 Matth
granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, 17, 19,
et transplantare in mare: et obediet vobis. 21, 21.

7 Quis autem vestrum habens servum arantem
aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi:
Statim transi, recumbe:

8 Et non dicat ei: Para quod coenem, et prae-
cinge te, et ministra mihi donec manducem, et
bibam, et post haec tu manducabis, et bibes?

9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit
quae ei imperaverat?

10 Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia,
quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles
sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Ierusalem, trans-
ibat per mediam Samariam, et Galilaeam.

3 Lev. 19, 17. Eccli. 19, 13

Novum Testamentum latine, ed Brandscheid.

12 Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe:

13 Et levaverunt vocem, dicentes: Iesu praeceptor, miserere nostri.

14 Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.

15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16 Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: et hic erat Samaritanus.

17 Respondens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt?

18 Non est inventus qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19 Et ait illi Surge, vade. quia fides tua te salvum fecit.

20 Interrogatus autem a Phariseis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:

21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis.

23 Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.

24 Nam, sicut fulgur coruscans de sub caelo in ea, quae sub caelo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

25 Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac.

26 Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in diebus Filii hominis.

Matth 24, 37-39.

27 Edebant, et bibebant: uxores ducebant, et dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noe in arcam: et venit diluvium, et perdidit omnes.

28 Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, et bibebant. emebant, et vendebant: plantabant, et aedificabant:

29 Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem, et sulphur de caelo, et omnes perdidit:

30 Secundum haec erit, qua die Filius hominis revelabitur.

31 In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa eius in domo, ne descendat tollere illa: et qui in agro, similiter non redeat retro. 31 Matth. 24, 17 s

32 Memores estote uxoris Lot.

33 Quicumque quaesierit animam suam salvam facere, perdet illam. et quicumque perdidit illam, vivificabit eam. 33 9, 24. Matth. 10, 39; 16, 25

34 Dico vobis: in illa nocte erunt duo in lecto uno. unus assumetur, et alter relinquetur: Marc 8, 35
10 12, 25.

35 Duae erunt molentes in unum: una assumetur, et altera relinquetur. duo in agro: unus assumetur, et alter relinquetur. 34 s. Matth. 24, 40 s.

36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae. 37 Matth. 24, 28.

CAPUT XVIIII.

Parabola de iudae iniquitatis et vidua importuna, de pharisaeo et publicano. Christus vetat pueros a se repelli. Dives difficile salvabitur. Praemia eorum qui omnia propter regnum Dei relinquunt. Iesus praedicat passionem suam, caeco prope Iericho visum reddit

1 Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et non deficere, 1: Thess. 5, 17
Col 4, 2.
Rom. 12, 12.

27 Gen 7, 7 28 Gen 18, 20 ss 29 Gen 19, 24 s
32 Gen 19, 26 37 (Iob 39, 30 Hab 1, 8) — 1 Eccl 18, 22

2 Dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, et hominem non revere-
batur.

3 Vidua autem quaedam erat in civitate illa, et veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adver-
sario meo.

4 Et nolebat per multum tempus. Post haec autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor:

5(11,7s) 5 Tamen quia molesta est mihi haec vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet me.

6 Ait autem Dominus. Audite quid iudex iniquitatis dicit;

7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9 Dixit autem et ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti, et aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisaeus, et alter publicanus.

11 Pharisaeus stans, haec apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus

12 Ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium, quae possideo.

13 Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad caelum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur.

14 14, 11.
Matth
23, 12.

15 Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos 15 s.
Matth.
19, 13 s.
Marc
10, 13 s.

16 Iesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. 17 Matth
18, 3
Marc.
10, 15

18 Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam aeternam possidebo? 18-27
Matth
19, 16-26.
Marc 10,
17-27

19 Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus

20 Mandata nosti: Non occides: Non moechaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, et matrem.

21 Qui ait: Haec omnia custodivi a iuventute mea.

22 Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quaecumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

23 His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.

24 Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27 Ait illis: Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. 28-30
Matth
19, 27-29.
Marc 10,
28-30.

29 Qui dixit eis. Amen dico vobis, nemo est, qui relinquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,

30 Et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in saeculo venturo vitam aeternam.

31-34
Matth 20, 17-19.
Marc 10, 32-34
31 Assumpsit autem Iesus duodecim, et ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam, et consummabuntur omnia, quae scripta sunt per prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur:

33 Et postquam flagellaverint, occident eum, et tertia die resurget

34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quae dicebantur.

35-43
Matth 20, 29-34.
Marc 10, 46-52
35 Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, caecus quidam sedebat secus viam, mendicans.

36 Et cum audiret turbam praetereuntem, interrogabat quid hoc esset

37 Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret.

38 Et clamavit, dicens Iesu fili David miserere mei.

39 Et qui praeibant, increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David miserere mei.

40 Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum,

41 Dicens. quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.

42 Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43 Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX

Iesus ad Zachaeum divertit Parabola de regnum capessaturo servus argentum committente Pullo asinae adducto Iesus super eum intiat cum honore Hierosolymam, refutat Phariseos, deplorat urbem, ementes et vendentes e templo eicit

1 Et ingressus perambulabat Iericho.

2 Et ecce vir nomine Zachaeus et hic princeps erat publicanorum, et ipse dives

3 Et quaerebat videre Iesum, quis esset: et non poterat prae turba, quia statura pusillus erat.

4 Et praecurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, et dixit ad eum. Zachaeae festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6 Et festinans descendit, et excepit illum gaudens.

7 Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorem divertisset.

8 Stans autem Zachaeus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9 At Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod et ipse filius sit Abrahae.

10 Venit enim Filius hominis quaerere, et salvum facere quod perierat.

10
Matth.
18, 11
1 Tim
1, 15

11 Haec illis audientibus adiiciens, dixit parabolam, eo quod esset prope Ierusalem. et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur.

12 Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti.

12 ss.
Matth.
25, 14-30.
(Marc.
13, 34)

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14 Cives autem eius oderant eum. et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est ut rediret accepto regno. et iussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset

16 Venit autem primus dicens Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17 (16, 10) Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti.

22 Dicit ei: De ore tuo te iudico serve nequam: sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminavi:

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24 Et adstantibus dixit: Auferte ab illo mnam, et date illi, qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26 8, 18
Matth
13, 12,
25, 29.
Marc
4, 25

26 Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, et abundabit: ab eo autem, qui non habet, et quod habet auferetur ab eo.

27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: et interficite ante me.

28 Et his dictis, praecedebat ascendens Iero- 28-38
Matth
solymam.

29 Et factum est, cum appropinquasset ad Beth- 27, 1-9.
Marc.
phage, et Bethaniam ad montem, qui vocatur Oli- 11, 1-10
10 12,
12 ss
veti, misit duos discipulos suos,

30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est
in quod introeuntes, invenietis pullum asinae alli-
gatum, cui nemo umquam hominum sedit: solvite
illum, et adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis?
sic dicetis ei: Quia Dominus operam eius desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant: et invene-
runt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt do-
mini eius ad illos: Quid solvitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum neces-
sarium habet.

35 Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes 35 10
12, 14.
vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta
sua in via.

37 Et cum appropinquaret iam ad descensum
Montis oliveti, coeperunt omnes turbae discipulorum
gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus,
quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in no- 38 13, 35.
mine Domini, pax in caelo, et gloria in excelsis.

39 Et quidam Pharisaeorum de turbis, dixerunt
ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait. Dico vobis, quia si hi tacu-
erint, lapides clamabunt

41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit
super illam, dicens:

42 Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac
die tua, quae ad pacem tibi, nunc autem abscon-
dita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te. et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te: et coangustabunt te undique:

44 Et ad terram prosternent te, et filios tuos, qui in te sunt, et non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae

45 Et ingressus in templum, coepit eiicere vendentes in illo, et ementes,

46 Dicens illis: Scriptum est. Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, et Scribae, et principes plebis quaerebant illum perdere:

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Unde Ioannis baptisma? Parabola de vintoribus filii occisoribus Lapis angularis Quaestiones captiosae de censu solvendo et de resurrectione Quomodo dicunt Christum filium esse David? Legislatorum fastus et avaritia.

1 Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo, et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, et Scribae cum senioribus,

2 Et aunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate haec facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos et ego unum verbum. Respondete mihi:

4 Baptismus Ioannis de caelo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De caelo, dicet: Quare ergo non credidistis illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Ioannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire unde esset.

8 Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio.

9 Coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plantavit vineam, et locavit eam colonis: et ipse peregre fuit multis temporibus.

9-19
Matth
21, 33-46.
Marc
12, 1-12.

10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineae darent illi. Qui caesum dimiserunt eum inanem.

11 Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque caedentes, et afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et addidit tertium mittere: qui et illum vulnerantes eiecerunt

13 Dixit autem dominus vineae: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cum hunc viderint, verebuntur

14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est heres, occidamus illum, ut nostra fiat hereditas.

15 Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineae?

16 Veniet, et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi. Absit.

17 Ille autem adspiciens eos ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli?

17 Matth.
21, 42
Act. 4, 11.
Rom 9,
33 1 Petr.
2, 7

18 (Matth 21, 44) 18 Omnis, qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19 Et quaerebant principes sacerdotum, et Scribae mittere in illum manus illa hora: et timuerunt populum cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

20-26 Matth 22, 15-22. Marc. 12, 13-17. 20 Et observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui, et potestati praesidis

21 Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia recte dicis, et doces: et non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22 Licet nobis tributum dare Caesari, an non?

23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: Cuius habet imaginem, et inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Caesaris

25 Rom. 13, 7 25 Et ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo.

26 Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: et mirati in responso eius, tacuerunt.

27-38 Matth 22, 23-32. Marc. 12, 18-27. 27 Accesserunt autem quidam Sadducaeorum, qui negant esse resurrectionem, et interrogaverunt eum,

28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater eius uxorem, et suscitet semen fratri suo:

29 Septem ergo fratres erant et primus accepit uxorem, et mortuus est sine filiis.

30 Et sequens accepit illam, et ipse mortuus est sine filio.

31 Et tertius accepit illam Similiter et omnes septem, et non reliquerunt semen, et mortui sunt.

32 Novissime omnium mortua est et mulier.

33 In resurrectione ergo, cuius eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34 Et ait illis Iesus. Filii huius saeculi nubunt, et traduntur ad nuptias.

35 Illi vero, qui digni habebuntur saeculo illo, et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36 Neque enim ultra mori poterunt. aequales enim Angelis sunt, et filii sunt Dei: cum sint filii resurrectionis.

37 Quia vero resurgant mortui, et Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum, Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Iacob.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39 Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, bene dixisti.

40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

41 Dixit autem ad illos. Quomodo dicunt Christum, filium esse David?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum. Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis,

43 Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum illum vocat: et quomodo filius eius est?

45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46 11, 43 46 Attendite a Scribis, qui volunt ambulare in stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in conviviis.

47 Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

CAPUT XXI.

Munusculum viduae. Templi et urbis Hierosolymae subversio, Iudaeorumque captivitas et dispersio, mors Apostolorum, signa iudicium praecessura, reditus Christi Vigilandum et orandum

1-4
Marc
12, 41-44. 1 Respiens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.

2 Vidit autem et quandam viduam pauperculam mittentem aera minuta duo.

3 Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua haec pauper, plus quam omnes misit.

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: haec autem ex eo, quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.

5-11
Matth
24, 1-7. 5 Et quibusdam dicentibus de templo quod bonis lapidibus, et donis ornatum esset, dixit:

Marc
13, 1-8 6 Haec, quae videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

6 19, 44 7 Interrogaverunt autem illum, dicentes: Praeceptor, quando haec erunt, et quod signum cum fieri incipient?

8 Qui dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: et tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

9 Cum autem audieritis praelia, et seditiones, nolite terreri: oportet primum haec fieri, sed nondum statim finis

10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum.

11 Et terraemotus magni erunt per loca, et pestilentiae, et fames, terroresque de caelo, et signa magna erunt

12 Sed ante haec omnia iniicient vobis manus suas, et persequentur tradentes in synagogas, et custodias, trahentes ad reges, et praesides propter nomen meum: 12 ss. Matth. 10, 17 ss., 24, 9 Marc. 13, 9-13

13 Continget autem vobis in testimonium.

14 Ponite ergo in cordibus vestris non praemeditari quemadmodum respondeatis 14 12, 11 Matth. 10, 19 s.

15 Ego enim dabo vobis os, et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri.

16 Trademini autem a parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte afficient ex vobis:

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18 Et capillus de capite vestro non peribit

19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

20 Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio eius: 20 ss. Matth. 24, 15 ss. Marc. 13, 14 ss

21 Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes: et qui in medio eius, discedant: et qui in regionibus, non intrent in eam

22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quae scripta sunt.

23 Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus: erit enim pressura magna super terram, et ira populo huic.

24 Et cadent in ore gladii: et captivi ducentur in omnes gentes, et Ierusalem calcabitur a gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25 Et erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium prae confusione sonitus maris, et fluctuum: 25 ss. Matth. 24, 29 s. Marc. 13, 24-26.

26 Arescentibus hominibus prae timore, et expectatione, quae supervenient universo orbi: nam virtutes caelorum movebuntur:

27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et maiestate.

28 Rom. 8, 23. 28 His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra

29-33 Matth. 24, 32-35. 29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, et omnes arbores:

Marc 13, 28-31. 30 Cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas

31 Ita et vos cum videritis haec fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant

33 Caelum, et terra transibunt. verba autem mea non transibunt.

34 Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis huius vitae: et superveniat in vos repentina dies illa:

35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, et stare ante Filium hominis.

37 s. Matth 21, 17. Io 8, 15. 37 Erat autem diebus docens in templo. noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Pactio Iudae proditoris Coena paschalis; Eucharistiae institutio. Discipulorum contentio de principatu Christus praedicat Petri negationem. Instans periculum Iesu agonia, oratio et sudor sanguinis. Iesus capitur, a Petro negatur, a Iudaeis caeditur atque illuditur, Filium Dei se fatetur, damnatur coram synedro.

- 1 Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: 1 s
Matth 26, 2 ss
- 2 Et quaerebant principes sacerdotum, et Scribae, quomodo Iesum interficerent: timebant vero plebem. Marc 14, 1 s
- 3 Intravit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim. 3-6
Matth. 26, 14-16.
- 4 Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum, et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis. Marc 14, 10 s
3 10 13, 2 27
- 5 Et gavisi sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare.
- 6 Et spondit Et quaerebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.
- 7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. 7-13
Matth 26, 17-19.
- 8 Et misit Petrum, et Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus. Marc 14, 12-16.
- 9 At illi dixerunt. Ubi vis paremus?
- 10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquae portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,
- 11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?
- 12 Et ipse ostendet vobis coenaculum magnum stratum, et ibi parate.
- 13 Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt Pascha. 14 ss.
Matth. 26, 20 ss
- 14 Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim Apostoli cum eo. Marc 14, 17 ss

15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, et dixit: Accipite, et dividite inter vos

18 Dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

19 Et accepto pane gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

20 Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit: verumtamen vae homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi coeperunt quaerere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.

25 Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum: et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: et qui praecessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat:

28 Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30 Ut edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo. et sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. 30
Matth
19, 23

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:

32 Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire. 33 s
Matth.

34 At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis: 26, 33-35
Marc
14, 29-31.
Io 13,
36-38

35 Quando misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36 At illi dixerunt. Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram: et qui non habet, vendat tunicam suam, et emat gladium.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quae sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

39 Et egressus ibat secundum consuetudinem in Montem olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli. 39
Matth.
26, 30
Marc.

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. 14, 26.
Io 18, 1

41 Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: et positus genibus orabat, 40 ss.
Matth.
26, 36 ss

42 Dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Marc.
14, 32 ss.

43 Apparuit autem illi Angelus de caelo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44 Et factus est sudor eius, sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cum surrexisset ab oratione, et venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes prae tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

47 Adhuc eo loquente ecce turba: et qui vocabatur Iudas, unus de duodecim, antecedebat eos, et appropinquavit Iesu ut oscularetur eum

48 Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius dexteram.

51 Respondens autem Iesus, ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanavit eum.

52 Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, et fustibus?

53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. sed haec est hora vestra, et potestas tenebrarum.

54 Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus vero sequebatur a longe.

55 Accenso autem igne in medio atrii, et circum-sedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56 Quem cum vidisset ancilla quaedam sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58 Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

59 Et intervallo facto quasi horae unius, alius 59 Io
quidam affirmabat, dicens: Vere et hic cum illo 18, 26
erat: nam et Galilaeus est

60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et
continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61 Et conversus Dominus respexit Petrum. Et 61 Matth.
recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: 26, 34
Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis. Marc.
14, 30
Io 13, 38.

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, 63 s.
caedentes. Matth.
26, 67 s

64 Et velaverunt eum, et percutiebant faciem 64
eius: et interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, Marc.
14, 65
quis est, qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

66 Et ut factus est dies, convenerunt seniores 66
plebis, et principes sacerdotum, et Scribae, et duxe- Matth
27, 1
runt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Marc.
15, 1.
Christus, dic nobis. Io 18, 28.

67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis 67 ss.
mihi: Matth
26, 63 ss

68 Si autem et interrogavero, non responde- Marc
14, 61 ss
bitis mihi, neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a 69 Act
dextris virtutis Dei. 7, 55.

70 Dixerunt autem omnes. Tu ergo es Filius
Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus
testimonium? ipsi enim audivimus de ore eius.

CAPUT XXIII.

Christus coram Pilato et Herode interrogatur; poscentibus Iudaeis damnatur; cruci affigitur, irridetur. Latro poenitens. Portenta et mors Iosephus Arimathaeensis, sepultura.

- 1 ss. 1 Et surgens omnis multitudo eorum, duxerunt
Matth. illum ad Pilatum.
27, 2.
11-14 2 Coeperunt autem illum accusare, dicentes:
Marc Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et
15, 1 ss prohibentem tributa dare Caesari, et dicentem se
10 18, Christum regem esse.
28 ss
- 2 Matth. 3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu
22, 21 es rex Iudaeorum? At ille respondens ait: Tu
Marc dicis.
12, 17
- 3 Matth. 4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum,
27, 11 et turbas: Nihil invenio causae in hoc homine.
Marc
- 15, 2. 5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet
10 18, 33 populum docens per universam Iudaeam, incipiens
a Galilaea usque huc.
- 6 Pilatus autem audiens Galilaeam, interrogavit
si homo Galilaeus esset.
- 7 Et ut cognovit quod de Herodis potestate
esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Iero-
solymis erat illis diebus.
- 8 Herodes autem viso Iesu, gavisus est valde:
erat enim cupiens ex multo tempore videre eum,
eo quod audierat multa de eo, et sperabat signum
aliquod videre ab eo fieri.
- 9 Interrogabat autem eum multis sermonibus.
At ipse nihil illi respondebat.
- 10 Stabant autem principes sacerdotum, et
Scribae constanter accusantes eum.
- 11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu
suo: et illusit indutum veste alba, et remisit ad
Pilatum.
- 12 Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in
ipsa die. nam antea inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, et magistratibus, et plebe,

14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, 14 16.
quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis 18, 33;
interrogans, nullam causam inveni in homine isto 19, 4.
ex his, in quibus eum accusatis.

15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendatum ergo illum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis per 17 Matth.
diem festum, unum. 27, 15
Marc.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens. Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam, 15, 6
10 13, 39.

19 Qui erat propter seditionem quandam factam 18-25
in civitate et homicidium missus in carcerem. Matth
27, 16-26.

20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, 15, 7-15
volens dimittere Iesum. 10 18, 40,
19, 4 32

21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim 22
mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in 27, 23.
eo: corripiam ergo illum, et dimittam. Marc
15, 12.

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: et invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adiudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum vero tradidit voluntati eorum.

26 Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quandam Cyrenensem venientem de villa: 26
et imposuerunt illi crucem portare post Iesum. Matth
27, 32.
Marc

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, 15, 21.
et mulierum: quae plangebant, et lamentabantur 10 19, 17
eum.

28 Conversus autem ad illas Iesus, dixit: Filiae Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros.

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatae steriles, et ventres, qui non genuerunt, et ubera, quae non lactaverunt.

30 Apoc 6, 16 Tunc incipient dicere montibus. Cadite super nos, et collibus: Operite nos.

31 Quia si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet?

32 Matth 27, 38 Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 Marc 15, 27 Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariae, ibi crucifixerunt eum: et latrones, unum a dextris, et alterum a sinistris.

33-38 Matth 27, 33 ss. Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero vestimenta eius, miserunt sortes.

35 Marc 15, 22 ss. Et stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis, dicentes. Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei et milites accedentes, et acetum offerentes ei,

37 Et dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, salvum te fac.

38 Erat autem et superscriptio scripta super eum litteris graecis, et latinis, et hebraicis: HIC EST REX IUDAEORUM.

39 Matth 27, 44 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, et nos.

40 Marc 15, 32. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi. Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem fere hora sexta, et tenebrae 44-49
factae sunt in universam terram usque in horam
nonam. ^{Matth. 27, 45-56. Marc. 15, 33-41.}

45 Et obscuratus est sol: et velum templi scissum est medium.

46 Et clamans voce magna Iesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens, expiravit.

47 Videns autem centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere hic homo iustus erat.

48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant quae fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49 Stabant autem omnes noti eius a longe: et mulieres, quae secutae eum erant a Galilaea haec videntes. ^{49 Io. 19, 25}

50 Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat de-
curio, vir bonus, et iustus: ^{50-54 Matth. 27, 57 60. Marc. 15, 42-46. Io. 19, 38-42.}

51 Hic non consenserat consilio, et actibus eorum, ab Arimathaea civitate Iudaeae, qui exspectabat et ipse regnum Dei.

52 Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Iesu:

53 Et depositum involvit sindone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Et dies erat parasceves, et sabbatum illucescebat.

55 Subsecutae autem mulieres, quae cum eo venerant de Galilaea, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus eius. ^{55 Matth. 27, 61 Marc. 15, 47}

56 Et revertentes paraverunt aromata, et unguenta: et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Christi resurrectio ab angelis nuntiata et ipsius apparentia confirmata. Iesus rediit aperit Scripturas duobus discipulis Emmaus proficiscentibus et ipsis undecim ceterisque, in medio eorum apparens, quibus ultima dat mandata, et benedicens in caelum ascendit

1 ss. 1 Una autem sabbati valde diluculo venerunt ad
Matth monumentum, portantes, quae paraverant, aromata:
28, 1 ss 2 Et invenerunt lapidem revolutum a monu-
Marc mento.
16, 1 ss 3 Et ingressae non invenerunt corpus Domini
Io 20, Iesu.
1 ss.

4 Et factum est, dum mente consternatae essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5 Cum timerent autem, et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quaeritis viventem cum mortuis?

6 s. 6 Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset,
18, 32 s.

7 9, 22 7 Dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in
Matth manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die
16, 21, tertia resurgere.
17, 21

Marc 8 8 Et recordatae sunt verborum eius.

8, 31; 9 9 Et regressae a monumento nuntiaverunt haec
9, 30. omnia illis undecim, et ceteris omnibus.

10 Erat autem Maria Magdalene, et Ioanna, et Maria Iacobi, et ceterae, quae cum eis erant, quae dicebant ad Apostolos haec.

11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista: et non crediderunt illis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: et procumbens vidit linteamina sola posita, ^{12 Io 20, 6 ss.} et abiit secum mirans quod factum fuerat.

13 Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus ^{13 ss. Marc 16, 12 s.}

14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quae acciderant.

15 Et factum est, dum fabularentur, et secum quaererent: et ipse Iesus appropinquans ibat cum illis:

16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes?

18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, et non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus?

19 Quibus ille dixit: Quae? Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, et sermone coram Deo, et omni populo:

20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: et nunc super haec omnia tertia dies est hodie quod haec facta sunt

22 Sed et mulieres quaedam ex nostris terruerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum,

23 Et, non invento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, et tardi corde ad credendum in omnibus, quae locuti sunt Prophetae!

26 Nonne haec oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?

27 Et incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant.

28 Et appropinquaverunt castello quo ibant: et ipse se finxit longius ire.

29 Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est iam dies. Et intravit cum illis.

30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis.

31 Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum. et ipse evanuit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: et invenerunt congregatos undecim, et eos, qui cum illis erant,

34 Dicentes: Quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant quae gesta erant in via: et quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

36 Marc
16, 14
10 20,
19 ss
36 Dum autem haec loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, et dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.

37 Conturbati vero, et conterriti, existimabant se spiritum videre

38 Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra?

39 Videte manus meas, et pedes, quia ego ipse sum: palpate, et videte: quia spiritus carnem, et ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Io
20, 20
40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus. et pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus, et mirantibus prae gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et favum mellis

43 Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Haec sunt verba, quae locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me.

45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die:

47 Et praedicari in nomine eius poenitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolyma.

48 Vos autem testes estis horum.

48 Act.
1, 8.

49 Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

49 Io
14, 26.

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: et elevatis manibus suis benedixit eis.

50 Act.
1, 12
51 Marc

51 Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in caelum.

16, 19
Act 1,
9 ss.

52 Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno:

53 Et erant semper in templo, laudantes, et benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM
IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM IOANNEM.

CAPUT I.

*Christus Deus Homo. Testimonium Ioannis Baptistae Primi
Iesu discipuli*

- 1 In principio erat verbum, et verbum erat 1 1 Io
1, 1 s,
5, 20
apud Deum, et Deus erat verbum
- 2 Hoc erat in principio apud Deum. (Apoc
19, 13)
- 3 Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso Rom 9,
5 (Hebr
1, 8)
factum est nihil, quod factum est.
- 4 In ipso vita erat, et vita erat lux hominum:
- 5 Et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non 3 Col
1, 16
Hebr
1, 2.
comprehenderunt.
- 6 Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat 5 3, 19
Ioannes.
- 7 Hic venit in testimonium, ut testimonium per- 6 Matth
3, 1
Marc
1, 2
hiberet de lumine, ut omnes crederent per illum
- 8 Non erat ille lux, sed ut testimonium per- Luc 3, 2.
hiberet de lumine.
- 9 Erat lux vera, quae illuminat omnem homi- 9 3, 19,
8, 12,
9, 5,
12, 46
nem venientem in hunc mundum.
- 10 In mundo erat, et mundus per ipsum factus
est, et mundus eum non cognovit. 10 Hebr
- 11 In propria venit, et sui eum non receperunt. 11, 3
- 12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis 12 1 Io
3, 1.
potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in no-
mine eius:
- 13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate
carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
- 14 Et verbum caro factum est, et habitavit in 14
Matth.
1, 16.
Luc 2, 7.
Hebr.
2, 14.
nobis: et vidimus gloriam eius, gloriam quasi Uni-
geniti a Patre plenum gratiae et veritatis.

1 (Prov. 8, 30)

15^{27,30} 15 Ioannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

16^{1 Tim 6, 17} 16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Iesum Christum facta est

18^{6, 46 1 Tim 6, 16 10, 4, 12} 18 Deum nemo vidit umquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.

19^{5, 33} 19 Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudaei ab Ierosolymis sacerdotes et Levitas ad eum ut interrogarent eum. Tu quis es?

20 Et confessus est, et non negavit: et confessus est: Quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23^{23 Matth 3, 3 Marc 1, 3 Luc 3, 4} 23 Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis

25 Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26^{s. Matth 3, 11 Marc 1, 7 s Luc 3, 16 Act 1, 5 11, 16, 13, 25, 19, 4} 26 Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

27 Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus ut solvam eius corrigiam calceamenti.

28 Haec in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.

29^{10, 40. 1, 36} 29 Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, et ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est, de quo dixi Post me venit vir, ^{30 1, 15}
qui ante me factus est: quia prior me erat. ²⁷

31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur
in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

32 Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: ³²
Quia vidi Spiritum descendantem quasi columbam ^{Matth}
de caelo, et mansit super eum ^{3, 16}
^{Marc 1,}

33 Et ego nesciebam eum: sed qui misit me ^{10 Luc}
baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem ^{3, 22}
videris Spiritum descendantem, et manentem super
eum, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto.

34 Et ego vidi: et testimonium perhibui quia
hic est Filius Dei.

35 Altera die iterum stabat Ioannes, et ex disci-
pulis eius duo.

36 Et respiciens Iesum ambulantiem, dicit: Ecce ^{36 1, 29.}
agnus Dei.

37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem,
et secuti sunt Iesum.

38 Conversus autem Iesus, et videns eos se-
quentes se, dicit eis: Quid quaeritis? Qui dixerunt
ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum Magister),
ubi habitas?

39 Dicit eis: Venite, et videte. Venerunt, et
viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die
illo: hora autem erat quasi decima.

40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri
unus ex duobus, qui audierant a Ioanne, et secuti
fuerant eum.

41 Invenit hic primum fratrem suum Simonem, ^{41 s.}
et dicit ei: Invenimus Messiam (quod est inter- ^{Matth}
pretatum Christus). ^{4, 18}

42 Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem
eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vo-
caberis Cephas; quod interpretatur Petrus.

43
Matth.
16, 18

43 In crastinum voluit exire in Galilaeam, et invenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me.

44 Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andreae, et Petri.

45 Invenit Philippus Nathanael, et dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, et Prophetarum, invenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth.

46 7, 41

46 Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, et vide.

47 Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, et dicit de eo: Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.

48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Iesus, et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

49 6, 69
Matth.
14, 33,
16, 16
Marc
8, 29

49 Respondit ei Nathanael, et ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

50 Respondit Iesus, et dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis

51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis caelum apertum, et Angelos Dei ascendentes, et descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Iesus Canae aquam in vinum convertit, Ierosolymae mercatores de templo eicit, templum solutum tradituro se dicit restitutum. Multi propter signa in eum credunt, quibus se ipse non credebat.

1 Et die tertia nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae: et erat mater Iesu ibi.

2 Vocatus est autem et Iesus, et discipuli eius ad nuptias.

3 Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dicit ei Iesus: Quid mihi, et tibi est, mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideae hydriae sex positae ^{6 Marc. 7, 3} secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas vel ternas.

7 Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, et ferte architriclino. Et tulerunt.

9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus,

10 Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: et cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae: et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius.

12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, et mater eius, et fratres eius, et discipuli eius: et ibi manserunt non multis diebus.

13 Et prope erat Pascha Iudaeorum, et ascendit Iesus Ierosolymam:

14 Et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et numularios sedentes. ^{14 ss. Matth. 21, 12 ss.}

15 Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque, et boves, et numulariorum effudit aes, et mensas subvertit. ^{Marc. 11, 15 ss. Lc 19, 45 s.}

16 Et his, qui columbas vendebant, dixit;

Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.

17 Recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum est: Zelus domus tuae comedit me.

18 Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia haec facis?

19 Respondit Iesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud
 20 Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud?

21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22 Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturae, et sermoni, quem dixit Iesus.

23 Cum autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quae faciebat.

24 Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes,

25 Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemus nocte a Iesu edoctus: de renascendo ex aqua et Spiritu, serpens aeneus, Christus ad salvandum mundum missus. Ioannes Baptista de se et incrementis Iesu disserui ac de fidei in eum necessitate ad salutem

1 Erat autem homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Iudaeorum.

2 Hic venit ad Iesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister, nemo enim

potest haec signa facere, quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3 Respondit Iesus, et dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci?

5 Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod natum est ex carne, caro est et quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.

8 Spiritus ubi vult spirat: et vocem eius audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9 Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri?

10 Respondit Iesus, et dixit ei: Tu es magister in Israel, et haec ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis.

12 Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixero vobis caelestia, credetis?

13 Et nemo ascendit in caelum, nisi qui ^{13 Eph} descendit de caelo, Filius hominis, qui est in ^{4, 9 s.} caelo.

14 Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis:

15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

- 16 1 Io. 16 Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.
- 17 12, 47 17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.
- 18 5, 24 18 Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.
- 19 1, 9. 19 Hoc est autem iudicium: quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera.
- 20 Omnis enim, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius:
- 21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.
- 22 4, 1 22 Post haec venit Iesus, et discipuli eius in terram Iudaeam et illic demorabatur cum eis, et baptizabat.
- 23 Erat autem et Ioannes baptizans in Aennon, iuxta Salim: quia aquae multae erant illic, et veniebant, et baptizabantur.
- 24 Nondum enim missus fuerat Ioannes in carcerem.
- 25 Facta est autem quaestio ex discipulis Ioannis cum Iudaeis de Purificatione
- 26 1, 19, 1, 26 ss 26 Et venerunt ad Ioannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum.
- 27 Respondit Ioannes, et dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo.
- 28 1, 20 28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim. Non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum.

29 Qui habet sponsam, sponsus est amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me autem minui.

31 Qui desursum venit, super omnes est. Qui 31 8, 23. est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est.

32 Et quod vidit, et audivit, hoc testatur: et testimonium eius nemo accipit.

33 Qui accepit eius testimonium, signavit quia 33 Rom
Deus verax est. 3, 4

34 Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium: et omnia dedit in 35 5, 20. manu eius.

36 Qui credit in Filium, habet vitam aeternam. 36 1 Io
qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, 5, 10 12.
sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Iesu cum muliere Samaritana colloquium: de aqua viva et adorando Deo in spiritu; Iesus Messias Iesu cibus ut faciat voluntatem Patris, ut perficiat opus eius de messe et metente ac seminante. Multi Samaritanorum credunt in eum; filium ministrum regu absens sanat

1 Ut ergo cognovit Iesus quia audierunt Phari- 1 3, 22.
saei quod Iesus plures discipulos facit, et baptizat,
quam Ioannes

2 (Quamquam Iesus non baptizaret, sed disci-
puli eius),

3 Reliquit Iudaeam, et abiit iterum in Galilaeam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in civitatem Samariae, quae

dicatur Sichar: iuxta praedium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo.

6 Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta

7 Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.

8 (Discipuli enim eius abierant in civitatem ut cibos emerent)

9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana? Non enim contuntur Iudaei Samaritanis.

10 Respondit Iesus, et dixit ei: Si scires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12 (8, 53) 12 Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius, et pecora eius?

13 Respondit Iesus, et dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum:

14 7, 38 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam

15 Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam: neque veniam huc haurire.

16 Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, et veni huc.

17 Respondit mulier, et dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum:

18 Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19 Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu.

20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, ubi adorare oportet

21 Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis est.

23 Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum.

24 Spiritus est Deus: et eos, qui adorant eum, ^{24² Cor. 3, 17.} in spiritu et veritate oportet adorare.

25 Dicit ei mulier. Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus); cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27 Et continuo venerunt discipuli eius: et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quaeris, aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus:

29 Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci: numquid ipse est Christus?

30 Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum.

31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

34 Dicit eis Iesus: Meus cibus est ut faciam ^{34⁵, 30, 17, 4} voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius.

35 Nonne vos dicitis, quod adhuc quattuor ³⁵ menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis: ^{Matth 9, 37} ^{Lc 10, 2.}

Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt iam ad messem.

36 Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam aeternam: ut, et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.

37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, et alius est qui metit.

38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.

39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quaecumque feci

40 Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41 Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius.

42 Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est vere Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde: et abiit in Galilaeam.

44 Ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia Propheta in sua patria honorem non habet.

45 Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent quae fecerat Ierosolymis in die festo: et ipsi enim venerant ad diem festum.

46 Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum.

47 Hic cum audisset quia Iesus adveniret a Iudaea in Galilaeam, abiit ad eum, et rogabat eum

44
Matth
13, 57
Marc 6,
4 Luc
4, 24
45
Matth
4, 12
Marc 1,
14 Luc
4, 14
46 2, 133.
47 ss.
(Matth
8, 5 ss
Luc. 7,
1 ss.)

37 (Mich 6, 15)

ut descenderet, et sanaret filium eius: incipiebat enim mori.

48 Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa, et prodigia videritis, non creditis.

49 Dicit ad eum regulus Domine, descende prius quam moriatur filius meus.

50 Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit. Credit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, et ibat.

51 Iam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, et nuntiaverunt dicentes, quia filius eius viveret.

52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vivit: et credidit ipse, et domus eius tota.

54 Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudaea in Galilaeam.

CAPUT V.

Aegrotus triginta et octo annorum ad piscinam sanatur. Christus omnia cum Patre operatur, mortuos vivificat et iudex omnium constitutus est. Huic et Ioannes Baptista et propria opera ac Pater, imo et Moyses ipse testimonium perhibent.

1 Post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Ierosolymam.

2 Est autem Ierosolymis Probatica piscina, quae cognominatur hebraice Bethesda, quinque porticus habens.

3 In his iacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum expectantium aquae motum.

4 Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: et movebatur aqua. Et qui

prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua

6 Hunc cum vidisset Iesus iacentem, et cognovisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, et ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: et sustulit grabatum suum, et ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10 Dicebant ergo Iudaei illi, qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit Tolle grabatum tuum, et ambula.

12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, et ambula?

13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim declinavit a turba constituta in loco.

14 Postea invenit eum Iesus in templo, et dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abiit ille homo, et nuntiavit Iudaeis quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequabantur Iudaei Iesum, quia haec faciebat in sabbato.

17 Iesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor.

18 Propterea ergo magis quaerebant eum Iudaei interficere quia non solum solvebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo. Respondit itaque Iesus, et dixit eis:

19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quaecumque enim ille fecerit, haec et Filius similiter facit.

20 Pater enim diligit Filium, et omnia de-^{20 3, 35.} monstrat ei, quae ipse facit: et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitatur mortuos, et vivificat: sic et Filius, quos vult, vivificat.

22 Neque enim Pater iudicat quemquam: sed^{22 Act 17, 31} omne iudicium dedit Filio,

23 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificavit Patrem: qui non honorificat Filium, non^{23 1 Io. 2, 23} honorificat Patrem, qui misit illum.

24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum^{24 3, 13} meum audit, et credit ei, qui misit me, habet vitam^(8, 51) aeternam, et in iudicium non venit, sed transiit a morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: et qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit et Filio habere vitam in semetipso:

27 Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.

28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei:

29 Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.^{29 Matth. 25, 46.}

30 Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio, iudico: et iudicium meum iustum est: quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

32: 15
Matth
3, 17
33
32 Alius est, qui testimonium perhibet de me: et scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Ioannem: et testimonium
1, 19 ss. perhibuit veritati.

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed haec dico ut vos salvi sitis.

35 Ille erat lucerna ardens, et lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.

36 Ego autem habeo testimonium maius Ioanne.
86:10,25,
14, 17 Opera enim, quae dedit mihi Pater ut perficiam ea: ipsa opera, quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me:

37 Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem eius umquam audistis, neque speciem eius vidistis.
37
Matth
3, 17,
17, 5

38 Et verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere: et illae sunt, quae testimonium perhibent de me.

40 Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41 Claritatem ab hominibus non accipio.

42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43 Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis?
44:12,43

45 Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit

47 Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque virorum millia quinque panibus et duobus piscibus satiati. Iesus super mare ambulat, de pane caelesti docet: Ipse est panis vitae; ipsius caro vere est cibus, sanguisque vere potus. Quo sermone multi ex discipulis eius offensi deserunt eum; Apostoli vero permanent, quorum tamen unum dicit esse diabolum.

1 Post haec abiit Iesus trans mare Galilaeae, quod est Tiberiadis:

1-13
Matth

2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur.

14, 13-21
Marc.
6, 32-44.
Luc. 9,
10-17.

3 Subiit ergo in montem Iesus: et ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudaeorum.

5 Cum sublevasset ergo oculos Iesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset factururus.

7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:

9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces: sed haec quid sunt inter tantos?

10 Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem foenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Iesus panes: et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter et ex piscibus quantum volebant.

12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quae superaverunt fragmenta, ne pereant.

13 Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quae superfuerunt his, qui manducaverunt.

14 Illi ergo homines, cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.

15 Iesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.

16 Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare.

17 Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum. et tenebrae iam factae erant: et non venerat ad eos Iesus.

18 Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19 Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem supra mare, et proximum navi fieri, et timuerunt.

20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim: et statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22 Altera die, turba, quae stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, et

16-21
Matth
14, 22-36.
Marc 6,
45-56

quia non introisset cum discipulis suis Iesus in navim, sed soli discipuli eius abiissent:

23 Aliae vero supervenerunt naves a Tiberiade iuxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

24 Cum ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in naviculas, et venerunt Capharnaum quaerentes Iesum.

25 Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Iesus, et dixit: Amen, amen dico vobis. quaeritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis.

27 Operamini non cibum, qui perit, sed qui ^{27 1, 32} permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis ^{Matth} dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus ^{3, 17, 17, 5}

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Iesus, et dixit eis. Hoc est opus ^{29 1 Io.} Dei, ut credatis in eum quem misit ille. ^{3, 23.}

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, et credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de caelo dedit eis manducare.

32 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de caelo, sed Pater meus dat vobis panem de caelo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de caelo descendit, et dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vitae: qui venit ad me, non esuriet: et qui credit in me, non sitiet umquam.

31 Ex 16, 14 s. Num 11, 7. Ps 77, 24 Sap 16, 20.
35 Eccl 24, 29.

36 Sed dixi vobis quia et vidistis me, et non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: et eum, qui venit ad me, non eiciam foras:

38 Quia descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

39 Haec est autem voluntas eius, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Haec est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Iudaei de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi,

42 Et dicebant: Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos novimus patrem, et matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de caelo descendi?

43 Respondit ergo Iesus, et dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: et ego resuscitabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me.

46 Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam aeternam.

48 Ego sum panis vitae.

49 Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt.

50 Hic est panis de caelo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum: et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Iudaei ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: et ego resuscitabo eum in novissimo die.

56 Caro enim mea, vere est cibus: et sanguis meus, vere est potus. 36 1 Cor
II, 27

57 Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de caelo descendit Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. 59 6, 33

60 Haec dixit in synagoga docens, in Capharnaum.

61 Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?

62 Sciens autem Iesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63 Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? 64 2 Cor.
3, 6.

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum

66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.

67 Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro: et iam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Iesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes

70 Et nos credimus, et cognovimus quia tu es Christus Filius Dei.

71 Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi: et ex vobis unus diabolus est?

72 Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

Lc. 9, 20.

CAPUT VII.

Iesu fratres increduli, eius quasi occulta profectio ad festum tabernaculorum Iesus Dei legatus; dat aquam vivam credentibus in ipsum. Varia de ipso turbae iudicia. Synedrui insidiae. Huius ministri Iesum laudantes, Nicodemus eum defendit.

1 Post haec autem ambulabat Iesus in Galilaeam, non enim volebat in Iudaeam ambulare: quia quaerebant eum Iudaei interficere.

2 Erat autem in proximo dies festus Iudaeorum, Scenopegia.

3 Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc, et vade in Iudaeam, ut et discipuli tui videant opera tua, quae facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, et quaerit ipse in palam esse: si haec facis, manifesta te ipsum mundo.

5 Neque enim fratres eius credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: me autem ^{7 15, 18} odit: quia ego testimonium perhibeo de illo quod opera eius mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.

9 Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea.

10 Ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto.

11 Iudaei ergo quaerebant eum in die festo, et dicebant: Ubi est ille?

12 Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palam loquebatur de illo propter ^{13 9, 22} metum Iudaeorum.

14 Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum, et docebat.

15 Et mirabantur Iudaei, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?

16 Respondit eis Iesus, et dixit: Mea doctrina ^{16 14, 24} non est mea, sed eius, qui misit me.

17 Si quis voluerit voluntatem eius facere: cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a me ipso loquar.

18 Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit: qui autem quaerit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est, et iniustitia in illo non est.

19 Nonne Moyses dedit vobis legem: et nemo ex vobis facit legem?

20 5, 18, 8, 48; 10, 20 20 Quid me quaeritis interficere? Respondit turba, et dixit: Daemonium habes: quis te quaerit interficere?

21 Respondit Iesus, et dixit eis: Unum opus feci, et omnes miramini.

22 Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moyse est, sed ex patribus): et in sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

24 Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

25 Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis: Nonne hic est, quem quaerunt interficere?

26 Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus?

27 Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.

28 8, 14 28 Clamabat ergo Iesus in templo docens, et dicens: Et me scitis, et unde sim scitis: et a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29 Ego scio eum: quia ab ipso sum, et ipse me misit.

30 8, 20 30 Quaerebant ergo eum apprehendere: et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.

31 De turba autem multi crediderunt in eum, et dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet quam quae hic facit?

32 Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo haec: et miserunt principes et Pharisei ministros ut apprehenderent eum.

33 8, 12, 35, 13, 33 33 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: et vado ad eum, qui me misit.

34 Quaeritis me, et non inuenietis: et ubi ego sum, vos non potestis venire.

35 Dixerunt ergo Iudaei ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? numquid in dispersionem Gentium iturus est, et docturus Gentes?

36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quaeritis me, et non inuenietis: et ubi sum ego, vos non potestis venire?

37 In novissimo autem die magno festivitatis stabat Iesus, et clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, et bibat.

38 Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flu- 38 Act.
mina de ventre eius fluent aquae vivae. 2, 17

39 Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

40 Ex illa ergo turba cum audissent hos ser- 40 1, 21.
mones eius, dicebant: Hic est vere propheta.

41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid a Galilaea venit Christus?

42 Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine 42
David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, Matth.
venit Christus? 2, 6

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehen- 44 7, 30.
dere eum: sed nemo misit super eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, et Phariseos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46 Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47 Responderunt ergo eis Pharisei: Numquid et vos seducti estis?

37 Lev. 23, 36 38 Is. 44, 3, 58, 11 Zach. 14, 8 Ioel 2, 28.
39 Ioel 3, 1. 42 Mich. 5, 2 Ps. 88, 4 s

48 Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisaeis?

49 Sed turba haec, quae non novit legem, maledicti sunt.

50 ^{3, 2,}
^{19, 39} 50 Dixit Nicodemus ad eos, ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis:

51 Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit quid faciat?

52 Responderunt, et dixerunt ei: Numquid et tu Galilaeus es? Scrutare Scripturas, et vide quia a Galilaea propheta non surgit.

53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Adultera Christus Pharisaeos confutat, Iudaeos docet ac redarguit. Christus lux mundi; vera libertas; Christus ex Deo processit et venit; Iudaei diaboli progenies, Christus Abrahamo prior.

1 Iesus autem perrexit in montem Oliveti:

2 Et diluculo iterum venit in templum, et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat eos.

3 Adducunt autem Scribae, et Pharisei mulierem in adulterio deprehensam: et statuerunt eam in medio,

4 Et dixerunt ei: Magister, haec mulier modo deprehensa est in adulterio.

5 In lege autem Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

7 Cum ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, et dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.

8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9 Audientes autem unus post unum exibant, incipientes a senioribus: et remansit solus Iesus, et mulier in medio stans.

10 Erigens autem se Iesus, dixit ei. Mulier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnavit?

11 Quae dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo: vade, et iam amplius noli peccare.

12 Iterum ergo locutus est eis Iesus, dicens: ^{12 9, 5;} Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat ^{12, 46} in tenebris, sed habebit lumen vitae. ^{1 Io 1, 5}

13 Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

14 Respondit Iesus, et dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, et quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quo vado.

15 Vos secundum carnem iudicatis: ego non ^{15 7, 24,} iudico quemquam: ^{3, 17}

16 Et si iudico ego, iudicium meum verum est, ^{16 16, 32.} quia solus non sum. sed ego, et qui misit me, Pater.

17 Et in lege vestra scriptum est, quia duorum ^{17 Matth} hominum testimonium verum est. ^{18, 16}

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso: et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater. ^{2 Cor. 13, 1}
^{Hebr 10, 28}

19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Re- ^{19 14, 7 9.} spondit Iesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan et Patrem meum sciretis.

20 Haec verba locutus est Iesus in gazophylacio, ^{20 7, 30.} docens in templo: et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

217, 33s. **21** Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado, et quaeritis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire

22 Dicebant ergo Iudaei: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire?

23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo:

24 Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris: si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro

25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: Principium, qui et loquor vobis.

26 Multa habeo de vobis loqui, et iudicare: sed qui me misit, verax est: et ego quae audivi ab eo, haec loquor in mundo.

27 Et non cognoverunt quia Patrem eius dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Iesus cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, haec loquor:

29 Et qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum: quia ego quae placita sunt ei, facio semper.

30 Haec illo loquente, multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iudaeos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis:

32 Et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos.

33 Responderunt ei: Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34 Respondit eis Iesus: Amen, amen dico vobis: quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo in aeternum: filius autem manet in aeternum.

36 Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis.

37 Scio quia filii Abrahae estis: sed quaeritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38 Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: et vos quae vidistis apud patrem vestrum, facitis.

39 Responderunt, et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. 39
(Matth.
3, 9)

40 Nunc autem quaeritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui a Deo: hoc Abraham non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo processi, et veni: neque enim a me ipso veni, sed ille me misit. 42 16,
27 s.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo estis: et desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, et pater eius. 44 1, 10.
3, 8

45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? 46 (1 Io.
3, 5)

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. 47 18, 37
1 Io. 4, 6

48 Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, et daemonium habes? 48 7, 20
(Matth.
10, 25)

49 Respondit Iesus: Ego daemonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

50 Ego autem non quaero gloriam meam. est qui quaerat, et iudicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem
51 5, 24, meum servaverit, mortem non videbit in aeternum.
11, 25

52 Dixerunt ergo Iudaei: Nunc cognovimus quia daemonium habes. Abraham mortuus est, et prophetae: et tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in aeternum.

53 Numquid tu maior es patre nostro Abraham,
53 (4, 12) qui mortuus est? et prophetae mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54 Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,

55 Et non cognovistis eum. ego autem novi eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, et sermonem eius servo.

56 Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, et gavisus est.

57 Dixerunt ergo Iudaei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?

58 Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59 Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum:
59 10, 31 Iesus autem abscondit se, et exivit de templo.

CAPUT IX.

Caecigenus sabbato sanatus. Phariseorum maligna de sanatione iudicia et machinationes. Sanati professio, qui extra synagogam eiectus, a Christo edoctus credit, Phariseorum caecitas.

1 Et praeteriens Iesus vidit hominem caecum a nativitate:

2 Et interrogaverunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes eius, ut caecus nasceretur?

3 Respondit Iesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4 Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. 5 8, 12;
12, 35 46.

6 Haec cum dixisset, exspuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos eius,

7 Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus). Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

8 Itaque vicini, et qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, et mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9 Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum.

10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit: et unxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, et lava. Et abii, et lavi, et video.

12 Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.

13 Adducunt eum ad Phariseos, qui caecus fuerat.

14 Erat autem sabbatum quando lutum fecit Iesus, et aperuit oculos eius.

15 Iterum ergo interrogabant eum Pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, et lavi, et video.

16 Dicebant ergo ex Phariseis quidam: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit.

Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator haec signa facere? Et schisma erat inter eos.

17 (Luc. 7, 16) 17 Dicunt ergo caeco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.

18 Non crediderunt ergo Iudaei de illo, quia caecus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes eius, qui viderat:

19 Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia caecus natus est? Quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes eius, et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia caecus natus est:

21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: aetatem habet, ipse de se loquatur.

22 7, 13, 12, 42 Haec dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudaeos: iam enim conspiraverant Iudaei, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23 Propterea parentes eius dixerunt: Quia aetatem habet, ipsum interrogate.

24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat caecus, et dixerunt ei: Da gloriam Deo: nos scimus quia hic homo peccator est.

25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia caecus cum essem, modo video.

26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

27 Respondit eis: Dixi vobis iam, et audistis: quid iterum vultis audire? numquid et vos vultis discipuli eius fieri?

28 Maledixerunt ergo ei, et dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.

29 Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.

30 Respondit ille homo, et dixit eis: In hoc enim mirabile est quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos:

31 Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, et voluntatem eius facit, hunc exaudit.

32 A saeculo non est auditum quia quis aperuit oculos caeci nati

33 Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.

34 Responderunt, et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.

35 Audivit Iesus quia eiecerunt eum foras: et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?

36 Respondit ille, et dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.

38 At ille ait: Credo, Domine. Et procidens adoravit eum

39 Et dixit Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, et qui vident caeci fiant.

40 Et audierunt quidam ex Phariseis, qui cum ipso erant, et dixerunt ei. Numquid et nos caeci sumus?

41 Dixit eis Iesus: Si caeci essetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis. Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

31 (Prov 15, 29, 28, 9)

CAPUT X.

Christus pastor et ianua ovium, aliunde in ovile intrantes sunt fures et latrones; pastor bonus et mercenarius; habet et alias oves, non ex hoc ovili, quas adducet, et fiet unum ovile et unus pastor. Animam suam a seipso ponit pro ovibus suis, ut iterum sumat eam Pater et Filius unum sunt. quod Iudaeis lapidare ipsum volentibus ostendat non esse blasphemiam

1 Amen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde: ille fur est, et latro

2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

3 Huic ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et educit eas.

4 Et cum proprias oves emiseric, ante eas vadit: et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6 Hoc proverbium dixit eis Iesus Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis

7 Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, et latrones, et non audierunt eos oves

9 Ego sum ostium Per me si quis introierit, salvabitur: et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.

11 Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

12 Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit: et lupus rapit, et dispergit oves:

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus.

14 Ego sum pastor bonus: et cognosco meas, et cognoscunt me meae.

15 Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ovibus meis. ^{15 Matth. 11, 27}

16 Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor. ^{LUC 10, 22}

17 Propterea me diligit Pater: quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam

18 Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso, et potestatem habeo ponendi eam: et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo.

19 Dissensio iterum facta est inter Iudaeos ^{19 (7,43.)} propter sermones hos.

20 Dicebant autem multi ex ipsis: Daemonium ^{20 7, 20} habet, et insanit: quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Haec verba non sunt daemonium ^{21 (8,48.)} habentis: numquid daemonium potest caecorum ^{9, 32.} oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encaenia in Ierosolymis: et hiems erat.

23 Et ambulabat Iesus in templo, in porticu ^{23 (Act. 3, 11)} Salomonis.

24 Circumdederunt ergo eum Iudaei, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

- 25 5, 36 25 Respondit eis Iesus: Loquor vobis, et non creditis. Opera, quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me:
- 26 (8, 47.) 26 Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.
- 27 10, 3^s 27 Oves meae vocem meam audiunt. et ego cognosco eas, et sequuntur me:
- 28 Et ego vitam aeternam do eis: et non peribunt in aeternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea.
- 29 Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. et nemo potest rapere de manu Patris mei.
- 30 Ego, et Pater unum sumus.
- 31 (8, 59) 31 Sustulerunt ergo lapides Iudaei, ut lapidarent eum
- 32 Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?
- 33 Responderunt ei Iudaei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.
- 34 Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege vestra: Quia Ego dixi, dii estis?
- 35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura:
- 36 Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei sum?
- 37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.
- 38 Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre.
- 39 7, 30 39 Quaerebant ergo eum apprehendere: et exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum, ubi erat Ioannes baptizans primum: et mansit illic:

41 Et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem quaecumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI

Lazarus quattuor diebus mortuus resuscitatur. Propter quod miraculum cum multi Iudaeorum in Christum crederent, pontifices et Pharisei de Iesu occidendo deliberant. Caiphas eius anni pontifex prophetat oportere Iesum mori, ne totus populus periret. Christus secedit in civitatem Ephrem

1 Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Mariae, et Marthae sororis eius 1 Luc 10, 38

2 (Maria autem erat, quae unxit Dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.) 2 12, 3 Matth. 26, 6 ss. Luc 7, 36 ss.

3 Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur

4 Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Iesus Martham, et sororem eius Mariam, et Lazarum.

6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post haec dixit discipulis suis: Eamus in Iudaeam iterum.

8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quaerebant te Iudaei lapidare, et iterum vadis illuc? 8 10, 31.

9 Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horae diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt:

10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Haec ait, et post haec dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut a somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi: sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus et nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit itaque Iesus: et invenit eum quattuor dies iam in monumento habentem.

18 (Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadiis quindecim.)

19 Multi autem ex Iudaeis venerant ad Martham, et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22 Sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.

25 Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, et vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet:

26 Et omnis, qui vivit, et credit in me, non morietur in aeternum. Credis hoc?

27 Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cum haec dixisset, abiit, et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister ad est, et vocat te.

29 Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum:

30 Nondum enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Iudaei ergo, qui erant cum ea in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit, et exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi

32 Maria ergo, cum venisset ubi erat Iesus, ^{32 11, 21.} videns eum, cecidit ad pedes eius, et dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, et Iudaeos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, et turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, et vide.

35 Et lacrymatus est Iesus.

36 Dixerunt ergo Iudaei: Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt. Non pot- ^{37 9, 6.} erat hic, qui aperuit oculos caeci nati, facere ut hic non moreretur?

38 Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum: erat autem spelunca: et lapis superpositus erat ei.

39 Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam foetet, quatruiduanus est enim.

40 Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41 Tulerunt ergo lapidem: Iesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43 Haec cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes, et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Solvite eum, et sinite abire.

45 Multi ergo ex Iudaeis, qui venerant ad Mariam, et Martham, et viderant quae fecit Iesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisaeos, et dixerunt eis quae fecit Iesus

47 Collegerunt ergo Pontifices et Pharisei concilium, et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48 Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: et venient Romani, et tollent nostrum locum, et gentem

49 s
18, 14

49 Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,

50 Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat.

51 Hoc autem a semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Iesus moriturus erat pro gente,

52 10, 16

52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54 Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudaeos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem, quae dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Iudaeorum: et ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos.

56 Quaerebant ergo Iesum: et colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia

non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, et Pharisei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Christus a Maria ungitur Lazari resuscitati jama. Triumphalis Iesu asello recti Hierosolymae ingresso. De grano frumenti mortificando. Vox Patris audita de clarificando nomine suo De evocando principe huius mundi, et praedicta Iudaeorum excaecatione. In Christo Pater et honoratur, et spernitur.

1 Iesus ergo ante sex dies Paschae venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Iesus. 1 II, 43.

2 Fecerunt autem ei coenam ibi: et Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. 2 Luc. 10, 40

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardipistici, pretiosi, et unxit pedes Iesu, et extersit pedes eius capillis suis: et domus impleta est ex odore unguenti. 3 ss. Matth 26, 6-12. Marc 14, 3-8. Luc 7, 37 ss)

4 Dixit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5 Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis, et datum est egenis?

6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, et loculos habens, ea, quae mittebantur, portabat

7 Dixit ergo Iesus: Sinite illam ut in diem sepulturae meae servet illud.

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Iudaeis quia illic est: et venerunt, non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis. 9 II, 43.

10 (11, 53) 10 Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut et Lazarum interficerent:

11 Quia multi propter illum abibant ex Iudaeis, et credebant in Iesum.

12 ss. 12 In crastinum autem turba multa, quae venerat
Matth ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus
21, 1 ss Ierosolymam.

11, 1 ss 13 Acceperunt ramos palmarum, et processerunt
Luc 19, 29 ss obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

14 Matth. 14 Et invenit Iesus asellum, et sedit super eum, sicut scriptum est:

21, 7 15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit
Marc 11, 7 sedens super pullum asinae.

Luc 19, 35. 16 Haec non cognoverunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia haec erant scripta de eo: et haec fecerunt ei.

17 11, 43 17 Testimonium ergo perhibebat turba, quae erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, et suscitavit eum a mortuis.

18 Propterea et obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum

19 Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20 Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre.

22 Venit Philippus, et dicit Andreae: Andreas rursum, et Philippus dixerunt Iesu.

23 Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,

25 Ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam

25
Matth
10, 39
16, 25
Marc
8, 35
Luc 9,
24; 17, 33.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de caelo: Et clarificavi, et iterum clarificabo.

28 (17,
4 s)

29 Turba ergo, quae stabat, et audierat, dicebat tonitruum esse factum Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30 Respondit Iesus, et dixit: Non propter me haec vox venit, sed propter vos.

31 Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras.

31 16, 11.

32 Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.

32 3, 14.

33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus)

33 18, 32.

34 Respondit ei turba. Nos audivimus ex lege, quia Christus manet in aeternum: et quomodo tu dicis, Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebrae comprehendant: et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat.

36 (Luc 16, 8) 36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Haec locutus est Iesus: et abiit, et abscondit se ab eis.

37 Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

38 Rom 10, 16. 38 Ut sermo Isaiae prophetae impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaías:

40 Matth 13, 14 s. Marc. 4, 12. 40 Excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum: ut non videant oculis, et non intelligant corde, et convertantur, et sanem eos

41 Luc 8, 10. Act 28, 26 s. Rom 11, 8. 41 Haec dixit Isaías, quando vidit gloriam eius, et locutus est de eo.

42 9, 22. 42 Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Phariseos non confitebantur, ut e synagoga non eiicerentur.

43 (5, 44) Rom 3, 23. 43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

44 Iesus autem clamavit, et dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 8, 19. 45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me

46 8, 12. 46 Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 3, 17. 47 Et si quis audierit verba mea, et non custodierit: ego non iudico eum: non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum.

48 Marc 16, 16. 48 Qui spernit me, et non accipit verba mea: habet qui iudicet eum: sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed ^{49 14, 10.} qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar.

50 Et scio quia mandatum eius vita aeterna est. ^{50 6,} Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic ^{64 1} loquor.

CAPUT XIII.

Iesus lavat pedes discipulorum, exhortans ut idem invicem faciant, proditorem suum Ioannem indicat, quo egresso dicit se clarificatum Novum mandatum dilectionis Petro praedicat trinam sui abnegationem.

1 Ante diem festum Paschae, sciens Iesus quia ^{1 Matth.} venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: ^{26, 2 17} cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem ^{Marc} dilexit eos. ^{14, 1} ^{Lc 22, 1}

2 Et coena facta, cum diabolus iam misisset ^{2 13, 27} in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotae:

3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, ^{3 3, 35.} et quia a Deo exivit, et ad Deum vadit:

4 Surgit a coena, et ponit vestimenta sua: et cum accepisset linteam, praecinxit se.

5 Deinde mittit aquam in pelvim, et coepit lavare pedes discipulorum, et extergere linteo, quo erat praecinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Iesus, et dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea.

8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in aeternum. Respondit ei Iesus: Si non laveri te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes ineos, sed et manus, et caput.

10 15, 3 10 Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 6, 65 11 Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12 Postquam ergo lavit pedes eorum, et accepit vestimenta sua: cum recubisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

13 Vos vocatis me Magister, et Domine: et bene dicitis: sum etenim.

14 Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, et Magister. et vos debetis alter alterius lavare pedes.

15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

16 15, 20. 16 Amen, amen dico vobis: Non est servus
Matth maior Domino suo: neque apostolus maior est eo,
10, 24 qui misit illum.
Lc 6, 40, 22, 27

17 Si haec scitis, beati eritis si feceritis ea.

18 (Act 18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos
1, 16) elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat meum panem, levabit contra me calcaneum suum.

19 14, 29. 19 Amodo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum.

20 20 Amen, amen dico vobis: Qui accipit si
Matth quem misero, me accipit: qui autem me accipit,
10, 40 accipit eum, qui me misit.
Lc 9, 48, 10, 16.

21 ss. 21 Cum haec dixisset Iesus, turbatus est spiritu:
Matth et protestatus est, et dixit: Amen, amen dico vobis:
26, 21 ss Quia unus ex vobis tradet me.
Marc.

14, 18 ss 22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, haesi-
Luc 22, 21 ss tantes de quo diceret.

23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.

24 Innuvit ergo huic Simon Petrus, et dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25 Itaque cum recubisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est?

26 Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudae Simonis Iscariotae.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citius.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei.

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea, quae opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.

31 Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis: et Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificabit eum in semetipso: et continuo clarificabit eum.

33 Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quae-^{337, 338;} retis me: et sicut dixi Iudaeis: Quo ego vado, vos^{3, 21 s} non potestis venire: et vobis dico modo.

34 Mandatum novum do vobis: Ut diligatis³⁴ invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem.^{15, 12 17. Matth}

35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem^{22, 39.}

36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis?³⁷ Respondit Iesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea.^{Matth. 26, 35. Marc.}

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? animam meam pro te ponam.^{14, 29. Luc 22, 33.}

38 Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: non cantabit gallus, donec ter me neges.^{38 Matth. 26, 34. Marc 14, 30. Luc 22, 34}

CAPUT XIV.

Mansiones caelestes; Christi abitus ad Patrem ac reditus. Se dicit esse viam et veritatem et vitam, et Patrem in se videri. Alius Paraclitus mittendus. Quis Iesum diligat; pax Christi.

1 14, 27 1 Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, et in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multae sunt; si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 14, 28;
12, 26,
17, 24 3 Et si abiero, et praeparavero vobis locum: iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, et vos sitis.

4 13, 33 4 Et quo ego vado scitis, et viam scitis.

36. 5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis. et quo modo possumus viam scire?

6 Dicit ei Iesus. Ego sum via, et veritas, et vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7 8, 19 7 Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis: et amodo cognoscetis eum, et vidistis eum.

8 Dicit ei Philppus: Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.

9 12, 45 9 Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum: et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10 12, 49. 10 Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Verba, quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quae ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

13 Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio. 13 16, 23
Matth
7, 7,
21, 22
Marc
11 24

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Marc
11 24

15 Si diligitis me: mandata mea servate. 15 15, 10.

16 Et ego rogabo Patrem, et alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, 16 15, 26.

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, et in vobis erit.

18 Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19 Adhuc modicum et mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, et vos vivetis. 19 16 16.

20 In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, et servat ea: ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, et non mundo?

23 Respondit Iesus, et dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus:

24 Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem, quem audistis, non est meus: sed eius, qui misit me, Patris. 24 7, 16

25 Haec locutus sum vobis apud vos manens.

26 Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis. 26 15, 26;
16, 13

- 27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet
- 28 ^{14, 3,}
^{10, 29} Audistis quia ego dixi vobis: Vado, et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est.
- 29 ^{13, 19} Et nunc dixi vobis prius quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis.
- 30 ^{12, 31.} 30 Iam non multa loquar vobiscum: venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quidquam.
- 31 ^{Matth.}
^{26, 46}
^{Marc}
^{14, 42}
^{Act. 2, 23.} 31 Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli palmites. Praeceptum dilectionis, summa dilectio Apostoli amici electi; mundi odium et culpa. Christus mittet Parachutum a Patre, spiritum veritatis.

- 1 Ego sum vitis vera: et Pater meus agricola est
- 2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.
- 3 ^{13, 10} 3 Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.
- 4 Manete in me: et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.
- 5 Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.
- 6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet.
- 7 ^{14, 13} 7 Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis.
- 8 In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, et efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego Patris mei praecepta servavi, et maneo in eius dilectione.

11 Haec locutus sum vobis. ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est praeceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13 Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis.

15 Iam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis, et fructum afferatis: et fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17 Haec mando vobis, ut diligatis invicem.

18 Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus maior domino suo. Si me persecuti sunt, et vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt.

21 Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit: et Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem et viderunt, et oderunt et me, et Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis.

26^{14, 16;} 26 Cum autem venerit Paraclitus, quem ego
^{16, 7 s} mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre
Luc ^{24,} procedit, ille testimonium perhibebit de me:
⁴⁹

27 Act ^{5, 32} 27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT XVI.

Praedictae discipulis persecutiones. Mittendi Spiritus Sancti effectus. Similitudo de muliere pariente. A Patre petendum Christi nomine. Fuga discipulorum praenuntiata.

1 9, 22. 1 Haec locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo.

3 Et haec facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed haec locutus sum vobis: ut cum venerit hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5 13, 36, 5 Haec autem vobis ab initio non dixi, quia
^{14, 4} vobiscum eram: Et nunc vado ad eum, qui misit me; et nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6 Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio.

9 De peccato quidem: quia non crediderunt in me:

10 De iustitia vero: quia ad Patrem vado: et iam non videbitis me:

11 De iudicio autem: quia princeps huius mundi ^{11 12, 31} iam iudicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non ^{12 1 Cor 3, 1} potestis portare modo.

13 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, ^{13 14, 26} docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur ^(1 10 2, 27) a semetipso: sed quaecumque audiet loquetur, et quae ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.

15 Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt. ^{15 17, 10.} Propterea dixi: quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.

16 Modicum, et iam non videbitis me: et iterum ^{16 7, 33;} modicum, et videbitis me: quia vado ad Patrem. ^{13, 33, 14, 19.}

17 Dixerunt ergo ex discipulis eius ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, et non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me, et quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19 Cognovit autem Iesus, quia volebant eum interrogare, et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos quia dixi: Modicum, et non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, et flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium: quia natus est homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum: et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Haec in proverbii locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in proverbis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.

26 In illo die in nomine meo petetis: et non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego a Deo exivi.

28 Exivi a Patre, et veni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis.

30 Nunc scimus quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia a Deo existi.

31 Respondit eis Iesus: Modo creditis?

32 Ecce venit hora, et iam venit, ut dispergami unusquisque in propria, et me solum relinquatis: et non sum solus, quia Pater mecum est.

33 Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis et us qui per illos in ipsum essent credituri.

1 Haec locutus est Iesus: et sublevatis oculis in caelum, dixit: Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te:

2 Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut ^{2 Matth} omne, quod dedisti ei, det eis vitam aeternam. ^{23, 18}

3 Haec est autem vita aeterna: Ut cognoscant ^{10. 6, 39} te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum.

4 Ego te clarificavi super terram: opus con- ^{4 5, 36;} summavi, quod dedisti mihi ut faciam: ^{4, 34.}

5 Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum, claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.

6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, et mihi eos dedisti: et sermonem tuum servaverunt.

7 Nunc cognoverunt quia omnia, quae dedisti mihi, abs te sunt:

8 Quia verba, quae dedisti mihi, dedi eis: et ^{8 17, 25} ipsi acceperunt, et cognoverunt vere quia a te ^(16, 30) exivi, et crediderunt quia tu me misisti.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed ^{9(14, 16.)} pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10 Et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt: ^{10 16, 15.} et clarificatus sum in eis:

11 Et iam non sum in mundo, et hi in mundo ^{11 17, 22.} sunt, et ego ad te venio. Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut et nos.

12 Cum essem cum eis, ego servabam eos in ^{12 18, 9;} nomine tuo. Quos dedisti mihi, custodivi: et nemo ^{13, 18}

ex eis periiit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur.

13 15, 11. 13 Nunc autem ad te venio: et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

14 15, 18 s. 14 Ego dedi eis sermonem tuum, et mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut et ego non sum de mundo

15 15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo.
(Matth 6, 13)

16 De mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est

18 Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum.

19 (Hebr. 2, 11) 19 Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate

20 Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22 17, 11 22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut et nos unum sumus.

23 Ego in eis, et tu in me: ut sint consummati in unum: et cognoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti

24 (12, 26, 14, 3) 24 Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 16, 3, 17, 8 25 Pater iuste, mundus te non cognovit: ego autem te cognovi: et hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26 15, 9 26 Et notum feci eis nomen tuum, et notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Cohors et ministri Iudaeorum ad verbum Iesu in terram cadunt, vulneratur Malchus. Captio Iesu et cognitio apud pontificem. Ter a Petro negatur. Pilatus nullam invenit causam in Christo, cuius regnum non est de hoc mundo. Iudaei Barabbam dimitti volunt, non Iesum.

1 Haec cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, et discipuli eius. 1 ss.
Matth
26, 36 ss.
Marc.

2 Sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis. 14, 32 ss.
Luc. 22,
39 ss

3 Iudas ergo cum accepisset cohortem, et a Pontificibus, et Phariseis ministros, venit illuc cum laternis, et facibus, et armis. 2 Luc
21, 37)
3 Matth.
26, 47.
Marc

4 Iesus itaque sciens omnia, quae ventura erant super eum, processit, et dixit eis. Quem quaeritis? 14, 43
Luc. 22, 47.

5 Responderunt ei. Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6 Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.

7 Iterum ergo interrogavit eos: Quem quaeritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum.

8 Respondit Iesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quaeritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdi ex eis quemquam. 17, 12.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: et percussit pontificis servum: et abscidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. 10 ss.
Matth.
26, 51 ss.
Marc
14, 47.
Luc 22,
50 s

11 Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? 11 Matth
26, 42.

12Matth. 12 Cohors ergo, et tribunus, et ministri Iudaeorum
26, 57 comprehenderunt Iesum, et ligaverunt eum:
Marc

14, 53 13 Et adduxerunt eum ad Annam primum,
Lc.22,54. erat enim socer Caiphae, qui erat pontifex anni
13 Luc illius.
3, 2

14 14 Erat autem Caiphas, qui consilium dederat
11, 49 s Iudaeis: Quia expedit, unum hominem mori pro
populo.

15Matth. 15 Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, et
26, 58 alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus
Marc pontifici, et introivit cum Iesu in atrium pontificis.
14, 54

Lc.22,54. 16 Petrus autem stabat ad ostium foris. Exivit
16Matth. ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, et
26, 58 dixit ostiariae. et introduxit Petrum.
Marc

14, 54 17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid
Lc.22,55. et tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille:
17Matth. Non sum.
26, 69

Marc. 18 Stabant autem servi, et ministri ad prunas:
14, 69 quia frigus erat, et calefaciebant se: erat autem cum
Lc.22,56. eis et Petrus stans, et calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis, et de doctrina eius.

20 20 Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum
Matth mundo: ego semper docui in synagoga, et in templo,
26, 55 quo omnes Iudaei conveniunt: et in occulto locutus
sum nihil

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quae dixerim ego.

22 Haec autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici?

24 23 Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me caedis?
24 Matth
26, 57

Marc. 24 Et misit eum Annas ligatum ad Caipham
14, 53. pontificem.
Lc.22,54.

25 Erat autem Simon Petrus stans, et calefaciens se Dixerunt ergo ei: Numquid et tu ex discipulis eius es? Negavit ille, et dixit: Non sum. 25 ss. Matth 26, 69 ss. Marc

26 Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus eius, cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? 14, 67 ss Luc 22, 56 ss

27 Iterum ergo negavit Petrus: et statim gallus cantavit.

28 Adducunt ergo Iesum a Caipha in praetorium. Erat autem mane: et ipsi non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha. 28 ss. Matth 27, 2 ss Marc 15, 1 ss Luc 23, 1 ss Act 10, 28, 11, 3

29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc? 10, 28, 11, 3

30 Responderunt, et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum Dixerunt ergo ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam.

32 Ut sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. 32 12, 33 Matth 20, 19

33 Introivit ergo iterum in praetorium Pilatus, et vocavit Iesum, et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum? 33 Matth 27, 11 Marc 15, 2.

34 Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me? 15, 2. Lc 23, 3.

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? Gens tua, et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? 37 (8, 40. Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut 47)

testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 19, 4 38 Dicit ei Pilatus. Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Iudaeos, et dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

39 s. 39 Est autem consuetudo vobis ut unum dunitam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Iudaeorum?

Matth 27, 15 ss
Marc 15, 6 ss
Luc 23, 17 ss 40 Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Ecce homo; damnatio, crucifixio Titulus et Iesu vestes Mater et Ioannes. Mors. Perussio lateris. Sepultura

1 ss. 1 Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, et flagellavit.

Matth 27, 26 ss
Marc. 15, 16 ss 2 Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius: et veste purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, et dicebant: Ave rex Iudaeorum: et dabant ei alapas.

4 18, 38 4 Exivit ergo iterum Pilatus foras, et dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exivit ergo Iesus portans coronam spineam, et purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.

6 Matth 27, 23. 6 Cum ergo vidissent eum Pontifices, et ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, et crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

7 Matth 26, 63 ss. 7 Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9 Et ingressus est praetorium iterum: et dixit ^{9 Matth.} ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum ^{27, 14 Marc.} non dedit ei. ^{15, 5.}

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te?

11 Respondit Iesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

12 Et exinde quaerebat Pilatus dimittere eum. Iudaei autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Omnis enim, qui se regem facit, contradicit Caesari.

13 Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum: et sedit pro tribunali, in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschae, hora quasi sexta, et dicit Iudaeis: Ecce rex vester.

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige ^{15 (Luc.} eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? ^{23, 18.)} Responderunt Pontifices: Non habemus regem, nisi Caesarem.

16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Iesum, et eduxerunt.

17 Et baiulans sibi crucem exivit in eum, qui ^{17 Matth.} dicitur Calvariae locum, Hebraice autem Golgotha: ^{27, 33 Marc.}

18 Ubi crucifixerunt eum, et cum eo alios duos ^{15, 22. Lc. 23, 33.} hinc et hinc, medium autem Iesum.

19 Scripsit autem et titulum Pilatus: et posuit super crucem. Erat autem scriptum: IESUS NAZARENUS, REX IUDAEORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Iudaeorum legerunt: quia prope civitatem erat locus, ubi cruci-

fixus est Iesus: et erat scriptum Hebraice, Graece, et Latine.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudaeorum: Noli scribere, Rex Iudaeorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Iudaeorum.

22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23 s. 23 Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, (et fecerunt quattuor partes: unicuique militi partem) et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.

24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Ut Scriptura impleretur, dicens Partiti sunt vestimenta mea sibi: et in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem haec fecerunt.

25 25 Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, et soror matris eius, Maria Cleophae, et Maria Magdalene.

26 Cum vidisset ergo Iesus matrem, et discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suae: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

28 Postea sciens Iesus quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

29 29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.

30 30 Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 31 Iudaei ergo, (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora sabbato, (erat

enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur.

32 Venerunt ergo milites: et primi quidem fregerunt crura, et alterius, qui crucifixus est cum eo.

33 Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura,

34 Sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis, et aqua.

35 Et qui vidit, testimonium perhibuit. et verum ^{35 21, 24.} est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit: ut et vos credatis.

36 Facta sunt enim haec ut Scriptura impleatur: Os non comminuetis ex eo.

37 Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.

38 Post haec autem rogavit Pilatum Ioseph ab ^{38 ss.} Arimathaea, (eo quod esset discipulus Iesu, occultus ^{Matth} autem propter metum Iudaeorum) ut tolleret corpus ^{27, 57 ss} Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, et tulit ^{Marc.} corpus Iesu. ^{15, 42 ss} ^{Luc 23,} ^{50 ss}

39 Venit autem et Nicodemus, qui venerat ad ^{39 3, 2.} Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhae, et aloes, quasi libras centum.

40 Acceperunt ergo corpus Iesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudaeis sepelire.

41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42 Ibi ergo propter Parasceven Iudaeorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAPUT XX.

Christi resurrectio. Petrus et Ioannes Duo angelh. Iesus et Maria. Discipulus clausis portis appaens dat Spiritum Sanctum, ut peccata remittant et retineant Iterum Thomae cum reliquis discipulis appaens corpus suum praebebat palpan- dum, beatos dicens qui in ipsum non visum crediderunt multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 Matth 1 Una autem sabbati, Maria Magdalene venit
28, 1 ss mane, cum adhuc tenebrae essent, ad monumentum:
Maic et vidit lapidem sublatum a monumento.

16, 1 ss et vidit lapidem sublatum a monumento.
Luc 24, 2 Cucurrit ergo, et venit ad Simonem Petrum,
1 ss et ad alium discipulum, quem amabat Iesus, et dicit
illis: Tulerunt Dominum de monumento, et nesci-
mus ubi posuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, et ille alius discipulus, et
venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, et ille alius disci-
pulus praecucurrit citius Petro, et venit primus ad
monumentum.

5 Et cum se inclinasset, vidit posita lintheamina,
non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, et
introivit in monumentum, et vidit lintheamina posita,

7 Et sudarium, quod fuerat super caput eius,
non cum lintheaminibus positum, sed separatim in-
volutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit et ille discipulus, qui ve-
nerat primus ad monumentum: et vidit, et credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oport-
tebat eum a mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11 Matth 11 Maria autem stabat ad monumentum foris,
28, 1. plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, et prospexit
Marc. in monumentum:
16, 4.

Lc. 24, 4. 12 Et vidit duos angelos in albis, sedentes,
unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum
fuerat corpus Iesu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum: et nescio ubi posuerunt eum.

14 Haec cum dixisset, conversa est retror-¹⁴⁻¹⁸
sum, et vidit Iesum stantem. et non sciebat quia^{Marc}
Iesus est^{16, 17}

15 Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? quem quaeris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: et ego eum tollam.

16 Dicit ei Iesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister).

17 Dicit ei Iesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, et haec dixit mihi.

19 Cum ergo sero esset die illo, una sabbato-^{19 Marc.}
rum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli^{16, 17}
congregati propter metum Iudaeorum: venit Iesus,^{Lc. 24, 36.}
et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis.^{1 Cor 15, 5.}

20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, et^{20 Luc.}
latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.^{24, 40.}

21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit^{21 17, 18}
me Pater, et ego mitto vos.

22 Haec cum dixisset, insufflavit: et dixit eis:^{22 (7, 39.)}
Accipite Spiritum Sanctum:

23 Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:²³
et quorum retinueritis, retenta sunt.^{Matth. 16, 19, 18, 18}

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.

25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus

eius fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus eius, non credam.

26 Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus: et Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio, et dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomae: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, et mitte in latus meum: et noli esse incredulus, sed fidelis

28 Respondit Thomas, et dixit ei. Dominus meus, et Deus meus

29 (4, 48. 1 Petr 1, 8 Hebr 11, 1) 29 Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, et crediderunt.

30 Multa quidem, et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc.

31 (5, 24 1 Io. 5, 13.) 31 Haec autem scripta sunt ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei: et ut credentes, vitam habeatis in nomine eius.

CAPUT XXI.

Tertia Christi redvivi manifestatio ad lacum Tiberiados. Captura piscium Petri amor in Christum eiusque confessio. Ter accipit Christi oves pascendas, et de futura passione sua admonetur, frustra de Ioannis morte curiose scrutatus. Non omnia Christi facta scripta sunt.

1 Postea manifestavit se iterum Iesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

2 Erant simul Simon Petrus, et Thomas, qui dicitur Didymus, et Nathanael, qui erat a Cana Galilaeae, et filii Zebedaei, et alii ex discipulis eius duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado pescari. Dicunt ei Venimus et nos tecum. Et exierunt, et ascenderunt in navim. et illa nocte nihil prendiderunt.

4 Mane autem facto stetit Iesus in littore. non ^{4(20, 24)} tamen cognoverunt discipuli quia Iesus est.

5 Dixit ergo eis Iesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei. Non.

6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete: et invenietis. Miserunt ergo et iam non valebant illud trahere prae multitudine piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, ^{7 13, 23, 19, 26, 20, 2,} Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) et misit se in mare.

8 Alii autem discipuli navigio venerunt. (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem.

10 Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13 Et venit Iesus, et accipit panem, et dat eis, et piscem similiter.

14 Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis cum resurrexisset a mortuis. ^{14 20, 19 26}

15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17 (16, 30) 17 Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? et dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.

18 2 Petr 1, 14 18 Amen, amen dico tibi: cum esses iunior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extends manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non vis.

19 12, 33, 13, 36 19 Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.

20 13, 23 ss, 21, 7. 20 Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, qui et recubuit in coena super pectus eius, et dixit: Domine, quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 19, 35, 3 Io 12 24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec: et scimus, quia verum est testimonium eius.

25 20, 30 25 Sunt autem et alia multa, quae fecit Iesus: quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

ACTUS APOSTOLORUM.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Iesu redire praeepta, promissio Spiritus Sancti, et in caelum ascensus. Apostoli. Petro monente Iudae proditori sufficitur Mathias.

1 Primum quidem sermonem feci de omnibus, 1 Luc.
o Theophile, quae coepit Iesus facere, et docere 1, 1 ss.

2 Usque in diem, qua praeciens Apostolis per Spiritum Sanctum, quos elegit, assumptus est:

3 Quibus et praeiuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis et loquens de regno Dei.

4 Et convescens, praecepit eis ab Ierosolymis 4 Luc.
ne discederent, sed expectarent promissionem Pa- 24, 49.
tris, quam audistis (inquit) per os meum: 10 14, 26,
16, 7

5 Quia Ioannes quidem baptizavit aqua, vos 5 Matth.
autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos 3, 11 s.
hos dies Marc
1, 7 s.

6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum, Luc
dicentes: Domine si in tempore hoc restitues re- 3, 10 s.
gnum Israel? 10 1, 26

7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate:

8 Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus 8 2, 2
Sancti in vos, et eritis mihi testes in Ierusalem, et Luc. 24,
in omni Iudaea, et Samaria, et usque ad ultimum 48.
terrae.

9 Marc 9 Et cum haec dixisset, videntibus illis, elevatus
16, 19 est: et nubes suscepit eum ab oculis eorum
Luc 24,

51 10 Cumque intuerentur in caelum euntem illum,
ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis,

11 Qui et dixerunt: Viri Galilaei quid statis
aspicientes in caelum? hic Iesus, qui assumptus est
a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis
eum euntem in caelum

12 Tunc reversi sunt Ierosolymam a monte,
qui vocatur Oliveti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati
habens iter.

13 Matth. 13 Et cum introissent in coenaculum, ascende-
10, 2-4 runt ubi manebant Petrus, et Ioannes, Iacobus, et
Marc Andreas, Philippus, et Thomas, Bartholomaeus, et
3, 16-19 Andreas, Philippus, et Thomas, Bartholomaeus, et
Luc 6, Matthaeus, Iacobus Alphaei, et Simon Zelotes, et
14-16. Iudas Iacobi.

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in
oratione cum mulieribus, et Maria matre Iesu, et
fratribus eius

15 In diebus illis exurgens Petrus in medio
fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere
centum viginti):

16 Io 16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam
13, 18 praedixit Spiritus Sanctus per os David de Iuda,
qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum:

17 Qui connumeratus erat in nobis, et sortitus
est sortem ministerii huius.

18 Matth. 18 Et hic quidem possedit agrum de mercede
27, 5 ss. iniquitatis, et suspensus crepuit medius: et diffusa
sunt omnia viscera eius.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus
Ierusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum,
Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum Fiat commemoratio eorum deserta, et non sit qui inhabitet in ea: et episcopatum eius accipiat alter.

21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit et exivit inter nos Dominus Iesus,

22 Incipiens a baptismo Ioannis usque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus: et Mathiam.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nostri omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum

25 Accipere locum ministerii huius, et aposto- 25 1, 1
latus, de quo praevaricatus est Iudas ut abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, et cecidit sors super Mathiam, et annumeratus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Effusio Spiritus Sancti Linguarum donum. Petri oratio de vaticiniis Ioëlis et Davidis, qua compuncti sunt Iudaei, et audito Petri consilio circiter tria milia ad Christum convertuntur. Credentium communio

1 Et cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:

2 Et factus est repente de caelo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes.

3 Et apparuerunt illis dispersitae linguae tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:

4 1, 8, 4 Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, et
 10, 46, coeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus
 11, 16, dabat eloqui illis.
 19, 6

Matth 3, 11 5 Erant autem in Ierusalem habitantes Iudaei,
 Marc 1, viri religiosi ex omni natione, quae sub caelo est.

8, 16, 17, 6 Facta autem hac voce, convenit multitudo,
 Luc 3, et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque
 16 Io 7, lingua sua illos loquentes.
 39, 1 Cor 12-14

5 (10, 35, 7 Stupebant autem omnes, et mirabantur, di-
 13, 26) centes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Gal-
 lilaei sunt,

8 Et quomodo nos audivimus unusquisque lin-
 guam nostram, in qua nati sumus?

9 Parthi, et Medi, et Aelamitae, et qui habitant
 Mesopotamiam, Iudaeam, et Cappadociam, Pontum,
 et Asiam,

10 Phrygiam, et Pamphyliam, Aegyptum, et
 partes Libyae, quae est circa Cyrenen, et advenae
 Romani,

11 Iudaei quoque, et Proselyti, Cretes, et Arabes:
 audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei

12 Stupebant autem omnes, et mirabantur, ad
 invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13 Alii autem iridentes dicebant: Quia musto
 pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim levavit
 vocem suam, et locutus est eis. Viri Iudaei, et qui
 habitatis Ierusalem universi, hoc vobis notum sit,
 et auribus percipite verba mea

15 Non enim, sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt,
 15 cum sit hora diei tertia:
 (1¹ hess. 5, 7)

16 Sed hoc est, quod dictum est per prophe-
 tam Ioel:

17 Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus)

effundam de Spiritu meo super omnem carnem et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae, et iuvenes vestri visiones videbunt, et seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem super servos meos, et super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, et prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in caelo sursum, et signa in terra deorsum, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi:

20 Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus

21 Et erit: omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. 21 Rom.
10 13.

22 Viri Israelitae, audite verba haec: Iesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis, quae fecit Deus per illum in medio vestri, sicut et vos scitis: 22 10, 38.

23 Hunc definito consilio, et praescientia De traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis:

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25 David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commovear:

26 Propter hoc laetatum est cor meum, et exsultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet in spe:

27 Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. 27 13, 35.

28 Notas mihi fecisti vias vitae et replebis me iucunditate cum facie tua.

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David quoniam defunctus est, et sepultus: et sepulcrum eius est apud nos usque in hodiernum diem.

30 Propheta igitur cum esset, et sciret quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius:

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

32 Hunc Iesum resuscitavit Deus, cuius omnes nos testes sumus.

33 Dexteram igitur Dei exaltatus, et promissione Spiritus Sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, et auditis

34 Non enim David ascendit in caelum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis

35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum, et ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus vero ad illos: Poenitentiam (inquit) agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum Spiritus Sancti.

39 Vobis enim est repromissio, et filiis vestris, et omnibus, qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, ^{40 Phil} et exhortabatur eos, dicens: Salvamini a generatione ista prava.

41 Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: et appositae sunt in die illa animae circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus.

43 Fiebat autem omni animae timor: multa quoque prodigia, et signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, et metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, ^{44 s.} et habebant omnia communia. ^{4, 32 ss.}

45 Possessiones et substantias vendebant, et dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, et simplicitate cordis,

47 Collaudantes Deum, et habentes gratiam ad ^{47 5, 14.} omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Ioanne sanat mendicum natu claudum et cohortatur stupentem populum ad poenitentiam ac fidem Iesu Christi qui sit Messias a Moyse et prophetis ipsique Abrahae promissus.

1 Petrus autem, et Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.

2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero ^{2 (14, 7.)} matris suae, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quae dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

3 Is cum vidisset Petrum, et Ioannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet.

4 (13, 9, 14, 8) 4 Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Respice in nos.

5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis

6 (4, 10; 9, 34; 14, 9) 6 Petrus autem dixit: Argentum et aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, et ambula.

7 Et apprehensa manu eius dextera, allevavit eum, et protinus consolidatae sunt bases eius, et plantae.

8 Et exiliens stetit, et ambulabat: et intravit cum illis in templum ambulans, et exiliens, et laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, et laudantem Deum.

10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: et impleti sunt stupore et extasi in eo, quod contigerat illi.

11 5, 12. 11 Cum teneret autem Petrum, et Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quae appellatur Salomonis, stupentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitae quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 22, 32 Marc 12, 26 Luc 20, 37 13 Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.

14 27, 20 Marc 15, 11 14 Vos autem sanctum, et iustum negastis, et petistis virum homicidam donari vobis:

15, 11 Luc 23, 18 Io. 18, 40

8 (Is 35, 6.) 13 Ex 3, 6.

15 Auctorem vero vitae interfecistis, quem Deus ^{15 s. 1,}
suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus. ^{4 12}

16 Et in fide nominis eius, hunc, quem vos vidistis, et nostis, confirmavit nomen eius et fides, quae per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri.

18 Deus autem, quae praevenit per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19 Poenitemini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra:

20 Ut cum venerint tempora refrigerii a conspectu Domini, et miserit eum, qui praedicatus est vobis, Iesum Christum,

21 Quem oportet quidem caelum suscipere ^{21 Luc}
usque in tempora restitutionis omnium, quae locutus ^{1, 70)}
est Deus per os sanctorum suorum a saeculo prophetarum.

22 Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitat vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis iuxta omnia quaecumque locutus fuerit vobis.

23 Erit autem: omnis anima, quae non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes prophetae a Samuel, et deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum et testamenti, ^{25 Gal}
quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad ^{3, 8.}
Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiae terrae.

22 s. Deut. 18, 15 18 s
12, 3, 22, 18.

23 (Gen. 17, 14.)

25 Gen.

26 Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicientem vobis: ut convertat se unusquisque a nequitia sua

CAPUT IV.

Petrus et Ioannes capti et in custodia positi coram synedrio de claudi curatione examinantur: Qui docentes in solo Christo esse salutem et negantes fas esse, hominibus magis obedire quam Deo, dimittuntur cum interdicto. Apostoli orantes signa dati Spiritus Sancti accipiunt. Credentium multitudinem omnia erant communia; sua quisque vendebat et pretium commune faciebat, sicut fecit Ioseph Barnabas Levites Cyprus.

1 Loquentibus autem illis ad populum, super-
venerunt sacerdotes, et magistratus templi, et Sad-
ducaei,

2 Dolentes quod docerent populum, et annuntia-
rent in Iesu resurrectionem ex mortuis:

3 5, 18 3 Et iniecerunt in eos manus, et posuerunt eos
in custodiam in crastinum: erat enim iam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum,
crediderunt: et factus est numerus virorum quinque
millia.

5 Factum est autem in crastinum, ut congrega-
rentur principes eorum, et seniores, et scribes in
Ierusalem:

6 Et Annas princeps sacerdotum, et Caiphas,
et Ioannes, et Alexander, et quotquot erant de
genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant:
In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu Sancto Petrus, dixit ad
eos: Principes populi, et seniores audite:

9 Si nos hodie diiudicamur in benefacto ho-
minis infirmi, in quo iste salvus factus est,

103,6 15. 10 Notum sit omnibus vobis, et omni plebi
Israel: quia in nomine Domini nostri Iesu Christi

Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus

11 Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli: 11 Matth. 21, 42
Marc.

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. 12, 16
Luc. 20
17 Rom.
9, 33
1 Petr.
2, 7

13 Videntes autem Petri constantiam, et Ioannis, comperto quod homines essent sine litteris, et idiotae, admirabantur, et cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant: 12, 5, 31
10, 43
Matth.
1, 21
10 3, 16

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere 14 3, 8

15 Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere: et conferebant ad invicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem. manifestum est, et non possumus negare.

17 Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum. 17 5, 23
40

18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.

19 Petrus vero, et Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, iudicate: 19 5, 29

20 Non enim possumus quae vidimus et audimus non loqui. 20 (1 Io.
1, 1)

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: et annuntiaverunt eis quanta ad eos principes sacerdotum, et seniores dixissent.

24 Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, et dixerunt: Domine, tu es qui fecisti caelum, et terram, mare, et omnia quae in eis sunt:

25 Qui Spiritu Sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: Quare fremuerunt Gentes, et populi meditati sunt inania?

26 Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius?

27 Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, et Pontius Pilatus cum Gentibus, et populis Israel,

28 Facere quae manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30 In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, et signa, et prodigia fieri per nomen sancti Filii tui Iesu.

31 Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, et loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, et anima una: nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

32 2, 44
Gal 3, et anima una:
28 Io 17, debet, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis
21 s)
33 3, 15,
1, 22,
2, 47

24 Is. 37, 16 Ier 32, 17 25 s. Ps 2, 1 s.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri et gratia magna erat in omnibus illis

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quae vendebant,

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Di-^{35 2, 45.} videbatur autem singulis prout cuique opus erat

36 Ioseph autem, qui cognominatus est Bar-^{36 (9, 27,} nabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius ^{11, 22} consolationis), Levites, Cyprus genere, ^{15, 39}

37 Cum haberet agrum, vendidit eum, et attulit ^{1 Cor 9, 6 Gal. 2, 1} pretium, et posuit ante pedes Apostolorum. ^{9. 13)}

CAPUT V.

Ananiae et Saphirae propter fraudem in Spiritum Sanctum subito mors Apostolorum maximeque Petri miracula Capti ab angelo liberantur, iterum in iudicium vocati Gamalielis consilio caesi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine contumeliam passi essent, quem non cessant annuntiantes.

1 Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua vendidit agrum,

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore ^{24, 35-37.} sua: et afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit sa-^{3 (13, 10} tanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et frau-^{Luc 22,} dare de pretio agri? ^{3 31. 10}

4 Nonne manens tibi manebat, et venundatum ^{13, 2 27; 8, 44)} in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias haec verba, cecidit, et expiravit. Et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt.

6 Surgentes autem iuvenes amoverunt eum, et efferentes sepelierunt.

7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepeherunt virum tuum ad ostium, et efferent te.

10 Confestim cecidit ante pedes eius, et expiravit. Intrantes autem iuvenes invenerunt illam mortuam: et extulerunt, et sepelierunt ad virum suum.

11 Et factus est timor magnus in universa ecclesia, et in omnes, qui audierunt haec.

12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa, et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13 Ceterorum autem nemo audebat se coniungere illis. sed magnificabat eos populus.

14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15 Ita ut in plateas eicerent infirmos, et ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis.

16 Concorrebat autem et multitudo vicinarum civitatum Ierusalem, afferentes aegros, et vexatos a spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17 Exurgens autem princeps sacerdotum, et omnes, qui cum illo erant, (quae est haeresis Sadducaeorum) repleti sunt zelo:

18 Et iniecerunt manus in Apostolos, et posuerunt eos in custodia publica.

19 Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, et educens eos, dixit:

20 Ite, et stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitae huius.

21 Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, et docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, et qui cum eo erant, convocaverunt concilium, et omnes seniores filiorum Israel: et miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22 Cum autem venissent ministri, et aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt,

23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, et custodes stantes ante ianuas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24 Ut autem audierunt hos sermones magistratus ^{24, 1 6.} templi, et principes sacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret.

25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, et docentes populum.

26 Tunc abiit magistratus cum ministris, et ad- ^{26 1, 21} duxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio: et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28 Dicens: Praecipiendo praecepimus vobis ne ^{28, 4, 17.} doceretis in nomine isto: et ecce replestis Ierusalem doctrina vestra: et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus, et Apostoli, dixe- ^{29 4, 19} runt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

30 Deus patrum nostrorum suscitavit Iesum, ^{30 s. 3, 13 15} quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31 Hunc principem, et salvatorem Deus exaltavit ^{31 3, 33 36.} dextera sua ad dandam poenitentiam Israeli, et remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus testes horum verborum, et ^{32 1, 8} Spiritus Sanctus, quem dedit Deus omnibus obedi- ^{22, 10, 39. Luc 24, 48 s.} tibus sibi.

33 Haec cum audissent, dissecabantur, et cogitabant interficere illos.

34 22, 3 34 Surgens autem quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis universae plebi, iussit foras ad breve homines fieri.

35 4, 16. 35 Dixitque ad illos. Viri Israelitae attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: et omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, et redacti ad nihilum.

37 Luc 2, 2 37 Post hunc extitit Iudas Galilaeus in diebus professionis, et avertit populum post se, et ipse periiit: et omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt

38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, et sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur.

39 Si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi

40 4, 17. 40 Et convocantes Apostolos, caesis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, et dimiserunt eos

41 Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

42 2, 16 42 Omni autem die non cessabant in templo, et circa domos docentes, et evangelizantes Christum Iesum.

CAPUT VI.

*Septem diaconi electi Stephanum virtute ac prodigijs clarum
ntuntur Iudaei falsis testibus opprimere.*

1 In diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum.

2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.

3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto, et sapientia, quos constituamus super hoc opus

4 Nos vero orationi, et ministerio verbi instantes erimus.

5 Et placuit sermo coram omni multitudine. ^{5: 5-7,} Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, et ^{21, 2} Spiritu Sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum advenam Antiochenum.

6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: ^{6: 2, 15} et orantes imposuerunt eis manus. ^{17; 13, 3}

7 Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur ^{7: 2, 17.} numerus discipulorum in Ierusalem valde: ^{12, 24,} multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei. ^{19, 20}

8 Stephanus autem plenus gratia, et fortitudine faciebat prodigia, et signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia, et Asia, disputantes cum Stephano:

10 Et non poterant resistere sapientiae, et Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiae in Moysen, et in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, et seniores, et Scribas: et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium,

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: ^{13 Matth.} Homo iste non cessat loqui verba adversus locum ^{26, 59} sanctum, et legem. ^(Act 21, 28.)

14 Matth
26, 61.
27, 40

14 Audivimus enim eum dicentem Quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum, et mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses

15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephani oratio de zana continuatur. Dei gratia in populum contumacem et perfidum Qui cum diceret, se Iesum a dextris Dei videre, interpellatus lapidatur, orans pro lapidantibus

1 Dixit autem princeps sacerdotum Si haec ita se habent?

2 Qui ait: Viri fratres, et patres audite: Deus gloriae apparuit patri nostro Abrahae cum esset in Mesopotamia, prius quam moraretur in Charan,

3 Et dixit ad illum. Exi de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram, quam monstravero tibi.

4 Tunc exiit de terra Chaldaeorum, et habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5 Et non dedit illi hereditatem in ea nec pas-
sum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, et semini eius post ipsum, cum non haberet filium.

6 Locutus est autem ei Deus: Quia erit semen eius accola in terra aliena, et servituti eos subicient, et male tractabunt eos annis quadringentis:

7 Et gentem, cui servierint, iudicabo ego, dixit Dominus: et post haec exhibunt, et servient mihi in loco isto.

8 Et dedit illi testamentum circumcisionis et sic genuit Isaac, et circumcidit eum die octavo: et Isaac, Iacob: et Iacob, duodecim patriarchas.

9 Et patriarchae aemulantes, Ioseph vendiderunt in Aegyptum: et erat Deus cum eo:

10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius: et dedit ei gratiam, et sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti, et constituit eum praepositum super Aegyptum, et super omnem domum suam.

11 Venit autem fames in universam Aegyptum, et Chanaan, et tribulatio magna: et non inveniebant cibos patres nostri.

12 Cum audisset autem Iacob esse frumentum in Aegypto: misit patres nostros primum:

13 Et in secundo cognitus est Ioseph a fratribus suis, et manifestatum est Pharaoni genus eius.

14 Mittens autem Ioseph accersivit Iacob patrem suum, et omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15 Et descendit Iacob in Aegyptum. et defunctus est ipse, et patres nostri

16 Et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abrahae, crevit populus, et multiplicatus est in Aegypto,

18 Quoadusque surrexit alius rex in Aegypto, qui non sciebat Ioseph.

19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros ut exponerent infantes suos, ne vivificarentur.

8 Gen 17, 9 s., 21, 2 4 Gen 25, 25 Gen 29, 32, 35, 22
9 Gen 37, 28, 39, 2 10 Gen 41, 37 40 11 Gen 41, 54
12 Gen 42, 1 s 13 Gen 45, 2 s. 14 Gen 45, 9; 46, 27 Deut.
10, 22 15 Gen 46, 5; 49, 32 16 Gen 23, 16; 33, 19; 49, 30,
50, 5 13 Jos 24, 32 17 s. Gen 24, 7 Ex 1, 7 s 19 Ex. 1, 10

20 ss.
Hebr
11, 23

20 Eodem tempore natus est Moyses, et fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui

21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, et nutrit eum sibi in filium

22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, et erat potens in verbis, et in operibus suis

23 Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, ut visitaret fratres suos filios Israel

24 Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicavit illum: et fecit ultionem ei, qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio

25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt

26 Sequenti vero die apparuit illis litigantibus: et reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?

27 Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, et iudicem super nos?

28 Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium?

29 Fugit autem Moyses in verbo isto: et factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

30 Et expleus annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammae rubi.

31 Moyses autem videns, admiratus est visum. Et accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:

32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham,

32
Matth
22, 32
Luc 20,
37

20 ss. Ex 2, 2 ss. 24 Ex 2, 11 s 26 Ex 2, 13 27 s. Ex.
30-34 Ex 3, 2 ss 32 Ex 3, 6.

Deus Isaac, et Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33 Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Aegypto, et gemitum eorum audiui, et descendendi liberare eos. Et nunc veni, et mittam te in Aegyptum.

35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: 35 7 27 Quis te constituit principem, et iudicem? hunc Deus principem, et redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36 Hic eduxit illos faciens prodigia, et signa in terra Aegypti, et in rubro mari, et in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: Pro-37 3, 22 phetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis.

38 Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, et cum patribus nostris: qui accepit verba vitae dare nobis

39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, et aversi sunt cordibus suis in Aegyptum,

40 Dicentes ad Aaron: Fac nobis deos, qui praecedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit ei.

41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, et obtulerunt hostiam simulacro, et laetabantur in operibus manuum suarum.

42 Convertit autem Deus, et tradidit eos servire militiae caeli, sicut scriptum est in libro prophe-

33 Ex. 3, 5 34 Ex. 3, 9 s. 36 Ex. 7 ss 37 Deut. 18, 15.
 38 Ex. 19, 3 40 Ex. 32, 1 41 Ex. 32, 6 42 Ier. 19, 13.
 42 s. Am. 5, 25 ss.

tarum. Numquid victimas, et hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sidus dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

44 Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam, quam viderat.

45 Hebr. 8, 9 Quod et induxerunt, suscipientes patres nostri cum Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus David,

46 Qui invenit gratiam ante Deum, et petit ut inveniret tabernaculum Deo Iacob.

47 Salomon autem aedificavit illi domum.

48 17, 21. Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut propheta dicit:

49 Caelum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum aedificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meae est?

50 Nonne manus mea fecit haec omnia?

51 Dura cervice, et incircumcisis cordibus, et auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita et vos.

52 Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui praeveniebant de adventu Iusti, cuius vos nunc proditores, et homicidae fuistis:

53 Gal 3, 19 Hebr 2, 2 Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, et non custodistis.

54 Audientes autem haec dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum.

44 Ex. 25, 40 45 Ios 3, 14 46 1 Reg 16, 13. Ps 131, 5.
47 3 Reg. 6, 1. 1 Par 17, 12. 49 s. Is 66, 1 s

55 Cum autem esset plenus Spiritu Sancto, intendens in caelum, vidit gloriam Dei, et Iesum stantem a dextris Dei.

56 Et ait: Ecce video caelos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei 56
Matth
26, 64.

57 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum.

58 Et eiicientes eum extra civitatem lapidabant: et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

59 Et lapidabant Stephanum invocantem, et dicentem: Domine Iesu suscipe spiritum meum. 59 Luc
23, 46

60 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius. 60 Luc
23, 34

CAPUT VIII

Saulus devastat Ecclesiam in persecutione disperguntur omnes praeter Apostolos. Philippus plurimos in Samaria convertit. Missi ab Apostolis Petrus et Ioannes credentibus Samaritanis oratione ac manuum impositione Spiritum Sanctum impetrant. Simon magus pecunia volens donationem Spiritus Sancti emere, dure a Petro corripitur. Philippus ab angelo ad Aethiopem Candaces missus credentem baptizat et a Spiritu raptus evangelizat ab Azoto usque ad Caesaream civitatibus cunctis

1 Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quae erat Ierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae, et Samariae praeter Apostolos. 1 14, 6.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, et fecerunt planctum magnum super eum. 2 39, 1 ss.;
22, 4,
26, 9 s

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam per domos Gal. 1, 13.

intrans, et trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.

4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei

5 6, 5 5 Philippus autem descendens in civitatem Samariae, praedicabat illis Christum

6 Intendebant autem turbae his, quae a Philippo dicebantur unanimiter audientes, et videntes signa quae faciebat.

7 5, 16, 16, 18, 7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus imundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici, et claudi curati sunt.

8 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate.

9 13, 6 9 Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariae, dicens se esse aliquem magnum.

10 Cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quae vocatur magna

11 Attendebant autem eum: propter quod multo tempore magis suis dementasset eos.

12 Cum vero credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.

13 Tunc Simon et ipse credidit: et cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo. Videns etiam signa, et virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14 Cum autem audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, et Ioannem:

15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum Sanctum:

16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu.

17 6, 6; 13, 3 17 Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.

18 Cum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum Petrus autem dixit ad eum:

20 Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. 20
(Matth. 10, 8)

21 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo. 21 (Col 1, 12.)

22 Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. 22
2 Tim 2, 25)

23 In felle enim amaritudinis, et obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quae dixistis

25 Et illi quidem testificati, et locuti verbum Domini, redibant Ierosolymam, et multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philip-pum, dicens: Surge, et vade contra meridianum ad viam, quae descendit ab Ierusalem in Gazam. haec est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens Candacis Reginae Aethiopum, qui erat super omnes gazas eius: venerat adorare in Ierusalem:

28 Et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, et adiunge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam prophetam, et dixit: Putasne intelligis quae legis?

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, et sederet secum.

32 Locus autem Scripturae, quam legebat, erat hic: Tamquam ovis ad occisionem ductus est: et sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita eius.

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, et incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Iesum.

36 (10, 47) 36 Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: et ait eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37 9, 20 37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum.

38 16, 16 38 Et iussit stare currum: et descenderunt uterque in aquam, Philippus, et eunuchus, et baptizavit eum

39 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Caesaream.

CAPUT IX

Saulus divina voce convertitur et Damasci ab Anania captatur. Inadiantibus Iudæis fugit Hierosolimam indeque Tursum Petrus Lydæ Aeneam sanat, Ioppæ Tabitham in vitam revocat

1 Saulus autem adhuc spirans minarum, et caedis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, 1 Gal 1, 27 1 ss.

2 Et petit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset huius viae viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem 22, 3 ss., 26, 10-15

3 Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: et subito circumfulsit eum lux de caelo. 22, 6 1 Cor 15, 3

4 Et cadens in terram audit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? 2 Cor 12, 2

5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare. 5, 39

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum: Surge, et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, et non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: et dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11 Et Dominus ad eum: Surge, et vade in vicum, qui vocatur rectus: et quaere in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat. 11 27, 39.

12 (10, 3, 15, 9) 12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, et imponentem sibi manus ut visum recipiat)

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem:

14 Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum

15 (Rom 9, 21 ss) Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel

16 20, 23 16 Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati

17 Et abiit Ananias, et introivit in domum: et imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, et implearis Spiritu Sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squamae, et visum recepit: et surgens baptizatus est

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuo in synagoga praedicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 (218, 1ss 9, 2) Stupebant autem omnes, qui audiebant, et dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Ierusalem eos, qui invocabant nomen istud: et huc ad hoc venit ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multo magis convalescebat, et confundebat Iudaeos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23 ss 2 Cor 11, 32 s 23 Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Iudaei ut eum interficerent.

24 Notae autem factae sunt Saulo insidiae eorum. Custodiebant autem et portas die ac nocte, ut eum interficerent.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentem in sporta

26 Cum autem venisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos et narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, et quia locutus est ei, et quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu

28 Et erat cum illis intrans, et exiens in Ierusalem, et fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque Gentibus, et disputabat cum Graecis. illi autem quaerebant occidere eum.

30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Caesaream, et dimiserunt Tarsum

31 Ecclesia quidem per totam Iudaeam, et Galilaeam, et Samariam habebat pacem, et aedificabatur ambulans in timore Domini, et consolatione Sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddae.

33 Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Aeneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Aenea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, et sterne tibi. Et continuo surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddae, et Saronae: qui conversi sunt ad Dominum.

36 In Ioppe autem fuit quaedam discipula, nomine Tabitha, quae interpretata dicitur Dorcas. Haec erat plena operibus bonis, et eleemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in coenaculo.

38 Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in coenaculum: et circumsteterunt illum omnes viduae flentes, et ostendentes ei tunicas, et vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Electis autem omnibus foras: Petrus ponens genua oravit: et conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: et viso Petro, resedit.

Matth
9, 25
Marc
5, 41.

41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, et viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Ioppen: et crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quemdam coriarium.

43 10, 6

CAPUT X.

Cornelius centurio iussu Angeli Petrum visione animalium admonitum arcessit Caesaream. Qui ipsos gentiles, super quos cum verbum eius de Christo audientes Spiritus Sanctus descendisset, baptizari iubet.

1 (Matth 8, 5) 1 Vir autem quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, centurio cohortis, quae dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper:

3 Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, et dicentem sibi, Corneli.

4 (Apoc. 8, 4) 4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes

3 ss.
10, 30 ss
(3, 1.)

tuæ, et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi-
Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus

6 Hic hospitatur apud Simonem quemdam coria-
rium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi
quid te oporteat facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, et militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen.

9 Postera autem die iter illis facientibus, et appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam

10 Et cum esuriret, voluit gustare Parantibus
autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit caelum apertum, et descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quattuor initiis submitti de caelo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupedia, et serpentina terræ, et volatilia caeli

13 Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, et manduca.

14 Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune, et immundum.

15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus
purificavit, tu commune ne dixeris

16 Hoc autem factum est per ter: et statim receptum est vas in caelum.

17 Et dum intra se haesitaret Petrus quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant a Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad ianuam.

18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19, 3, 29 19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quaerunt te.

20 Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil dubitans quia ego misi illos

21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quaeritis: quae causa est, propter quam venistis?

22 10, 3 SS 22 Qui dixerunt. Cornelius centurio, vir iustus, et timens Deum, et testimonium habens ab universa gente Iudaeorum, responsum accepit ab Angelo sancto accersire te in domum suam, et audire verba abs te.

23 9, 42 23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: et quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introivit Caesaream. Cornelius vero expectabat illos, convocatis cognatis suis, et necessariis amicis

25 Et factum est cum introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, et procidens ad pedes eius adoravit.

26 14, 14 26 Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge, et ego ipse homo sum

27 Et loquens cum illo intravit, et invenit multos, qui convenerant.

28 11, 3 28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudaeo coniungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30 30 SS. 30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, et ecce vir stetit ante me in veste candida, et ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, et eleemosynae tuae commemoratae sunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Ioppen, et accersi Simonem, ^{32 11,} qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo ^{13 s} Simonis coriarii iuxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te et tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quaecumque tibi praecepta sunt a Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In ^{34 Rom} veritate comperi quia non est personarum acceptor ^{2, 11} Deus, ^{Gal 2 6} Eph 6, 2 ^{Col 3, 25.}

35 Sed in omni gente qui timet eum, et operatur iustitiam, acceptus est illi. ^{1 Petr 1, 17.}

36 Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudaeam incipiens enim a Galilaea post baptismum, quod praedicavit Ioannes, ^{37 Matth 4, 17}

38 Iesum a Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto, et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo. ^{Luc 4, 14; 23, 5}

39 Et nos testes sumus omnium, quae fecit in ^{39 2, 22.} regione Iudaeorum, et Ierusalem, quem occiderunt ^{32, 3, 15} suspendentes in ligno ^{5, 30.}

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri

41 Non omni populo, sed testibus praeordinatis ^{41 Luc. 24, 42 s.} a Deo. nobis, qui manducavimus, et bibimus cum ^{Io 21, 13} illo postquam resurrexit a mortuis.

34 Deut 10, 17 2 Par 19, 7 Iob 34, 19 Sap 6, 8 Eccli 35, 15. 36 Is 52, 7 39 (Deut 21, 22 s.)

42^{17, 37} 42 Et praecepit nobis praedicare populo, et testificari quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum, et mortuorum.

43^{3, 24} 43 Huic omnes prophetae testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba haec, cecidit Spiritus Sanctus super omnes, qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia et in nationes gratia Spiritus Sancti effusa est.

46^{2, 4} 46 Audiebant enim illos loquentes linguis, et magnificantes Deum.

47^{8, 36} 47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut et nos?

48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus Ierosolymae visionem animalium remque cum Cornelio gestam exponit. Barnabas et Saulus Antiochiae, ubi Christiani primum dicti discipuli. Fame ab Agabo praedicta Barnabas et Saulus ad eleemosynen fratribus ferendam Ierosolymam mittuntur.

1 Audierunt autem Apostoli, et fratres, qui erant in Iudaea: quoniam et Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcisione,

3^{10, 25ss.} Dicentes: Quare introisti ad viros praeputium habentes, et manducasti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in civitate Ioppe orans, et vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor initiis summitti de caelo, et venit usque ad me. 5 ss.
10, 9 ss.

6 In quod intuens considerabam, et vidi quadripedia terrae, et bestias, et reptilia, et volatilia caeli.

7 Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, et manduca.

8 Dixi autem: Nequaquam Domine quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9 Respondit autem vox secundo de caelo: Quae Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter: et recepta sunt omnia rursum in caelum

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi a Caesarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis, nihil haesitans. Venerunt autem mecum et sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. 12 10, 19 s.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem et dicentem sibi: Mitte in Ioppen, et accersis Simonem, qui cognominatur Petrus, 13 s. 10,
5 s. 32.

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua 14 16,
30 s.)

15 Cum autem coepissem loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut et in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto. 16 1, 5,
19, 4
Matth.
3, 11
Marc.
1, 8

17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum? Lc 3, 16
Io 1, 26
17 15, 8 s.;
10, 47.

18 His auditis, tacuerunt: et glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo et Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam.

198, 1, 4 **19** Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribu-
 15, 3, latione, quae facta fuerat sub Stephano, praeambula-
 13, 1 4, verunt usque Phoenicen, et Cyprum, et Antiochiam,
 6, 5) nemini loquentes verbum, nisi solis Iudaeis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, et Cyrenaei, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur et ad Graecos, annuntiantes Dominum Iesum

21 Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22 4, 36 Pervenit autem sermo ad aures ecclesiae,
 9, 27 quae erat Ierosolymis super istis: et miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23 Qui cum pervenisset, et vidisset gratiam Dei, gavisus est: et hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino.

24 Quia erat vir bonus, et plenus Spiritu Sancto, et fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 9, 27 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut
 30 Gal quaereret Saulum quem cum invenisset, perduxit
 2, 11 Antiochiam

26 126, 28) Et annum totum conversati sunt ibi in ecclesia et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiae discipuli, Christiani

27 In his autem diebus supervenerunt ab Ierosolymis prophetae Antiochiam:

28 21, 10. Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quae facta est sub Claudio.

29 Romi Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudaea fratribus:
 15, 25 s
 1 Cor
 16, 1
 2 Cor
 8, 3 s;
 9, 12

30 12, 25 Quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabae, et Sauli

CAPUT XII.

Herodes Agrippa Iacobum occidit et Petrum in vincula con-
nat. Petrus liberatus ab Angelo pulsat fores domus Mariae.
Herodes a verminibus consumptus perit

1 Eodem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2 Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. 2 1, 13
Luc 5,

3 Videns autem quia placeret Iudaeis, apposuit 10, 8, 51,
3, 28 54
ut apprehenderet et Petrum Erant autem dies Marc
1, 29
azymorum. 10 35 41,

4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, 13, 3,
14, 33)
tradens quattuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: et custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini astitit: et lumen 7 5, 19,
27, 23
refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus eius.

8 Dixit autem Angelus ad eum: Praecingere, et calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, et nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.

10 Transeuntes autem primam et secundam 10 16, 26.
custodiam, venerunt ad portam ferream, quae ducit ad civitatem: quae ultro aperta est eis. Et ex-

euntes processerunt vicum unum: et continuo discessit Angelus ab eo

11 Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio vere quia misit Dominus Angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plebis Iudaeorum

12 13, 5
13, 15, 37

12 Consideransque venit ad domum Mariae matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, et orantes.

13 Pulsante autem eo ostium ianuae, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri, prae gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante ianuam.

15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, et obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo, et fratribus haec. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque a Iudaea in Caesaream, ibi commoratus est

20 Erat autem iratus Tyriis, et Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, et non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: et consumptus a vermibus, expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, et multiplicabatur. 24 6, 7, 19, 20

25 Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Ierosolymis* expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. 25 11, 12, 13, 15, 37

CAPUT XIII.

Saulus et Barnabas Spiritus Sancti iussu segregantur et ad externos mittuntur In insula Cypro excaecato Bariesu mago Sergius Paulus proconsul credit Antiochiae Pisudae Paulus et Barnabas a Iudaeis blasphemantibus ad Gentes convertuntur.

1 Erant autem in Ecclesia, quae erat Antiochiae, prophetae, et doctores, in quibus Barnabas, et Simon, qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen, qui erat Herodis tetrarchae collectaneus, et Saulus. 1 11, 27, 15, 32, Luc 3, 1.

2 Ministrantibus autem illis Domino, et ieiunantibus, dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum, et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. 2 10, 19, 15, 28, 9, 15, 14, 25

3 Tunc ieiunantes, et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Rom 10, 15.

4 Et ipsi quidem missi a Spiritu Sancto abierunt Seleuciam; et inde navigaverunt Cyprum 3 6, 6, 14, 22.

5 Et cum venissent Salaminam, praedicabant verbum Dei in synagogis Iudaeorum. Habebant autem et Ioannem in ministerio. 5 12, 12.

6 Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudopphetam, Iudaeum, cui nomen erat Bariesu, 6 8, 9, 19, 19.

7 Qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, et Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius), quaerens avertere proconsulem a fide.

9 Saulus autem, qui et Paulus, repletus Spiritu Sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, et eris caecus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, et tenebrae, et circuiens quaerebat qui ei manum daret.

12 Tunc proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cum a Papho navigassent Paulus, et qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphylicae. Ioannes autem discedens ab eis, reversus est Ierosolymam.

14 Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiae et ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt

15 Post lectionem autem legis, et prophetarum, miserunt principes synagogae ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, et manu silentium indicens, ait: Viri Israelitae, et qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolae in terra Aegypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea,

18 Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. 18 7, 36

19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum,

20 Quasi post quadringentos et quinquaginta annos: et post haec dedit iudices, usque ad Samuel prophetam.

21 Et exinde postulaverunt regem: et dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

23 Huius Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Iesum,

24 Praedicante Ioanne ante faciem adventus eius baptismum poenitentiae omni populo Israel. 24 Matth 3, 1

25 Cum impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum solvere 25 Marc 1, 4. Luc 3, 3. Matth 3, 11. Marc 1, 7

26 Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est. 26 Luc 3, 15 Io 1, 20

27 Qui enim habitabant Ierusalem, et principes eius hunc ignorantes, et voces prophetarum, quae per omne sabbatum leguntur, iudicantes impleverunt, 26 s

28 Et nullam causam mortis invenientes in eo, petierunt a Pilato, ut interficerent eum. 28 Matth. 27, 20 23

29 Cumque consummassent omnia, quae de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento. 29 Marc 15, 13. Luc 23, 21 23. Io 19, 15. 23, 53

18 Ex 16, 3 Deut 1, 31 19 Deut 7, 1. Ios 14, 2. 20 Iud 2, 16; 3, 9 21 1 Reg 8, 5, 9, 16, 10, 1 22 1 Reg 13, 14, 16, 1. 13. Ps 38, 21 (Is 44, 28) 23 Is 11, 1.

30 Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia
 Matth die qui visus est per dies multos his,
 28 Marc
 16 Luc
 24 Io 20
 31 1, 3,
 10, 40 s

31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilaea
 in Ierusalem: qui usque nunc sunt testes eius ad
 plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quae ad
 patres nostros repromissio facta est:

33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris
 33 Hebr
 1, 5 resuscitans Iesum, sicut et in Psalmo secundo
 scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius
 iam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Quia
 dabo vobis sancta David fidelia.

35 Ideoque et alias dicit: Non dabis Sanctum
 35 ss.
 2, 27 ss tuum videre corruptionem.

36 David enim in sua generatione cum ad-
 ministrasset, voluntati Dei dormivit: et appositus est
 ad patres suos, et vidit corruptionem.

37 Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non
 vidit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia
 per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur,
 et ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi
 iustificari,

39 In hoc omnis, qui credit, iustificatur.
 39 Rom
 8, 3

40 Videte ergo ne superveniat vobis quod
 dictum est in prophetis:

41 Videte contemptores, et admiramini, et dis-
 perdimini: quia opus operor ego in diebus vestris,
 opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti
 sabbato loquerentur sibi verba haec.

33 Ps 2, 7
 2, 10.

34 Is. 55, 3.
 41 Hab. 1, 5.

35 Ps. 15, 10.

36 3 Reg.

43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum, et colentium advenarum, Paulum, et Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei

44 Sequenti vero sabbato pene universa civitas convenit audire verbum Dei.

45 Videntes autem turbas Iudaei, repleti sunt zelo, et contradicebant his, quae a Paulo dicebantur, blasphemantes.

46 Tunc constanter Paulus, et Barnabas dixerunt: ⁴⁶ Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed ^{Matth} quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis ^{10, 6,} aeternae vitae, ecce convertimur ad Gentes. ^{21, 43}

47 Sic enim praecepit nobis Dominus: Posui ⁴⁷ te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad ^{Luc} extremum terrae. ^{2, 32}

48 Audientes autem Gentes gavisae sunt, et ⁴⁸ glorificabant verbum Domini: et crediderunt quot- ^{Rom} quot erant praeordinati ad vitam aeternam. ^{8, 29}

49 Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50 Iudaei autem concitaverunt mulieres religiosas, et honestas, et primos civitatis, et excitarunt persecutionem in Paulum, et Barnabam: et eiecerunt eos de finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum in eos, ve- ⁵¹ nerunt Iconium. ^{Matth.}

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, et ^{Marc} Spiritu Sancto. ^{6, 11} ^{Luc. 9, 5;} ^{10, 10}

47 Is 49, 6.

CAPUT XIV.

Multis Iudaeorum et Graecorum Iconi ad Christum conversis Paulus et Barnabas, tumultu a Iudaeis concitato, Lystram fugiunt Ibi claudu natu sanato pene pro diis habentur Sed Iudaei supervenientes concitata turba Paulum lapidant ac pro mortuo relinquunt Qui resurgens et Barnabas confecto itinere revertentes, discipulos ubique exhortantes ac presbyteros ordinantes Antiochiam redeunt

1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Iudaeorum, et loquerentur, ita ut crederet Iudaeorum, et Graecorum copiosa multitudo.

2 Qui vero increduli fuerunt Iudaei, suscitaverunt, et ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3 5, 1° 3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiae suae, dante signa, et prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis: et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum Apostolis.

5 Cum autem factus esset impetus Gentilium, et Iudaeorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, et lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniae Lystram, et Derben, et universam in circuitu regionem, et ibi evangelizantes erant.

7 3, 2. 7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat.

8 Hic audiit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, et videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9 3, 8. 9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, et ambulabat.

10 Turbae autem cum vidissent quod fecerat^{10 22, 6} Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Iovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Iovis, qui erat ante civitatem, tauros, et coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli Barnabas, et Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,

14 Et dicentes: Viri, quid haec facitis? et nos^{14 1, 24} mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes^{Apoc. 14, 7.} vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, qui^{14 ss.} fecit caelum, et terram, et mare, et omnia quae in^{17, 24 ss.} eis sunt:

15 Qui in praeteritis generationibus dimisit omnes Gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de caelo, dans pluvias, et tempora fructifera, implens cibo, et laetitia corda nostra.

17 Et haec dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia,^{18 2 Cor.} et Iconio Iudaei: et persuasis turbis, lapidantesque^{11, 25.} Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum^{2 Tim 3, 11.} mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

20 Cumque evangelizassent civitati illi, et do-^{20 13, 51.} cuissent multos, reversi sunt Lystram, et Iconium, et Antiochiam,

21 Confirmantes animas discipulorum, exhor-^{21 (Luc. 14, 27)} tantesque ut permanerent in fide: et quoniam

14 Gen 1, 1. Ps 145, 6. Ier. 32, 17.

per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Tit 22 Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, et orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23 s 23 Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphylia, 13, 13 s, 27, 5

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25 11, 20, 13, 1 s 25 Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae Dei in opus, quod compleverunt.

26 1 Cor 26 Cum autem venissent, et congregassent ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, et quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochiae per Iudaeos oritur seditio de fratrum ex Gentibus circumcisione De qua quaestione Paulus et Barnabas ad Apostolos referunt, qui suadentibus Petro et Iacobo communem decreto statuunt, Gentes non ligari lege Moysi. Pauli cum Sila secundum iter apostolicum ad externos.

1 Gal 1 Et quidam descendentes de Iudaea, docebant 2, 12, 5, 2 s. fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari.

2 Gal 2 Facta ergo seditione non minima Paulo, et 2, 1. Barnabae adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus, et Barnabas, et quidam alii ex aliis ad Apostolos, et presbyteros in Ierusalem super hac quaestione.

3 Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant Phoenicem, et Samariam, narrantes conversionem Gentium: et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cum autem venissent Ierosolymam, suscepti ^{14, 26,}
sunt ab ecclesia, et ab Apostolis, et senioribus, ^{21, 19.}
annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

5 Surrexerunt autem quidam de haeresi Phari-
saeorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet
circumcidi eos, praecipere quoque servare legem
Moysi.

6 Conveneruntque Apostoli, et seniores videre
de verbo hoc.

7 Cum autem magna conquisitio fieret, surgens ^{7 10, 155}
Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ²⁰
ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum
audire Gentes verbum Evangelii, et credere.

8 Et qui novit corda Deus, testimonium per- ^{8 10, 45;}
hibuit, dans illis Spiritum Sanctum, sicut et nobis, ^{11, 15.}

9 Et nihil discrevit inter nos et illos, fide puri-
ficans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere ^{10 15, 28.}
iugum super cervices discipulorum, quod neque ^{Gal 5, 1.}
patres nostri, neque nos portare potuimus?

11 Sed per gratiam Domini Iesu Christi cre-
dimus salvari, quemadmodum et illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo: et audiebant
Barnabam, et Paulum narrantes quanta Deus fecisset
signa, et prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus,
dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simon narravit quemadmodum primum Deus ^{14 2 Petr.}
visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo. ^{1, 1.}

15 Et huic concordant verba prophetarum, sicut
scriptum est:

16 Post haec revertar, et reaedificabo taber-

naculum David, quod decedit: et diruta eius re-aedificabo, et erigam illud

17 (Iac 2, 7) 17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, et omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens haec.

18 Notum a saeculo est Domino opus suum

19 Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20 20 Sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine.

21 21 Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum praedicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, et senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo, et Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, et Silam viros primos in fratribus,

23 Scribentes per manus eorum: APOSTOLI et seniores fratres, his, qui sunt Antiochia, et Syriae, et Ciliciae fratribus ex Gentibus, salutem

24 Gal 24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, et mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, et Paulo,

26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.

27 Misimus ergo Iudam, et Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem.

28 5, 32 28 Visum est enim Spiritui Sancto, et nobis nihil ultra imponere vobis oneris quam haec necessaria:

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agetis. ^{29 12, 20, 21, 25} Valete. ^{1 Cor 6, 1 ad}

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: et congregata multitudo tradiderunt epistolam.

31 Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Iudas autem, et Silas, et ipsi cum essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, et confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos.

34 Visum est autem Silae ibi remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem

35 Paulus autem, et Barnabas demorabantur Antiochia docentes: et evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus praedicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere et Ioannem, qui cognominabatur Marcus. ^{37 12, 12, 25 Col. 4, 10.}

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, et non isset cum eis in opus) non debere recipi ^{38 13, 13; 27, 5.}

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum. ^{39 (Gal 2, 13)}

40 Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus. ^{40 (14, 25)}

41 Perambulabat autem Syriam, et Ciliciam, confirmans Ecclesias: praecipiens custodire praecepta Apostolorum, et seniorum. ^{41 18, 18. Gal. 1, 21.}

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumit Timotheum, quem circumcidit. A Spiritu Sancto ab ingressu Asiae et Bithyniae prohibiti sed visione in Macedoniam invitati, Philippus a Lydia hospitio excipiuntur, sed erecto spiritu pythone, Paulus et Silas virgis caesi in carcerem mittuntur, ubi terrae motu soluti et aperti foribus, custodem cum domo sua convertunt et baptizant, posteroque die a magistratibus honeste dimittuntur.

1 14, 6 1 Pervenit autem Derben, et Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant, et Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: et assumens circumcidit eum propter Iudaeos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.

4 15, 20
29. 4 Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quae erant decreta ab Apostolis et senioribus, qui erant Ierosolymis.

5 Et Ecclesiae quidem confirmabantur fide, et abundabant numero quotidie.

6 18, 23 6 Transeuntes autem Phrygiam, et Galatiae regionem, vetati sunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Asia.

7 Cum venissent autem in Mysiam tentabant ire in Bithyniam: et non permisit eos Spiritus Iesu.

8 20, 5 s
2 Cor 8 Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

2, 12
2 Tim 9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, et deprecans eum, et
4, 13
9 27, 23 10 Ut autem visum vidit, statim quaesivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem a Troade, recto cursu
venimus Samothraciam, et sequenti die Neapolim:

12 Et inde Philippos, quae est prima partis ^{12 20, 6.}
Macedoniae civitas, colonia. Eramus autem in hac ^{1 Thess}
urbe diebus aliquot, conferentes. ^{2, 2.}
Phil 1, 1.

13 Die autem sabbatorum egressi sumus foras
portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse: et
sedentes loquebamur mulieribus, quae convenerant.

14 Et quaedam mulier nomine Lydia, pur-
puraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit:
cuius Dominus aperuit cor intendere his, quae dice-
bantur a Paulo.

15 Cum autem baptizata esset, et domus eius,
deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Do-
mino esse, introite in domum meam, et manete. Et
coegit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad oratio- ^{16 8. Luc.}
nem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem ^{4, 33 ss}
obviare nobis, quae quaestum magnum praestabat
dominis suis divinando.

17 Haec subsecuta Paulum, et nos, clamabat ^{17 Matth.}
dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui ^{8, 29}
annuntiant vobis viam salutis. ^{Marc.}

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens ^{5, 7 Luc.}
autem Paulus, et conversus, spiritui dixit: Praecipio ^{8, 28}
tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit ^{18 (5, 16,}
eadem hora. ^{8, 7.}
Marc
16, 17)

19 Videntes autem domini eius quia exivit spes ^{19 (19,}
quaestus eorum, apprehendentes Paulum, et Silam ²⁷⁾
perduxerunt in forum ad principes:

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: ^{20 17, 6;}
Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint ^{24, 5.}
Iudaei:

21 Et annuntiant morem, quem non licet nobis ^{21 6, 14;}
suscipere, neque facere, cum simus Romani. ^{21, 21}

22 ²Cor 22 Et cucurrit plebs adversus eos: et magistratus, scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis caedi.

^{11, 25} Phil 1, ^{13, (30)} 1 Thess 2, 2 23 Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi ut diligenter custodiret eos.

24 Qui cum tale praeceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit ligno.

25 ^{4, 31} Media autem nocte Paulus, et Silas orantes, laudabant Deum: et audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subito vero terrae motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: et universorum vincula soluta sunt.

27 Expergefactus autem custos carceris, et videns ianuas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, aestimans fugisse vinctos.

28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29 Petitoque lumine, introgressus est: et tremefactus procidit Paulo et Silae ad pedes:

^{30 2, 37} 30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

^{Luc 3, 10 ss.} 31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum: et salvus eris tu, et domus tua.

^{31 15, 11.} 32 Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo eius.

^{10 3, 16} 33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: et baptizatus est ipse, et omnis domus eius continuo.

^{36, 20, 31.} 34 Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, et laetatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem custos carceris verba haec ³⁶ Iac. 2, 15.
Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini,
nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Caesos nos publice,
indemnatos, homines Romanos miserunt in car-
cerem, et nunc occulte nos eiciunt? Non ita: sed
veniant,

38 Et ipsi nos eiciant. Nuntiaverunt autem
magistratibus lictores verba haec. Timueruntque
audito quod Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos, et educentes
rogabant ut egrederentur de urbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad ⁴⁰ 16, 14
Lydiam: et visis fratribus consolati sunt eos, et
profecti sunt.

CAPUT XVII.

*Paulus Thessaloniae multos conciliat Christo, sed comitata a
Iudaers seditione Beroeam mittitur, ubi eadem fere accidunt
Remanent ibi Silas et Timotheus; Paulus autem Athenis,
habita in Areopago oratione, Dionysium Areopagitam aliosque
convertit.*

1 Cum autem perambulassent Amphipolim, et ¹ 1 Thess 2, 15
Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat syn- ^{Phil. 4, 16}
agoga Iudaeorum. ² 1 Tim. 4, 10

2 Secundum consuetudinem autem Paulus in- ² 13, 14; 18, 4
troivit ad eos, et per sabbata tria disserebat eis de ^(Luc 4, 16)
Scripturis,

3 Adaperiens et insinuans quia Christum oportuit ³ Luc 24, 26 s.
pati, et resurgere a mortuis: et quia hic est Iesus ^{Act 9, 22.}
Christus, quem ego annuntio vobis. ⁴ 14, 1; 28, 24; 15, 22; 16, 19; 18, 5.

4 Et quidam ex eis crediderunt, et adiuncti ¹ Petr. 5, 12.
sunt Paulo, et Silae, et de colentibus, Gentilibus-
que multitudo magna, et mulieres nobiles non
paucae.

5 Zelantes autem Iudaei, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, et turba facta, concitaverunt civitatem: et assistentes domui Iasonis quaerebant eos producere in populum

6 16, 20 Et cum non invenissent eos, trahebant Iasonem, et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui urbem concitant, et huc venerunt,

7 10 19, 12 15 7 Quos suscepit Iason, et hi omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse, Iesum.
Lc 23, 2

8 Concitaverunt autem plebem, et principes civitatis audientes haec.

9 Et accepta satisfactione a Iasone, et a ceteris, dimiserunt eos.

10 Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum, et Silam in Beroeam Qui cum venissent, in synagogam Iudaeorum introierunt.

11 10 5, 39) 11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicae, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si haec ita se haberent.

12 13, 50, 16, 13. 12 Et multi quidem crediderunt ex eis, et mulierum Gentilium honestarum, et viri non pauci.

13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Iudaei, quia et Beroeae praedicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et illuc commoventes, et turbantes multitudinem.

14 16, 1. 14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem, et Timotheus remanserunt ibi.
1 Cor 4, 17

15 18, 5 15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, et accepto mandato ab eo ad Silam, et Timotheum ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret, ¹⁶
 incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriae ^{1 Thess}
 deditam civitatem. ^{3, 2}

17 Disputabat igitur in synagoga cum Iudaeis,
 et colentibus, et in foro, per omnes dies ad eos,
 qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, et Stoici philosophi ^{18 1Cor}
 disserebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult ^{4, 12}
 seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum dae-
 moniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum, et
 resurrectionem annuntiabat eis.

19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, ^{19 Marc.}
 dicentes: Possumus scire quae est haec nova, quae ^{1, 27.}
 a te dicitur, doctrina?

20 Nova enim quaedam infers auribus nostris: ^{20 2, 12}
 volumus ergo scire quidnam velint haec esse.

21 (Athenienses autem omnes, et advenae ho-
 spites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut
 audire aliquid novi.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: ^{22 (25,}
 Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores ¹⁹⁾
 vos video.

23 Praeteriens enim, et videns simulacra vestra,
 inveni et aram, in qua scriptum erat: IGNOTO
 DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego an-
 nuntio vobis.

24 Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in ^{24 14, 14;}
 eo sunt, hic caeli et terrae cum sit Dominus, non ^{7, 48 s}
 in manufactis templis habitat, ^{10 4, 24.}

25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo,
 cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et
 omnia:

26 Fecitque ex uno omne genus hominum in-
 habitare super universam faciem terrae, definiens
 statuta tempora, et terminos habitationis eorum,

²⁴ Gen. 1, 1.
 Deut. 32, 8.

²⁵ Ps. 49, 8 ss. Is 42, 5

²⁶ Gen. 1, 27.

27 Rom. 1, 19 s. 27 Quaerere Deum si forte attraherent eum, aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus: sicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt. Ipsius enim et genus sumus.

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus aestimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturae artis, et cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30 14, 15 30 Et tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant,

31 (2 Cor. 5, 10) 31 Eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro, in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis.

32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt: in quibus et Dionysius Areopagita, et mulier nomine Damaris, et alii cum eis.

CAPUT XVIII

Pauli acta Corinthi. Aquila et Priscilla Crispus archisynagogus et multi Corinthiorum baptizati. Post annum et sex menses Paulus accusatur a Iudaeis apud Gallionem proconsulem; post alios dies multos venit Ephesum et Antiochiam, unde proficiens per Galatiam et Phrygiam discipulos confirmat. Apollo Alexandrinus primum Ephesi, deinde Corinthi fortiter Iudaeos convincit.

1 Post haec egressus ab Athenis, venit Corinthum:

2 Et inveniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et

Priscillam uxorem eius, (eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma) accessit ad eos.

3 Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, ^{3 20, 24.} et operabatur: (erant autem scenofactoriae artis)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudaeis, et Graecis.

5 Cum venissent autem de Macedonia Silas et ^{5 17, 15,} Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis ^{13, 28.} esse Christum Iesum.

6 Contradicientibus autem eis, et blasphemantibus, ^{6 20, 26.} excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cuiusdam, ^{7 Col 4,} nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat ¹¹ coniuncta synagoga.

8 Crispus autem archisynagogus credidit Domino ^{8 1 Cor} cum omni domo sua. et multi Corinthiorum audientes ^{1, 14} credebant, et baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem ^{9 16, 9;} Paulo: Noli timere, sed loquere, et ne taceas: ^{23, 11}

10 Propter quod ego sum tecum: et nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum et sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12 Gallione autem proconsule Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, et adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ^{14 25, 11.} ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum o viri Iudaei, recte vos sustinerem.

15 Si vero quaestiones sunt de verbo, et nominibus, et lege vestra, vos ipsi videritis: Iudex
Matth. 27, 24
10 18,31 ego horum nolo esse

16 Et minavit eos a tribunali.

17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogae, percutiebant eum ante tribunal: et nihil eorum Gallioni curae erat.

18 21, 24 Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (et cum eo Priscilla, et Aquila) qui sibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

19 Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Iudaeis.

20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,

21 Sed valefaciens, et dicens: Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

22 Et descendens Caesaream, ascendit, et salutavit Ecclesiam, et descendit Antiochiam.

23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, et Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 1 Cor. 3, 4 Iudaeus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in Scripturis.

25 19, 3 Hic erat edoctus viam Domini: et fervens spiritu loquebatur, et docebat diligenter ea, quae sunt Iesu, sciens tantum baptismum Ioannis.

26 Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla et Aquila, assumpserunt eum, et diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achaïam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his, qui crediderant.

28 Vehementer enim Iudaeos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.

CAPUT XIX.

Pauli acta Ephesi. Discipuli Ioannis Baptistae in Iesu nomine baptizantur, et manuum Pauli impositione Spiritum Sanctum accipiunt Paulus disputat in schola Tyranni, multa ab eo eduntur signa, exorcistae Iudaei; credentes actus suos confitentur, libri superstitionis comburuntur; iter Hierosolymitanum suscipitur, Timotheus et Erastus in Macedoniam praemittuntur; seditio Demetrii adversus Paulum aegre sedatur.

1 Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ^{1 18, 24.} ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, et inveniret quosdam discipulos:

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum Sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus Sanctus est, audivimus.

3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: Ioannes baptizavit baptismo poenitentiae populum, dicens: In eum, qui ^{4 1, 5; 11, 16; 13, 24 Matth 3, 11. Marc. 1, 8. Lc 3, 16. Io 1, 26} venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Iesum.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. ^{5 Matth 28, 19. 6 2, 4; 10, 46}

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant.

7 Erant autem omnes viri fere duodecim.

8 Introgressus autem synagogam, cum fiducia ^{8 14, 3; 8, 12.} loquebatur per tres menses, disputans, et suadens de regno Dei.

9 Cum autem quidam indurarentur, et non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudaei atque Gentiles.

11 5, 12 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 5, 15. Ita ut etiam super languidos deferrentur a
(Luc. 8, corpore eius sudaria, et semicinctia, et recedebant
44) ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.

13 Luc. 9, 49 Tentaverunt autem quidam et de circum-
(Matth. 7, 22) euntibus Iudaeis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus praedicat.

14 Erant autem quidam Iudaei Scevae principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis. Iesum novi, et Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat daemonium pessimum, et dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, et vulnerati effugerent de domo illa.

17 5, 11. Hoc autem notum factum est omnibus Iudaeis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: et cecidit timor super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Iesu

18 Multique credentium veniebant confitentes, et annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus: et computatis pretis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, et con-^{20 5, 7;}
firmabatur.^{12, 24.}

21 His autem expletis, proposuit Paulus in^{21 1 Cor}
Spiritu, transita Macedonia et Achaia ire Ierosoly-^{16, 5,}
mam, dicens: quoniam postquam fuero ibi, oportet^{13, 21}
me et Romam videre.^{20, 22,}

22 Mittens autem in Macedoniam duos ex mini-^{23, 11}
strantibus sibi, Timotheum, et Erastum, ipse remansit^{Rom 15,}
ad tempus in Asia.²³
^{22 16, 1}
^{Rom 16,}
^{23.}

23 Facta est autem illo tempore turbatio non
minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius,
faciens aedes argenteas Dianae, praestabat artificibus
non modicum quaestum:

25 Quos convocans, et eos, qui huiusmodi
erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc arti-
ficio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, et auditis, quia non solum Ephesi,^{26 17, 29.}
sed pene totius Asiae, Paulus hic suadens avertit
multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui
manibus fiunt.

27 Non solum autem haec periclitabitur nobis
pars in redargutionem venire, sed et magnae Dianae
templum in nihilum reputabitur, sed et destrui
incipiet maiestas eius, quam tota Asia, et orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, et exclamaverunt
dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, et im-^{29 Rom.}
petum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio,^{16, 23}
et Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.^{Act 27, 2.}

30 Paulo autem volente intrare in populum,
non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem et de Asiae principibus, qui
erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se
daret in theatrum:

32 Alii autem aliud clamabant. Erat enim ecclesia confusa: et plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

33
(1 Tim
1, 20,
2 Tim
4, 14²)

34 Quem ut cognoverunt Iudaeum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cum sedasset scribe turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnae Dianae, Iovisque prolis?

36 Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, et nihil temere agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quod si Demetrius, et qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, et proconsules sunt, accusent invicem

39 Si quid autem alterius rei quaeritis: in legitima ecclesia poterit absolvi.

40 Nam et periclitamur argui seditionis hodiernae: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus et comites in Macedonia et Graecia. Troade Eutycho vitam reddit. Mileti presbyteris Ephesinis valedixit.

1 1 Tim. 1 Postquam autem cessavit tumultus, vocatis
1, 3 Paulus discipulis, et exhortatus eos, valedixit, et profectus est ut iret in Macedoniam.

2 19, 21. 2 Cum autem perambulasset partes illas, et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Graeciam:

3 Ubi cum fecisset menses tres, factae sunt illi^{3 15 47} insidiae a Iudaeis navigaturo in Syriam: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem cum Sopater Pyrrhi^{4 1, 2, 3,} Beroeensis, Thessalonicensium vero Aristarchus, et^{27, 2} Secundus, et Gaius Derbeus, et Timotheus: Asiani^{Rom 16, 21 23} vero Tychicus, et Trophimus.^{Ep 6,}

5 Hi cum praecessissent, sustinuerunt nos^{21 21, n. 4, 20} Troade:^{Act 21,}

6 Nos vero navigavimus post dies Azymorum²⁰ a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus^{5 16, 3} quinque, ubi demorati sumus diebus septem.^{6 16, 12}

7 Una autem sabbati cum convenissemus ad^{72, 42 46.} frangendum panem, Paulus disputabat cum eis pro-
fecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque
in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosae in coenaculo,
ubi eramus congregati

9 Sedens autem quidam adolescens nomine
Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno
gravi, disputante diu Paulo, ductus somno ce-
cidit de tertio coenaculo deorsum, et sublatu^s est
mortuus.

10 Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit
super eum: et complexus dixit: Nolite turbari, anima
enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, et
gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic pro-
fectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, et con-
solati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus
in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim dis-
posuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cum autem convenisset nos in Asson, as-
sumpto eo, venimus Mitylenen.

15 ²Tim. 15 Et inde navigantes, sequenti die venimus
4, 20 contra Chium, et alia applicuimus Samum, et sequenti die venimus Miletum.

16 ^{18, 19} 16 Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

17 ^{Tit 1, 5 1 Petr 5, 1} 17 A Miletto autem mittens Ephesum, vocavit maiores natu Ecclesiae.

18 ^{19, 10} 18 Qui cum venissent ad eum, et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19 ^{20, 31} 19 Serviens Domino cum omni humilitate, et lacrymis, et tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidis Iudaeorum:

20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, et docerem vos publice, et per domos,

21 ^{14, 1, 3, 19, 8, 22} 21 Testificans Iudaeis, atque Gentilibus in Deum poenitentiam, et fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.

22 ^{18, 21, 19, 21} 22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem: quae in ea ventura sint mihi, ignorans:

23 ^{9, 16, 21, 4, 11 33} 23 Nisi quod Spiritus Sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, et tribulationes Ierosolymis me manent.

24 ^{21, 13, Phil 2, 17 2 Tim. 4, 6 5, 20} 24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiore quam me, dummodo consummem cursum meum, et ministerium verbi, quod accepi a Domino Iesu, testificari Evangelium gratiae Dei.

25 Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi praedicans regnum Dei.

26 ^{18, 6.} 26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium Dei vobis

28 Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. ^{28:14, 17 5: 2}

29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate memoria retinentes, quoniam per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum. ^{31:19, 3 10.}

32 Et nunc commendo vos Deo, et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare, et dare hereditatem in sanctificatis omnibus. ^{32:14, 3, 26, 12.)}

33 Argentum, et aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

34 Ipsi scitis: quoniam ad ea, quae mihi opus erant, et his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. ^{34:18, 3 1 Cor 4, 12 1 Thess 2, 9}

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere. ^{3, 7 55}

36 Et cum haec dixisset, positus genibus suis oravit cum omnibus illis. ^{36(21, 5)}

37 Magnus autem fletus factus est omnium: et procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38 Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad navem. ^{38:20, 25.}

CAPUT XXI.

Paulus Ierosolymam tendit. Philippus et filiae eius, Agabus praedicat afflictiones Paulo Ierosolymis futuras. Paulus Ierosolymae ex Iacobi consilio sanctificat se cum vniuerso voto abstractis. Tumultus plebis; Lysiae tribuni intercessio, a quo catenis alligatus Paulus ducitur in castra, impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1 Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, et sequenti die Rhodum, et inde Pataram.

2 s 2 Et cum inuenissemus navem transfretantem
11, 19, in Phoenicen, ascendentes navigauimus.
27, 4 12

3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigauimus in Syriam, et venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4 20, 23 4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam

5 (20, 36,) 5 Et expletis diebus profecti ibamus, deductibus nos omnibus cum uxoribus, et filiis usque foras civitatem: et positus genibus in litore, orauimus.

6 Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7 Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam. et salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8 6, 5, 8 Alia autem die profecti, venimus Caesaream.
12, 19, Et intrantes domum Philippi evangelistae, qui erat
8, 5s 39s unus de septem, mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quattuor filiae virgines prophetantes.

10 11, 28 10 Et cum moraremur per dies aliquot, superuenit quidam a Iudaea propheta, nomine Agabus.

11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: 11
et alligans sibi pedes, et manus dixit. Haec dicit ^{20, 23^s ;}
Spiritus Sanctus. Virum, cuius est zona haec, sic ^{25, 27}
alligabunt in Ierusalem Iudaei, et tradent in manus
Gentium.

12 Quod cum audissemus, rogabamus nos, et
qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.

13 Tunc respondit Paulus, et dixit: Quid facitis ^{13²⁰, 24}
flentes, et affligentes cor meum? Ego enim non ^{Rom 8,}
solum alligari, sed et mori in Ierusalem paratus sum ³⁶
propter nomen Domini Iesu

14 Et cum ei suadere non possemus, quievimus, ^{14 Luc}
dicentes: Domini voluntas fiat. ^{22, 42.}

15 Post dies autem istos praeparati, ascendebamus
in Ierusalem.

16 Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea
nobiscum, adducentes secum apud quem hospita-
remur Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum
discipulum.

17 Et cum venissemus Ierosolymam, libenter
exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ^{18 12, 17}
ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, ¹⁹
quae Deus fecisset in Gentibus per ministerium ^(20, 24.)
ipsius

20 At illi cum audissent, magnificabant Deum,
dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in
Iudaeis, qui crediderunt, et omnes aemulatores
sunt legis.

21 Audierunt autem de te quia discessionem ^{21 18, 13.}
doceas a Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Iu-
daeorum: dicens non debere eos circumcidere filios
suos, neque secundum consuetudinem ingredi.

22 Quid ergo est? utique oportet convenire ^{22 (1 Cor}
multitudinem: audient enim te supervenisse. ^{14, 15)}

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quattuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis et impende in illis ut radant capita: et scient omnes quia quae de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem.

25 De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, et sanguine, et suffocato, et fornicatione.

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi, qui de Asia erant, Iudaei, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, et iniecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Israelitae, adiuvate: hic est homo, qui adversus populum, et legem, et locum hunc, omnes ubique docens, insuper et Gentiles induxit in templum, et violavit sanctum locum istum.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotaque est civitas tota, et facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahabant eum extra templum: et statim clausae sunt ianuae.

31 Quaerentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ierusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, et centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum, et milites, cessaverunt percutere Paulum

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et iussit eum alligari catenis duabus: et interrogabat quis esset, et quid fecisset.

34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere prae tumultu, iussit duci eum in castra.

35 Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: ^{36 22, 22}
Tolle eum. ^{Lc. 23, 18.}

37 Et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graece nosti?

38 Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies ³⁸
tumultum concitasti, et eduxisti in desertum quattuor ^(5, 36 s.)
millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum ^{39 22, 3}
quidem Iudaeus a Tarso Ciliciae, non ignotae civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annunt manu ad plebem, et magno silentio facto, allocutus est lingua Hebraea, dicens:

CAPUT XXII.

Pauli defensio. narratio conversionis et legationis suae ad Gentes. Iudaeorum tumultus; civitatis Romanae professione verbera ac torturam evadit. Sistitur synedrio.

1 Viri fratres, et patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cum audissent autem quia Hebraea lingua loqueretur ad illos, magis praestiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Iudaeus, natus in Tarso
3 21, 39, 5, 34 Ciliciae, nutritus autem in ista civitate, secus pedes
Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternae legis,
aemulator legis, sicut et vos omnes estis hodie:

4 Qui hanc viam persecutus sum usque ad
4 8, 3, 26, 9 ss mortem, alligans et tradens in custodias viros ac
mulieres,

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium
5 9, 1 s reddit, et omnes maiores natu, a quibus et epistolas
accipiens ad fratres Damascum pergebam, ut ad-
ducerem inde vinctos in Ierusalem ut punirentur.

6 Factum est autem, eunte me, et appropin-
6 ss. quante Damasco media die, subito de caelo cir-
9, 3 ss, 26, 12 ss cumfulsit me lux copiosa:
1 Cor

15, 8 7 Et decidens in terram, audiui vocem dicentem
mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixit-
que ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu
persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt,
vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur
mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus
autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: et
ibi tibi dicetur de omnibus, quae te oporteat facere.

11 Et cum non viderem prae claritate luminis
illius, ad manum deductus a comitibus, veni Da-
mascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem
12 ss. testimonium habens ab omnibus cohabitantibus
9, 17 ss. Iudaeis,

13 Veniens ad me, et astans dixit mihi: Saule
frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14 At ille dixit. Deus patrum nostrorum prae-
ordinavit te, ut cognosceres voluntatem eius, et
videres iustum, et audires vocem ex ore eius:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines eorum, quae vidisti, et audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exsurge, et baptizare, 16 2, 20 et ablue peccata tua invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem revertenti mihi in Ieru-17 9 26 salem, et oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, et exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego 19 3, 3 eram concludens in carcerem, et caedens per synagogas eos, qui credebant in te:

20 Et cum funderetur sanguis Stephani testis 20 7, 37s. tui, ego astabam, et consentiebam, et custodiebam vestimenta interficientium illum.

21 Et dixit ad me: Vade quoniam ego in na- 21 9, 15, tionibus longe mittam te. 26, 17 Gal 1, 16.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, 22 21, 36, et levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra 25, 24. huiusmodi. non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, et proicientibus vestimenta sua, et pulverem iactantibus in aerem,

24 Iussit tribunus induci eum in castra, et flagellis caedi, et torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti 25 16, 37; sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum et 23, 27 indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, centurio accessit ad tribunum, et nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum.

29^{21, 33} 29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, et quia alligasset eum.

30^{23, 28} 30 Postera autem die volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudaeis, solvit eum, et iussit sacerdotes convenire, et omne concilium, et producens Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus increpat pontificem, qui ipsum percuti iusserat. Pharisaeorum et Sadducaeorum dissidium Paulus a Domino confortatur, Iudaeorum convocationem eripitur Caesaream deductus. Lysiae ad Felicem epistola.

1^{28, 17, 24, 16} 1 Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem

2^{24, 1.} 2 Princeps autem sacerdotum Ananias praecepit astantibus sibi percutere os eius.

3 (Matth. 23, 27) 3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti?

4 Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

5 Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices.

6^{26, 5, 24, 21.} 6 Sciens autem Paulus quia una pars esset (26, 23) Sadducaeorum, et altera Pharisaeorum, exclamavit

17, 32
1 Cor
15, 12)
Phil 3,5

3 Lev 19, 15 5 Ex 22, 28

in concilio: Viri fratres, ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum, de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor

7 Et cum haec dixisset, facta est dissensio inter Pharisaeos, et Sadducaeos, et soluta est multitudo

8 Sadducaei enim dicunt, non esse resurrectionem, ^{8 Matth 22, 23. Marc 12, 12} neque Angelum, neque Spiritum: Pharisei autem ^{Lc. 20, 27.} utraque confitentur.

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisaeorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10 Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, et rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ^{11 18, 9.} ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me ^{19, 21} in Ierusalem, sic te oportet et Romae testificari

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex ^{12 23, 31} Iudaeis, et devoverunt se dicentes, neque manducatu-
turos, neque bibitu-
ros donec occiderent Paulum.

13 Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant:

14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum, et seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustatu-
ros, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum con- ^{15 23, 20;} cilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid ^{25, 3.} certius cognituri de eo. Nos vero prius quam appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, et intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, et ait: Vincetus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, et interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20 20 Ille autem dixit: Iudaeis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21 21 Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere donec interficiant eum: et nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, praeicipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset.

23 23 Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos ut eant usque Caesaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos a tertia hora noctis:

24 Et iumenta praeparate ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem praesidem,

25 (Timuit enim ne forte raperent eum Iudaei, et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam)

26 26 Scribens epistolam continentem haec: CLAUDIUS Lysias optimo Praesidi, Felici salutem.

27 27 Virum hunc comprehensum a Iudaeis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28 28 Volensque scire causam, quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de quaestionibus legis ^{29 25,}
 ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis ^{10 s. 25;}
 habentem criminis. ^{26, 31}

30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas ^{30 24, 2}
 paraverant illi, misi eum ad te, denuntians et ac-
 cusatoribus ut dicant apud te, Vale.

31 Milites ergo secundum praeceptum sibi,
 assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Anti-
 patridem.

32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo
 irent, reversi sunt ad castra.

33 Qui cum venissent Caesaream, et tradidissent
 epistolam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum

34 Cum legisset autem, et interrogasset de qua
 provincia esset: et cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui ve- ^{35 24, 1}
 nerint. Iussitque in praetorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

*Adventus accusatorum; Tertullus Iudaeorum orator. Paulus
 negat crimina, confitetur tamen se Christianum; qui a Felice
 et Drusilla, uxore eius Iudaea, auditur de fide Christiana,
 et cum pecuniam non daret, biennio exacto successori Felicis
 Porcio Festo vinctus relinquitur.*

1 Post quinque autem dies descendit princeps ^{1 23, 2.}
 sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, et
 Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem
 adversus Paulum.

2 Et citato Paulo coepit accusare Tertullus,
 dicens: Cum in multa pace agamus per te, et multa
 corrigantur per tuam providentiam;

3 Semper et ubique suscipimus, optime Felix, ^{3 23, 26.}
 cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutius autem te protraham, oro, breviter
 audias nos pro tua clementia.

5 Invenimus hunc hominem pestiferum, et concitantem seditiones omnibus Iudaeis in universo orbe, et auctorem seditionis sectae Nazarenorum:

6 21, 28 6 Qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum volumus secundum legem nostram iudicare.

7 23, 27, 21, 32 s. 7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8 23, 30. 8 Iubens accusatores eius ad te venire: a quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adiecerunt autem et Iudaei, dicentes haec ita se habere.

10(26,2) 10 Respondit autem Paulus (annuente sibi praeside dicere): Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam

11 21, 15 11 Potes enim cognoscere quia non plus sunt
18 26 27, 22, 30, 23, 12, 32, in Ierusalem:
24, 1

12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbae, neque in synagogis,

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 24, 5 s. 14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt haeresim, sic deservio Patri, et Deo meo, credens omnibus, quae in Lege, et Prophetis scripta sunt:

15 23, 6 15 Spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum, et iniquorum.

16 In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, et ad homines semper.

17 11, 29 17 Post annos autem plures eleemosynas fac-
Gal. 2, 10. turus in gentem meam, veni, et oblationes, et vota,

18 In quibus invenerunt me purificatum in 18:17, 26:3 templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Iudaei, quos oportebat apud te praesto esse, et accusare si quid haberent adversum me:

20 Aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis cum stem in concilio,

21 Nisi de una hac solummodo voce, qua clama- 21 23, 6
vi inter eos stans: Quoniam de resurrectione (26, 6;
mortuorum ego iudicor hodie a vobis. 23, 20)

22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens 22 (9, 2)
de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descen- 23, 26
derit, audiam vos.

23 Iussitque centurioni custodire eum, et ha- 23 27, 3;
bere requiem, nec quemquam de suis prohibere 26, 16.
ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quae erat Iudaea, vocavit Paulum, et audivit ab eo fidem, quae est in Christum Iesum.

25 Disputante autem illo de iustitia, et castitate, 25 Hebr
et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: 10, 27.
Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te:

26 Simul et sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod et frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorem 27 25, 9.
Felix Portium Festum. Volens autem gratiam prae- 14.
stare Iudaeis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Paulus coram Festo provocat ad Caesarem Festus procurator Agrippam regem consult, coram quo et uxore eius Bernice Paulus adducitur.

1 23, 23 1 Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Ierosolymam a Caesarea.

2 25, 15, 24, 1 2 Adieruntque eum principes sacerdotum, et primi Iudaeorum adversus Paulum et rogabant eum,

3 23 1558 3 Postulantes gratiam adversus eum, ut iuberet perducere eum in Ierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4 24, 23 4 Festus autem respondit servari Paulum in Caesarea: se autem maturius profecturum.

5 Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6 12, 19 (25, 17 10 19, 13) 6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, descendit Caesaream, et altera die sedit pro tribunali, et iussit Paulum adduci.

7 25, 18, 24, 58 7 Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Ierosolyma descenderant Iudaei, multas, et graves causas obiiicientes, quas non poterant probare,

8 24, 12 (28, 17) 8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudaeorum, neque in templum, neque in Caesarem quidquam peccavi.

9 24, 27 9 Festus autem volens gratiam praestare Iudaeis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, et ibi de his iudicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti.

11 (18, 14, 23, 9.) 28, 19. 11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum,

quae hi accusant me, nemo potest me illis ¹onare. Caesarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: ¹²19, 21, Caesarem appellasti? ad Caesarem ibis. ^{23, 11.}

13 Et cum dies aliquot transacti essent: Agrippa rex, et Bernice descenderunt Caesaream ad salutandum Festum.

14 Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus ¹⁴24, 27. regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus a Felice victus,

15 De quo cum essem Ierosolymis, adierunt ¹⁵25, 15 me principes sacerdotum, et seniores Iudaeorum, ²⁴ postulantibus adversus illum damnationem.

16 Ad quos respondi: Quia non est Roma- ¹⁶25, 45 nis consuetudo damnare aliquem hominem prius quam is, qui accusatur, praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad ablucenda crimina.

17 Cum ergo huc convenissent sine ulla dila- ¹⁷(25, 6.) tione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum.

18 De quo, cum stetissent accusatores, nul- ¹⁸25, 7, lam causam deferebant, de quibus ego suspicabar ^{23, 29;} ^{26, 3.} malum:

19 Quaestiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, et de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20 Haesitans autem ego de huiusmodi quae- ²⁰25, 9 stione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, et ibi iudicari de istis.

21 Paulo autem appellante ut servaretur ad ²¹27, 1. Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad Caesarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die cum venisset Agrippa, et Bernice cum multa ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis, et viris principalibus civitatis, iubente Festo, adductus est Paulus.

24 Et dicit Festus: Agrippa rex, et omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudaeorum interpellavit me Ierosolymis, petentes et acclamantes non oportere eum vivere amplius.

25 Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere.

26 De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur mittere vincum, et causas eius non significare.

CAPUT XXVI.

Pauli coram Agrippa et Festo defensio. Agrippae propensio ad fidem, qui dicit Festo, potuisse Paulum dimitti, nisi Caesarem appellasset.

1 Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu coepit rationem reddere.

2 De omnibus, quibus accusor a Iudaeis, rex Agrippa, aestimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie,

3 Maxime te sciente omnia, et quae apud Iudaeos sunt consuetudines, et quaestiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam a iuventute, quae ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis, noverunt omnes Iudaei:

5 Praescientes me ab initio (si velint testimo-⁵ 22, 3, nium perhibere) quoniam secundum certissimam^{23 5 Phil 3, 5.} sectam nostrae religionis vixi Phariseus.

6 Et nunc in spe, quae ad patres nostros re-⁶ 13, promissionis facta est a Deo, sto iudicio subiectus:^{3255 20, 20}

7 In quam duodecim tribus nostrae nocte ac⁷ 24, 15 die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor a Iudaeis, rex.

8 Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitatur?

9 Et ego quidem existimaveram, me adversus⁹ 3, 3, nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere:^{9, 1; 22, 4 5.}

10 Quod et feci Ierosolymis, et multos sanc-¹⁰ 8, 3, torum ego in carceribus inclusi, a principibus sacer-^{22, 4} dotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam.

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: et amplius insaniens in eos, persequabar usque in exterarum civitates

12 In quibus dum irem Damascum cum pote-¹² 9, 2 s, state, et permissu principum sacerdotum,^{22, 5 ss.}

13 Die media in via, vidi, rex, de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos, qui mecum simul erant.

14 Omnesque nos cum decidissemus in terram, audiavi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.

16 Sed exsurge, et sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, et testem eorum, quae vidisti, et eorum, quibus apparebo tibi,

17 Eripiens te de populo, et gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18 (Eph 1, 18, 2, 2) 18 Aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, et de potestate satanae ad Deum, Act. 20, ut accipiant remissionem peccatorum, et sortem 32 inter sanctos per fidem, quae est in me.

19 (Gal 1, 16) 19 Unde rex Agrippa, non fui incredulus caelesti visioni:

20 20 Sed his, qui sunt Damasci primum, et Ierosolymis, et in omnem regionem Iudaeae, et Gentibus annuntiabam, ut poenitentiam agerent, et converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes.

21 21 Hac ex causa me Iudaei, cum essem in templo, comprehensum tentabant interficere.

22 24, 14 22 Auxilio autem adiutus Dei usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque maiori, nihil (Luc 24, 27) extra dicens quam ea, quae Prophetiae locuti sunt futura esse, et Moyses,

23 Luc. 24, 26 23 Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, 1 Cor 15, 20 et Gentibus. Col 1, 18

Apoc 1, 5. 24 Haec loquente eo, et rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multae te litterae ad insaniam convertunt.

25 Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, et sobrietatis verba loquor.

26 26 Scit enim de his rex, ad quem et constanter Io 18, 20 loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28 11, 26 28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29 Et Paulus. Opto apud Deum, et in modico, et in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis et ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exsurrexit rex, et praeses, et Bernice, et qui assidebant eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, ^{31 23, 9} dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum ^{29.25,-3} quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat ^{32 25, 11,} homo hic, si non appellasset Caesarem. ^{28, 13}

CAPUT XXVII.

Navigatio Pauli Romam versus Tempestas; fortitudo Pauli, cui de omnium salute revelatur, naufragio ad Melitam insulam facto omnes incolumes evadunt.

1 Ut autem iudicatum est navigare eum in Italia, ^{1 25,} et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Iulio, cohortis Augustae, ^{12 21.}

2 Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes ^{2 19, 29,} navigare circa Asiae loca, sustulimus, perseverante ^{20, 4} nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi ^{2 Cor}

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Hu- ^{11, 25} mane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad ^{Col. 4, 10.} amicos ire, et curam sui agere. ^{Philem}

4 Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus ^{3 24, 23,} Cyprium, propterea quod essent venti contrarii. ^{28, 16}

5 Et pelagus Ciliciae, et Pamphylicae navigantes, ^{5 6, 9,} venimus Lystram, quae est Lyciae: ^{15, 23;}

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam ^{13, 13,} navigantem in Italiam, transposuit nos in eam. ^{14, 23.}

7 Et cum multis diebus tarde navigaremus, et vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretae iuxta Salmonem:

8 Et vix iuxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat civitas Thalassa.

9 ^{2 Cor} Multo autem tempore peracto, et cum iam ^{11, 25 s.} non esset tuta navigatio, eo quod et ieiunium iam praeteriisset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum iniuria, et multo damno non solum oneris, et navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio.

11 Centurio autem gubernatori et nauclero magis credebat, quam his, quae a Paulo dicebantur.

12 ^{21, 2,} Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, ^{15, 3,} plurimi statuerunt consilium navigare inde, si ^{11, 19} quomodo possent, devenientes Phoenicen, hiemare, portum Cretae respicientem ad Africum, et ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legabant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cumque arrepta esset navis, et non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quae vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adiutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta navis proiecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, et tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostrae.

21 Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans ^{21 27, 20} Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere iniuriam hanc, et iacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, ^{23 5, 19; 8, 26, 10, 3, 12, 7 23} cuius sum ego, et cui deservio,

24 Dicens: Ne timeas Paule, Caesarī te oportet ^{24 18, 9, 23, 11, 9, 15} assistere: et ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quamdam oportet nos ^{26 28, 1} devenire

27 Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautae apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui et summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: et pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incidere-mus, de puppi mittentes anchoras quattuor, optabant diem fieri.

30 Nautis vero quaerentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere,

31 Dixit Paulus centurioni, et militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32 Tunc absiderunt milites funes scaphae, et passi sunt eam excidere.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus ^{33 27, 27.}

omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiunij permanetis, nihil accipientes.

34 ^{Luc 21, 18} Matth 10, 30 34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit

35 ^{Matth 14, 19} Marc 6, 35 Et cum haec dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: et cum fregisset, coepit manducare.

36 ^{Luc 9, 16} 36 Animaequiores autem facti omnes, et ipsi sumpserunt cibum

37 ^{1 Tim 4, 4} 37 Eramus vero universae animae in navi ducentae septuaginta sex.

38 ^{27, 18 s} 38 Et satiati cibo alleviabant navem, iactantes triticum in mare.

39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, eiicere navem.

40 Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: et levato artemone secundum aurae flatum tendebant ad littus.

41 ^{2 Cor 11, 25} 41 Et cum incidissemus in locum dithalassum, impeerunt navem: et prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, et evadere, et ad terram exire:

44 ^{27, 22 ss.} 44 Et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quae de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animae evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

*Naufragi apud Meliten- es Vipera a Paulo de manu excussa ,
aegrioli ab eo sanati Iter eius Italicum Paulus in libera
custodia per biennium praedicat regnum Dei et fidem in Iesum
Christum omnibus qui ad eum ingrediebantur sine prohibitione*

1 Et cum evasissemus, tunc cognovimus quia¹ ^{27, 26}
Melita insula vocabatur. Barbari vero praestabant ³⁹
non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes
propter imbrem, qui imminebat, et frigus.

3 Cum congregasset autem Paulus sarmento-
rum aliquantam multitudinem, et imposuisset super
ignem, vipera a calore cum processisset, invasit
manum eius

4 Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam ⁴ (Luc
de manu eius, ad invicem dicebant. Utique homi- ^{13, 2})
cida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio
non sinit eum vivere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, ⁵ Marc
nihil mali passus est. ^{16, 13}

6 At illi existimabant eum in tumorem conver-
tendum, et subito casurum, et mori. Diu autem
illis expectantibus, et videntibus nihil mali in eo
fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant praedia principis
insulae, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo
benigne exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publii febribus, et ⁸ Iac 5,
dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus in- ^{14 8}
travit: et cum orasset, et imposuisset ei manus, ^{Marc}
salvavit eum. ^{16, 13}

9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant
infirmitates, accedebant, et curabantur:

4 (Deut 32, 24 Iob 20, 16)

10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, et navigantibus imposuerunt quae necessaria erant.

11 27, 6. **11** Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quae in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: et post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos;

14 Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: et sic venimus Romam

15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 24, 23, **16** Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiante se milite.

27, 3, 28, 23 30
17 23, 1, **17** Post tertium autem diem convocavit primos Iudaeorum Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, 24, 12, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem 25, 8 paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorum,

18 25, 25. **18** Qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.

19 25, **19** Contradicientibus autem Iudaeis, coactus sum
11 s appellare Caesarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20 26, 6s **20** Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, et alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a Iudaea, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem a te audire quae sentis: 22 24,
nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei 5 14.
contradicatur.

23 Cum constituissent autem illi diem, venerunt
ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat
testificans regnum Dei, suadensque eis de Iesu ex
lege Moysi, et prophetis a mane usque ad vesperam.

24 Et quidam credebant his, quae dicebantur:
quidam vero non credebant.

25 Cumque invicem non essent consentientes,
discedebant dicente Paulo unum verbum: Quia bene
Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam prophetam
ad patres nostros,

26 Dicens: Vade ad populum istum, et dic ad 26 s.
eos: Aure audietis, et non intelligetis: et videntes Matth
13, 14 s
videbitis, et non perspicietis. Marc

27 Incrassatum est enim cor populi huius, et 4, 12
auribus graviter audierunt, et oculos suos com- Lc 8, 10
presserunt: ne forte videant oculis, et auribus au- Io 12, 40.
diant, et corde intelligant, et convertantur, et sa- Rom 11,
nem eos. 8

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus 28 13,
missum est hoc salutare Dei, et ipsi audient. 38 46.

29 Et cum haec dixisset, exierunt ab eo Iudaei,
multam habentes inter se quaestionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto. 30 28, 16.
et suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Praedicans regnum Dei, et docens quae sunt
de Domino Iesu Christo cum omni fiducia, sine
prohibitione.

EPISTOLAE PAULI.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT I.

De munere suo evangelico. Laus Romanae Ecclesiae et desiderium eam visendi. Et Gentes et Iudaei Dei irae obnoxii Ethnici primum, et creaturis Deum cognoscentes, quia non Deum sed creaturae imagines coluerunt, in abominanda, quae hic recensentur scelera insuderunt.

1 Paulus, servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, 1 1 Cor
1, 1 etc.
Act. 13, 2.
segregatus in Evangelium Dei,

2 Quod ante promiserat per prophetas suos in
Scripturis sanctis

3 De Filio suo, qui factus est ei ex semine 3 2 Tim
2, 8
David secundum carnem,

4 Qui praedestinatus est Filius Dei in virtute
secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione
mortuorum Iesu Christi Domini nostri:

5 Per quem accepimus gratiam, et Apostolatam
ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius,

6 In quibus estis et vos vocati Iesu Christi: 6 1 Cor
1, 2 3

7 Omnibus qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, et pax a Deo Patre 1 Thess
1, 1 etc
nostro, et Domino Iesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per 8 1 Cor.
1, 4
1 Thess.
1, 2.
Iesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra
annuntiatur in universo mundo

9 Phil. 9 Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio
1, 8

10 Eph. 10 Semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.
1, 16

11 15, 23 11 Desidero enim videre vos: ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos:
32

12 Id est, simul consolari in vobis per eam, quae invicem est, fidem vestram, atque meam.

13 15, 22 13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia saepe proposui venire ad vos (et prohibitus sum usque adhuc), ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in ceteris gentibus.

14 Graecis, ac Barbaris, sapientibus, et insipientibus debitor sum:

15 Ita (quod in me) promptum est et vobis, qui Romae estis, evangelizare.

16 2, 9. 16 Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum, et Graeco.
1 Cor 1, 24

17 3, 21 s. 17 Iustitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Iustus autem ex fide vivit.
Gal. 3, 11. Hebr. 10, 38

18 Eph. 5, 6 18 Revelatur enim ira Dei de caelo super omnem impietatem, et iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent:

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20 Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

21 Eph. 4, 17 21 Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed eva-

nuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum:

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt 22 1 Cor.

23 Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium. 1, 20

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis: 25 1, 5
2 Cor.
11, 31.

25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturae potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam.

27 Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea, quae non conveniunt, 29 ss.
Gal 5,
19 ss
1 Cor

29 Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, 6, 9 ss
2 Cor
12, 20
Eph. 5,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obediētes, 3 ss
2 Tim
3, 2 ss.

31 Insipientes, incompositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia.

32 Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Imminet iustum Dei iudicium. Iudaei frustra lege gloriantur et circumcisione, contraria legi operantes; contra Gentes ea quae legis sunt, naturaliter facientes, pro circumcisis habendae sunt illosque iudicaturae.

1 14, 10
Matth
7, 2

1 Propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quae iudicas.

2 Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?

4 2 Petr
3, 15.

4 An divitias bonitatis eius, et patientiae, et longanimitatis contemnīs? ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?

5 Secundum autem duritiam tuam, et impenitens cor, thesaurizas tibi iram in die irae, et revelationis iusti iudicii Dei,

6 Matth
16, 27

6 Qui reddet unicuique secundum opera eius:
7 Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem quaerunt, vitam aeternam:

8 Iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio.

9 1, 16

9 Tribulatio, et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum, et Graeci:

10 Gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum, et Graeco:

11 Act.

10, 34

Gal 2, 6.

Eph 6, 9.

Col 3, 25.

1 Petr.

1, 17.

11 Non enim est acceptio personarum apud Deum.
12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur:

6 Ps. 61, 13

11 Deut 10, 17

2 Par. 19, 7.

Iob 34, 19.

Sap. 6, 8. Eccl 35, 15

13 Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 13 Matth
7, 21
Iac. 1, 22

14 Cum enim Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, 15 Hebr
8, 10
Rom. 2, 1.

16 In die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum per Iesum Christum. 16 15, 25

17 Si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem eius, et probas utiliora, instructus per legem, 18 Phil
1 10

19 Confidis teipsum esse ducem caecorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, 19 Matth
15, 14

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae, et veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum inhonoras.

24 (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.)

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. 25 1 Cor.
7, 19

26 Si igitur praeputium iustitias legis custodiat: nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur?

27 Et iudicabit id, quod ex natura est praeputium, legem consummans, te, qui per litteram, et circumcisionem praevaricator legis es?

28 Non enim qui in manifesto, Iudaeus est: neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Iudaeus est: et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Valent Dei dicta Iudaeis concredita Omnes pariter soutes Dei gratia servat fide habita Christo expiatori. Legem fides non destruit.

1 Quid ergo amplius Iudaeo est? aut quae utilitas circumcisionis?

2 9, 4 2 Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

3 2 Tim 3 2, 13 3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

4 Io 3,33. 4 Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: Ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris.

5 6, 19 Gal. 3, 15. 5 Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundum hominem dico.) Absit: alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor?

8 6, 1. 8 Et non (sicut blasphemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio iusta est.

9 11, 32. Gal. 3, 22. 9 Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudaeos, et Graecos omnes sub peccato esse,

10 Sicut scriptum est: Quia non est iustus quisquam:

11 Non est intelligens, non est requirens Deum.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: Venenum aspidum sub labiis eorum:

14 Quorum os maledictione, et amaritudine plenum est:

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Contritio, et infelicitas in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt:

18 Non est timor Dei ante oculos eorum.

19 Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, is, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo:

20 Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis ^{20 Gal} caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. ^{2, 16} Rom 7,7.

21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata ^{21 1, 17.} est: testificata a lege et prophetis.

22 Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in ^{22 10, 12} omnes, et super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei

24 Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per ^{25 1 10} fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae ^{2, 2.} suae propter remissionem praecedentium delictorum

26 In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, et iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.

27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per ^{27 2, 17.} quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. ^{23, 4, 2.} ^{1 Cor 1,}

^{29 31}
Eph. 2,9.

13 Ps. 5, 11 Ps 139, 4
Prov. 1, 16. 18 Ps 35, 2.

14 Ps 9, 7
20 Ps. 142, 2.

15 ss. Is 59, 7 s.

- 28 Gal 28 Arbitramur enim iustificari hominem per
2, 16 fidem sine operibus legis.
- 29 Eph 29 An Iudaeorum Deus tantum? nonne et Gen-
4, 6 tum? Immo et Gentium:
- 30 Gal. 30 Quoniam quidem unus est Deus, qui iusti-
3, 8. ficat circumcisionem ex fide, et praeputium per fidem.
- 31 6, 15, 31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit:
7, 7 12 sed legem statuimus.

CAPUT IV.

*Ipse Abraham non ex Legis operibus sed ex fide iustus.
Gratia Dei erga Abraham nondum circumcisum.*

- 1 Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?
- 2 3, 20 2 Si enim Abraham ex operibus iustificatus est,
27. habet gloriam, sed non apud Deum.
- 3 Gal 3 Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham
3, 6 Iac Deo: et reputatum est illi ad iustitiam.
- 4 2, 23 4 Ei autem, qui operatur, merces non imputatur
4 11, 6 secundum gratiam, sed secundum debitum.
- 5 3, 28 5 Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei.
- 6 Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:
- 7 Beati, quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.
- 8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.
- 9 1, 3. 9 Beatitudo ergo haec in circumcisione tantum manet, an etiam in praeputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam.
- 10 Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in praeputio? Non in circumcisione, sed in praeputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad iustitiam: 11 Gal 3, 7 ss.

12 Et sit pater circumcisionis non iis tantum, qui sunt ex circumcisione, sed et iis, qui sectantur vestigia fidei, quae est in praeputio patris nostri Abrahae

13 Non enim per legem promissio Abrahae, aut semini eius ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio. 14 Gal 3, 18

15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex: nec praevaricatio.

16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum 16 Gal 3, 9

17 (Sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt:

18 Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum.

19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum: et emortuam vulvam Sarae:

20 In repromissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: 20 (Io 9, 24)

21 Plenissime sciens quia quaecumque promisit, potens est et facere.

11 Gen 17, 10 11
18 Gen 15, 5.

13 Gen 22, 17 etc
19 Gen 17, 17.

17 Gen 17, 4

22 Ideo et reputatum est illi ad iustitiam.

23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam:

24 Sed et propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis,

25 Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram.

CAPUT V.

Salus iustorum ex fide Christus pro nobis et mortuus est et vivit Ut per Adam mors, ita per Christum vita

1 Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum:

2 Eph

2, 18,

3, 12

1 Petr

5, 12

3Iac 1,3

2 Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei.

3 Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur:

4 Patientia autem probationem, probatio vero spem,

5 Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

6 Hebr.

9, 14

1 Petr

3, 18

6 Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est?

7 Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9 Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11 Non solum autem: sed et gloriamur in Deo 11 1 Cor
per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem 1, 30 s
nunc reconciliationem accepimus. 2 Cor
5, 18 s

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt: 12 1 Cor
15, 21

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. 13 4, 15.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri. 14 1 Cor
15, 45

15 Sed non sicut delictum, ita et donum: si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit.

16 Et non sicut per unum peccatum, ita et donum: nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. 18 1 Cor
15, 22.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obeditionem, iusti constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia: 20 Gal.
3, 19

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

Baptismus est similitudo mortis ac resurrectionis Christi Baptizatus ergo nobis in morte Christi et per Christum novam vitam sanctificationis nactus a peccato abstinendum, vindicatis in veram libertatem serviendum Deo.

1 Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 s. Gal 3, 27 3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4 Col 2, 12 — 4 Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus.

5 Phil. 2, 1, 4, 2 5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus.

6 Eph 3, 10 6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, et ultra non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato.

8 2 Tim 2, 11 8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis eius.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma ¹³ 6, 19 iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes: et membra vestra arma iustitiae Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non ¹⁴ Gal 5, 18 enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ¹⁶ ad obediendum, servi estis eius, cui obeditis, sive ¹⁰ 3, 34. peccati ad mortem, sive obeditionis ad iustitiam? ² Petr 2, 19

17 Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis.

18 Liberati autem a peccato, servi facti estis ¹⁸ 1 Cor. 7, 22 iustitiae.

19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis ¹⁹ 6, 13. vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, ²¹ 8, 6. in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum ^{Phil} 3, 19 mors est

22 Nunc vero liberati a peccato, servi autem ²² 1 Petr. 1, 9 facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAPUT VII.

Mortui peccato mortui sumus etiam litteris legis, ut serviamus Deo in novitate spiritus. Lege enim mortua Christo obstructi sumus. Lex sancta ex imbecillitate hominum mors facta. Caro rationi repugnans. Homo peccati servus liberatur gratia Dei per Dominum nostrum Iesum Christum.

1 An ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit?

2 1 Cor 7, 39. 2 Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri.

3 Matth 5, 32, 19, 9. Marc 10, 11 s. Lc, 16, 18. 3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 6, 21. 5 Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 2 Cor 3, 6. 6 Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.

8 4, 15 (10 15, 22). 8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit.

12 Itaque lex quidem sancta, et mandatum ^{12: Tim} sanctum, et iustum, et bonum. ^{1, 3}

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego ^{14 8, 3} autem carnalis sum venundatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo: non enim ^{15 7, 19.} quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem iam non ego operor illud, sed ^{17 7, 20} quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21 Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet:

22 Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis, ^{23 Gal.} repugnantem legi mentis meae, et captivantem me ^{5, 17} in lege peccati, quae est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

10 Lev. 18, 5 14 (Ps 50, 7 3 Reg. 21, 20 25 Deut 32, 30)
18 (Gen. 6, 5; 8, 21)

25 1 Cor 25 Gratia Dei per Iesum Christum Dominum
15, 57 nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei:
carne autem legi peccati.

CAPUT VIII.

Caro et lex peccati et mortis, Spiritus Christi liberans et vivificans. Filius Dei omne malum leve Creatura gemens Spiritus preces regens. Nihil nos separat a charitate Christi.

1 Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis.

3 Phil 3 Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne,

4 Ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5 Qui enim secundum carnem sunt: quae carnis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt: quae sunt spiritus, sentiunt

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita et pax.

7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt

9 1 Cor. 9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: 3, 16 si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius.

10 Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem.

11 1 Cor. 6, 14 Quod si Spiritus eius, qui suscitavit Iesum 2 Cor 4, 14 a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Iesum

Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

12 Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

13 Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. 14 Gal. 5, 18.

15 Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater). 15 2 Tim. 7, 7 Gal 4, 5s.

16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei.

17 Si autem filii, et heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et glorificemur. 17 Gal 4, 7

18 Existimo enim quod non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

19 Nam expectatio creaturae, revelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe:

21 Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei.

22 Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc.

23 Non solum autem illa, sed et nos ipsi priusmitias spiritus habentes: et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. 23 2 Cor. 5, 2

24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quae videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26 Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

28 Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30 Quos autem praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et iustificavit: quos autem iustificavit, illos et glorificavit.

31 Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33 Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat:

34 Quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

36 (Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis.)

37 Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.

38 Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitatē Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.

CAPUT IX.

De Israele dolor. Dei promissa stant Vera pioles Abrahæ. Libera Dei gratia Pharaon, figuli imago. Israelitæ quasi ex operibus legis non ex fide iustitiam quærentes, quia Christum receperunt, iustitiam non invenerunt, Gentes ex fide Christi iustificati

1 Veritatem dico in Christo, non mentior: testimoni- 1 Tim
um mihi perhibente conscientia mea in Spiritu 2, 7
Sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo.

3 Optabam enim ego ipse anathema esse a 3 Act.
Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei 9, 2
secundum carnem, 1 Cor.
15, 9.

4 Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa:

5 Quorum patres, et ex quibus est Christus 1, 25
secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ:

7 Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: 7 Hebr
sed in Isaac vocabitur tibi semen: 11, 18.

8 Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed 8 Gal
qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine. 4, 28

9 Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam: et erit Saræ filius.

10 Non solum autem illa: sed et Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret)

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior serviet minori,

13 Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

15 Moysi enim dicit: Miserebor cuius misereor: et misericordiam praestabo cuius miserebor

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: et ut annuntietur nomen meum in universa terra.

18 Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit?

20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

21 An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

22 Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa irae, apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.

24 Quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: et non dilectam, dilectam:

25 ¹Petr
2, 10

et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

26 Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

27 Isaias autem clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient.

28 Verbum enim consummans, et abbrevians in aequitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram:

29 Et sicut praedixit Isaias: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissemus.

30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quae ex fide est.

31 Israel vero sectando legem iustitiae, in legem iustitiae non pervenit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, ^{32 s. Rom 10, 11. 1 Petr. 2, 7}

33 Sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali: et omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Iudaei negantes Christo fidem iustitiam Dei ignorabant, suam quaerentes statuere. Finit enim legis Christus, cum fide omnes servantur et Iudaei et Gentes. Verbum Christi autem Israel audivit et contradixit.

1 Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

26 Osee 1, 10b
8, 14, 28, 16.

27 s. Is. 10, 22 s

29 Is 1, 9

32 s. Is.

3 Phil 3, 9 3 Ignorantes enim iustitiam Dei, et suam quae-
rentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.

4 Finis enim legis, Christus, ad iustitiam omni
credenti.

5 Gal. 3, 12 5 Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quae
ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea.

6 Quae autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne
dixeris in corde tuo: quis ascendet in caelum? id
est, Christum deducere:

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est,
Christum a mortuis revocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum
in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei,
quod praedicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum,
et in corde tuo credideris quod Deus illum susci-
tavit a mortuis, salvus eris.

10 Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem
confessio fit ad salutem.

11 9, 33 11 Dicit enim Scriptura: Omnis, qui credit in
illum, non confundetur.

12 3, 22 12 Non enim est distinctio Iudaei, et Graeci:
nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui
invocant illum.

13 Act 2, 21 13 Omnis enim, quicumque invocaverit nomen
Domini, salvus erit.

14 Quomodo ergo invocabunt, in quem non
crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non
audierunt? Quomodo autem audient sine prae-
dicante?

15 Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur?
sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangeli-
zantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias ¹⁶ 10. 12, enim dicit: Domine quis credidit auditui nostro? ^{32.}

17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.

18 Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.

19 Sed dico. Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad aemulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam.

20 Isaias autem audet, et dicit: Inventus sum a non quaerentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant.

21 Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem.

CAPUT XI.

Iudaeorum pars electi, pars reiecti. Incrudulitas Iudaeorum salus Gentium exstitit, sed manet salus et ipsum Israel

1 Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin:

2 Non repulit Deus plebem suam, quam prae-scivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israel?

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam.

4 Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

16 Is 53, 1 18 Ps 18, 5. 19 Deut. 32, 21. 20 s Is 65, 1 s.
1 s Ps. 93, 14. 3 s Reg 19, 10 4 s Reg 19, 18.

5 Sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae sunt.

6 Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia.

7 Quid ergo? quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excaecati sunt:

8 Sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9 Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis.

10 Obscurentur oculi eorum ne videant: et dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos aemulentur.

12 Quod si delictum illorum divitiae sunt mundi, et diminutio eorum divitiae Gentium: quanto magis plenitudo eorum?

13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo,

14 Si quomodo ad aemulandum provocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quae assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si delibatio sancta est, et massa: et si radix sancta, et rami.

17 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olivae factus es,

18 Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te. 18 (1o 4, 22)

19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar.

20 Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. 20 Hebr. 3, 19, 4, 2

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat.

22 Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin et tu excideris. 22 Hebr. 3, 14; 10, 29

23 Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos. 23 14, 4

24 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam: quanto magis ii, qui secundum naturam, inserentur suae olivae?

25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc: (ut non sitis vobisipsis sapientes) quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret,

26 Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob.

27 Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

28 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

29 Sine poenitentia enim sunt dona, et vocatio Dei.

30 Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31 Ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam: ut et ipsi misericordiam consequantur.

32 Gal 3, 22 32 Conclisit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33 O altitudo divitiarum sapientiae, et scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius!

34 1 Cor. 2, 16 34 Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit?

35 Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei?

36 1 Cor 8, 6 36 Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen.
Col. 1, 16.
Rom 16, 27

CAPUT XII.

Sancte vivendum gratiaeque donis recte utendum. Amoris, modestiae, mansuetudinis studendum.

1 Phil 4, 18 1 Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

2 Eph 5, 10 17 2 Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.
1 Thess 4, 3

3 1 Cor 12, 11, 7, 17 Eph 4, 7 3 Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

4s. 1 Cor 12, 12 27 Eph 4, 25 4 Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6 Eph 4, 11. 6 Habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei,

7 Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui praeest in sollicitudine, qui misereatur in hilaritate.

9 Dilectio sine simulatione. Odientes malum, adhaerentes bono:

10 Charitate fraternitatis invicem diligentes. 10 Eph.
Honore invicem praevenientes: 4, 3

11 Sollicitudine non pigri: Spiritu ferventes: 1 Petr
Domino servientes: 2, 17

12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: 11 14, 18,
Orationi instantes: 16, 18

13 Necessitatibus sanctorum communicantes: 12 Col
Hospitalitatem sectantes. 4, 2

14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, 14 Matth.
et nolite maledicere. 5, 44

15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: 1 Cor

16 Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: 4, 12

17 Nulli malum pro malo reddentes: providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. 17 2 Cor. 8, 21

18 Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: 18 Hebr 12, 14.

19 Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae: scriptum est enim: Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus 19 Matth. 5, 39
Hebr 10, 30

20 Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

21 Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Magistratibus parendum, suum cuique tribuendum, dilectio proximi exercenda, Christi virtutes induendae.

1 6, 4
1 Petr
2, 13 s

1 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: et habebis laudem ex illa.

4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5 Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Ideo enim et tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes

7 Matth
22, 21

7 Reddite ergo omnibus debita. cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

8 Matth
22, 37 ss

8 Nemini quidquam debeatis: nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

9 Matth
22, 39
Marc
12, 31
Gal. 5, 14
Iac 2, 8

9 Nam: Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 1 Cor.
13, 4

10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11 Et hoc scientes tempus: quia hora est iam
nos de somno surgere. Nunc enim propior est
nostra salus, quam cum credidimus.

11
1 Thess
5, 6 ss
Eph 5,
14

12 Nox praecessit, dies autem appropinquavit.
Abiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur
arma lucis.

12 Eph
5, 11.

13 Sicut in die honeste ambulemus: non in
comessationibus, et ebrietatibus, non in cubilibus,
et impudicitis, non in contentione, et aemulatione:

13 Luc
21, 34

14 Sed induimini Dominum Iesum Christum, et
carnis curam ne feceritis in desideriis.

14 Gal
3, 27,
5, 16
1 Petr
2, 11

CAPUT XIV.

*Fide imbecilli sustinendi Cavenda offensus in ciborum ac
dierum usu Non temere iudicandum. Sequenda conscientia.*

1 Infirmum autem in fide assumite, non in dis-
ceptationibus cogitationum.

15, 1, 7.

2 Alius enim credit se manducare omnia: qui
autem infirmus est, olus manducet

3 Is, qui manducat, non manducantem non
spernat: et qui non manducat, manducantem non
iudicat: Deus enim illum assumpsit.

3 15, 7.

4 Tu quis es, qui iudicas alienum servum?
Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens
est enim Deus statuere illum.

4 14, 10
Iac 4, 13.
Rom.
11, 23

5 Nam alius iudicat diem inter diem: alius
autem iudicat omnem diem: unusquisque in suo
sensu abundet

6 Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui man-
ducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo.
Et qui non manducat, Domino non manducat, et
gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi
moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive
morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus,
sive morimur, Domini sumus.

- 9 ² Cor 9 In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit: ut et mortuorum et vivorum dominetur.
^{5, 15}
¹ Thess 10 Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut
^{4, 14}
¹⁰ 14, 4 tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.
² Cor
^{5, 10.}
¹¹ Phil. 11 Scriptum est enim: Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: et omnis lingua confitebitur Deo.
^{2, 10 s}
¹² Matth. 12 Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.
^{12, 36.}
¹³ Non ergo amplius invicem iudicemus. sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.
¹⁴ Scio, et confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.
¹⁵ 1 Cor 15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.
^{8, 11.}
¹⁶ Non ergo blasphemetur bonum nostrum.
¹⁷ 1 Cor. 17 Non est enim regnum Dei esca, et potus: sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto:
^{8, 8}
¹⁸ Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.
¹⁹ Itaque quae pacis sunt, sectemur: et quae aedificationis sunt, in invicem custodiamus.
²⁰ Tit 20 Noli propter escam destruere opus Dei: omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.
^{1, 15}
²¹ 1 Cor 21 Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.
^{8, 13.}
²² Tu fidem habes? penes te ipsum habere coram Deo: Beatus, qui non iudicat semetipsum in eo, quod probat.

23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Concordiae studendum mutuaque amoris officina De epistolae severitate. Paulus Romanos visurus De collecta Hierosolymam perferenda ac periculo imminente

1 Debemus autem nos firmiores imbecillitates ^{14, 1.} infirmorum sustinere, et non nobis placere.

2 Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad aedificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improperia impropertantium tibi ceciderunt super me.

4 Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, et consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5 Deus autem patientiae, et solatii det vobis ^{5 1 Cor 13, 10.} idipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum:

6 Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, et patrem Domini nostri Iesu Christi.

7 Propter quod suscipite invicem, sicut et ^{7 14, 1} Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum:

9 Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, et nomini tuo cantabo.

10 Et iterum dicit: Laetamini Gentes cum plebe eius.

11 Et iterum: Laudate omnes Gentes Dominum: et magnificate eum omnes populi.

³ Ps 68, 10 ⁹ 2 Reg 22, 50 Ps. 17, 50 ¹⁰ Deut. 32, 43.
¹¹ Ps 116, 1.

12 Matth.
12, 21

12 Et rursus Isaias ait: Erit radix Iesse, et qui exsurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio, et pace in credendo ut abundetis in spe, et virtute Spiritus Sancti.

14 Certus sum autem fratres mei et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15 Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quae data est mihi a Deo,

16 Ut sim minister Christi Iesu in Gentibus. sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, et sanctificata in Spiritu Sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quae per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo et factis:

19 In virtute signorum, et prodigiorum, in virtute Spiritus Sancti: ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20 Sic autem praedicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum aedificarem: sed sicut scriptum est:

21 Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: et qui non audierunt, intelligent.

22 Propter quod et impediabar plurimum venire ad vos, et prohibitus sum usque adhuc.

23 Act.
19, 21.

23 Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam praecedentibus annis:

24 Cum in Hispaniam proficisci coepero, spero quod praeteriens videam vos, et a vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fructus fuero.

25 Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis 25 Act
20, 16,
21, 17

26 Probaverunt enim Macedonia, et Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem. 26 1 Cor
10, 1
2 Cor
9, 9

27 Placuit enim eis et debitores sunt eorum Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles. debent et in carnalibus ministrare illis 27 1 Cor.
9, 11

28 Hoc igitur cum consummavero, et assignavero eis fructum hunc per vos proficiscar in Hispaniam.

29 Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30 Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, et per charitatem Sancti Spiritus, ut adiuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, 30 Col
4, 12

31 Ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudaea, et obsequi mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis,

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, et refrigerer vobiscum.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Phoebe commendatur Salutationes variae. Vitandae quaedam dissensiones et offendicula praeter doctrinam facientes Laudatio Dei.

1 Commendo autem vobis Phoeben sororem nostram, quae est in ministerio Ecclesiae, quae est in Cenchris:

2 Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: et assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, et mihi ipsi.

3 Salutate Priscam, et Aquilam adiutores meos in Christo Iesu, 3 Act
18, 2, 26.

4 (Qui pro anima mea suas cervices suppo-
suerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed et
cunctae Ecclesiae Gentium)

5 1 Cor. 5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate
16, 19 15. Epānetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiae
in Christo.

6 Salutate Mariam, quae multum laboravit in
vobis.

7 Salutate Andronicum, et Iuniam cognatos, et
concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis,
qui et ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in
Domino.

9 Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo
Iesu, et Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Apellen probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo.
Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate
eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphaenam, et Tryphosam: quae
laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam,
quae multum laboravit in Domino.

13 (Marc. 13, 21) 13 Salutate Rufum electum in Domino, et ma-
trem eius, et meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam,
Patrobam, Hermen: et qui cum eis sunt, fratres.

15 Salutate Philologum, et Iuliam, Nereum, et
sororem eius, et Olympiadem, et omnes, qui cum
eis sunt, sanctos.

16 1 Cor. 16, 20. 16 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant
2 Cor. vos omnes Ecclesiae Christi.

13, 12. 17 Rogo autem vos fratres, ut observetis eos,
1 1 Petr. 5, 26. qui dissensiones, et offencicula praeter doctrinam,
1 1 Petr. 3, 14. quam vos didicistis, faciunt, et declinate ab illis.

18 Phil. 3, 19 18 Huiuscemodi enim Christo Domino nostro
non serviunt, sed suo ventri: et per dulces ser-
mones, et benedictiones seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, et simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

21 Salutat vos Timotheus adiutor meus, et Lucius, et Iason, et Sosipater cognati mei. 21 Act.
16, 1.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23 Salutat vos Caius hospes meus, et universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, et Quartus, frater. 23(1 Cor.
1, 14
2 Tim
4, 20.)

24 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis Amen.

25 Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Evangelium meum, et praedicationem Iesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus aeternis taciti, 25 Iud
248 Eph
3, 20 s.

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas prophetarum secundum praeceptum aeterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27 Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen. 27 1 Tim.
1, 17
Rom. 11,
36 etc

EPISTOLA

BEATI PAULI APOSTOLI

AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT I.

Salutatio. Gratiarum actio pro donis quae Corinthus per fidem data sunt Factiones vitandae, Christo adhaerendum. Salus enim per Christum parata non nititur humana sapientia aut arte, et contemptibilia electa sunt, ne quis in se gloriatur.

- 1 ss. 1 Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per
 2 Cor voluntatem Dei, et Sosthenes frater,
 1, 1 ss. 2 Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, sanctificatis
 1 Act in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui
 18, 17 invocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni
 loco ipsorum, et nostro.
- 3 Rom 3 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et
 1, 7 etc Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quae data est vobis in Christo Iesu:

- 5 2 Cor 5 Quod in omnibus divites facti estis in illo,
 8, 7 in omni verbo, et in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi,

- 8 ss. 8 Qui et confirmabit vos usque in finem sine
 1 Thess crimine, in die adventus Domini nostri Iesu Christi.
 5, 23 s

9 Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem Filii eius Iesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres per nomen Do-10 Phil
mini nostri Iesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, ^{2, 2}
et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti
in eodem sensu, et in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis fratres
mei ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt
inter vos.

12 Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum ^{12 3, 4}
dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo. ^{Act 18, 24,}
ego vero Cephae. ego autem Christi.

13 Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus
est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo, quod neminem vestrum ^{14 Act.}
baptizavi, nisi Crispum, et Caium. ^{18, 8}

15 Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. ^{Rom. 16, 23.}

16 Baptizavi autem et Stephanæ domum: cete-16 16, 15
rum nescio si quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed ^{17 2, 1 4}
evangelizare: non in sapientia verbi, ut non eva- ^{13, 2 Petr. 1, 16}
cuetur crux Christi.

18 Verbum enim crucis pereuntibus quidem ^{18 1, 23s}
stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, ^{Rom 1, 16 2Cor.}
Dei virtus est. ^{2, 15}

19 Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapien-
tium, et prudentiam prudentium reprobabo.

20 Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor
huius saeculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam
huius mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit
mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per
stultitiam praedicationis salvos facere credentes

22 Quoniam et Iudaei signa petunt, et Graeci
sapientiam quaerunt:

- 238.1, 18. 23 Nos autem praedicamus Christum crucifixum: Iudaeis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,
 24 Ipsis autem vocatis Iudaeis, atque Graecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam:
 25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.
 26 Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.
 27 Sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:
 28 Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea, quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret:
 29 Eph 2, 9 29 Ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius.
 30 Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et iustitia, et sanctificatio, et redemptio:
 312 Cor. 10, 17 31 Ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Christi doctrina verbis simplex, sed caelesti plena vi et spiritu, docetque Dei sapientiam mundo absconditam, quae solo Dei Spiritu cognosci et iudicari potest.

- 1 1, 17. 1 Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, annuntians vobis testimonium Christi.
 2 Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, et hunc crucifixum
 3 Act 18, 1 3 Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos:

4 Et sermo meus, et praedicatio mea non in ¹ 2, 13
persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ² Petr
ostensione spiritus, et virtutis: ^{1, 16}

5 Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, ⁵
sed in virtute Dei ^{1, 5}

6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos:
sapientiam vero non huius saeculi, neque principum
huius saeculi, qui destruuntur:

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, ⁷ Eph.
quae abscondita est, quam praedestinavit Deus ante ^{3, 5 9}
saecula in gloriam nostram, ^{Rom. 16, 25}

8 Quam nemo principum huius saeculi cognovit:
si enim cognovissent, numquam Dominum gloriae
crucifixissent.

9 Sed sicut scriptum est: Quod oculus non
vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit,
quae praeparavit Deus iis, qui diligunt illum:

10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum
suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam pro-
funda Dei.

11 Quis enim hominum scit quae sunt hominis, ¹¹
nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae ^{(Matth.}
Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. ^{11, 27.)}

12 Nos autem non spiritum huius mundi ac-
cepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus
quae a Deo donata sunt nobis:

13 Quae et loquimur non in doctis humanae ¹³ 1, 17
sapientiae verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritua- ^{2, 1. 4}
libus spiritualia comparantes. ^{2 Petr 1, 16}

14 Animalis autem homo non percipit ea, quae ¹⁴ 10
sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non ^{14, 17}
potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.

15 Spiritualis autem iudicat omnia: et ipse a
nemine iudicatur.

16 Quis enim cognovit sensum Domini, qui ¹⁶ Rom.
instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus. ^{12, 34}

CAPUT III.

Corinthiorum imbecillitas dissidus conspicua. Unus Christus fundamentum, Christiani templum Dei sanctum Sapientia mundi vana; in hominibus non gloriandum.

1 Hebr 1 Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi
5, 12 s spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam par-
1 Petr vulis in Christo,
2, 2

2 Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 s. 3 Cum enim sit inter vos zelus, et contentio: nonne
1, 11 ss. carnales estis, et secundum hominem ambulatis?
11, 18

Gal. 5, 20. 4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli.
2 Cor Alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis?
12, 20 Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?

5 7, 17 5 Ministri eius, cui credidistis, et unicuique
Rom. 12, sicut Dominus dedit.
3.

6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8 Matth 8 Qui autem plantat, et qui rigat, unum sunt.
16, 27 Unusquisque autem propriam mercedem accipiet
Rom. 2, 6. secundum suum laborem
Gal 6, 5

9 Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis

10 Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem supraedificat. Unusquisque autem videat quomodo supraedificet.

11 Eph 11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere
2, 20 praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.

12 Si quis autem supraedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam,

13 Uniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: et uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit

14 Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet.

15 Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: 15 Iud ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem. 23

16 Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus 16 Eph Dei habitat in vobis? 2, 21.

17 Si quis autem templum Dei violaverit, dis- 17 6, 19 perdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum 2 Cor 6, 16 est, quod estis vos.

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens.

19 Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum.

20 Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt.

21 Nemo itaque gloriatur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura. omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere iudicandum de Dei ministris; de acceptis donis non gloriantur quasi non acceptis Paulus Corinthios in Christo per Evangelium generavit. Timotheus Pauli praecursor mox Corinthum venturi

1 Sic nos existimet homo ut ministros Christi: 1 2 Cor. et dispensatores mysteriorum Dei. 6, 4

2 Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis 1 Petr 4, 10 quis inveniatur.

3 Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.

5 Rom 5 Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad-
2, 16 29 usque veniat Dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo.

6 Rom 6 Haec autem, fratres, transfiguravi in me et
12, 3 Apollo, propter vos: ut in vobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7 Io 3, 27 7 Quis enim te discernit? Quid autem habes
Iac. 1, 17 quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 (Apoc. 3, 17) 8 Iam saturati estis, iam divites facti estis: sine nobis regnatis: et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.

9 Rom 9 Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos
8, 36 ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum
(Hebr. 10, 33) facti sumus mundo, et Angelis, et hominibus.

10 3, 18 10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 2 Cor 11 Usque in hanc horam et esurimus, et sitimus, et
11, 27 s nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles sumus,

12 Act 12 Et laboramus operantes manibus nostris:
20, 34 maledicimur, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus:
1 Thess. 2, 9

2 Thess. 13 Blasphemamur, et obsecramus: tamquam
3, 8 purgamenta huius mundi facti sumus, omnium perisema usque adhuc.

14 14 Non ut confundam vos, haec scribo, sed ut
1 Thess. 2, 11 filios meos charissimos moneo.

15 Gal 15 Nam si decem millia paedagogorum habeatis
4, 19 in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut ^{16 11, 1.}
et ego Christi. ^{Gal. 4, 12.}

17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius ^{17 16, 10}
meus charissimus, et fidelis in Domino: qui vos
commonefaciet vias meas, quae sunt in Christo Iesu,
sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sim ad vos, sic in-
flati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos cito, si Dominus vo- ^{19 16, 7.}
luerit: et cognoscam non sermonem eorum, qui ^{Iac 4, 15}
inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed
in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in
charitate, et spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

*Reprehenduntur Corinthii, quod tolerarent virum in incestu
publice viventem, quem Apostolus absens tradit satanae.*

1 Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis
fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem
patris sui aliquis habeat.

2 Et vos inflati estis: et non magis luctum habuistis
ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit?

3 Ego quidem absens corpore, praesens autem ^{3 Col}
spiritu, iam iudicavi ut praesens, eum, qui sic ope- ^{2, 5}
ratus est, ^{(2 Cor.}
^{10, 1)}

4 In nomine Domini nostri Iesu Christi, con-
gregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini
nostri Iesu,

5 Tradere huiusmodi satanae in interitum carnis, ^{5 1 Tim.}
ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi. ^{1, 20.}
^{1 Cor}
^{1, 8}

6 Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia ^{6 Gal.}
modicum fermentum totam massam corrumpit? ^{5, 9}
^{(Matth.}
^{16, 6 etc.)}

7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova ^{7 Io 19,}
³⁶

conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8 ² Cor 1, 12 Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in fermento malitiae, et nequitiae: sed in azymis sinceritatis, et veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10 Non utique fornicarius huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

11 ² Thess. 3, 6 s. 14 ¹ Cor 10, 14 si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibum sumere.

12 ¹ Io 5, 21 ^{Tit} 3, 10. ² Io 10 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?

13 Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI

Contra lites, imprimis coram externis Ipsorum corporum sanctitas Christianis colenda

1 ¹ Matth 5, 40 Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud iniquos, et non apud sanctos?

2 ¹ Matth 19, 28 ^{Lc.} 22, 30. ^{Apoc} 2, 26 s. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis?

3 ² 26 s. ^{20, 4} Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia?

4 Saecularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constitute ad iudicandum.

5 ¹ 15, 34. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre iudicio contendit: et hoc apud infideles?

7 Iam quidem omnino delictum est in vobis, ^{7 Matth 5, 39}
quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis ^{Lc 6, 29}
iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ^{Rom. 12,}

8 Sed vos iniuriam facitis, et fraudatis: et hoc ^{17 19}
fratribus ^{1 Thess 4, 6,}

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possi- ^{5, 15}
debunt? Nolite errare: Neque fornicari, neque ^{1 Petr 3, 9}
idolis servientes, neque adulteri, ^{9 s. Gal}

10 Neque molles, neque masculorum concubi- ^{5, 19 s.}
tores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, ne- ^{Rom 1,}
que maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. ^{29 ss}

11 Et haec quidam fuistis: sed abluti estis, sed
sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Do-
mini nostri Iesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: ^{12 10, 23.}
Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar
potestate.

13 Esca ventri, et venter escis: Deus autem
et hunc, et has destruet: corpus autem non forni-
cationi, sed Domino: et Dominus corpori.

14 Deus vero et Dominum suscitavit: et nos ^{14 Rom. 8, 11}
suscitabit per virtutem suam. ^{2 Cor}

15 Nescitis quoniam corpora vestra membra ^{4, 14.}
sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam ^{15 12, 27.}
membra meretricis? Absit.

16 An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici, ^{16 Matth. 19, 5}
unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo ^{Marc. 10, 8}
in carne una.

17 Qui autem adhaeret Domino, unus spiritus est. ^{Eph 5, 31.}

18 Fugite fornicationem Omne peccatum, quod-
cumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem
fornicatur, in corpus suum peccat.

19 An nescitis quoniam membra vestra, tem- ^{19 3, 16s.}
plum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem ^{2 Cor 6, 16.}
habetis a Deo, et non estis vestri?

20 7, 23 20 Empti enim estis pretio magno. Glorificate,
 1 Petr 1, 18 et portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

De matrimonio eiusque usu et indissolubili vinculo, innuptis commendatur caelibatus. Fidelis cum coniuge infideli De vocatione, circumcisione, servis. Virginitas commendatur. Nupti et innupti, filia nubilis, uxor mortuo marito libera, ut cui velit in Domino nubat.

1 De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat

3 1 Petr 3, 7 3 Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium

7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.

8 Dico autem non nuptis, et viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.

9 1 Tim 5, 14 9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10 Matth. 5, 32, 19, 9 10 Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere:

Marc 10, 9 11 Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

11 Luc. 16, 18. 12 Nam ceteris ego dico, non Dominus Si

quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt ^{14(Rom 11, 16)}

15 Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus ^{15 Eph 2, 14 17}

16 Unde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies? ^{16 1 Petr 3, 1 5}

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, et sicut in omnibus Ecclesiis doceo. ^{17 Rom. 12, 3.}

18 Circumcisis aliquis vocatus est? non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei. ^{19 Gal 5, 6, 6, 15}

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. ^{20 7, 24 Eph 4, 1}

21 Servus vocatus es? non sit tibi curae: sed et si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. ^{22 Io 8, 36 Rom. 6, 18 Eph 6, 6}

23 Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. ^{23 6, 20 Gal 5, 1 1 Petr 1, 18}

25 De virginibus autem praeceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. ^{24 7, 20.}

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. ^{26 Matth 24, 8 ss}

27 Alligatus es uxori? noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem. ¹⁹

28 Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30 Et qui flent, tamquam non flentes: et qui gaudent, tamquam non gaudentes: et qui emunt, tamquam non possidentes:

31 ^{1 Io} 2, ¹⁷ Apoc 21, 1 ¹⁰ 31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: praeterit enim figura huius mundi.

32 ^{7, 28} 32 Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 ^(Eph 5, 29) 33 Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est.

34 ^{Tim 5, 5} 34 Et mulier innupta, et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta corpore, et spiritu. Quae autem nupta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro.

35 ^{7, 26} 35 Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ²⁸ 32, ^{14, 40} ut laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum ^{Rom. 13, 13} est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 ^{15, 58} 37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non ^{Col. 1, 23} habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38 Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: et qui non iungit, melius facit.

39 ^{Rom 7, 2} 39 Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40 Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium: puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Idolothyta non edenda esse vel repugnante conscientia vel cum infirmorum offendiculo.

1 De iis autem, quae idolis sacrificantur, scimus ^{10, 25} quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, ^{27 s.} charitas vero aedificat.

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, non- ^{2 Gal.} dum cognovit quemadmodum oporteat eum scire. ^{6, 3}

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. ^{3 Gal}

4 De escis autem, quae idolis immolantur, sci- ^{4, 9} mus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus ^{4 10, 20.} est Deus, nisi unus

5 Nam etsi sunt qui dicantur dii sive in caelo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, et domini multi):

6 Nobis tamen unus est Deus, Pater, ex quo ^{6 Rom} omnia, et nos in illum: et unus Dominus Iesus ^{11, 36} Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. ^{Col 1, 16 s. 10.}

7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam ^{1, 3 Eph.} autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi ^{2, 10} idolothytum manducant: et conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque ^{8 (Rom} enim si manducaverimus, abundabimus: neque si ^{14, 17)} non manducaverimus, deficiemus.

9 Videte autem ne forte haec licentia vestra ^{9 (7, 37)} offendiculum fiat infirmis. ^{Rom. 14,}

10 Si enim quis viderit eum, qui habet scien- ^{13 20} tiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia ^{Gal. 5, 13.} eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducan- ^{10 10, 14.} dum idolothyta? ²¹

11 Et peribit infirmus in tua scientia frater, ^{11 Rom.} propter quem Christus mortuus est? ^{14, 15.}

12 Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

6 Deut 10, 17. Mal 2, 10.

- 13 Rom 13 Quapropter si esca scandalizat fratrem meum:
14, 21 non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem
meum scandalizem.

CAPUT IX

Paulus de se suoque Apostolatu ac iure suo Abstinuit a mercede docendi debita, seque omnibus accommodavit Evangelii causa. corpus suum domando in agone huius vitae coronam incorruptam latuit.

- 1 9, 19, 15, 8. Act. 1 Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne
9, 3 ss, 18, 9, opus meum vos estis in Domino?
22, 6 ss, 26, 10 ss, 2 4, 15
2 Cor 2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen
3, 2 vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos
estis in Domino.
3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant,
haec est.
4 Luc 4 Nunquid non habemus potestatem mandu-
10, 7 s candi, et bibendi?
5 Numquid non habemus potestatem mulierem
sororem circumducendi sicut et ceteri Apostoli, et
fratres Domini, et Cephas?
6 Act 6 Aut ego solus, et Barnabas, non habemus
4, 36 potestatem hoc operandi?
7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis
plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis
pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?
8 Numquid secundum hominem haec dico? An
et lex haec non dicit?
9 1 Tim. 9 Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis
5, 18 os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?
10 Iac 10 An propter nos utique hoc dicit? Nam
5, 7 propter nos scripta sunt: quoniam debet in spe qui
arat, arare: et qui triturat, in spe fructus percipiendi.
11 Rom 11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum
15, 27 est si nos carnalia vestra metamus?

12 Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

13 Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt: et qui altari deserviunt, cum altari participant?

14 Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium ¹⁴Matth. annuntiant, de Evangelio vivere. ^{10, 10}
^{Lc 10, 7.}

15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi haec ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vae enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ¹⁷4, 1 si autem invitus, dispensatio mihi credita est. ^{(Luc 17, 10 }}

18 Quae est ergo merces mea? Ut Evangelium praedicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem.

20 Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut ²⁰Act Iudaeos lucrarer. ^{16, 3, 21, 26}

21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem ²¹Act (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem: iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant. ^{17, 3. Gal 2, 3.}

22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos ²²Rom. lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes ^{11, 14.} facerem salvos.

23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps eius efficiar.

24 Nescitis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam

25² Tim
4, 8
Iac 1, 12.

26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans:

27 Sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Ingratorum Iudaeorum in deserto interitus exemplo sit similibus eorum peccatus. De tentatione humana et Dei in tentationibus auxilio Fugienda eorum mensa, qui idolothyis vescuntur.

1 Nolo enim vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt,

2 Et omnes in Moyse baptizati sunt in nube, et in mari.

3 Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt,

4 Et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus)

5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto.

6 Haec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt.

7 Neque idololatrae efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare, et bibere, et surrexerunt ludere.

1 Ex. 13, 21, 14, 22 Num 9, 21 3 Ex 16, 15 4 Ex 17, 6
Num 20, 11 5 Num. 14, 30, 26, 64 65 6 Num 11, 4 Ps
105, 14 7 Ex 32, 6

8 Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum: sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt.

10 Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore.

11 Haec autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum devenerunt. 11 Rom. 15, 4
Hebr 9, 26.

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere. 13 1, 9.

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura: 14 1 Io. 5, 21.

15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? 16 11, 24 ss

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus. 17 12, 12.
Rom. 12, 5

18 Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19 Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum, sit aliquid? 19 8, 4

20 Sed quae immolant Gentes, daemoniis immolant, et non Deo. Nolo autem vos socios fieri daemoniorum: non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemoniorum:

21 Non potestis mensae Domini participes esse, et mensae daemoniorum.

22 An aemulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. 22 s. 6, 12.

8 Num. 25, 1 9 Num 21, 5 6 10 Num. 11, 1, 14, 1 s. 37.
18 Lev 7, 6. 20 Deut. 32, 17. 22 Deut 32, 21.

- 23 Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant.
- 24 Phil. 24 Nemo quod suum est quaerat, sed quod
2, 4 alterius.
- 25 Omne, quod in macello vaenit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.
- 26 Domini est terra, et plenitudo eius.
- 27 Luc 27 Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire:
10, 7 omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.
- 28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, et propter conscientiam:
- 29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?
- 30 1 Tim 30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor
4, 4 Rom. pro eo quod gratias ago?
14, 6
- 31 Col 31 Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud
3, 17 quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.
Matth 5, 16
- 32 Rom. 32 Sine offensione estote Iudaeis, et Gentibus,
14, 13 et Ecclesiae Dei:
- 33 9, 19 33 Sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Viro orandum capite aperto, mulieri velato. De sacramenti Eucharistiae a Christo institutione, et de scelere ac poena indigne ad illud accedentium.

- 1 4, 16 1 Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.
- 2 2 Thess. 2 Laudo autem vos fratres quod per omnia
2, 15 mei memores estis: et sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis.
- 3 Eph 3 Volo autem vos scire quod omnis viri caput,
5, 23 Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus.

4 Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5 Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum

7 Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago et gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Verumtamen neque vir sine muliere: neque mulier sine viro in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15 Mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17 Hoc autem praecipio: non laudans quod 17^{11, 22}. non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primum quidem convenientibus vobis in 18^{1, 118}; Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, et ex 3, 3 parte credo.

19 Nam oportet et haereses esse, ut et qui 19^{Matth.} probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam coenam manducare.

21 Unusquisque enim suam coenam praesumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

22 11, 17
Iac 2, 6

22 Numquid domos non habetis ad manducandum, et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23 15, 3
23 ss.
Matth
26, 26 ss
Marc

23 Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

14, 22 ss
Luc 22,
17 ss

24 Et gratias agens fregit, et dixit: Accipite, et manducate. hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25 Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens. Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26
Matth
26, 64,
24, 42
Io 14, 3
27 10, 16
Io 6, 59

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27 Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis, et sanguinis Domini.

28 2 Cor.
13, 5
Gal 6, 4

28 Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat.

29 Qui enim manducat, et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit: non diiudicans corpus Domini.

30 Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi.

31 Quod si nosmetipsos diiudicemus, non utique iudicemur.

32 Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34 Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero, disponam.

CAPUT XII.

Varia eiusdem Spiritus Sancti in Ecclesia charismata, mutua invicem opera indigentia Sunt quasi membra multa in uno corpore, Christo

1 De spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2 Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes.

3 Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu 3 Marc Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest 9, 38 dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. 10 4, 28

4 Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem 4 Rom. Spiritus: 12, 6

5 Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6 Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum:

9 Alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu:

10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11 Haec autem omnia operatur unus atque idem 11 Rom Spiritus, dividens singulis prout vult. 12, 3 6 Eph 4, 7

12 Sicut enim corpus unum est, et membra 12 12, 27, habet multa, omnia autem membra corporis cum 6, 15 sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus. Rom. 12, 4 s.

13 Gal
3, 28 Io
7, 37 39

13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: et omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam et corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus. ubi odoratus?

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22 Sed multo magis quae videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23 Et quae putamus ignobilia membra esse corporis, his honorem abundantiorum circumdamus: et quae inhonesta sunt nostra, abundantiorum honestatem habent.

24 Honestas autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorum tribuendo honorem,

25 Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra.

26 Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 12, 12,
6, 15
Rom. 12,
4 s

27 Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.

28 Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia^{28 12, 9s} primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores^{Eph 4, 11}, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29 Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetae? numquid omnes Doctores?

30 Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31 Aemulamini autem charismata meliora. Et^{31 14, 1.} adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPUT XIII

Charitatis necessitas et praecellentia.

1 Si linguis hominum loquar, et angelorum,^{1 Rom} charitatem autem non habeam, factus sum velut^{13, 8 ss} aes sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria^{2 14, 3ss.} omnia, et omnem scientiam: et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.^{Matth 17, 19}

3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita^{3 Rom 12, 20} ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil^{1 Io 3, 16 s} mihi prodest.

4 Charitas patiens est, benigna est: charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur,

5 Non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt,^{5 10, 24} non irritatur, non cogitat malum,^{Phil 2, 4}

6 Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati:

7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas numquam excidit: sive prophetiae

evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur.

9 13, 12. 9 Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus.

10 Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11 Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.

12 8, 3 12 Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.

13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas: tria haec: maior autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum prophetiae dono inferius. De donorum gratiae in conventibus sacris usu et abusu. Mulieri tacendum in ecclesia.

1 12, 31, 14, 5. 1 Sectamini charitatem, aemulamini spiritalia: magis autem ut prophetetis.

2 Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria.

3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad aedificationem, et exhortationem, et consolationem.

4 Qui loquitur lingua, semetipsum aedificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei aedificat.

5 14, 1 13. 5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur ut Ecclesia aedificationem accipiat.

6 12, 8 6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7 Tamen quae sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara: nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur id, quod canitur, aut quod citharizatur?

8 Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?

9 Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.

10 Tam multa, ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: et nihil sine voce est.

11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: et qui loquitur, mihi barbarus.

12 Sic et vos, quoniam aemulatores estis spirituum, ad aedificationem Ecclesiae quaerite ut abundetis.

13 Et ideo qui loquitur lingua: oret ut inter-13 14, 5. pretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo et 15 Eph. mente: psallam spiritu, psallam et mente. 5, 19.

16 Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet 16 14, 23. locum idiotae, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non aedificatur

18 Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.

19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam: quam decem millia verborum in lingua.

20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed ma-20 Eph. litia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote. 4, 14.

21 In lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic: et nec sic exaudient me, dicit Dominus. 18, 3.

22 Itaque linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus.

23 Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, et omnes linguis loquantur, intrent autem idiotae, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus:

25 Occulta cordis eius manifesta fiunt: et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit.

26 Eph 4, 12 **26** Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad aedificationem fiant.

27 14, 5 **27** Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur.

28 14, 2. **28** Si autem non fuerit interpret, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, et Deo.

29 Prophetae autem duo, aut tres dicant, et ceteri diiudicent.

30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, et omnes exhortentur:

32 Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33 Rom 15, 33. **33** Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut et in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34 1 Tim 2, 11 s. **34** Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit.

35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36 An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres aemulamini prophetare: et loqui linguis nolite prohibere. 39 14
1 ss

40 Omnia autem honeste, et secundum ordinem fiant. 40 Col
2, 5

CAPUT XV.

Christi resurrectio fundamentum nostrae fidei De ordine ac modo resurrectionis mortuorum una cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore. Mors in resurrectione absorpta.

1 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod praedicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, 1 Gal 1,
11.

2 Per quod et salvamini: qua ratione praedica-verim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis quod et accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas: 3 11, 23
3 s. Luc
24, 26 s.

4 Et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas:

5 Et quia visus est Cephae, et post hoc undecim: 5 Luc.

6 Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt: 24, 34 36.
10 20, 19.

7 Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissime autem omnium tamquam abortivo, visus est et mihi. 8 Act
9, 3 ss

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non 9 Eph.
3, 8 Act
9, 1 ss

sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei sum id, quod sum, et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi: sic praedicamus, et sic credidistis.

12 Si autem Christus praedicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra, inanis est et fides vestra:

15 Invenimur autem et falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Col 1, 18
Apoc 1, 5
21 s. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis
Rom 5, 12 ss. primitiae dormientium,

21 Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem in suo ordine, primitiae
1 Thess 4, 15 s. Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu eius crediderunt.

24 Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem.

- 25 Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. 25
Matth
22, 44
- 26 Novissima autem inimica destruetur mors. Hebr 1,
13, 12, 12.
- Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat: 26 s
Eph 1,
22 Heb. r.
2, 2
- 27 Omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum, qui subiecit ei omnia
- 28 Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc et ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus
- 29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid et baptizantur pro illis?
- 30 Ut quid et nos periclitamur omni hora?
- 31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. 31 Rom
8, 36.
- 32 Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? 32 2 Cor.
1, 8.
- Manducemus, et bibamus, cras enim moriemur.
- 33 Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. 33 Eph
5, 6
- 34 Evigilate iusti, et nolite peccare ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor. 34
Matth
22, 29
- 35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient? 1 Cor. 6, 5.
- 36 Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. 36 Io 12,
24 s
- 37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius ceterorum.
- 38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: et unicuique seminum proprium corpus.
- 39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

25 Ps 109, 1 26 s. Ps. 8, 8. 32 Sap 2, 6 Is 22, 13;
56, 12 33 Sap 4, 12 35 Ez. 37, 3 38 Gen 1, 11

40 Et corpora caelestia, et corpora terrestria: sed
 Matth 22, 30 alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium:
 Act 12, 7 etc 41 Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia
 claritas stellarum. Stella enim a stella differt in
 claritate:

42 Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in
 50 corruptione, surget in incorruptione.

43 Phil 43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.
 3, 21 Seminatur in infirmitate, surget in virtute:

44 Seminatur corpus animale, surget corpus
 spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale,
 sicut scriptum est:

45 Rom 45 Factus est primus homo Adam in animam
 5, 14 viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46 Sed non prius quod spiritale est, sed quod
 animale: deinde quod spiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: secundus
 homo de caelo, caelestis.

48 Qualis terrenus, tales et terreni: et qualis
 caelestis, tales et caelestes.

49 Rom. 49 Igitur, sicut portavimus imaginem terreni,
 8, 29 portemus et imaginem caelestis

50 6, 9s 50 Hoc autem dico, fratres: quia caro et sanguis
 regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio
 incorruptelam possidebit.

51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem
 resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in novissima
 1 Thess 4, 15 s tuba: canet enim tuba, et mortui resurgent incor-
 Matth 24, 31 rupti: et nos immutabimur.

53 2 Cor. 53 Oportet enim corruptibile hoc induere incor-
 5, 3 s. ruptionem: et mortale hoc induere immortalitatem.

54 s. 54 Cum autem mortale hoc induerit immortali-
 Hebr 2, 14. tatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta
 est mors in victoria.

55 Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56 Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati lex.

57 Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. 57 Rom. 5, 12 ss
11o 5, 5.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, et immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

De stipe pro sanctis colligenda. Commendatio Timothei ac familiae Stephanæ. Apollos. Salutationes

1 De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut 1 Rom. 15, 26. ordinavi Ecclesiis Galatiae, ita et vos facite.

2 Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.

3 Cum autem praesens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.

4 Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero. nam Macedoniam pertransibo 5 Act. 19, 21,
20, 25

6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7 Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. 7 4, 19.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. 8 Act. 19, 8.

9 Ostium enim mihi apertum est magnum, et evidens. et adversarii multi. 9 2 Cor. 2, 12

10 Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut et ego. 10 4, 17
Act. 19, 22.

11: Tim. 11 Ne quis ergo illum spernat. deducite autem
4, 12 illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim
illum cum fratribus.

12 3, 4 12 De Apollo autem fratre vobis notum facio,
Act. 19, 1. quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum
fratribus: et utique non fuit voluntas ut nunc veniret:
veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, state in fide, viriliter agite, et confortamini.

14 Omnia vestra in charitate fiant

15 1, 16 15 Obsecro autem vos fratres, nostis domum
Rom. 16 Stephanae, et Fortunati, et Achaici: quoniam sunt
5 primitiae Achaiae, et in ministerium sanctorum
ordinaverunt seipsos.

16 Ut et vos subditi sitis eiusmodi, et omni cooperanti, et laboranti.

17 2 Cor 17 Gaudeo autem in praesentia Stephanae, et
11, 9 Fortunati, et Achaici: quoniam id, quod vobis de-
erat, ipsi suppleverunt:

18 Refecerunt enim et meum spiritum, et vestrum.
Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt.

19 Act 19 Salutant vos Ecclesiae Asiae. Salutant vos
18, 2. in Domino multum, Aquila, et Priscilla cum dome-
Rom. 16, stica sua ecclesia: apud quos et hospitor.
5

20 Rom. 20 Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem
16, 16 etc. in osculo sancto.

21 21 Salutatio, mea manu Pauli.

2 2 Thess. 22 Si quis non amat Dominum nostrum Iesum
3, 17 Christum, sit anathema, Maran Atha.
Col. 4, 18.

23 Rom 23 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

16, 24 24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo
Iesu. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAPUT I.

*Ex quantis adversitatibus in Asia Deus Apostolum eripuerit.
Manifestat cordis ac doctrinae suae sinceritatem; et quod prius
ad eos non venerit, se non levem esse ostendit, sed firmam
suae praedicationis veritatem.*

1 Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem ^{1 s. 1 Cor}
Dei, et Timotheus frater, Ecclesiae Dei, quae est ^{1, 1ss. etc.}
Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in universa
Achaia.

2 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et
Domino Iesu Christo.

3 Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu ^{3 Eph 1,}
Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius con- ^{3 Rom.}
solationis, ^{15, 5.}

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ^{1 Petr}
ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pres- ^{1, 3.}
sura sunt, per exhortationem, qua exhortamur et
ipsi a Deo.

5 Quoniam sicut abundant passiones Christi in ^{5 Col}
nobis: ita et per Christum abundat consolatio nostra. ^{1, 24.}

6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione
et salute, sive consolamur pro vestra consolatione,
sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute,

quae operatur tolerantiam earundem passionum, quas et nos patimur:

7 Phil 7 Ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod
3, 10 sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos:

10 2Tim. 10 Qui de tantis periculis nos eripuit, et eruit:
4, 18 in quem speramus quoniam et adhuc eripiet,

11 Rom 11 Adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis:
15, 30 ut ex multorum personis, eius quae in nobis est donationis, per multos gratiae agantur pro nobis.

12 1 Cor 12 Nam gloria nostra haec est, testimonium
2, 4 s conscientiae nostrae, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei: et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quam quae legistis, et cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis,

14 1 Cor 14 Sicut et cognovistis nos ex parte, quod gloria
1, 8 vestra sumus, sicut et vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi

15 Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16 1 Cor 16 Et per vos transire in Macedoniam, et iterum
16, 5 a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Iudaeam.

17 Matth. 17 Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate
5, 37 usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem
Iac. 5, 12 cogito, ut sit apud me EST, et NON?

18 1 Cor 18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui
1, 9 fuit apud vos, non est in illo EST, et NON.

19 Dei enim Filius Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatus est, per me, et Silvanum, et Timotheum, non fuit EST et NON, sed EST in illo fuit.

20 Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo et per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, 21 1 Cor
et qui unxit nos Deus: 1, 8

22 Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus 22 5, 5.
in cordibus nostris

23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Se nondum venisse, ne maior esset causa tristitiae. Fornicarum illum ut in gratiam recipiant, hortatur. Pauli itinera et successus.

1 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contristo vos: et quis est, qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me?

3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus 3 12, 20s.
oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, Phil 2,
quia meum gaudium, omnium vestrum est. 27

4 Nam ex multa tribulatione, et angustia cordis 4 7, 8.
scripsi vobis per multas lacrymas. non ut contristemini: sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

5 Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio haec, 6 1 Cor.
quae fit a pluribus: 5, 3 ss

7 Ita ut e contrario magis donetis, et console-

mini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.

8 1 Cor 8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in
16, 14 illum charitatem.

9 Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10 Cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

11 11, 3 11 Ut non circumveniamur a satana: non enim
1 Petr 5 8 ignoramus cogitationes eius.

12 Act 16, 8 12 Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in
1 Cor 16, 9 Domino,

Col 4, 3 13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod
13 7, 5 ss non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens
Tit 1, 4 eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Col 14 Deo autem gratias, qui semper triumphat
2, 15 nos in Christo Iesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco.

15 1 Cor 15 15 Quia Christi bonus odor sumus Deo in iis,
1, 13. qui salvi fiunt, et in iis, qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitae in vitam. Et ad haec quis tam idoneus?

17 Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

*Ipsi Corinthii commendatio Pauli. Littera et Spiritus. Velum
Mosis in Christo sublatum.*

1 5, 12 1 Incipimus iterum nosmetipsos commendare?
aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitias
epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 1 Cor 9, 2. 2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus
nostris, quae scitur, et legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5 Non quod sufficientes simus cogitare aliquid 5 2, 16
a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui et idoneos nos fecit ministros novi testa- 6 1 Cor.
menti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, 15, 10,
Spiritus autem vivificat 11, 25.

7 Quod si ministratio mortis litteris deformata Rom. 8, 2.
in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent in- 10 6, 64
tendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam
vultus eius, quae evacuatur:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit 8 Gal
in gloria? 3, 14

9 Nam si ministratio damnationis gloria est:
multo magis abundat ministerium iustitiae in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in
hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est:
multo magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia
utimur:

13 Et non sicut Moyses ponebat velamen super 13 s.
faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem Rom. 11
eius, quod evacuatur, 7 25.

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in
hodiernum enim diem, idipsum velamen in lectione
veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam
in Christo evacuatur)

15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur
Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17 Gal 17 Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini: ibi libertas.

17 Gal
5, 1. 13.
10 4, 24

18 Nos vero omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Evangelium alteris apertum, alteris tectum. Calamitates omnes victae aeternae spe gloriae.

1 3, 6. 1 Ideo habentes administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus,

2 1 Cor 2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

2 1 Cor
4, 5

3 Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est opertum:

4 Col 4 In quibus Deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei

4 Col
1, 15

5 Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Iesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

7 1 Cor 7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis

7 1 Cor
2, 5

8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deiicimur, sed non perimus:

10 Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris 10 Rom 8, 11.

11 Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Iesum: ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. 11 Rom 8, 36.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: et nos credimus, propter quod et loquimur:

14 Scientes quoniam qui suscitavit Iesum, et nos cum Iesu suscitabit, et constituet vobiscum 14 1 Cor. 6, 14

15 Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, 17 Rom. 8, 18

18 Non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt: quae autem non videntur, aeterna sunt.

CAPUT V.

Vestis nova caelestis terrenae superinduenda. Desiderium vitae aeternae. De expiatione et reconciliatione.

1 Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis.

- 2 Rom 2 Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem
8, 23 nostram, quae de caelo est, superindui cupientes:
- 3 Apoc 3 Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.
16, 15
- 4 1 Cor 4 Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, in-
15, 53 gemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed
supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est, a vita
- 5 1, 22 5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus,
Eph 1, qui dedit nobis pignus spiritus.
13 5
- 6 Audentes igitur semper, scientes quoniam dum
sumus in corpore, peregrinamur a Domino:
- 7 (Per fidem enim ambulamus, et non per speciem)
- 8 Phil 8 Audemus autem, et bonam voluntatem habemus
1, 23 magis peregrinari a corpore, et praesentes esse
ad Dominum.
- 9 Et ideo contendimus sive absentes, sive praesentes placere illi.
- 10 Rom 10 Omnes enim nos manifestari oportet ante
14, 10 tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis,
Eph. 6, 8. prout gessit, sive bonum, sive malum.
10 5, 29

11 Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse.

- 12 3, 1 12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, et non in corde

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14 Charitas enim Christi urget nos: aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum. sed nunc iam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera 17 Gal
transierunt: ecce facta sunt omnia nova. 6, 15.

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit
sibi per Christum: et dedit nobis ministerium re-
conciliationis. Apoc 21, 5

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mun-
dum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipso-
rum, et posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tam- 20 Eph.
quam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro 6, 20
Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis 21 1 Petr.
peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. 2, 22 ss

CAPUT VI.

*Omni modo ministrantibus Deo tenenda gratia Dei. Christus
et Beati Sancti Dei.*

1 Adiuvantes autem exhortamur ne in vacuum
gratiam Dei recipiatis.

2 Ait enim: Tempore accepto exaudi vi te, et
in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus accepta-
bile, ecce nunc dies salutis

3 Nemini dantes ullam offensionem, ut non 3 1 Cor.
vituperetur ministerium nostrum: 10, 32.

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut 4 4, 2
Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, 1 Cor.
in necessitatibus, in angustiis, 4, 1

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in 5 11, 23 ss.
laboribus, in vigiliis, in ieiuniis,

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in 6 Rom.
suavitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta, 12, 9.

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma 7 1 Cor.
iustitiae a dextris, et a sinistris, 2, 4

8 Per gloriam, et ignobilitatem, per infamiam, 10, 4.

et bonam famam: ut seductores, et veraces, sicut qui ignoti, et cogniti:

9 1 Cor. 9 Quasi morientes, et ecce vivimus: ut casti-
15, 31 gati, et non mortificati:

10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, et omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:

13 1 Cor. 13 Eamdem autem habentes remunerationem,
4, 14 tamquam filii dico. dilatamini et vos

14 Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci ad tenebras?

15 1 Cor. 15 Quae autem conventio Christi ad Belial?
10, 20 Aut quae pars fidei cum infidei?

16 1 Cor. 3, 16 17, 6, 19. Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus:
Hebr. 8, 10. Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus.

17 Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis:

18 Et ego recipiam vos: et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios, et filias, dicit Dominus omnipotens.

9 Ps 117, 17 s 11 Ps 118, 32 16 Lev 26, 12. 17 Is.
52, 11 Zeph 3, 19 s. 18 Jer 31, 9 33 2 Reg 7, 14

CAPUT VII.

Quantus sit amor Apostoli in Corinthios, quantumque gaudium Titi nuntio de Corinthus acceperit. Tristitia salutaris ex prioris reprehensione.

1 Has ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem laesimus, neminem ^{2 12, 17} corrupimus, neminem circumvenimus

3 Non ad condemnationem vestram dico: prae- ^{3 6, 11 s.} diximus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum, et ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi ^{4 3, 12} gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5 Nam et cum venissemus in Macedoniam, ^{5 2, 12 s} nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non solum autem in adventu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed ^{9 2, 4} quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10 Quae enim secundum Deum tristitia est, ^{10 1 Petr.} poenitentiam in salutem stabilem operatur: saeculi ^{2, 19} autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem:

sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam: in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12 Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis

13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis.

14 9, 2 14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, quae fuit ad Titum, veritas facta est,

15 (Eph 6, 5) 15 Et viscera eius abundantius in vobis sunt: reminiscntis omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, et tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII

Macedonum exemplo commendat stipem pro sanctis colligendam. Item commendat Titum collectionis causa venturum cum duobus fratribus.

1 Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quae data est in ecclesiis Macedoniae:

2 Quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt,

4 9, 1 4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in sanctos.

5 Rom 15, 32 5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos dererunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei,

6 Ita ut rogaremus Titum: ut quemadmodum ^{6 9, 5} coepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, et ser- ^{7 1 Cor} mone, et scientia, et omni sollicitudine, insuper et ^{1, 5} charitate vestra in nos, ut et in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum ^{8 1 Cor} sollicitudinem, etiam vestrae charitatis ingenium ^{7, 6.} bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priore.

11 Nunc vero et facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo, quod habetis.

12 Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate.

14 In praesenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est:

15 Qui multum non abundavit: et qui modicum, non minoravit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Evangelio per omnes ecclesias:

19 Non solum autem, sed et ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hanc gratiam, quae ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinatam voluntatem nostram:

20 6, 3 20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quae ministratur a nobis.

21 Rom 21 Providemus enim bona non solum coram
12, 17 Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tito, qui est socius meus, et in vos adiutor, sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, gloria Christi.

24 7, 14. 24 Ostensionem ergo, quae est charitatis vestrae, et nostrae gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem ecclesiarum.

CAPUT IX.

Collectio prompte instituenda De beneficentiae praemiis.

1 8, 4. 1 Nam de ministerio, quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 8, 10 2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et vestra aemulatio provocavit plurimos.

3 8, 18ss. 3 Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4 11, 17 4 Ne cum venerint Macedones mecum, et invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ^{5 c, 6.} ut praeveniant ad vos, et praeparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tamquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce ^{6 Gal} et metet: et qui seminat in benedictionibus, de ^{6, 7 ss.} benedictionibus et metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus.

8 Potens est autem Deus omnem gratiam ab- ^{8 (1 Tim. 6, 6. Phil. 4, 11.)} undare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9 Sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in saeculum saeculi.

10 Qui autem administrat semen seminanti: et panem ad manducandum praestabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae:

11 Ut in omnibus locupletati abundetis in om- ^{11 8, 2.} nem simplicitatem, quae operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium huius officii non solum ^{12 Phil. 2, 30.} supplet ea, quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerii huius, glorificantes ^{13 1 Cor. 16, 1} Deum in obedientia confessionis vestrae, in Evan- ^{1 Tim. 6, 12 s.} gelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono eius. ^{15 8, 16.}

7 (Ex 25, 2) Prov 22, 8. Eccli 35, 11.
10 Is 55, 10 Osee 10, 12.

9 Ps. 111, 9.

CAPUT X.

Apostoli potestas eadem praesentis et absentis Vera gloria.

- 1 Rom 1 Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem, et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.
 12, 1
 Matth 11, 29
- 2 Rogo autem vos ne praesens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus.
- 3 1 Tim. 3 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.
 1, 18
- 4 Eph 4 Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,
 6, 13.
- 5 Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,
- 6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.
- 7 Quae secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum. apud se: quia sicut ipse Christi est, ita et nos.
- 8 12, 6, 13, 10 8 Nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non in destructionem vestram: non erubescam.
- 9 Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:
- 10 1 Cor 10 Quoniam quidem epistolae, inquit, graves sunt et fortes: praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis:
 2, 3 s.
- 11 12, 30, 13, 2, 10 11 Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto.
- 12 Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi

in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriabimur, ^{13 Rom} sed secundum mensuram regulae, qua mensus est ^{12, 3 Eph. 4, 7.} nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quae praeparata sunt gloriari.

17 Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur. ^{17 1 Cor}

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat. ^{1, 31}

CAPUT XI.

*De Pauli circa Corinthios studiis et non accepta mercede.
Adversus pseudoapostolos gloriatur virtutes et aerumnas.*

1 Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae, sed et supportate me:

2 Aemulor enim vos Dei aemulatione. Despondi ^{2 Eph} enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. ^{5, 26 s.}

3 Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quae est in Christo.

4 Nam si is, qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicavimus, aut alium spiritum ^{4 Gal} accipitis, quem non accepistis: aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pateremini. ^{1, 6 ss.}

5 Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis ^{5 12, 22.} Apostolis.

6 1 Cor 6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia,
2, 1 ss in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 12, 13 7 Aut numquid peccatum feci, me ipsum humi-
1 Cor 9, lians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium
12 18
Phil 4, Dei evangelizavi vobis?

12 8 1 Cor. 8 Alias ecclesias expoliavi, accipiens stipendium
9, 7 ad ministerium vestrum.

2 Cor 9 Et cum essem apud vos, et egerem, nulli
12, 13 onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt
9 Phil. fratres, qui venerunt a Macedonia: et in omnibus
4, 15 sine onere me vobis servavi, et servabo.
Act. 18, 5.
1 Thess

2, 9 10 Est veritas Christi in me, quoniam haec
10 1 Cor gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae.

9, 15. 11 Quare? quia non diligo vos? Deus scit.

11 6, 1 ss. 12 Quod autem facio, et faciam: ut amputem
occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in
quo gloriantur, inveniantur sicut et nos.

13 Phil 13 Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarii
3, 2 subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat
se in angelum lucis.

15 Non est ergo magnum, si ministri eius trans-
figurentur velut ministri iustitiae: quorum finis erit
secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem
esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut et
ego modicum quid gloriar)

17 (9, 4.) 17 Quod loquor, non loquor secundum Deum,
sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriae.

18 10, 13, 18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem:
12, 9 et ego gloriabor.

Phil 3, 19 Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis
4 ss. ipsi sapientes.

20 Sustinetis enim si quis vos in servitute
redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis ex-
tollitur, si quis in faciem vos caedit.

21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos in-

firmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo et ego:

22 Hebraei sunt, et ego: Israelitae sunt, et ego: semen Abrahae sunt, et ego:

23 Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24 A Iudaeis quinquies, quadragenas, una minus, accepi.

25 Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter 25 Act. 16, 22, naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui, 14, 18,

26 In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex 26 6, 4ss Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, 2 Tim. 3, 11 periculis in mari, periculis in falsis fratribus: Gal 2, 4.

27 In labore, et aerumna, in vigiliis multis, in fame, et siti, in ieiuniis multis, in frigore, et nuditate,

28 Praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?

30 Si gloriari oportet: quae infirmitatis meae 30 12, 5 sunt, gloriabor.

31 Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, 31 Rom. 1, 25, qui est benedictus in saecula, scit quod non mentior. 9, 5

32 Damasci praepositus gentis Aretae regis, Gal. 1, 20. custodiebat civitatem Damascenorum ut me com- 32s. Act. 9, 24 s prehenderet:

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius.

CAPUT XII.

Visa Pauli caelestia. Sudes in carne. Pauli liberalitas in Corinthios. Brevi venturi cura.

1 Si gloriari oportet (non expedit quidem): ve-1 11, 30. niam autem ad visiones, et revelationes Domini.

2Act,9,3. 2 Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium caelum.

3 11, 11. 3 Et scio huiusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit:

4 Quoniam raptus est in Paradisum: et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.

5 12, 9 s., 11, 30. 5 Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, et si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me

7 Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae, qui me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet a me:

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmor, tunc potens sum.

11 12, 6; 11, 5. 11 Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12 1 Cor. 12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, et prodigiis, et virtutibus.

13 11, 8. 13 Quid est enim, quod minus habuistis praeter ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniuriam.

14 Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: 14 13, 1,
et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae 1, 15
vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii paren- 11, 9 s
tibus thesaurizare, sed parentes filiis. Phil. 4,
17 1Cor. 4, 15.

15 Ego autem libentissime impendam, et super-
impendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos
diligens, minus diligar.

16 Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum 16
essem astutus, dolo vos cepi. 2 Thess 3, 8

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad
vos, circumveni vos?

18 Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. 18 7, 6,
Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spi- 8, 6. 18.
ritu ambulavimus? nonne iisdem vestigis?

19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos? 19 2, 17.
Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem cha-
rissimi propter aedificationem vestram.

20 Timeo enim ne forte cum venero, non quales 20 Gal.
volo, inveniam vos: et ego inveniar a vobis, qualem 5, 20
non vultis: ne forte contentiones, aemulationes, 1 Cor
animositates, dissensiones, detractioes, susurratio- 3, 3. Rom.
nes, inflationes, seditiones sint inter vos: 1, 29 etc

21 Ne iterum cum venero, humiliet me Deus 21 13, 2.
apud vos, et lugeam multos ex iis, qui ante pecca- 1 Cor
verunt, et non egerunt poenitentiam super immu- 5, 1. Eph
ditia, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt. 4, 19.

CAPUT XIII.

Brevi venturum Corinthum de disciplina severa hortatio. Conclusio.

1 Ecce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum, 1 12, 14.
vel trium testium stabit omne verbum. Matth 18, 16

2 Praedixi, et praedico, ut praesens, et nunc 10 8, 17
absens iis, qui ante peccaverunt, et ceteris omnibus, Hebr 10,
quoniam si venero iterum, non parcam. 28.

3 An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6 Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciat, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciat: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem.

10 10, 8 10 Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem, et non in destructionem.

11 Rom 11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, 15, 33 exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis, et dilectionis erit vobiscum.

12 Rom 12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant 16, 16etc. vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Iesu Christi, et charitas Dei, et communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.

CAPUT I.

Post gravem salutationem Galatarum carpit levitatem et Evangelium divinam veritatem urget. Pristina Pauli vita.

1 Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiae 2 Act.
16, 6.

3 Gratia vobis, et pax a Deo Patre, et Domino nostro Iesu Christo, 3 Rom
1, 7 etc.

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et Patris nostri, 4 2, 20
Tit 2, 14

5 Cui est gloria in saecula saeculorum: Amen. 5 Rom
16, 27 etc.

6 Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi. 7 5, 10

8 Sed licet nos, aut Angelus de caelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut praediximus, et nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit praeter id, quod accepistis, anathema sit.

10 Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 1 Cor 15, 1 Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem:

12 Eph 3, 3 Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi.

13 Act 8, 3, 9, 21 Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequabar ecclesiam Dei, et expugnabam illam,

14 Act 22, 3 Et proficiebam in Iudaismo supra multos coaetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquievi carni et sanguini,

17 Neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: et iterum reversus sum Damascum:

18 Act. 9, 26 ss. Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.

20 Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.

21 Act 9, 30, 15, 41 Deinde veni in partes Syriae, et Ciliciae.

22 Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudaeae, quae erant in Christo:

23 Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequabatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

De Apostolorum conventu Hierosolymitano et Paulo a primis Apostolis in societatem recepto. Petrus Antiochiae palam a Paulo reprehensus. De lege et fide.

1 Deinde post annos quattuordecim, iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito.

2 Ascendi autem secundum revelationem: et con- 2 Act.
tuli cum illis Evangelium, quod praedico in Genti- 15, 2, 11,
bus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: 30 (Phil
ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem. 2, 16)

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos.

6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, 6 Act 10,
(quales aliquando fuerint, nihil mea interest Deus 34 Rom.
personam hominis non accipit) mihi enim qui vide- 2, 11
bantur esse aliquid, nihil contulerunt. Eph 6,9.
Col. 3, 25.

7 Sed econtra cum vidissent quod creditum est 1 Petr
mihi Evangelium praepitum, sicut et Petro circum- 1, 17
cisionis.

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcisionis, operatus est et mihi inter Gentes)

9 Et cum cognovissent gratiam, quae data est 9 Act
mihi, Iacobus, et Cephas, et Ioannes, qui videbantur 15, 12 ss.
columnae esse, dexteris dederunt mihi, et Barnabae societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circum-
cisionem:

10 Tantum ut pauperum memores essemus, quod 10 Act.
etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. 11, 29 s.

11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam. in 11 Act.
faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. 15, 35

12 Act
11, 3

12 Prius enim quam venirent quidam a Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat, et segregabat se timens eos, qui ex circumcissione erant.

13 Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem

14 Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephae coram omnibus: Si tu, cum Iudaeus sis, gentiliter vivis, et non Iudaice: quomodo Gentes cogis Iudaizare?

15 Nos natura Iudaei, et non ex Gentibus peccatores.

16 3, 11
Rom 3,
20.

16 Sciennes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, et non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

17 Quod si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18 Si enim quae destruxi, iterum haec aedifico: praevaricatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20 1, 4
Eph 5,2.
Tit 2,14

20 Vivo autem, iam non ego: vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.

21 Non abiicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

Spiritus Sanctus ex fide in Christum datus. Abrahæ fides ac filii Dei promissio, lex, Christus Lex educator Qui Christi sunt, et filii Abrahæ et heredes.

1 O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus praescriptus est, in vobis crucifixus?

2 Hoc solum a vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? 2 Rom 10, 17

3 Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, et operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: Abraham credidit Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. 6 Rom 4, 3 Iac 2, 23.

7 Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ.

8 Providens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: Quia benedicentur in te omnes Gentes. 8 Act 3, 25

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in Libro legis ut faciat ea.

11 Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: quia iustus ex fide vivit. 11 Rom 1, 17 Hebr. 10, 38

12 Lex autem non est ex fide, sed, Qui fecerit ea, vivet in illis. 12 Rom 10, 5

13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno: 13 4, 5

6 Gen 15, 6 8 Gen 12, 3. Eccli 44, 20 10 Deut 27, 26
11 Hab 2, 4 12 Lev 18, 5 13 Deut 21, 23

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Rom. **15** Fratres (secundum hominem dico) tamen
3, 5 etc
Hebr 9, hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut
17 superordinat

16 Abrahae dictae sunt promissiones, et semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo: quae post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Rom **18** Nam si ex lege hereditas, iam non ex pro-
4, 14 missione. Abrahae autem per repromissionem donavit Deus.

19 Rom **19** Quid igitur lex? Propter transgressiones
5, 20
Hebr 2, posita est donec veniret semen, cui promiserat,
2 Act ordinata per Angelos in manu mediatoris.

7, 53
20 **20** Mediator autem unius non est: Deus autem
1 Tim unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia.

22 Rom **22** Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato,
3, 9,
11, 32 ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

23 **23** Prius autem quam veniret fides, sub lege
2, 1 Petr. custodiebamur conclusi in eam fidem, quae reve-
1, 5 landa erat.

24 Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.

25 At ubi venit fides, iam non sumus sub paedagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quae est in Christo Iesu.

27 Quicumque enim in Christo baptizati estis, 27 Ro.m.
Christum induistis. 6, 3,
13, 14

28 Non est Iudaeus, neque Graecus: non est 28 s.
servus, neque liber. non est masculus, neque femina. 1 Cor
Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu. 12, 13
Col. 2, 11

29 Si autem vos Christi: ergo semen Abrahae 29 Rom.
estis, secundum promissionem heredes. 9, 7 s

CAPUT IV.

*Servi legis, Dei filii. Pristini amoris recordatio Duo Abrahae
filii duo testamenti designantes.*

1 Dico autem: Quanto tempore heres parvulus
est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus, et actoribus est usque ad
praefinitum tempus a patre:

3 Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis 3 Col
mundi eramus servientes. 2, 20.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus 4 Eph
Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, 1, 10
Rom. 1, 3.

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut 5 3, 13.
adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spi- 6 Rom
ritum Filii sui in corda vestra clamantem: Abba, 8, 15
Pater.

7 Itaque iam non est servus, sed filius: quod 7 Rom
si filius: et heres per Deum. 8, 17

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum iis, qui
natura non sunt dii, serviebatis.

9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo 9 4, 3
cogniti sitis a Deo: quomodo convertimini iterum
ad infirma, et egena elementa, quibus denuo ser-
vire vultis?

10 Dies observatis, et menses, et tempora, et 10 Col.
annos. 2, 16.

11 Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim 11 Rom. 14,
in vobis. 5.

12 Estote sicut ego, quia et ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me laesistis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iampridem: et tentationem vestram in carne mea

14 Non sprevisistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

15 Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos aemulemini.

18 Bonum autem aemulamini in bono semper: et non tantum cum praesens sum apud vos.

19 Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

19 1 Cor

4, 15

20 Vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse: legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit. unum de ancilla, et unum de libera.

23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem:

23 Rom

9, 9

24 Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quae est Agar:

25 Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quae nunc est Ierusalem, et servit cum filis suis.

26 Illa autem, quae sursum est Ierusalem, libera est, quae est mater nostra.

26 Hebr.

12, 22

Apoc 3,

12.

27 Scriptum est enim: Laetare sterilis, quae non paris: erumpe, et clama, quae non parturis: quia multi filii desertae, magis quam eius, quae habet virum.

28 Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. 28 Rom. 9, 7^s

29 Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita et nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam, et filium eius: non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae.

31 Itaque, fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae: qua libertate Christus nos liberavit.

CAPUT V

*In Christo valet sola fides quae per charitatem operatur
Libertate christiana quomodo utendum. Caro et spiritus sibi
invicem adversantes. Qui carnis opera agunt, regnum Dei
non consequentur, qui autem sunt Christi, carnem suam
crucifixerunt Fructus spiritus, in quo et ambulandum*

1 State, et nolite iterum iugo servitutis contineri.

2 Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. 2 Act 15, 1

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. 3 Iac 2, 10

4 Evacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini: a gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide spem iustitiae expectamus.

6 Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium: sed fides, quae per charitatem operatur. 6 6, 15
1 Cor. 7, 19

7 Currebatis bene: quis vos impedit veritati non obedire? 7 3, 1.

8 Persuasio haec non est ex eo, qui vocat vos,

9 1 Cor. 9 Modicum fermentum totam massam corrumpit.
 5, 6 10 Ego confido in vobis in Domino, quod nihil
 10 1, 7 aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit
 iudicium, quicumque est ille.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc
 praedico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo
 evacuatum est scandalum crucis.

12 Utinam et abscindantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres:
 tantum ne libertatem in occasionem detis carnis,
 sed per charitatem Spiritus servite invicem.

14 Matth. 14 Omnis enim lex in uno sermone impletur:
 22, 39 Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

Rom. 13, 8 s etc 15 Quod si invicem mordetis, et comeditis: vi-
 dete ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: Spiritu ambulate, et desideria
 carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum:
 spiritus autem adversus carnem: haec enim sibi
 invicem adversantur: ut non quaecumque vultis, illa
 faciatis.

18 Rom 18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

8, 14, 19 Manifesta sunt autem opera carnis: quae
 6, 14, sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

19 ss 20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, con-
 Rom 1, 29 ss tentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones,
 1 Cor 6, 9 s sectae,

Col 3, 5ss Eph. 21 Invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes,
 5, 5. et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi:
 quoniam qui talia agunt, regnum Dei non con-
 sequentur.

22 Eph. 22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium,
 5, 9. pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia,
 castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.

26 Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Iuvandus cum humilitate proximus. nec aliorum laudes curandae. Semper bonum operandum. A seductoribus cavendum
Paulus in solo Christo crucifixo glorietur, in quo valet tantum nova creatura

1 Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruete in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris. 1 Rom. 15, 1

2 Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4 Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit, et non in altero. 4 1 Cor. 11, 28

5 Unusquisque enim onus suum portabit. 5 1 Cor. 3, 8

6 Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis.

7 Nolite errare: Deus non irridetur. 7 Iac 1, 16 etc.

8 Quae enim seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem. qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. 2 Cor. 9, 6

9 Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. 9 2 Thess. 3, 13

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. 2 Cor. 4, 16

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne,

hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt. sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.

15 5, 6 In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed nova creatura.

1 Cor

7, 19

2 Cor.

5, 17

16 Phil

3, 16

16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, et misericordia, et super Israel Dei

17 De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.

18

Philem

25 etc

18 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

CAPUT I.

*Beneficia Dei in electos celebrat. Precatur ut perveniant ad
intelligendam miram per Christum salutem ipsiusque Christi
maiestatem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.*

1 Paulus, Apostolus Iesu Christi per voluntatem ^{1 s. Col}
Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, et fidelibus ^{1, 1 ss.}
in Christo Iesu.

2 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et
Domino Iesu Christo.

3 Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu ^{3 2 Cor}
Christi, qui benedixit nos in omni benedictione ^{1, 3}
spirituali in caelestibus in Christo, ^{1 Petr.}

4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitu- ^{1, 3}
tionem, ut essemus sancti et immaculati in con- ^{4 Col}
spectu eius in charitate. ^{1, 22.}

5 Qui praeordinavit nos in adoptionem filiorum
per Iesum Christum in ipsum: secundum proposi-
tum voluntatis suae,

6 In laudem gloriae gratiae suae, in qua grati-
ficavit nos in dilecto Filio suo.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ^{7 Col}
eius, remissionem peccatorum secundum divitias ^{1, 14}
gratiae eius,

8 Quae superabundavit in nobis in omni sapientia,
et prudentia:

9 3, 3
Col 1, 26. 9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo,

10 Gal 10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis, et quae in terra sunt, in ipso:

11 3, 11 11 In quo etiam et nos sorte vocati sumus praedestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae:

12 Ut simus in laudem gloriae eius nos, qui ante speravimus in Christo:

13 4, 30
2 Cor 1, 22 etc 13 In quo et vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestrae) in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis Sancto,

14 Qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

15 Col. 15 Propterea et ego audiens fidem vestram, 1, 9 quae est in Domino Iesu, et dilectionem in omnes sanctos,

16 16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam 1 Thess 1, 2, Rom. 1, 9 s vestri faciens in orationibus meis:

17 Ut Deus, Domini nostri Iesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione eius:

18 1 Petr. 18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis 1, 13, Col. 1, 27. quae sit spes vocationis eius, et quae divitiae gloriae hereditatis eius in sanctis,

19 3, 7 19 Et quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiae virtutis eius,

20 2, 6 20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus:

21 Supra omnem principatum et potestatem, et 21 Col.
virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod 2, 10.
nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam
in futuro.

22 Et omnia subiecit sub pedibus eius: et ipsum 22 1 Cor
dedit caput supra omnem Ecclesiam, 15, 26

23 Quae est corpus ipsius, et plenitudo eius, Hebr 2,
qui omnia in omnibus adimpletur. 8
23 Col
1, 18.

CAPUT II.

*Christus peccatorum salus Ipsi Gentiles ad pacem Christi
vocati.*

1 Et vos, cum essetis mortui delictis, et peccatis 1 Col
vestris, 2, 13

2 In quibus aliquando ambulastis secundum sae- 2 Col
culum mundi huius, secundum principem potestatis 3, 7 6.
aeris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios dif-
fidentiae,

3 In quibus et nos omnes aliquando conversati
sumus in desideriis carnis nostrae, facientes volun-
tatem carnis, et cogitationum, et eramus natura filii
irae, sicut et ceteri:

4 Deus autem, qui dives est in misericordia,
propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,

5 Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit 5 Col
nos in Christo, (cuius gratia estis salvati) 2, 13.

6 Et conresuscitavit, et consedere fecit in cae- 6 1, 20.
lestibus in Christo Iesu:

7 Ut ostenderet in saeculis supervenientibus
abundantes divitiae gratiae suae, in bonitate super
nos in Christo Iesu.

8 Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc
non ex vobis: Dei enim donum est,

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Col 10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo
1, 10 Iesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus ut
in illis ambulemus.

11 Rom 11 Propter quod memores estote, quod aliquando
2, 26, vos Gentes in carne, qui dicimini praeputium ab
ea, quae dicitur circumcisio in carne, manu facta:

12 Rom 12 Quia eratis illo in tempore sine Christo,
9, 4 alienati a conversatione Israel, et hospites testa-
Hebr 11, mentorum, promissionis spem non habentes, et sine
13 Deo in hoc mundo.

13 Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando
eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque
unum, et medium parietem maceriae solvens, in-
imicitias in carne sua:

15 Col 15 Legem mandatorum decretis evacuans, ut
2, 14 duos condat in semetipso in unum novum hominem,
faciens pacem,

16 Col. 16 Et reconciliet ambos in uno corpore, Deo
1, 20 22 per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui
longe fuistis, et pacem iis, qui prope:

18 3, 12 Quoniam per ipsum habemus accessum ambo
Rom. 5, 2 in uno Spiritu ad Patrem.

19 Ergo iam non estis hospites, et advenae:
sed estis cives sanctorum, et domestici Dei:

20 Superaedificati super fundamentum Aposto-
lorum, et Prophetarum, ipso summo angulari lapide
Christo Iesu:

21 4, 16 In quo omnis aedificatio constructa crescit
1 Cor in templum sanctum in Domino,
3, 16

22 1 Petr. 22 In quo et vos coaedificamini in habitaculum
2, 5 Dei in Spiritu.

CAPUT III.

*Mysterium de salute Gentium. Paulus Gentium Apostolus
In quorum in animus Christus habitat, ad plenum comprehen-
dere possunt divina mysteria.*

- 1 Huius rei gratia, ego Paulus vinctus Christi 1 4, 1
Iesu, pro vobis Gentibus,
- 2 Si tamen audistis dispensationem gratiae Dei,
quae data est mihi in vobis: 3 1, 9
Gal. 1, 12.
- 3 Quoniam secundum revelationem notum mihi 4 Col
4, 3, Rom.
16, 25
factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi.
- 4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam 5 Col
1, 26
1 Cor
meam in mysterio Christi:
- 5 Quod aliis generationibus non est agnitum 2, 7 ss
(Eph 2,
20, 4, 11)
filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis
Apostolis eius, et Prophetis in Spiritu,
- 6 Gentes esse coheredes, et concorporales, et 6 Gal
3, 28 s
comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per
Evangelium: 7 1, 19
Col 1,
23 25.
- 7 Cuius factus sum minister secundum donum 8 1 Cor
15, 9 s
Rom. 1, 5.
Col 1,
27 s
gratiae Dei, quae data est mihi secundum operatio-
nem virtutis eius Rom. 11,
33
- 8 Mihi omnium sanctorum minimo data est 9 1, 18
Col. 1, 26.
gratia haec: In Gentibus evangelizare investigabiles
divitias Christi,
- 9 Et illuminare omnes, quae sit dispensatio sacra- 10 1, 21
Col. 1, 16.
menti absconditi a saeculis in Deo, qui omnia creavit: Rom. 11,
33.
- 10 Ut innotescat principatibus, et potestatibus in 11 1, 11
2 Tim.
1, 9.
caelestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,
- 11 Secundum praefinitionem saeculorum, quam 12 2, 18
Rom 5,
2, 8, 15
1 Petr
fecit in Christo Iesu Domino nostro.
- 12 In quo habemus fiduciam, et accessum in 3, 18
13 Gal
6, 9
confidentia per fidem eius.
- 13 Propter quod peto ne deficiatis in tribu-
lationibus meis pro vobis: quae est gloria vestra.
- 14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem 14 (Act
20, 36)
Domini nostri Iesu Christi,

- 15 Ex quo omnis paternitas in caelis, et in terra nominatur,
 16 ^{2, 7} 16 Ut det vobis secundum divitias gloriae suae,
 Col 1, 11. virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem
 2 Cor 4, 16 hominem,
 17 ^{10 14, 23} 17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, et fundati,
 18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, et longitudo, et sublimitas, et profundum.
 19 ^{1, 23} 19 Scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.
 20 s. 20 Ei autem, qui potens est omnia facere
 Rom. 16, 25 ss. superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis:
 21 Ipsi gloria in Ecclesia, et in Christo Iesu in omnes generationes saeculi saeculorum. Amen.

CAPUT IV.

Unitas servanda fidei in varietate munerum gratiae. Ecclesia corpus Christi. Novus homo induendus integris moribus conspicuus.

- 1 ^{3, 1} 1 Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino,
 Col. 1, 10. ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis,
 1 Cor 7, 20 Phil 2 Cum omni humilitate, et mansuetudine, cum
 1, 27 patientia, supportantes invicem in charitate,
 2 Col 3, 12 ss. 3 Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo
 3 Rom 12, 10 pacis.
 4 Unum corpus, et unus Spiritus sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.
 5 1 Cor. 8, 6, 12, 5 s. 5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma.
 1 Tim 2, 5. 6 Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.

7 Unicuique autem nostrum data est gratia se- 7 Rom.
cundum mensuram donationis Christi. 12, 3

8 Propter quod dicit: Ascendens in altum cap- 11 1 Cor
tivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. 12, 11
2 Cor
10, 13

9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae?

10 Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia.

11 Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, 11 1 Cor
quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, 12, 28.
alios autem pastores, et doctores

12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi:

13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi:

14 Ut iam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate, cre- 15 1, 22;
scamus in illo per omnia, qui est caput Christus: 5, 23
Col. 1, 18.

16 Ex quo totum corpus compactum, et con- 16 Col.
nexum per omnem iuncturam subministrationis, se- 2, 19.
cundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate.

17 Hoc igitur dico, et testificor in Domino, ut 17 Rom
iam non ambuletis, sicut et Gentes ambulant in 1, 21.
vanitate sensus sui,

18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, 18 Col
alienati a vita Dei per ignorantiam, quae est in 1, 21
illis, propter caecitatem cordis ipsorum,

19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis in avaritiam.

- 20 Vos autem non ita didicistis Christum,
 21 Si tamen illum audistis, et in ipso edocti
 estis, sicut est veritas in Iesu:
- 22 Col 22 Deponere vos secundum pristinam conver-
 3, 8 sationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.
- 23 Rom 23 Renovamini autem spiritu mentis vestrae,
 6, 4 24 Et induite novum hominem, qui secundum
 24 Col Deum creatus est in iustitia, et sanctitate veritatis.
 3, 12
- 25 Petr. 25 Propter quod deponentes mendacium, loqui-
 2, 1 mini veritatem unusquisque cum proximo suo quoniam
 iam sumus invicem membra.
 26 Irascimini, et nolite peccare: sol non occidat
 super iracundiam vestram.
- 27 Iac 27 Nolite locum dare diabolo:
 4, 7 28 Qui furabatur, iam non furetur: magis autem
 laboret, operando manibus suis, quod bonum est,
 ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.
 29 Omnis sermo malus ex ore vestro non pro-
 cedat: sed si quis bonus ad aedificationem fidei ut
 det gratiam audientibus.
- 30 1, 13 30 Et nolite contristare Spiritum Sanctum Dei:
 in quo signati estis in diem redemptionis.
- 31 Col 31 Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et
 3, 8 clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni
 malitia.
- 32 Col 32 Estote autem invicem benigni, misericordes,
 3, 12 s donantes invicem sicut et Deus in Christo donavit
 vobis.

CAPUT V.

*Dilectione Deus imitandus et vitae integritati studendum.
Fructus lucis. Prudenter ac pie versandum. Ad uxores et
maritos Mystrium matrimonii.*

1 Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi:

2 Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis

2 Io. 13,
34; 15, 12.
1 Io 4, 21
Gal. 2, 20.

3 Fornicatio autem, et omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos:

3 Col. 3, 5.

4 Aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote intelligentes: quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, et Dei.

5 Gal 5,
21. 1 Cor.
6, 9 s

6 Nemo vos seducat inanibus verbis: propter haec enim venit ira Dei in filios diffidentiae.

6 Matth
24, 4
Marc

7 Nolite ergo effici participes eorum.

13, 5

8 Eratis enim aliquando tenebrae: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:

Lc. 21, 8
2 Thess

9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, et iustitia, et veritate:

2, 3.
Col 3, 6.
8 1 Thess.

10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:

5, 5

11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

9 Gal
5, 22
10 Rom
12, 2

12 Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere.

13 Omnia autem, quae arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

2 Ex 29, 18 etc.

14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus.

15 Col. **15** Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes,

16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17 Rom. **17** Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quae sit voluntas Dei.

18 Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu Sancto,

19 s. Col. **19** Loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes, et psallentes in cordibus vestris Domino,

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo et Patri.

21 Subiecti invicem in timore Christi.

22 Col. **22** Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino:

23 Quoniam vir caput est mulieris. sicut Christus caput est Ecclesiae: Ipse, salvator corporis eius.

24 Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus

25 Col. **25** Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea,

26 Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo vitae,

27 a Cor. **27** Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.

28 Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29 Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, et de ossibus eius.

31 Propter hoc relinquet homo patrem, et matrem ^{31 Matth. 19, 5} suam, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in ^{Marc. 10, 7} carne una. ^{1 Cor. 6, 16}

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.

33 Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Liberis et parentibus. Servis et dominis. Amatura Dei contra spirituales nuncios; militia Christi. Tychicus. Votum.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino: ^{1 Col 3 20.} hoc enim iustum est

2 Honora patrem tuum, et matrem tuam, quod ^{2 s. Matth 15, 4.} est mandatum primum in promissione: ^{Marc 7, 10}

3 Ut bene sit tibi, et sis longaevus super terram.

4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare ^{Col. 3, 20.} filios vestros: sed educate illos in disciplina, et correptione Domini. ^{4 Col 3, 21}

5 Servi obedite dominis carnalibus cum ^{5 Col. 3, 22.} timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: ^{Tit 2, 9}

6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus ^{1 Petr. 2, 18} placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem ^{(2 Cor 7, 15} Dei ex animo, ^{Phil 2, 12)}

7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, ^{6 ss. Col 3, 23 ss.} et non hominibus:

8 Scientes quoniam unusquisque quodcumque

31 Gen. 2, 24 — 2 s. Ex 20, 12 Deut 5, 16. Ecch 3, 9.

fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber.

9 Act. 10, 34
Rom 2,
11. Col. 3,
25; 4, 1
1 Petr
1, 17

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia et illorum, et vester Dominus est in caelis: et personarum acceptio non est apud eum.

10 De cetero fratres confortamini in Domino, et in potentia virtutis eius.

11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem: sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in caelestibus.

13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.

14 ss.
1 Thess.
5, 8.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loriceam iustitiae,

15 Et calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

17
1 Thess
5, 8

17 Et galeam salutis assumite: et gladium spiritus (quod est verbum Dei)

18 Col
4, 2

18 Per omnem orationem, et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: et in ipso vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis:

19s. Col
4, 3 s
2 Thess
3, 1.

19 Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:

20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21 Ut autem et vos sciatis quae circa me sunt, ^{21s. Col.} quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, et fidelis minister in Domino: ^{4, 7 s.}

22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quae circa nos sunt, et consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus, et charitas cum fide a Deo Patre, et Domino Iesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

*Salutem Philippensum grate et amanter curat Fructus vincu-
lorum Pauli Ecclesiae causa praestat vivere quam mori.
Pro Christo patiendum.*

- 1 2 Cor 1, 1 etc Act 16, 12 etc 1 Paulus, et Timotheus servi Iesu Christi, omni-
bus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum
episcopis, et diaconibus.
- 2 Rom 1, 7 etc 2 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et
Domino Iesu Christo
- 3s. Rom. 1, 8 1 Thess 1, 2 s Eph 1, 15 s. 3 Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,
4 Semper in cunctis orationibus meis pro omni-
bus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,
5 Super communicatione vestra in Evangelio
Christi a prima die usque nunc
- 5 1 Cor 1, 9 1 Io 1, 3 7. 6 Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis
opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.
- 6 1 Cor 1, 8 2 Tim 4, 8 7 2 Cor 7, 3. 7 Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omni-
bus vobis: eo quod habeam vos in corde, et in
vinculis meis, et in defensione, et confirmatione
Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.
- 8 Rom 1, 9 2 Cor 5, 14 9 Eph. 1, 8. 8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam
omnes vos in visceribus Iesu Christi.
- 9 Eph. 1, 8. 9 Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis
abundet in scientia, et in omni sensu.

10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine 10 Rom
offensa in diem Christi, 2, 18,

11 Repleti fructu iustitiae per Iesum Christum, (Act 24, 12, 2
in gloriam et laudem Dei. 16)

11 Eph 3,
19, 5, 9

12 Scire autem vos volo fratres, quia quae circa
me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo 13 4, 22
in omni praetorio, et in ceteris omnibus,

14 Et plures e fratribus in Domino confidentes
vinculis meis, abundantius auderent sine timore
verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem et propter invidiam, et con-
tentionem: quidam autem et propter bonam volun-
tatem Christum praedicant:

16 Quidam ex charitate. scientes quoniam in
defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum an-
nuntiant non sincere, existimantes pressuram se
suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo sive per
occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur:
et in hoc gaudeo, sed et gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salu-
tem, per vestram orationem, et subministrationem
Spiritus Iesu Christi,

20 Secundum expectationem, et spem meam, 20 Rom
quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut 8, 19, 25,
semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore 5, 5.
meo, sive per vitam, sive per mortem. 2 Cor.
10, 8.

1 Cor.
6, 20

21 Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum. 21 Col

22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus 3, 4 Gal.
operis est, et quid eligam ignoro. 2, 20.
Rom. 14,
7 s.

- 23 ²Cor. 23 Coarctor autem e duobus: desiderium habens
^{5, 8} dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius:
^{2 Tim} 24 Permanere autem in carne, necessarium
^{4, 6} propter vos.
 25 Et hoc confidens scio quia manebo, et per-
 manebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et
 gaudium fidei:
 26 ²Cor. 26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu
^{1, 14, 5, 12} in me, per meum adventum iterum ad vos.
 27 Eph 27 Tantum digne Evangelio Christi conversa-
^{4, 1.} mini: ut sive cum venero, et videro vos, sive ab-
^{Col. 1, 10.} sens audiam de vobis quia statis in uno spiritu
^{1 Thess.} 28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quae
^{2, 12} illis est causa perditionis, vobis autem salutis, et
^{28 Petr} hoc a Deo:
^{3, 14} 29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum
 ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:
 30 Idem certamen habentes, quale et vidistis
 in me, et nunc audistis de me.

CAPUT II.

*Diligendum exemplo Christi. Christi humilitas et gloria Salus
 omni cura appetenda. Timothei et Epaphroditii laudes*

- 1 Si qua ergo consolatio in Christo, si quod
 solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua
 viscera miserationis:
 2 ^{3, 16} Implete gaudium meum ut idem sapiatis, eandem
 charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,
 3 Nihil per contentionem, neque per inanem
 gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem
 arbitantes,
 4 ^{1 Cor.} 4 Non quae sua sunt singuli considerantes, sed
^{10, 24.} ea, quae aliorum.
 5 Hoc enim sentite in vobis, quod et in
 Christo Iesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi ac- 7 Rom
cipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu 8, 3.
inventus ut homo.

8 Humiliavit semetipsum factus obediens usque 8 Hebr
ad mortem, mortem autem crucis. 2, 9.

9 Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10 Ut in nomine Iesu omne genu flectatur cae- 10 s.
lestium, terrestrium, et infernorum, Rom. 14,
11.

11 Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis:) non ut in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis et velle, et perficere pro bona voluntate.

14 Omnia autem facite sine murmurationibus, 14 1 Petr.
et haesitationibus: 4, 9.

15 Ut situs sine querela, et simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravae, et perversae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vitae continentes ad gloriam meam 16 (Gal.
in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque 2, 2)
in vacuum laboravi.

17 Sed et si immolor supra sacrificium, et ob- 17 2 Tim.
sequium fidei vestrae, gaudeo, et congratulor omni- 4, 6.
bus vobis.

18 Idipsum autem et vos gaudete, et congratu- 18 3, 1;
lamini mihi. 4, 4.

19 Spero autem in Domino Iesu, Timotheum 19 Act.
me cito mittere ad vos: ut et ego bono animo sim, 16, 1.
cognitis quae circa vos sunt.

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

21 ¹ Cor. 21 Omnes enim quae sua sunt quaerunt, non
^{13, 5} quae sunt Iesu Christi.

22 ¹ Tim. 22 Experimentum autem eius cognoscite, quia
^{1, 2.} sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt.

24 Confido autem in Domino quoniam et ipse veniam ad vos cito.

25 Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, et cooperatorem, et commilitonem meum, vestrum autem apostolum, et ministrum necessitatis meae, mittere ad vos:

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: et moestus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam et infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verum etiam et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, et ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, et eiusmodi cum honore habetote.

30 ¹ Cor. 30 Quoniam propter opus Christi usque ad mor-
^{16, 17} tem accessit, tradens animam suam ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

*Contra iudicantes Pauli adversarios. Severum Pauli studium
atque spes caelestis.*

1 ^{2, 18,} 1 De cetero fratres mei gaudete in Domino.
^{4, 4.} Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, et gloriamur in Christo Iesu, et non in carne fiduciam habentes,

4 Quamquam ego habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5 Circumcisis octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Pharisaeus, 5 Rom. 11, 1 Act. 23, 6.

6 Secundum aemulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quae in lege est, conversatus sine querela: 6 Gal. 1, 13 s.

7 Sed quae mihi fuerunt lucra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora, ut Christum lucrificam,

9 Et inveniar in illo non habens meam iustitiam, quae ex lege est, sed illam, quae ex fide est Christi Iesu: quae ex Deo est iustitia in fide 9 Rom. 10, 3 ss.; Gal. 2, 1 ss. Gal. 2, 16.

10 Ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis eius, et societatem passionum illius: configuratus morti eius: 10 Gal. 6, 17.

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quae est ex mortuis:

12 Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo et comprehensus sum a Christo Iesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehedissem. Unum autem: quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quae sunt priora, extendens meipsum,

14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis Dei in Christo Iesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: et si quid aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit.

16 Gal 16, 16 16 Verumtamen ad quod pervenimus ut idem sapiamus, et in eadem permaneamus regula.

17 4, 9 Gal. 4, 12 17 Imitatores mei estote fratres, et observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

18 Rom. 16, 17 Gal. 5, 12. 18 Multi enim ambulant, quos saepe dicebam vobis (nunc autem et flens dico) inimicos crucis Christi:

19 2 Petr 2, 1 19 Quorum finis interitus: quorum Deus venter est: et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in caelis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum,

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem, qua etiam possit subiicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Cohortationes. Philippensium munificentia laudatur. Vota et salutationes.

1 1, 8 1 Thess 2, 19 1 Itaque fratres mei charissimi, et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea: sic state in Domino, charissimi:

2 2, 2. 2 Evodiam rogo, et Syntychem deprecor idipsum sapere in Domino.

3 (1, 27) Apoc. 20, 15. 3 Etiam rogo et te germane compar, adiuva illas, quae mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitae.

4 2, 18; 3, 1. 1 Thess. 5, 16. 4 Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.

5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est.

6 Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, et obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum.

7 Et pax Dei, quae exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Iesu.

8 De cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate.

9 Quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et vidistis in me, haec agite. et Deus pacis erit vobiscum. 9 3, 17
Rom
15, 33
1 Thess.
5, 23

10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refluistis pro me sentire, sicut et sentiebatis: occupati autem eratis.

11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12 Scio et humiliari, scio et abundare: (ubique et in omnibus institutus sum) et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati:

13 Omnia possum in eo, qui me confortat. 13 1 Tim.

14 Veruntamen bene fecistis, communicantes tribulationi meae. 1, 12.

15 Scitis autem et vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli: 15 2 Cor.
11, 9.
1 Cor
9, 15.

16 Quia et Thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis.

17 Non quia quaero datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18 Habeo autem omnia, et abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quae misistis odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo. 18 Rom.
12, 1.
Eph 5, 2

19 Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Iesu.

20 Deo autem et Patri nostro gloria in saecula saeculorum: Amen.

21 Gal **21** Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.

^{1, 2} 22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salu-
22 ^{1, 13} tant vos omnes sancti, maxime autem qui de Caesaris domo sunt.

23 Gal **23** Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.
^{6, 18}

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Laudat Colossenses cum Epaphra ipsorum doctore, hortans ut proficiant. Christus Dei imago, per quem omnia creata sunt, caput est Ecclesiae, quo omnia pacificata sunt. Paulus Christi minister ad praedicandum mysterium a saeculis absconditum, nunc manifestatum.

1 Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater: 1 Eph.
1, 1 etc.

2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis, et fidelibus fratribus in Christo Iesu.

3 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo, et Patri Domini nostri Iesu Christi semper pro vobis orantes: 3 Phil.
1, 3.

4 Audientes fidem vestram in Christo Iesu, et dilectionem, quam habetis in sanctos omnes 4ss.Eph.
1, 15 s
Philem

5 Propter spem, quae reposita est vobis in caelis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii: 5
5 Eph. 1,
13. 2 Cor.

6 Quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, et cognovistis gratiam Dei in veritate, 6, 7.

7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, 7 4, 12.

8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu:

9 Eph 1, 8 9 Ideo et nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, et postulantes ut impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia et intellectu spiritali:

10 10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, et crescentes
1 Thess 2, 12
Eph 4, 1. in scientia Dei:

11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius in omni patientia, et longanimitate cum gaudio

12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:

13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae,

14 Eph 1, 7 14 In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum:

15 2 Cor 4, 4 15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae:

16 10 1, 3 16 Quoniam in ipso condita sunt universa in
Eph 1, 21 caelis, et in terra, visibilia, et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, et in ipso creata sunt:

17 Et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant.

18 Eph. 1, 22 18 Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui
1 Cor 15, 20 est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

Apoc. 1, 5 19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

19 8. 2, 9 20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum,
Eph. 1, 23, 2, 16. pacificans per sanguinem crucis eius, sive quae in
21 Eph. 4, 18; terris, sive quae in caelis sunt.
2, 16.

22 Eph 1, 27; 21 Et vos cum essetis aliquando alienati, et inimici sensu in operibus malis:

1, 4. 22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis

eius per mortem, exhibere vos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso:

23 Si tamen permanetis in fide fundati, et stabiles, et immobiles a spe Evangelii, quod audistis, quod praedicatum est in universa creatura, quae sub caelo est, cuius factus sum ego Paulus minister. ^{23 Eph. 3, 7}

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quae desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia:

25 Cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quae data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: ^{25 ss Eph. 3, 2 ss.}

26 Mysterium, quod absconditum fuit a saeculis, et generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriae sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae, ^{27 Eph. 1, 18}

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, et docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

29 In quo et laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute. ^{29 1 Tim. 4, 10}

CAPUT II.

Caveant philosophorum et eorum qui Legem inducere volunt, fallacias, quoniam cum Christo sepulti idem cum illo reviximus, ut iam a superstitione hominum et decretis Legis recedamus

1 Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodiciae, et quicumque non viderunt faciem meam in carne: ^{1 4, 13}

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi charitate, et in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris et Christi Iesu: ^{2 1, 27}

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae absconditi.

4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

5 1 Cor. 5, 3 5 Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, et videns ordinem vestrum, et firmamentum eius, quae in Christo est, fidei vestrae.

6 Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7 Radicati, et superaedificati in ipso, et confirmati fide, sicut et didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione:

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum:

9 1, 19 9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10 Eph 1, 21 10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, et potestatis:

11 In quo et circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12 Rom. 6, 4 Eph. 1, 19 s 12 Consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.

13 Eph 2, 1 5 13 Et vos cum mortui essetis in delictis, et praeputio carnis vestrae, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14 Eph 2, 15 14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15 Et expolians principatus, et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbatorum:

17 Quae sunt umbra futurorum: corpus autem Christi. 17 Hebr 8, 5, 10, 1

18 Nemo vos seducat, volens in humilitate, et religione angelorum, quae non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suae, 18 Matth. 24, 4

19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, et coniunctiones subministratum, et constructum crescit in augmentum Dei. 19 Eph 4, 15 s.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22 Quae sunt omnia in interitum ipso usu, secundum praecepta, et doctrinas hominum. 22 Matth 15, 9

23 Quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione, et humilitate, et non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

Electis Dei caelestia sectanda novusque nova vita homo induendus. Officia coniugum, liberorum, patrum, servorum, dominorum.

1 Igitur, si consurrexistis cum Christo. quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

3 Mortui enim estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christus apparuerit, vita vestra: tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 Eph 5, 3 **5** Mortificate ergo membra vestra, quae sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est simulacrorum servitus:

6 Eph. 5,6,Rom. 1, 18 **6** Propter quae venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 s. Gal 5, 19. **7** In quibus et vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

Eph 2,3, 4, 31 **8** Nunc autem deponite et vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

8 Rom 6,4, Eph. 4, 22 ss **9** Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,

1 Petri 2, 1, 4, 2 **10** Et induentes novum eum, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creavit illum.

11 Gal 3, 28. **11** Ubi non est Gentilis, et Iudaeus, circumcisio, et praeputium, Barbarus, et Scythia, servus, et liber: sed omnia, et in omnibus Christus.

12 ss. Eph 4, 2 ss 32 **12** Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam:

13 Supportantes invicem, et donantes vobismetipsis si quis adversus aliquem habet querelam: sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos.

14 Super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15 Phil 4, 7 **15** Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua et vocati estis in uno corpore: et grati estote.

16 s. Eph 5, 19 s **16** Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, et commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17 1 Cor. 10, 31 **17** Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum.

18 Mulieres subditae estote viris, sicut oportet, in Domino. 18 Eph 5, 22
1 Petr 3, 1.

19 Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas 19 Eph 5, 25
1 Petr 3, 7

20 Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. 20 ss.
Eph 6, 1
4 s

21 Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. 22 Eph 6, 5
Tit 2, 9
1 Petr 2, 18

22 Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. 23 ss.
Eph 6, 7 ss

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, et non hominibus:

24 Scientes quod a Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite.

25 Qui enim iniuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: et non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Orationi instandum Prudenter cum infidelibus conversandum. Tychicus et Onesimus a Paulo missi commendantur. Salutationes. Haec epistola et Laodicensium apud utramque Ecclesiam legatur.

1 Domini, quod iustum est et aequum, servis praestate: scientes quod et vos Dominum habetis in caelo.

2 Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione: 2 Luc. 18, 1.
1 Thess. 5, 17

3 Orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum) 3 Eph 6, 19
2 Thess. 3, 1

4 Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5 In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. 5 Eph. 15 s

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. 6 Eph. 4, 29

7 Quae circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater. et fidelis minister, et conservus in Domino: 7 s. Eph. 6, 21 s.

- 8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat, quae circa vos sunt, et consoletur corda vestra,
- 9 Cum Onesimo charissimo, et fideli fratre, qui
Philem 9 ex vobis est. Omnia, quae hic aguntur, nota facient vobis
- 10 **10** Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, et
Act 27, 2, Marcus consobrinus Barnabae, de quo accepistis
15, 37 mandata: si venerit ad vos, excipite illum.
- 11 Et Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.
- 12 **12** Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus
1, 7 Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus,
Philem 23 ut stetis perfecti, et pleni in omni voluntate Dei.
- 13 **13** Testimonium enim illi perhibeo quod habet
2, 1 multum laborem pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodiciae, et qui Hierapoli.
- 14 **14** Salutat vos Lucas medicus charissimus, et
14, 11 Demas.
Philem 24
- 15 **15** Salutate fratres, qui sunt Laodiciae, et Nympham, et quae in domo eius est, Ecclesiam.
- 16 **16** Et cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut et in Laodicensium Ecclesia legatur: et eam, quae Laodicensium est, vos legatis.
- 17 **17** Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod
Philem 17 accepisti in Domino, ut illud impleas.
- 18 **18** Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote
2 Thess. 3, 17 vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES PRIMA.

CAPUT I.

Thessalonicenses egregium fidei exemplar facti.

1 Paulus, et Silvanus, et Timotheus Ecclesiae^{12Thess}
Thessalonicensium in Deo Patre, et Domino Iesu^{1, 18. etc}
Christo. ^{Act. 17, 1.}

2 Gratia vobis, et pax. Gratias agimus Deo^{2 Col}
semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facien-^{1, 3}
tes in orationibus nostris sine intermissione,^{2 Thess.}
^{1, 3 etc}

3 Memores operis fidei vestrae, et laboris, et
charitatis, et sustentiae spei Domini nostri Iesu
Christi, ante Deum et Patrem nostrum:

4 Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem^{42Thess.}
vestram: ^{2, 13}

5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos^{5 1 Cor.}
in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu^{4, 20}
Sancto, et in plenitudine multa, sicut scitis quales
fuerimus in vobis propter vos.

6 Et vos imitatores nostri facti estis, et Domini,^{62Thess}
excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio^{3, 7 ss}
Spiritus Sancti:

7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus
in Macedonia, et in Achaia.

8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini,

non solum in Macedonia, et in Achaia, sed et in omni loco fides vestra, quae est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9 Act 9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem intro-
14, 14 itum habuerimus ad vos: et quomodo conversi estis ad Deum a simulacris, servire Deo vivo, et vero,

10 Et expectare Filium eius de caelis (quem suscitavit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Sincera et sancta Pauli institutio. Thessalonicensium fides constans in persecutionibus Gentilium. Visendi eos desiderium

1 Nam ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

2 Sed ante passi, et contumeliis affecti (sicut
2 Act. 16, 12 ss 19 scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus a Deo ut crederetur
4 Gal 1, 10 nobis Evangelium: ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone
5 Phil. 1, 8 adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiae: Deus testis est:

6 Nec quaerentes ab hominibus gloriam, neque
6 Io 5, 41 44 a vobis, neque ab aliis.

7 Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos

8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, et fatigationis: nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, praedicavimus in vobis Evangelium Dei.

9 Act
20, 34
1 Cor
4, 12
2 Thess.
3, 8

10 Vos testes estis, et Deus, quam sancte, et iuste, et sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12 Deprecantes vos, et consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum, et gloriam.

12 Col.
1, 10
Eph 4, 1.

13 Ideo et nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

13 1, 2.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quae sunt in Iudaea in Christo Iesu: quia eadem passi estis et vos a contribulibus vestris, sicut et ipsi a Iudaeis:

14 Act.
17, 5,
8, 1,
12, 1.

15 Qui et Dominum occiderunt Iesum, et Prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus hominibus adversantur,

15 Act.
2, 22 s.,
3, 15,
7, 52

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvae fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

16 Act.
17, 13,
13, 45.
Matth
23, 32 s.

17 Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horae, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18 Quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, et semel, et iterum, sed impedit nos satanas.

- 19 Phil 19 Quae est enim nostra spes, aut gaudium,
 4, 1 aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum
 1 Thess nostrum Iesum Christum estis in adventu eius?
 3, 13 20 Vos enim estis gloria nostra et gaudium.

CAPUT III.

Ne propter suas tribulationes a fide moverentur, Paulus misit Timotheum, quo reverso gaudet nuntiata Thessalonicensium fide ac dilectione *Votum*

- 1 Act 1 Propter quod non sustinentes amplius, placuit
 17, 16 nobis remanere Athenis, solis:
 2 Rom 2 Et misimus Timotheum fratrem nostrum, et
 16, 21 ministrum Dei in Evangelio Christi ad confirmandos
 Act. 16, 1. vos, et exhortandos pro fide vestra:
 3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis:
 ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.
 4 Nam et cum apud vos essemus, praedicebamus
 vobis passuros nos tribulationes, sicut et factum est,
 et scitis.
 5 Propterea et ego amplius non sustinens, misi
 ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit
 vos is, qui tentat, et inanis fiat labor noster.
 6 Act 6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos a
 18, 5 vobis, et annuntiante nobis fidem et charitatem
 vestram, et quia memoriam nostri habetis bonam
 semper, desiderantes nos videre, sicut et nos quoque
 vos:
 7 Ideo consolati sumus fratres in vobis in
 omni necessitate, et tribulatione nostra per fidem
 vestram,
 8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Do-
 mino.
 9 Quam enim gratiarum actionem possumus
 Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gau-
 demus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, et compleamus ea, quae desunt fidei vestrae?

11 Ipse autem Deus, et Pater noster, et Dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dominus multiplicet, et abundare faciat charitatem vestram in invicem, et in omnes, quemadmodum et nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum et Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAPUT IV.

Castitati et mutuae dilectioni studendum. De mortuis ac reditu Christi.

1 De cetero ergo, fratres, rogamus vos et obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo oporteat vos ambulare, et placere Deo, sic et ambuletis ut abundetis magis.

2 Scitis enim quae praecepta dederim vobis per Dominum Iesum.

3 Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ^{3 (5, 18)} ut abstineatis vos a fornicatione, ^{Rom. 12,}

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, et honore: ^{2 Eph 5, 17}

5 Non in passione desiderii, sicut et Gentes, ^{5 Rom. 1, 24} quae ignorant Deum: ^{Eph 2, 12.}

6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut praediximus vobis, et testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Luc
10, 16

8 Itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum Sanctum in nobis.

9 (5, 1)

10 6, 45,

13, 34,

15, 12 17

110 2, 10,

4, 12

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis invicem.

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11

2 Thess

3, 12

Eph 4,

28

11 Et operam detis ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut praecepimus vobis:

12 Col

4, 5

12 Et ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt: et nullius aliquid desideretis.

13 Eph

2, 12

13 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut et ceteri, qui spem non habent.

14 1 Cor

6, 14,

15, 23

Rom 8,

11.

15 s.

1 Cor 15,

51 s 23

14 Si enim credimus quod Iesus mortuus est, et resurrexit: ita et Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo

15 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dormierunt.

16 Quoniam ipse Dominus in iussu, et in voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de caelo: et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

17 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Dies Domini subito ventura; hunc vigilandum est. Praesides colenda. Admonitiones variae. Vota

1 De temporibus autem, et momentis fratres non indigetis ut scribamus vobis. 1 Matth. 24, 36

2 Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita venit. 2 2 Petr. 3, 10. Apoc 3, 16, 15.

3 Cum enim dixerint pax, et securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient.

4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5 Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. 5 Eph. 5, 8

6 Igitur non dormiamus sicut et ceteri, sed vigilemus, et sobrii simus.

7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induti lorica fidei, et charitatis, et galeam spem salutis: 8 Eph 6, 14. 17

9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum,

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus. 10 2 Cor. 5, 15 etc.

11 Propter quod consolamini invicem: et edificate alterutrum, sicut et facitis.

12 Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos, qui laborant inter vos, et praesunt vobis in Domino, et monent vos, 12 1 Tim 5, 17

13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis. 13 Marc. 9, 49.

14 Rogamus autem vos fratres, corripite in-

quietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

- 15 Rom 12, 17
1 Petr 3, 9 15 Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in vicem, et in omnes.
- 16 Phil 4, 4 16 Semper gaudete.
- 17 Luc 18, 1 17 Sine intermissione orate.
- Col 4, 2 18 In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis
- 19 Spiritum nolite extinguere.
- 20 Prophetias nolite spernere.
- 21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.
- 22 Ab omni specie mala abstinete vos:
- 23 Hebr 13, 20 s 23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi servetur.
- 24 1 Cor 1, 9 24 Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.
- 2 Thess 3, 3 25 Fratres orate pro nobis.
- 25 26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.
- 2 Thess 3, 1 27 Adiuro vos per Dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus.
- 26 Rom. 16, 16 etc. 28 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
- 28 Phil 4, 23 etc Amen.

15 Prov. 17, 13, 20, 22

17 Eccl. 18, 22.

22 Iob 1, 1 8.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES SECUNDA.

CAPUT I.

Laudat fidem Thessalonicensium et patientiam in persecutionibus, propter quas illos gloriam, adversarios ultionem dicit in die Domini manere.

1 Paulus, et Silvanus, et Timotheus: Ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo. ^{1 s. 1 Thess. 1, 1 etc.}

2 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundat charitas uniuscuiusque vestrum in invicem: ^{2, 13. 1 Thess. 1, 2.}

4 Ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, et fide, et in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis

5 In exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini.

6 Si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

7 Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Iesu de caelo cum angelis virtutis eius, ^{7 1 Thess. 3, 13.}

8 In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Iesu Christi.

9 Qui poenas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, et a gloria virtutis eius:

10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, et impleat omnem voluntatem bonitatis, et opus fidei in virtute,

12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, et vos in illo secundum gratiam Dei nostri, et Domini Iesu Christi.

CAPUT II.

Christi adventum praecedet discessio et Antichristus. Perseverandum in traditionibus a Paulo acceptis. Pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

1^{Thess}
4, 16 s. 1 Rogamus autem vos fratres per adventum Domini nostri Iesu Christi, et nostrae congregationis in ipsum:

2^{Thess.}
5, 2 s
Matth
24, 6 2 Ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3 Eph
5, 6 3 Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

4 Qui adversatur, et extollitur supra omne, quod

8 Is. 66, 15 9 Is. 2, 10. 19 21 10 Is. 2, 11 17 etc.
12 Is. 24, 15; 66, 5. Mal. 1, 11 — 4 Dan. 11, 36. Ez. 28, 2.
Is. 14, 14.

dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.

5 Non retinetis quod cum adhuc essem apud vos, haec dicebam vobis? 5 Act 17, 1

6 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7 Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8 Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum:

9 Cuius est adventus secundum operationem satanae in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus,

10 Et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. 10 2 Cor 2, 15, 4, 3

11 Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, 11 Rom 1, 24, 21 1 Tim. 4, 1

12 Ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. 12 Rom 1, 18 32.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, et in fide veritatis:

14 In qua et vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriae Domini nostri Iesu Christi.

15 Itaque fratres state: et tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

16 Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, et Deus et Pater noster, qui dilexit nos, et dedit consolationem aeternam, et spem bonam in gratia,

8 Is 11, 4. 13 Deut. 33, 12

Novum Testamentum latine, ed Brandscheid.

- 17
1 Thess 3, 13 17 Exhortetur corda vestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono.

CAPUT III

Precandum pro Evangelio propagando et clarificando. De dissolutis ac desubibus cavendis Qui non vult operari nec manducet. Nota genuinae epistolae.

- 1 Thess 5, 25-
Eph 6,
19 Col
4, 3 etc 1 De cetero fratres orate pro nobis ut sermo Dei currat, et clarificetur, sicut et apud vos:
2 Et ut liberemur ab importunis, et malis hominibus. non enim omnium est fides.
3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, et custodiet a malo.
4 Gal 5, 10 4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quae praecipimus, et facitis, et facietis.
5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, et patientia Christi.
6 Rom 16, 17
1 Cor 5, 11 6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis
7 1 Thess 1, 6 7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:
8 Act 20, 34
1 Cor 4, 12 8 Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, et in fatione, nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus.
9 1 Thess 2, 9.
9 1 Cor 9, 4 ss
Phil 3, 17 9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.
10 Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.
12 Iis autem, qui eiusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducet.

13 Vos autem fratres nolite deficere bene- 13 Gal
facientes. 6, 9

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per 14 1 Cor.
epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum 5, 11
illo ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed
corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem 16
sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omni- 1 Thess
bus vobis. 5, 23 etc

17 Salutatio, mea manu Pauli. quod est signum 17 Col
in omni epistola: ita scribo. 4, 18 etc

18 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omni- 18
bus vobis. Amen. 1 Thess
5, 28 etc

EPISTOLA

BEATI PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT I.

Evangelii simplicitas tuenda. Finis praecepti est caritas. Lex non est iusto sed iniustus posita. In Paulo primo voluit Christus omnem patientiam ostendere ad informationem eorum qui credituri sunt. Bona multa militanda.

- 1 Tit 1 Paulus Apostolus Iesu Christi secundum impe-
1, 1 etc rium Dei Salvatoris nostri, et Christi Iesu spei nostrae:
- 2 Act 2 Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, miseri-
16, 1 cordia, et pax a Deo Patre, et Christo Iesu Domino
nostro.
- 3 Act 3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem
20, 1 in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter
4 4, 7 docerent,
2 Tim. 4 Neque intenderent fabulis, et genealogiis in-
2, 23 terminatis: quae quaestiones praestant magis quam
1 Tit 1, 14, aedificationem Dei, quae est in fide.
3, 9
- 5 Rom 5 Finis autem praecepti est caritas de corde
13, 9 s. puro, et conscientia bona, et fide non ficta.
1 Petr 1, 22
- 2 Tim. 6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt
1, 5 in vaniloquium,
- 6 (5, 15) 7 Volentes esse legis doctores, non intelligentes
7 Rom. neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant.
2, 21
- 8 Rom 8 Scimus autem quia bona est lex, si quis ea
7, 12 14 legitime utatur:

9 Sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustus, et non subditis, impiis, et peccatoribus, sceleratis, et contaminatis, parricidis, et matricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, et periuris, et si quid aliud sanae doctrinae adversatur,

11 Quae est secundum Evangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi.

12 Gratias ago ei, qui me confortavit Christo ^{12 (Phil} Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ^{4, 13)} ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, et persecutor, et ^{13 1 Cor} contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus ^{15, 9 s.} sum, quia ignorans feci in incredulitate. ^{Gal 1, 13 etc}

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, et dilectione, quae est in Christo Iesu.

15 Fidelis sermo, et omni acceptione dignus. ^{15 4, 9.} quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum: ^{Matth 9, 13. Marc.}

16 Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut ^{2, 17.} in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam aeternam. ^{Luc 19, 10.}

17 Regi autem saeculorum immortalis, invisibilis, ^{17 Rom. 16, 27.} soli Deo honor, et gloria in saecula saeculorum. ^{Iud. 25 etc.} Amen.

18 Hoc praeceptum commendo tibi fili Timothee, secundum praecedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19 Habens fidem, et bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20 Ex quibus est Hymenaeus, et Alexander: ^{20 2 Tim} quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare. ^{2, 17. 1 Cor. 5, 5.}

CAPUT II.

Preces publicae. Deus omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Deus unus et unus mediator. Paulus doctor Gentium. Decor precantium. Mulier in ecclesia.

1 Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

2 Pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, et tranquillam vitam agamus in omni pietate, et castitate

3 Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4 2 Petr 3, 9. Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.

5 2 Tim 3, 7. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus:

6 Gal. 3, 20. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 2 Tim 1, 11. In quo positus sum ego praedicator, et Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, et veritate.

8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, et disceptatione.

9 1 Petr. 3, 3 ss. Similiter et mulieres in habitu ornato, cum verecundia, et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa,

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

12 1 Cor 14, 34. Docere autem mulierem non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio

13 1 Cor 11, 9. Adam enim primus formatus est: deinde Heva.

14 Et Adam non est seductus: mulier autem seducta in praevaricatione fuit.

15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, et dilectione, et sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Quales esse debeant episcopi et diaconi ac diaconissae Ecclesia columna et firmamentum veritatis. Mysterium pietatis

1 Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, 1 1, 15 bonum opus desiderat.

2 Oportet ergo episcopum irreprehensibilem 2 Tit esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, doctorem, 1, 6 ss

3 Non vinulentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed

4 Suae domui bene praepositum: filios habentem subditos cum omni castitate.

5 Si quis autem domui suae praeesse nescit, 5 5, 8 quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum et testimonium habere 7 2 Tim. bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium 2, 26. incidat, et in laqueum diaboli.

8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes.

9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primum: et sic ministrent, nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, 11 Tit. sobrias, fideles in omnibus. 2, 3.

12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene praesint, et suis domibus.

13 Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirant, et multam fiduciam in fide, quae est in Christo Iesu.

14 Haec tibi scribo, sperans me ad te venire cito.

15 Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.

16 Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Doctores falsae doctrinae, praecipue de nuptiis ac cibis venturi. Omnis creatura Dei bona est. Timotheo nuntiandae praecepta.

1 ss. 1 Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis daemoniorum,
2 Tim 3, 1 ss
1 2 Petr 3, 3
Iud 18
2 Tit 1, 15

2 In hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam,
3 Prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et iis, qui cognoverunt veritatem.

4 Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem.

6 2 Tim 3, 10 6 Haec proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, et bonae doctrinae, quam assecutus es.

7 1, 4 7 Ineptas autem, et aniles fabulas devita: exerce autem te ipsum ad pietatem.
2 Tim 2, 23
Tit 3, 9

8 2 Tim 3, 1 8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, et futurae.

9 1, 15 9 Fidelis sermo, et omni acceptione dignus.

10 Col. 1, 29 10 In hoc enim laboramus, et maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11 Tit. 2, 15 11 Praecepta haec, et doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed ^{12 Tit} exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, ^{2, 7} in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, et doctrinae.

14 Noli negligere gratiam, quae in te est, quae ^{14 1, 18,} data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum ^{5, 22} presbyterii. ^{2 Tim} ^{1, 6.}

15 Haec meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, et doctrinae: insta in illis. ^{16 Act.} Hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos, ^{20, 28.} qui te audiunt. ^{1 Cor} ^{9, 27 22}

CAPUT V.

De admonitionibus. De viduabus eligendis; de presbyteris; de peccantibus.

1 Senioremem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem: iuvenes, ut fratres:

2 Anus, ut matres: iuenculas, ut sorores in omni castitate:

3 Viduas honora, quae vere viduae sunt.

4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: ^{4 2, 3.} discat primum domum suam regere, et mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5 Quae autem vere vidua est, et desolata, speret in Deum, et instet obsecrationibus, et orationibus nocte ac die.

6 Nam quae in deliciis est, vivens mortua est.

7 Et hoc praecipe ut irreprehensibiles sint.

8 Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.

9 s. 3, 2

7. 11
Tit 1, 6

9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri uxor,

10 In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores autem viduas devita: cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem et otiosae discunt circuire domos: non solum otiosae, sed et verbosae, et curiosae, loquentes quae non oportet.

14 Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Iam enim quaedam conversae sunt retro satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, et non gravetur Ecclesia: ut iis, quae vere viduae sunt, sufficiat.

17
1 Thess.
5, 12 s

17 Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo et doctrina.

18 1 Cor
9, 9 14
Matth
10, 10 etc.
Lc. 10, 7.

18 Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Et: Dignus est operarius mercede sua.

19 Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20 Peccantes coram omnibus argue: ut et ceteri timorem habeant.

21 2 Tim.

4, 1

21 Testor coram Deo, et Christo Iesu, et electis angelis, ut haec custodias sine praeiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus cito nemini imposueris, neque communica-veris peccatis alienis. Teipsum castum custodi. ^{22, 10.} ^{4, 14} Act 6, 6.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: quosdam autem et subsequuntur.

25 Similiter et facta bona, manifesta sunt: et quae aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

De servis, de falsa doctrina et avaritia Virtutes amplectendae et bonum certamen fidei certandum. Divites ad bene faciendum admonendi Profanae vocum novitates et falsi nominis scientia devitanda.

1 Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos ^{1 Tit} omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini ^{2, 9 s} et doctrina blasphemetur. ^{Eph 6, 5} ^{Col. 3, 22.}

2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. ^{Tit 2, 5.} ^{Iac 2, 7.} ² ^{Philem.} ^{16.} ^{1 Tim.} ^{4, 11}

3 Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, et ei, quae secundum pietatem est, doctrinae: ^{Tit. 2, 15.} ^{3 1, 3.} ^{Gal. 1, 6 ss}

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quaestiones, et pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspensiones malae, ^{2 Tim} ^{1, 13.} ^{Tit. 1, 13;} ^{2, 1.} ^{4 2 Tim.} ^{2, 14}

5 Conflictationes hominum mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantium quaestum esse pietatem. ^{5 2 Tim.} ^{3, 8.}

6 Est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia.

7 Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus

8 Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus.

9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quae mergunt homines in interitum, et perditionem.

10 Luc 12, 15 10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inservuerunt se doloribus multis.

11 Tim. 3, 17 11 Tu autem, o homo Dei, haec fuge: sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 1, 18 12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 s Act. 16, 2 13 Praecipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem:

14 Rom 4, 17 14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Iesu Christi,

15 Tit 2, 13 15 Quem suis temporibus ostendet beatus et solus potens, Rex regum, et Dominus dominantium:

16 2 Tim 4, 18 16 Qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, et imperium sempiternum: Amen.

17 Luc 12, 15. 20 s. 17 Divitibus huius saeculi praecipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum)

18 Bene agere, divites fieri in bonis operibus,
facile tribuere, communicare,

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in
futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans 20 2Tim.
profanas vocum novitates, et oppositiones falsi no- 1, 14,
minis scientiae, 2, 16

21 Quam quidam promittentes, circa fidem ex- 21 2Tim
ciderunt. Gratia tecum. Amen. 2, 18.

EPISTOLA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA.

CAPUT I.

*Laus et cohortatio Timothei Paulus magister Gentium positus,
vinculis suis non confusus. Onesiphori domus laudatur.*

1s 2Cor 1, 1s etc 1 Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitae, quae est in Christo Iesu:

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et Christo Iesu Domino nostro.

3 Act 24, 14 16. Rom. 1, 9. 3 Gratias ago Deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5 Recordationem accipiens eius fidei, quae est in te non ficta, quae et habitavit primum in avia tua Loide, et matre tua Eunice, certus sum autem quod et in te.

6 1 Tim 4, 14 6 Propter quam causam admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.

7 Rom 8, 15 7 Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini

nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

9 Qui nos liberavit, et vocavit vocatione sua ^{9 s. Tit} sancta, non secundum opera nostra, sed secundum ^{1, 2 s. 3, 5. Rom.} propositum suum, et gratiam, quae data est nobis ^{16, 25 s.} in Christo Iesu ante tempora saecularia.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, et incorruptionem per Evangelium:

11 In quo positus sum ego praedicator, et Apostolus, et magister Gentium. ^{11 1 Tim. 2, 7.}

12 Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, et certus sum quia ^{12 Eph. 3, 1 13.} potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti in fide, et in dilectione in Christo Iesu. ^{13 4, 3.}

14 Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum, qui habitat in nobis. ^{14 1 Tim 6, 20.}

15 Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigelus, et Hermogenes. ^{15 4, 10 16.}

16 Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia saepe me refrigeravit, et catenam meam non erubuit: ^{16 4, 19}

17 Sed cum Romam venisset, sollicitus me quaesivit, et invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam a Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Corona militum Christi. Boni doctoris mores. Contra Hymenaeum aliosque vana docentes. De magna domo varia habente vasa.

1 Tu ergo fili mi confortare in gratia, quae est in Christo Iesu:

2 Et quae audisti a me per multos testes, haec

commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.

3 1, 8, 3 Labora sicut bonus miles Christi Iesu.
4, 5 4 Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam et qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quae dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 1 Cor 8 Memor esto Dominum IESUM CHRISTUM
15, 12 resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum
Rom 1, Evangelium meum,
3 etc

9 Act 9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male
28, 30^s operans: sed verbum Dei non est alligatum.

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur, quae est in Christo Iesu, cum gloria caelesti.

11 1 Tim 11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, et
4, 9 convivemus:

12 Rom. 6, 8. Si sustinebimus, et conregnabimus: si nega-
12 Matth. 10, 33. verimus, et ille negabit nos:

13 Marc 8, 38. Si non credimus, ille fidelis permanet, ne-
Rom. 8, gare seipsum non potest.
17.

13 Rom. 14 Haec commune: testificans coram Domino.

3, 3 14 (4, 1) Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis:

16 Tit. 3, 9. 16 Profana autem, et vaniloquia devita: multum
2 Tim 3, 13. enim proficiunt ad impietatem:

17 1 Tim. 1, 20. 17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenaeus, et Philetus,

18 1 Tim. 6, 21. 18 Qui a veritate exciderunt, dicentes resur-

rectionem esse iam factam, et subverterunt quorundam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt eius, et discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa ²⁰ 1 Cor. aurea, et argentea, sed et lignea, et fictilia. et ^{3, 12} Rom 9, quaedam quidem in honorem, quaedam autem in ^{21.} contumeliam.

21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit ²¹ 2 Cor vas in honorem sanctificatum, et utile Domino ad ^{6, 17} omne opus bonum paratum.

22 Iuvenilia autem desideria fuge, sectare vero ²² 1 Tim iustitiam, fidem, spem, charitatem, et pacem cum ^{6, 11, 4,} iis, qui invocant Dominum de corde puro. ^{12, 1, 5}

23 Stultas autem, et sine disciplina quaestiones ²³ 1 Tim evita: sciens quia generant lites. ^{1, 4, 4, 7,}

24 Servum autem Domini non oportet litigare. ²⁴ Tit sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, ^{3, 9} ^{1, 7 9}

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant a diaboli laqueis, a quo cap- ²⁶ 1 Tim tivi tenentur ad ipsius voluntatem. ^{3, 7}

CAPUT III.

Mali homines et seductores venturi, quibus resistendum virtutibus et tolerantia persecutionum exemplo Pauli De Scripturae inspiratae utilitate.

1 Hoc autem scito, quod in novissimis diebus ¹ 1 Tim instabunt tempora periculosa: ^{4, 1}

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, ² Petr superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, in- ^{3, 3,} ^{Iud. 18.} grati, scelesti, ^{2 ss.}

^{Rom 1,} ^{29 ss.}

19 Num 16, 5 (21 26?) Lev 24, 16.

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos devita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis:

7 1 Tim 2, 4. 7 Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 1 Tim 6, 5. 8 Quemadmodum autem Iannes, et Mambres resisterunt Moysi: ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.

9 1 Tim 5, 24. 9 Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.

10 1 Tim 4, 6. 10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11 Act 13, 50, 14, 2, 18 21. 11 Persecutiones, passionem: qualia mihi facta sunt Antiochiae, Iconii, et Lystris: quales persecutiones sustinui, et ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Matth. 16, 24. 10 15, 19. 12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, et seductores proficient in peius, errantes, et in errorem mittentes.

14 2, 2, 1, 13. Act. 16, 1. 14 Tu vero permane in iis, quae didicisti, et credita sunt tibi: sciens a quo didiceris.

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem, per fidem, quae est in Christo Iesu.

16 2 Petr 1, 20. 16 Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est

ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus ¹⁷ Tim. 6, 11 bonum instructus.

CAPUT IV.

Contra malos standum Mortem proximam praesentens de socis rebusque suis refert Salutationes.

1 Testificor coram Deo, et Iesu Christo, qui ¹ Tim iudicaturus est vivos, et mortuos, per adventum ^{5, 21.} Tit 2, 13 ipsius, et regnum eius:

2 Praedica verbum, insta opportune, impotune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus,

4 Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac ⁵ 2, 3 Evangelistae, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6 Ego enim iam delibor, et tempus resolutionis ⁶ Phil meae instat. ^{2, 17}

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, ⁷ 1 Tim fidem servavi. ^{6, 12}

8 In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, ⁸ Jac quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: ^{1, 12} non solum autem mihi, sed et iis, qui diligunt adventum eius. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc saeculum, et abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. ¹⁰ s. Col.

11 Lucas est mecum solus. Marcum assume, ^{4, 14} 10 et adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas.

14 Tim 1, 20 Alexander aerarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera eius:

Act 19, 33 15 Quem et tu evita: valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

17 Dominus autem mihi astitit, et confortavit me, ut per me praedicatio impleatur, et audiant omnes Gentes: et liberatus sum de ore Leonis.

18 3, 11. 18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: et salvum faciet in regnum suum caeleste, cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

19 1, 16 19 Saluta Priscam, et Aquilam, et Onesiphori Act. 18, 2 etc domum.

20 Rom 20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

Act 21, 29 21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, et Pudens, et Linus, et Claudia, et fratres omnes.

22 22 Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Phil 25. Phil Gratia vobiscum. Amen.

4, 23

14 Ps 27, 4 17 Dan 6, 20.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT I.

*Ad Titum dilectum filium. Tito Cretae agenda. Quales
ordinandi presbyteri et episcopi. Quanam dure increpandi.
Cretenses mendaces. Puris pura omnia.*

1 Paulus servus Dei, Apostolus autem Iesu Christi 1 Rom
secundum fidem electorum Dei, et agnitionem veri- 1, 1 etc.
tatis, quae secundum pietatem est

2 In spem vitae aeternae, quam promisit qui 2 ss.
non mentitur, Deus, ante tempora saecularia: 2 Tim.

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum 3 1 Tim.
suum in praedicatione, quae credita est mihi secun- 1, 11.
dum praeceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, 4 1 Tim.
gratia, et pax a Deo Patre, et Christo Iesu Salva- 1, 2.
tore nostro. 2 Tim.
1, 2 2 Io.
3 etc

5 Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea, quae 5 Act
desunt, corrigas, et constituas per civitates pres- 14, 22
byteros, sicut et ego disposui tibi. 2 Tim.
2, 2

6 Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, 6 ss.
filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, 1 Tim.
aut non subditos. 3, 2 ss.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse,
sicut Dei dispensatorem: non superbum, non ira-
cundum, non vinolentum, non percussorem, non
turpis lucri cupidum:

8 Sed hospitalē, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, et seductores: maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quae non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Iudaicis fabulis, et mandatis hominum, aversantium se a veritate.

15 Rom. 14, 14 20 15 Omnia munda mundis: coinquinatis autem, et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatae sunt eorum et mens, et conscientia.

16 2 Tim. 3, 5 17 16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

*De senibus, ambus, iuvenibus, servis ac de modo docendi
Gratia Dei erudiens nos. Christus dedit semetipsum pro nobis.*

1 Tu autem loquere quae decent sanam doctrinam:

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 1 Tim. 2, 9, 3, 11 3 Anus similiter in habitu sancto, non criminales, non multo vino servientes, bene docentes:

4 1 Tim. 5, 14 4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5 1 Petr. 3, 1 5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam ha-

bentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei:

6 Iuvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum praebe exemplum bono-^{7 1 Tim}
rum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,^{4, 12.}

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis:

9 Servos dominis suis subditos esse, in omnibus^{9 1 Tim.}
placentes, non contradicentes,^{6, 1}

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam^{Eph 6,5}
ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei or-^{Col.3,22.}
nent in omnibus.^{1 Petr. 2, 18.}

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri^{11 3, 4}
omnibus hominibus,^{10 4,9.}

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et saecularia desideria: sobrie, et iuste, et pie vivamus in hoc saeculo,

13 Expectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos red-^{14 Gal.}
imeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi popu-^{1, 4}
lum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.^{1 Tim 2, 6}

15 Haec loquere, et exhortare, et argue cum^{15 1 Tim}
omni imperio. Nemo te contemnat.^{4, 11 s.}

CAPUT III.

Regeneratos Christi quae deceni. Stultae quaestiones et contentiones legis et haereticus homo vitandus. Mandata varia.

1 Admone illos principibus, et potestatibus sub-^{1 s. Rom.}
ditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum^{13, 1 ss}
paratos esse:^{2 Tim.}

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse,^{3, 17.}
^{2 2 Tim.}
^{2, 24 s.}

sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3 Eramus enim aliquando et nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis, et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

4 2, 11 4 Cum autem benignitas, et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei:

5 2 Tim 5 Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos,
1, 9 sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, et renovationis Spiritus Sancti,

6 Quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum:

7 Ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae.

8 1 Tim 8 Fidelis sermo est: et de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus praeesse qui credunt Deo. Haec sunt bona, et utilia hominibus.
4, 9,
2, 3

9 1 Tim 9 Stultas autem quaestiones, et genealogias, et
1, 4, 4, 7 contentiones, et pugnas legis devita: sunt enim in-
2 Tim utiles, et vanae.
2, 23

10 Haereticum hominem post unam, et secundam correptionem devita:

11 Sciens quia subversus est, qui eiusmodi est, et delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

12 2 Tim 12 Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum,
4, 9 festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.

13 Act 13 Zenam legisperitum, et Apollo sollicite prae-
18, 24 mitte, ut nihil illis desit.

14 Discant autem et nostri bonis operibus praeesse ad usus necessarios: ut non sint infructuosi.

15 2 Thess. 15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta
3, 18 etc eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI APOSTOLI

AD PHILEMONEM.

Philemoni, Appiae, Archippo Laudat Philemonem et orat ut Onesimo servo fugitivo veniam det. Praemunit se rediturum.

1 Paulus vinctus Christi Iesu, et Timotheus ^{19 Eph.}
frater: Philemoni dilecto, et adiutori nostro, ^{3, 1, 4, 1.}
^{2 Tim}
2 Et Appiae sorori charissimae, et Archippo com- ^{1, 8}
militoni nostro, et Ecclesiae, quae in domo tua est. ^{2 Col}
3 Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et ^{4, 17}
Domino Iesu Christo. ^{3 Rom}
^{1, 7 etc.}

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui ^{4 Eph}
faciens in orationibus meis, ^{1, 15 s.}
5 Audiens charitatem tuam, et fidem, quam ^{Rom 1,}
habes in Domino Iesu, et in omnes sanctos: ^{8 s}
6 Ut communicatio fidei tuae evidens fiat in ^{5 Col.}
agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in ^{1, 4 9ss.}
Christo Iesu.

7 Gaudium enim magnum habui, et consolatio- ^{7 2 Cor}
nem in charitate tua: quia viscera sanctorum re- ^{7, 4}
quieverunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in
Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ^{9 1.}
ut Paulus senex, nunc autem et vinctus Iesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in ^{10 1 Cor.}
vinculis, Onesimo, ^{4, 15}
^{Col 4, 9.}

7 Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis.

8 Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in saeculum saeculi: virga aequitatis, virga regni tui.

9 Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem. propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis prae participibus tuis.

10 Et: Tu in principio Domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt caeli

11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, et omnes ut vestimentum veterascent:

12 Et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

13 Matth. 22, 44 et c. 1 Cor 15, 25. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

CAPUT II.

Dei Filio parendum magis quam legi per Angelos traditae. Christus homo factus fratrum causa passus est, ut credentibus in eum salutem ferret.

1 Propterea abundantius oportet observare nos ea, quae audivimus ne forte pereffluamus

2 Gal 3, 19. Act. 7, 53. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, et omnis praevaricatio, et inobedientia accepit iustam mercedis retributionem:

3 12, 25. Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

4 Contestante Deo signis et portentis, et variis virtutibus, et Spiritus Sancti distributionibus secundum suam voluntatem. 4 Marc.
16, 20
Rom. 15,
19

5 Non enim Angelis subiecit Deus orbem terrae futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum?

7 Minuisti eum paulominus ab Angelis: gloria et honore coronasti eum: et constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subiecisti sub pedibus eius: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. 8 Matth.
28, 18
1 Cor
15, 26
Eph 1,
22

9 Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria et honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. 9 Phil
2, 8

10 Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. 10 Rom.
11, 36

11 Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: 11 Matth
12, 49,
28, 10 et c.

12 Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiae laudabo te.

13 Et iterum: Ego ero fidens in eum. Et iterum: Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus.

14 Quia ergo pueri communicaverunt carni, et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolus. 14 1 Cor
15, 26 54.
2 Tim.
1, 10.

15 Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus simili, ut misericors fieret, et fidelis pontifex ad Deum, ut reprobaret delicta populi.

18 In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Christus Mose maior. Moses non impune spreus, multo minus Christus.

1 Unde fratres sancti, vocationis caelestis participes, considerate Apostolum, et pontificem confessionis nostrae Iesum:

2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum sicut et Moyses in omni domo eius.

3 Amplioris enim gloriae iste prae Moyse dignus est habitus, quanto ampliore honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est.

5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus, in testimonium eorum, quae dicenda erant:

6 Christus vero tamquam filius in domo sua: quae domus sumus nos, si fiduciam, et gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus Sanctus: Hodie si vocem eius audieritis,

8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto,

9 Ubi tentaverunt me patres vestri: probaverunt, et viderunt opera mea

10 Quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, et dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas,

11 Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in 11 4, 3. requiem meam.

12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo:

13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos 13 3, 8. dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus: si 14 3, 6. tamen initium substantiae eius usque ad finem firmum retineamus

15 Dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, 15 3, 7 s. nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non universi qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta annis? 17 3, 9 s. Nonne illis, qui peccaverunt, quorum cadavera prostrata sunt in deserto?

18 Quibus autem iuravit non introire in requiem 18 3, 11. ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19 Et videmus, quia non potuerunt introire 19 4, 6. propter incredulitatem

CAPUT IV.

Requies promissa Iudaeis datur piis per Christum. De verbo Dei vivo et efficaci.

1 Timeamus ergo ne forte relictā pollicitatione 1 3, 11. introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenum et nobis nuntiatum est, quemadmodum et illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis, quae audierunt.

3 3, 11 3 Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit. Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: et quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic: Et requevit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

5 Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam.

6 3, 19 6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, et ii, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7 3, 7 15 7 Iterum terminat diem quendam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Iesus requiem praestitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die.

9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

10 8.4, 48 10 Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requevit ab operibus suis, sicut a suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis.

13 Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui^{14 3, 1,} penetravit caelos, Iesum Filium Dei: teneamus con-^{8, 1} fessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non pos-^{15 2, 17 s,} sit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem^{5, 2} per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gra-^{16 10, 22} tiae. ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus pontifex in aeternum, sacerdos secundum ordinem Melchisedech, cum esset Dei Filius, didicit ex ns quae passus est, obedientiam Tarditas lectorum taxatur.

1 Omnis namque pontifex ex hominibus as-^{1 8, 3,} sumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt^{9, 9} ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis.

2 Qui condolere possit iis, qui ignorant, et er-^{2 4, 15} rant: quoniam et ipse circumdatus est infirmitate.

3 Et propterea debet, quemadmodum pro po-^{3 7, 27.} pulo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis.

4 Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.

5 Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Quemadmodum et in alio loco dicit: Tu es sa-^{6 7, 17} cerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech.

7 Qui in diebus carnis suae preces, supplica-^{7 Luc 22,} tionesque ad eum, qui possit illum salvum facere^{42 43-} a morte, cum clamore valido, et lacrymis offerens,^{Matth 27, 46 etc.} exauditus est pro sua reverentia:

8 Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quae passus est, obedientiam:

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae,
 10 5, 6 10 Appellatus a Deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 ss 12 Etenim cum deberetis magistri esse propter
 Gal 4, 3
 1 Cor tempus: rursum indigetis ut vos doceamini quae
 3, 2 sint elementa exordii sermonum Dei: et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiae. parvulus enim est.

14 Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

*Tanditate deposita ad perfecta intendendum Defectio irreparabilis.
 Fides et patientia Abrahæ*

1 5, 12 1 Quapropter intermittentes inchoationis Christi
 1 Cor sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum iacientes
 3, 10. fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, et fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii aeterni.

3 Iac 3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.
 4, 15.

4 10, 26 4 Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus Sancti,
 Matth 12, 45
 2 Petr 2, 10.

5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi,

6 Et prolapsi sunt; rursus renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsos Filium Dei, et ostentui habentes.

7 Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam opportunam illis, a quibus colitur: accipit benedictionem a Deo.

8 Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, et maledicto proxima: cuius consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, et viciniore salutis: tametsi ita loquimur.

10 Non enim iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministratis. ¹⁰ ¹ ^{Thess} ^{1, 3}

11 Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12 Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, et patientia hereditabunt promissiones.

13 Abrahae namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iuravit per semetipsum,

14 Dicens: Nisi benedicens benedicam te, et multiplicans multiplicabo te.

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est re- ¹⁵ ^{10, 36}. promissionem.

16 Homines enim per maiorem sui iurant: et omnis controversiae eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.

17 In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum:

18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, ¹⁸ ^{Tit.} ^{1, 2}.

19 Quam sicut anchoram habemus animae tutam ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis,

⁸ Gen 3, 17^s Is 5, 2 4 6 Osee 10, 8 13 s. Gen 22, 16 s.
16 Ex. 22, 11 19 Lev. 16, 2.

20 5, 6 20 Ubi praecursor pro nobis introivit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum.

CAPUT VII.

Melchisedech Abrahamo Levitisque maior, et Christus pontifex noster in aeternum secundum ordinem Melchisedech sacerdotio suo praecellentis Leviticum una cum lege evacuat.

1 Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahae regresso a caede regum, et benedixit ei:

2 Cui et decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iustitiae: deinde autem et rex Salem, quod est, rex pacis,

3 5, 6. 3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitae habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 7, 2 4 Intuemini autem quantus sit hic, cui et decimas dedit de praecipuis Abraham patriarcha.

5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis: quamquam et ipsi exierint de lumbis Abrahae.

6 Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, et hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.

8 Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.

9 Et (ut ita dictum sit) per Abraham, et Levi, qui decimas accepit, decimatus est:

10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotum Le- 11 5, 6
viticum erat (populus enim sub ipso legem accepit)
quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem
Melchisedech, alium surgere sacerdotem, et non se-
cundum ordinem Aaron dici?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut et
legis translatio fiat.

13 In quo enim haec dicuntur, de alia tribu
est, de qua nullus altari praesto fuit.

14 Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit
Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus
Moyses locutus est

15 Et amplius adhuc manifestum est si secundum 15 5, 6
similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16 Qui non secundum legem mandati carnalis
factus est, sed secundum virtutem vitae insolubilis.

17 Contestatur enim: Quoniam tu es sacerdos
in aeternum, secundum ordinem Melchisedech

18 Reprobatio quidem fit praecedentis mandati,
propter infirmitatem eius, et inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio
vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine iureiurando (alii
quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt,

21 Hic autem cum iureiurando per eum, qui
dixit ad illum: Iuravit Dominus, et non poenitebit
eum: tu es sacerdos in aeternum).

22 In tantum melioris testamenti sponsor factus 22 8, 6.
est Iesus.

23 Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes,
idcirco quod morte prohiberentur permanere:

24 Hic autem eo quod maneat in aeternum, 24 7, 17.
sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde et salvare in perpetuum potest ac- 25 10.
cedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens 14, 6.
ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis factus:

27 5, 3, 9, 7 12 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in aeternum perfectum.

CAPUT VIII.

*Caelestis pontifex noster, auctor novi cum Deo foederis
velut melioris*

1 Capitulum autem super ea, quae dicuntur: Talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis,

2 Sanctorum minister, et tabernaculi veri, quod fixit Dominus, et non homo.

3 5, 1 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, et hostias constituitur: unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat:

4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera,

5 10, 1 Act. 7, 44 Qui exemplari, et umbrae deserviunt caelestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: Vide, (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte.

6 7, 22 11 Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto et melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: et consummabo super domum Israel, et super domum Iuda testamentum novum,

9 Non secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de Terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: et ego neglexi eos, dicit Dominus:

10 Quia hoc est testamentum, quod disponam ^{10 10, 16.} domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando ^{2 Col. 6, 16} leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, et unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum:

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, et ^{12 10, 17.} peccatorum eorum iam non memorabor

13 Dicendo autem novum. veteravit prius. Quod ^{13 8, 8.} autem antiquatur, et senescit, prope interitum est.

CAPUT IX.

Sanctuarium vetus et caelum sanctuarium Christi Imperfecta Mosaiica et perfecta Christi expiatio, qui novi testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant qui vocati sunt aeternae hereditatis.

1 Habuit quidem et prius, iustificationes culturae, et Sanctum saeculare.

2 Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quae dicitur Sancta.

3 Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron, quae fronderat, et tabulae testamenti,

5 Superque eam erant Cherubum gloriae obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula.

6 His vero ita compositis: in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7 In secundo autem semel in anno solus pontifex non sine sanguine, quem offert pro sua, et populi ignorantia:

8 Hoc significante Spiritu Sancto, nondum palatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9 Quae parabola est temporis instantis: iuxta quam munera, et hostiae offeruntur, quae non possunt iuxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis, et in potibus,

10 Et variis baptismatibus, et iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis:

12 Neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, aeterna redemptione inventa.

13 Si enim sanguis hircorum, et taurorum, et cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis:

14 Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo,

4 Lev 16 Num. 17 3 Reg. 8, 9 2 Par 5, 10 5 Ez 10, 4.
7 Ex 30, 10. Lev 16, 2 ss. 10 Lev. 11 etc. 13 Lev 16, 3 14 s.
Num. 19, 9. 17.

emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

15 Et ideo novi testamenti mediator est: ut ^{15 12, 24.} morte intercedente, in redemptionem earum prae- ^{1 Tim 2,} varicationum, quae erant sub priori testamento, re- ^{5 Act.} promissionem accipiant qui vocati sunt aeternae ^{13, 39} hereditatis. ^{Rom. 4,} ^{13 Gal.} ^{3, 15.}

16 Ubi enim testamentum est: mors necesse est intercedat testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: ^{17 Gal.} alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est. ^{3, 15}

18 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19 Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo populo. accipiens sanguinem vitulorum, et hircorum cum aqua et lana coccinea, et hyssopo: ipsum quoque librum, et omnem populum aspersit,

20 Dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. ²⁰ ^{Matth} ^{26, 28}

21 Etiam tabernaculum, et omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit:

22 Et omnia pene in sanguine secundum legem mundantur: et sine sanguinis effusione non fit remissio.

23 Necesse est ergo exemplaria quidem caelestium his mundari: ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis.

24 Non enim in manufacta Sancta Iesus intro- ^{24 10, 1.} ivit exemplaria verorum: sed in ipsum caelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

25 Neque ut saepe offerat semetipsum, quem admodum pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab ^{26 1 Cor} origine mundi: nunc autem semel in consummatione ^{10, 11.}

18 s. Ex. 24, 3 ss.
24. 8 22 Lev 17, 11.

19 Lev. 14, 4. Num. 19, 6.

20 Ex.

saeculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27² Cor 5, 10. 27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

28^{10, 12} Rom 5, 9; 6, 10 1 Petr. 3, 18. 28 Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata: secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPUT X.

Lex habet umbram futurorum bonorum. Piacula legis imperfecta et verum piaculum Christi, cuius unica hostia universa peccata auferantur. Defectionis grave crimen. Constantis fidei et patientiae laus.

1^{8, 5} Col. 2, 17. Hebr 9, 25. 1 Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata.

5 Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam, et oblationem nolui: corpus autem aptasti mihi.

6 Holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt.

7 Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Superius dicens: Quia hostias, et oblationes, et holocaustomata pro peccato nolui, nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur,

27 Gen 3, 19 Iob 30, 23 28 Is 53, 12. — 3 Lev. 16, 21
4 Ps. 49, 13. 5 ss. Ps 39, 7-9. 7 Ps. 39, 8.

9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: auferit primum, ut sequens statuatur.

10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. 10 Col. 1, 22. 1 Petr 2, 24.

11 Et omnis quidem sacerdos praesto est quotidie ministrans, et easdem saepe offerens hostias, quae numquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, 12 s. 1 Cor. 15, 25

13 De cetero expectans donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Hebr. 1, 13, 12, 2 etc.

14 Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

15 Contestatur autem nos et Spiritus Sanctus. Postquam enim dixit:

16 Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas in cordibus eorum, et in mentibus eorum superscribam eas: 16 s. 8, 8 10. 12.

17 Et peccatorum, et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius

18 Ubi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato.

19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, 19 Eph 3, 12 2 Petr 1, 11.

20 Quam initiavit nobis viam novam, et vitam per velamen, id est, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei: 21 4, 14, 3, 6

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, et abluti corpus aqua munda, 22 4, 16. (6, 11) 1 Cor. 6, 11. Eph 5, 26.

23 Teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit)

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis, et bonorum operum: 24 13, 1 ss.

25 3, 13 25 Non deserentes collectionem nostram, sicut
1 Thess
5, 11 consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, et
tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

26 6, 4 ss 26 Voluntarie enim peccantibus nobis post ac-
ceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro
peccatis hostia,

27 9, 27 27 Terribilis autem quaedam expectatio iudicii,
et ignis aemulatio, quae consumptura est adversarios.

28 18, 16 28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla
Matth
18, 16 miseratione duobus vel tribus testibus moritur:

29 8, 17 29 Quanto magis putatis deteriora mereri sup-
2 Cor
13, 1 plicia qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem
testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est,
et spiritui gratiae contumeliam fecerit?

30 Rom 30 Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, et ego
12, 19 retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus
populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vi-
ventis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in qui-
bus illuminati, magnum certamen sustinuistis pas-
sionum:

33 Et in altero quidem opprobriis, et tribulatio-
nibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter
conversantium effecti.

34 13, 3 34 Nam et vinctis compassi estis, et rapinam
bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cogno-
scentes vos habere meliorem, et manentem sub-
stantiam.

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram,
quae magnam habet remunerationem.

36 Patientia enim vobis necessaria est: ut volun-
tatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37 Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, et non tardabit. 37 s.
Rom 1,
17. Gal
3, 11.

38 Iustus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit animae meae.

39 Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animae.

CAPUT XI.

Fidei ratio et exempla. Abel, Henoch, Noe, Abraham, Sara; patriarchae, Ioseph, Moyses atque alii.

1 Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

3 Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent.

4 Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo, et per illam defunctus adhuc loquitur.

5 Fide Henoch translatus est ne videret mortem, et non inveniebatur: quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit.

7 Fide Noe responso accepto de iis, quae adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suae, per quam damnavit mundum: et iustitiae, quae per fidem est, heres est institutus.

8 Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: et exiit, nesciens quo iret.

37 s. Is 26, 20 Hab 2, 3 4 — 3 Gen 1, 3 4 Gen 4, 4 ss
5 Gen 5, 24 Eccli. 44, 16. 7 Gen 6, 8 ss 14. Eccli 44, 17
8 Gen 12, 1 ss

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, et Iacob coheredibus repromissionis eiusdem.

10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cuius artifex, et conditor Deus.

11 Fide et ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam praeter tempus aetatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12 Propter quod et ab uno orti sunt (et hoc emortuo) tamquam sidera caeli in multitudinem, et sicut arena, quae est ad oram maris, innumereabilis.

13 Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes, et salutantes, et confitentes, quia peregrini, et hospites sunt super terram.

14 Qui enim haec dicunt, significant se patriam inquirere.

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi.

16 Nunc autem meliorem appetunt, id est, caelestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem

17 Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

18 Rom 9, 7. 18 Ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19 Arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus: unde eum et in parabolam accepit.

20 Fide et de futuris benedixit Isaac Iacob, et Esau.

21 Fide Iacob, moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit: et adoravit fastigium virgae eius.

11 Gen 17, 19 12 Gen 15, 5, 22, 17 13 Gen 23, 4.
 Ps 38, 13 16 Ex 3, 6 17 Gen 22, 1 ss Eccli. 44, 21 18 Gen.
 21, 12 20 Gen 27, 27 s 39 21 Gen 48, 15 ss.; 47, 31.

22 Fide Ioseph, moriens, de profectione filiorum Israel memoratus est: et de ossibus suis mandavit.

23 Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus a parentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem, et non timuerunt regis edictum.

24 Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiae Pharaonis,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem,

26 Maiores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum, improprium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27 Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

28 Fide celebravit pascha, et sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos

29 Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Aegyptii, devorati sunt.

30 Fide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem

31 Fide Rahab meretrix non perit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. 31 Iac. 2, 25.

32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, David, Samuel, et prophetis:

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

22 Gen 50, 23 s 23 ss. Ex 2, 2 ss; 1, 17 24 Ex 2, 11.
 26 Ps. 88, 39 52 27 Ex 12, 41 28 Ex 12, 11 ss 21 28.
 29 Ex 14, 22 ss 30 Ios 6, 20 31 Ios 2, 1 3, 6, 17 32 Iud.
 6, 11, 4, 6, 13, 24, 11, 1 etc. 33 s. Dan. 6, 22 s, 3, 25 ss.

35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos: alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36 Alii vero ludibria, et verbera experti, in super et vincula, et carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terrae.

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40 Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Christus patientiae dux et exemplum. Castigatione Dei paterna proficiat pietas. Sinai et Zion. Novi foederis egregia dignitas

1 Ideoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2 Aspicientes in auctorem fidei, et consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes:

5 Et obliti estis consolationis, quae vobis tamquam filiis loquitur, dicens Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. 5s. Apoc. 3, 19

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit

7 In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8 Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, et non filii estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostrae, eruditores habuimus, et verebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem eius

11 Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiae. 11 2 Cor. 7, 10
Iac. 3, 18

12 Propter quod remissas manus, et soluta genua, erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

14 Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum: 14 Rom 12, 18.

15 Contemplantes ne quis desit gratiae Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam inquinentur multi.

16 Ne quis fornicator, aut profanus ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua:

17 Scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim in-

venit poenitentiae locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

18 Non enim accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem, et turbinem, et caliginem, et procellam,

19 Et tubae sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

20 Non enim portabant quod dicebatur. Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, et tremebundus.

22 Sed accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Ierusalem caelestem, et multorum milium Angelorum frequentiam,

23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in caelis, et iudicem omnium Deum, et spiritus iustorum perfectorum,

24 Et testamenti novi mediatorem Iesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.

25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis avertimus.

26 Cuius vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens. Adhuc semel: et ego movebo non solum terram, sed et caelum.

27 Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea, quae sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu et reverentia

29 Etenim Deus noster ignis consumens est.

18 Ex 19, 12, 20, 21
20 Ex 19, 12 s.
29 Deut 4, 24

18 s. Deut 4, 11 s.
21 Deut 9, 19.

19 Ex. 19, 16. 19,
26 Agg 2, 6 s.

CAPUT XIII.

Admonitiones variae. Christus unus et idem Extranea doctrina cavenda. Piaculum Christi valet; deserenda Iudaeorum aia. Vota et salutationes.

1 Charitas fraternitatis maneat in vobis.

2 Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc 2 Rom.
enum latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. ^{12, 13}
¹ Petr.

3 Mementote victorum, tamquam simul vincti: et
laborantium, tamquam et ipsi in corpore morantes. ^{4, 9}
^{10, 34.}

4 Honorabile connubium in omnibus, et thorus
immaculatus. Fornicatores enim, et adulteros iudi-
cabit Deus.

5 Sint mores sine avaritia, contenti praesenti-
bus: ipse enim dixit: Non te deseram, neque de-
relinquam.

6 Ita ut confidenter dicamus: Dominus mihi
adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7 Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis
locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum
conversationis, imitamini fidem.

8 Iesus Christus heri, et hodie: ipse et in saecula.

9 Doctrinis variis, et peregrinis nolite abduci.
Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis:
quae non profuerunt ambulanti in eis.

10 Habemus altare, de quo edere non habent
potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium infertur sanguis pro
peccato in Sancta per pontificem, horum corpora
cremantur extra castra.

12 Propter quod et Iesus, ut sanctificaret per ¹² Matth.
suum sanguinem populum, extra portam passus est. ^{27, 32 etc.}

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, impro-
perium eius portantes.

2 Gen 18, 3, 19, 18 5 Ios. 1, 5. Deut. 31, 6. 6 Ps. 117, 6.
11 Lev 16, 27. 12 Lev. 4, 12, 24, 14.

14 Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius

16 Beneficentiae autem, et communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17 Obedite praepositis vestris, et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes. hoc enim non expedit vobis.

18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

20 s. 20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis
1 Thess. 5, 23 pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti aeterni, Dominum nostrum Iesum Christum,

21 21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis eius
2 Thess 2, 17 voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se
Rom. 16, 27 etc per Iesum Christum: cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpaucis scripsi vobis.

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes praepositos vestros, et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25 Eph 25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.
6, 24 etc

14 Mich 2, 10. 15 Ps. 49, 14 23. Osee 14, 3. 20 Is. 63, 11. Ier. 32, (39) 40.

EPISTOLAE CATHOLICAE.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPUT I.

Utile temptari, sapientia a Deo cum confidentia postulanda. Opes pereunt. Homo delicti, Deus boni auctor. Simus veloces ad audiendum, tardi autem ad loquendum et ad iram; nec solum auditores verbi sed etiam factores. Lingua domanda. Quatenam sit vera et immaculata religio.

1 Iacobus Dei, et Domini nostri Iesu Christi servus, duodecim tribubus, quae sunt in dispersione, salutem.

2 Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: 2 s.
1 Petr

3 Scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur. 1, 6 s
Rom 5,
3 s.

4 Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes.

5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat: et dabitur ei

6 Postulet autem in fide nihil haesitans: qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur. 6 Matth.
7, 7;
21, 22
Marc.
11, 24.

7 Non ergo aestimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino. Lc. 11, 9.
Io. 14, 13,
16, 23, 24.

8 Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.

9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua:

10 s. 10 Dives autem in humilitate sua, quoniam sicut
 1 Petr 1, 24 flos foeni transibit:

11 Exortus est enim sol cum ardore, et arefecit
 foenum, et flos eius decidit, et decor vultus eius
 deperiit: ita et dives in itineribus suis marcescet.

12 5, 11 12 Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam
 2 Tim 4, 8 cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam
 repromisit Deus diligentibus se.

13 1 Cor. 10, 13 13 Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo
 tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse
 autem neminem tentat.

14 Unusquisque vero tentatur a concupiscentia
 sua abstractus, et illectus.

15 Rom 6, 23 15 Deinde concupiscentia cum conceperit, parit
 peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit,
 generat mortem.

16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17 Omne datum optimum, et omne donum per-
 fectum desursum est, descendens a Patre luminum,
 apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
 obumbratio.

18 Rom. 8, 23 18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis,
 ut simus initium aliquod creaturae eius.

19 Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem
 omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad
 loquendum, et tardus ad iram.

20 Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur

21 1 Petr 2, 1. 21 Propter quod abiicientes omnem immundi-
 tiam, et abundantiam malitiae, in mansuetudine
 suscipite insitum verbum, quod potest salvare ani-
 mas vestras.

22 Matth 7, 21. 24 22 Estote autem factores verbi, et non audi-
 tores tantum: fallentes vosmetipsos.

23 Rom. 2, 13. 23 Quia si quis auditor est verbi, et non factor:

23
 Matth 7, 26

10 Eccli 14, 18. 10 s Is 40, 6 s 12 Iob 5, 17 19 Prov. 17, 27.

hic comparabitur viro consideranti vultum nativitat^{is} suae in speculo:

24 Consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit.

25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, et permanserit in ea, non auditor obli^{vi}osus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.

27 Religio munda, et immaculata apud Deum et Patrem, haec est: Visitare pupillos, et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

CAPUT II.

Pauperes divitibus non postponendi. Lex tota explenda. Misericordiae operibus incumbendum. Fides enim sine operibus mortua est, ex operibus iustificatur homo, non ex fide tantum.

1 Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriae.

2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annullum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu,

3 Et intendatis in eum, qui indutus est veste praeclara, et dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum:

4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum?

5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus ⁵ 1 Cor. elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et ¹, ²⁷ s. heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6 Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad iudicia?

7 Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8 Matth 8 Si tamen legem perficitis regalem secundum
19, 19, Scripturas: Diliges proximum tuum sicut teipsum:
22, 39 bene facitis:
Matth

9 Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores.
12, 31.
Rom

10 Quicumque autem totam legem servaverit, Gal. 5, 14.
9 Iac 2, 1 offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11 Qui enim dixit, Non moechaberis, dixit et, Matth 5, 19 Non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12 Sic loquimini, et sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

15 Si autem frater, et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano,
15 1 Io 3, 17

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini. non dederitis autem eis, quae necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.
17 2, 26.
(Matth 7, 20)

18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, et ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus: et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19 Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis: et daemones credunt, et contremiscunt.
19 1 Cor 8, 4.

20 Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

21 Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? ^{21 Hebr. 11, 17}

22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: et ex operibus fides consummata est?

23 Et suppleta est Scriptura, dicens: Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam, et amicus Dei appellatus est. ^{23 Rom 4, 3 Gal 3, 6}

24 Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, et non ex fide tantum? ^{24 Rom. 3, 28.}

25 Similiter et Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuntios, et alia via eiiciens? ^{25 Hebr. 11, 31.}

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est

CAPUT III

Linguae difficillimum est recte gubernare, maximorum malorum effectricem. Quoniam sit vera sapientia desursum descendens.

1 Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. ^{1 Matth. 23, 8}

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir, potest etiam freno circumducere totum corpus. ^{2 Rom 12, 19 ss.) 3, 23}

3 Si autem equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce et naves, cum magnae sint, et a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5 Ita et lingua modicum quidem membrum est,

et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!

6 Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, et inflamat rotam nativitatis nostrae inflammata a gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, et ceterorum domantur, et domita sunt a natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero

9 In ipsa benedicimus Deum et Patrem et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio, et maledictio. Non oportet, fratres mei, haec ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, et amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae.

14 Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem.

15 1, 17. 15 Non est enim ista sapientia desursum descendens. sed terrena, animalis, diabolica.

16 1 Cor. 16 Ubi enim zelus et contentio: ibi inconstantia, et omne opus pravum.

3, 3
2 Cor
12, 20

17 Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suavis, bonis consentiens, plena misericordia, et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18 Fructus autem iustitiae, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Fugienda vana libido Adversus obtrectionem et fiduciam suam.

1 Unde bella, et lites in vobis? Nonne hinc? 1 1 Petr.
ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris 2, 11.
vestris? Rom
7, 23

2 Concupiscitis, et non habetis: occiditis, et zelatis: et non potestis adipisci: litigatis, et beligeratis, et non habetis, propter quod non postulatis.

3 Petitis, et non accipitis: eo quod male petatis? 3 Matth
ut in concupiscentiis vestris insumatis. 7, 7.

4 Adulteri nescitis quia amicitia huius mundi, 4 Rom
inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus 8, 7
esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter Scriptura dicat: Ad 5 (Gal.
invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? 5, 17)

6 Maiorem autem dat gratiam Propter quod 6 1 Petr.
dicit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat 5, 5
gratiam.

7 Subditi ergo estote Deo, resistite autem dia- 7 1 Petr.
bolo, et fugiet a vobis 5, 6 ss.

8 Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis.
Emundate manus, peccatores: et purificate corda,
duplices animo.

9 Miseri estote, et lugete, et plorate: risus vester
in luctum convertatur, et gaudium in moerorem.

10 Humiliamini in conspectu Domini, et ex- 10 1 Petr.
altabit vos. 5, 6.

11 Nolite detrahare alterutrum fratres. Qui de-
trahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit
legi, et iudicat legem. Si autem iudicas legem: non
es factor legis, sed iudex.

12 Unus est legislator, et iudex, qui potest per- 12 Rom.
dere, et liberare. 2, 1.

- 13 Rom **13** Tu autem quis es, qui iudicas proximum?
 14, 4 Ecce nunc qui dicitis. Hodie, aut crastino ibimus
 in illam civitatem, et faciemus ibi quidem annum,
 et mercabimur, et lucrum faciemus.
 14 Qui ignoratis quid erit in crastino
 15 Quae est enim vita vestra? vapor est ad
 modicum parens, et deinceps exterminabitur; pro
 eo ut dicatis: Si Dominus voluerit. Et Si vixerim-
 us, faciemus hoc, aut illud
 16 Nunc autem exultatis in superbus vestris.
 Omnis exultatio talis, maligna est.
 17 Luc **17** Scienti igitur bonum facere, et non facienti,
 12, 47 peccatum est illi.

CAPUT V.

*Adversus divites pauperum oppressores Cohortatio miserorum
 ad patientiam. Non nuandum. De unitione aegrotorum.
 Peccata invicem confitenda Efficacia orationis iusti. Errantes
 ad veritatem reducendi*

- 1 Agite nunc divites, plorate ululantes in mi-
 seriis vestris, quae advenient vobis.
 2 Divitiae vestrae putrefactae sunt: et vesti-
 menta vestra a tineis comesta sunt.
 3 Aurum, et argentum vestrum aeruginavit et
 aerugo eorum in testimonium vobis erit, et mandu-
 cabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis
 iram in novissimis diebus
 4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt re-
 giones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat:
 et clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit.
 5 Epulati estis super terram, et in luxuriis enu-
 tristis corda vestra in die occisionis.
 6 Addixistis, et occidistis iustum, et non re-
 stitit vobis.

3 (Ps 21, 10)
 5 (Ier 12, 3)

4 (Lev. 19, 13. Gen 4, 10. Is. 5, 9.)

7 Patientes igitur estote fratres usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrae, patienter ferens donec accipiat temporaneum, et serotinum.

8 Patientes igitur estote et vos, et confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit. 81Thess.
4, 15 ss
2 Thicss
2, 1 s.

9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit.

10 Exemplum accipite fratres exitus mali, laboris, et patientiae, prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, et miserator.

12 Ante omnia autem fratres mei nolite iurare, 12Matth.
5, 34 ss.;
23, 16. neque per caelum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

13 Tristatur aliquis vestrum? oret: aequo animo est? psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15 Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, 16 Io 9,
31. et orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17 Elias homo erat similis nobis passibilis: et 17 Luc
4, 25. oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex.

18 Et rursum oravit: et caelum dedit pluviam,
et terra dedit fructum suum.

19^{Matth.} **19** Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a
^{18, 15} veritate, et converterit quis eum:

20^{1Petr} **20** Scire debet quoniam qui converti fecerit
^{4, 8.} peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam
eius a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

20 Prov 10, 12

EPISTOLA
BEATI PETRI APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT I.

*Salus nostra Christus. Adversa fidem probant. Prophetæ de
nostra salute vaticinati Redemptus carne regeneratusque verbo
Dei sancte vivendum*

1 Petrus Apostolus Iesu Christi, electis advenis
dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae, et
Bithyniae

2 Secundum praescientiam Dei Patris, in sancti-
ficationem Spiritus, in obedientiam, et aspersionem
sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis, et pax multi-
plicetur.

3 Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam
regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,
2 Cor. 1, 3.
Eph. 1, 3.
Tit. 3, 5. 7

4 In hereditatem incorruptibilem, et incontami-
natam, et immarcescibilem, conservatam in caelis
in vobis,

5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo.
5 Rom 8, 18.

6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:
6 s. Iac. 1, 2 s.

7 Ut probatio vestrae fidei multo pretiosior auro
(quod per ignem probatur) inveniatur in laudem, et
gloriam, et honorem in revelatione Iesu Christi:

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis laetitia inenarrabili, et glorificata.

9 Reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt prophetae, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: praenuntians eas quae in Christo sunt passiones, et posteriores glorias:

12 Quibus revelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quae nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto misso de caelo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quae offertur vobis, gratiam, in revelationem Iesu Christi:

14 Rom 12, 2. Quasi filii obedientiae, non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideriis:

15 Sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: et ipsi in omni conversatione sancti sitis:

16 Matth. 5, 48. Quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.

17 Rom 2, 11. Gal. 2, 6. Et si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat secundum uniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

18 Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis:

19 1 Cor. 6, 20. Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati:

20 Hebr. 9, 14. Praecogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos, 1 Io 1, 7. Apoc. 1, 5.

16 Lev 11, 44 s.; 19 2, 20, 7. 26. 17 Deut. 10, 17. Ps 88, 27
18 Is 52, 3.

21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, et dedit ei gloriam, ut fides vestra, et spes esset in Deo:

22 Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius:

23 Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in aeternum:

24 Quia omnis caro ut foenum: et omnis gloria eius tamquam flos foeni: exaruit foenum, et flos eius decidit. 24 Iac. 1, 10 s

25 Verbum autem Domini manet in aeternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

CAPUT II.

*Lapides vivi Gens Dei sancta. Vita pura Gentium causa.
Parentum praepositis Patendum ad exemplum Christi*

1 Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes distractiones, 1 Iac. 1, 21. Rom 6, 4

2 Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem: Eph 4, 22 Col. 3, 8

3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. Hebr 12, 1.

4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, et honorificatum:

5 Et ipsi tamquam lapides vivi superaedificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. 5 Eph. 2, 22. Rom. 12, 1.

6 Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: et qui crediderit in eum, non confundetur. 6 Rom. 9, 33

23 Ier 23, 36. 24 s. Is. 40, 6 ss Eccli. 14, 18 — 3 Ps 33, 9
4 Ps. 117, 22 Is. 28, 16. 6 Is 28, 16

7 Matth
21, 42
Act. 4, 11.

7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli.

8 Rom
9, 32 s

8 Et lapis offensionis, et petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.

10 Rom
9, 25 s

10 Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei. qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

11 lac 4,

1 Rom

7, 23,

13, 11

Gal. 5, 16.

12

3, 16 2

11 Charissimi, obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam,

12 Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

13 Rom

13, 1 ss

13 Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum: sive regi quasi praecellenti:

14 Sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum:

15 Quia sic est voluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam:

16 Gal

5, 13

16 Quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei.

17 Omnes honorate. fraternitatem diligite. Deum time: Regem honorificate.

18 Eph.

6, 5 Col

3, 22.

1 Tim. 2, 9.

18 Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis.

7 Ps 117, 22 Is 8, 14 9 Ex 19, 6 Is. 43, 20 s 10 Osce
2, 24. 11 (Ps 38, 13) 12 Is. 10, 3 17 Prov 24, 21.

19 Haec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste.

20 Quae enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: haec est gratia apud Deum.

21 In hoc enim vocati estis: quia et Christus ^{21, 3, 18;} passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ^{4, 1} ut sequamini vestigia eius.

22 Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius.

23 Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste:

24 Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore ^{24, 1, 10} suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiae vivamus: cuius livore sanati estis ^{3, 5 Col. 1, 22}

25 Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem, et episcopum animarum vestrarum.

CAPUT III.

De uxorum et maritorum mutua conversatione. Commendantur virtutes dilectionis, temperantiae, patientiae. Christi passio et descensus ad inferos. Vis baptismi.

1 Similiter et mulieres subditae sint viris suis: 1 Eph ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, ^{5, 22 Col. 3, 18.}

2 Considerantes in timore castam conversationem vestram.

3 Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut ^{3, 1 Tim.} circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: ^{2, 9 s.}

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in ^{4 Eph. 3, 16.} conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando et sanctae mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subiectae propriis viris.

6 Sicut Sara obediebat Abrahae, dominum eum vocans cuius estis filiae beneficientes, et non perturbantes ullam perturbationem

7 1 Cor. 7, 3
Eph 5, 25
7 Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam et coheredibus gratiae vitae: ut non impediatur orationes vestrae.

8 In fine autem omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

9 Rom 12, 17
1 Thess 5, 15
9 Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, et labia eius ne loquantur dolum:

11 Hebr 12, 14
11 Declinet a malo, et faciat bonum: inquiret pacem, et sequatur eam:

12 Quia oculi Domini super iustos, et aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis?

14 2, 20
Matth. 5, 10.
14 Sed et si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini.

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omniposcenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe.

16 2, 12
16 Sed cum modestia, et timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis,

confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17 Melius est enim beneficientes (si voluntas 17 2, 20 Dei velit) pati, quam malefacientes.

18 Quia et Christus semel pro peccatis nostris 18 2, 21, mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, 4, 1. Rom mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. 5, 6 Hebr.

19 In quo et his, qui in carcere erant, spiritibus 9, 28 veniens praedicavit. 1 Tim

20 Qui increduli fuerant aliquando, quando ex- 3, 16 spectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabri- 19 Eph caretur arca: in qua pauci, id est octo animae salvae 4, 9 factae sunt per aquam. 20 Matth.

21 Quod et vos nunc similis formae salvos facit 24, 37^{ss} baptisma: non carnis depositio sordium, sed con- Luc 17, scientiae bonae interrogatio in Deum per resurrec- 26. tionem Iesu Christi,

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut 22 Eph. vitae aeternae heredes efficeremur: profectus in cae- 1, 20 lum subiectis sibi angelis, et potestatibus, et virtutibus. Hebr 12, 2.

CAPUT IV.

*Praeteritis peccatis devotatis Deo nova vita dicanda et fratribus.
Gaudendum calamitatum probatione, si propter Christum
pati oportet.*

1 Christo igitur passo in carne, et vos eadem 1 3, 18, cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, 2, 21 24 desiit a peccatis: 1s. Rom. 6, 6 s.

2 Ut iam non desideriis hominum, sed voluntati 2 Eph Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis. 4, 23.

3 Sufficit enim praeteritum tempus ad volun- tatem Gentium consummandam his, qui ambulave- runt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessionioni- bus, potationibus, et illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriae confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare vivos et mortuos.

6 3, 19 6 Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est: ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu

7 Iac. 5, 8. 7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus

8 Iac 8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis
5, 20 charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

9 Rom 9 Hospitales invicem sine murmuratione:

12, 13 10 Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alter-
Hebr. utrum illam administrantes, sicut boni dispensatores
13, 2 Phil 2, multiformis gratiae Dei
14.

10 Rom 11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis
12, 6 ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat
1 Cor Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum
4, 2. Christum: cui est gloria, et imperium in saecula
11 5, 11 saeculorum. Amen.
Col. 3, 17

12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13 Rom. 13 Sed communicantes Christi passionibus gau-
8, 17 dete, ut et in revelatione gloriae eius gaudeatis ex-
2 Cor sultantes.
1, 7

14 3, 14. 14 Si exprobramini in nomine Christi, beati
Matth. eritis. quoniam quod est honoris, gloriae, et virtutis
5, 10 Dei, et qui est eius Spiritus, super vos requiescit.

15 2, 20 15 Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17 Quoniam tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18 Et si iustus vix salvabitur, impius, et peccator ubi parebunt?

19 Itaque et hi, qui patiuntur secundum volun-^{19 3, 17} tatem Dei, fidei Creatori commendent animas suas in benefactis.

CAPUT V.

Presbyterorum ceterorumque officia. De humilitate invicem insinuanda Diabolo resistendum Vota et salutationes.

1 Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, con-senior et testis Christi passionum: qui et eius, quae in futuro revelanda est, gloriae communicator:

2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, pro-^{2 Act} videntes non coacte, sed spontanee secundum Deum: ^{20, 28} neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: ^{Tit 1, 7. 11.}

3 Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

4 Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam.

5 Similiter adolescentes subditi estote senio-^{5 Rom} ribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, ^{12, 10} quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat ^{Eph 5, 21} gratiam. ^{Iac. 4, 6}

6 Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut ^{6 Iac} vos exaltet in tempore visitationis: ^{4, 10}

7 Omnem sollicitudinem vestram proicientes in ^{7 Matth.} eum, quoniam ipsi cura est de vobis. ^{6, 25}

8 Sobrii estote, et vigilate: quia adversarius ^{Luc. 12, 22.} vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quae-rens quem devoret:

9 Iac 9 Cui resistite fortes in fide: scientes eandem
4, 7 passionem ei, quae in mundo est, vestrae fraternitati fieri.

10 Hebr 10 Deus autem omnis gratiae, qui vocavit nos
13, 21 in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque

11 4, 11 11 Ipsi gloria, et imperium in saecula saeculorum: Amen.

12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitrator, breviter scripsi: obsecrans et contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quae est in Babylone coelecta, et Marcus filius meus.

14 Rom 14 Salutate invicem in osculo sancto: Gratia
16, 16 vobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.
2 Cor.

13, 12

EPISTOLA

BEATI PETRI APOSTOLI

SECUNDA.

CAPUT I.

Augenda virtutis studia. Petrus brevem moriturus, testis transfigurationis Christi, quem et vox Patris et Prophetæ commendarunt.

1 Simon Petrus, servus, et Apostolus Iesu Christi, 1 Act.
iis, qui coaequalem nobiscum sortiti sunt fidem in 15, 14
iustitia Dei nostri, et Salvatoris Iesu Christi.

2 Gratia vobis, et pax adimpleatur in cognitione 2 1 Petr
Dei, et Christi Iesu Domini nostri: 1, 2
Iud 2.

3 Quomodo omnia nobis divinae virtutis suae,
quae ad vitam, et pietatem donata sunt, per cogni-
tionem eius, qui vocavit nos propria gloria, et virtute,

4 Per quem maxima, et pretiosa nobis promissa
donavit: ut per haec efficiamini divinae consortes
naturae: fugientes eius, quae in mundo est, concu-
piscientiae corruptionem.

5 Vos autem curam omnem subinferentes, mini-
strate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6 In scientia autem abstinenciam, in abstinencia
autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in
amore autem fraternitatis charitatem.

8 Haec enim si vobiscum adsint, et superent,
non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Do-
mini nostri Iesu Christi cognitione.

9 Cui enim non praesto sunt haec, caecus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10 Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, et electionem faciatis: haec enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi.

12 Iud. 5. **12** Propter quod incipiam vos semper commonere de his: et quidem scientes et confirmatos vos in praesenti veritate.

13 3, 1 **13** Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14 Io 21, 19 **14** Certum quod velox est depositio tabernaculi mei secundum quod et Dominus noster Iesus Christus significavit mihi.

15 Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16 1 Cor 1, 17. **16** Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, et praesentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis

17 Matth 3, 17, 17, 5 Marc. 9, 6. Luc 9, 35. **17** Accipiens enim a Deo Patre honorem, et gloriam, voce delapsa ad eum huiusmodi a magnifica gloria. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite

18 Matth. 17, 1. Marc. 9, 1. **18** Et hanc vocem nos audivimus de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 2 Tim 3, 16 **20** Hoc primum intelligentes quod omnis prophetia Scripturae propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II

Falsi doctores venturi. Exempla poenae quae manet effrenatos seductores

1 Fuerunt vero et pseudoprophetae in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui intro-^{1 Matth. 24, 4}
ducent sectas perditionis, et eum, qui emit eos, Dom-^{Iud 4}
inum negant: superducentes sibi celerem per-
ditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in avaritia fictis verbis de vobis negotia-
buntur: quibus iudicium iam olim non cessat: et
perditio eorum non dormitat.

4 Si enim Deus angelis peccantibus non peper-^{4 Iud 6.}
cit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum
tradidit cruciandos, in iudicium reservari.

5 Et originali mundo non pepercit, sed octavum^{5 3, 6.}
Noe iustitiae praeconem custodivit, diluvium mundo^{1 Petr 3, 20.}
impiorum inducens.

6 Et civitates Sodomorum, et Gomorrhaeorum^{6 s}
in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum^{Iud. 7}
eorum, qui impie acturi sunt, ponens:

7 Et iustum Lot oppressum a nefandorum iniuria, ac luxuriosa conversatione eripuit:

8 Aspectu enim, et auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos:

10 ss. 10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulant, dominationemque
Iud. 8 ss contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11 Ubi angeli fortitudine, et virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium.

12 Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, et in perniciem in his quae ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

13 Iud. 12 Percipientes mercedem iniustitiae, voluptatem existimantes diei delicias coinquinationes, et maculae deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterii, et incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15 s. 15 Derelinquentes rectam viam erraverunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit:
Iud. 17

16 Correctionem vero habuit suae vesaniae: subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetae insipientiam.

17 Iud. 12 13 Hi sunt fontes sine aqua, et nebulae turbini-
12 13 bus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18 Iud. 16 18 Superba enim vanitatis loquentes, pellicunt in desideriis carnis luxuriae eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Io 8, 34 19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi servi
Rom. 6, 16 20 sint corruptionis: a quo enim quis superatus est, huius et servus est.

20 1, 2, 3, 18. 20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in
Hebr. 6, 4. Matth. 12, 45 cognitione Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

22 Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum: et, Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

*Incendium mundi et instauratio, reditus Christi subitus.
Novi caeli et nova terra Pauli epistolae laudantur*

1 Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo ^{1, 13.} epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quae praedixi ver- ^{2 Iud. 17.} borum a sanctis Prophetis, et Apostolorum vestrorum, praeceptorum Domini et Salvatoris.

3 Hoc primum scientes, quod venient in novis- ^{3 1, 20.} simis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias ^{Iud. 18.} concupiscentias ambulantes, ^{1 Tim.}

4 Dicentes: Ubi est promissio, aut adventus ^{4, 1.} eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic ^{2 Tim.} perseverant ab initio creaturae. ^{3, 1}

5 Latet enim eos hoc volentes, quod caeli erant prius, et terra, de aqua, et per aquam consistens Dei verbo:

6 Per quae, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7 Caeli autem, qui nunc sunt, et terra eodem ^{7 Iud. 15.} verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum.

8 Unum vero hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus.

9 1 Tim 2, 4 9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.

10 1 Thess 5, 2 Apoc 3, 3, 16, 15. 10 Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo caeli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem et quae in ipsa sunt opera, exurentur.

11 Cum igitur haec omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, et pietatibus,

12 Expectantes, et properantes in adventum diei Domini, per quem caeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent?

13 Apoc 21, 1 13 Novos vero caelos, et novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

14 Propter quod charissimi haec expectantes, satagite immaculati, et inviolati ei inveniri in pace.

15 Rom 2, 4 15 Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut et charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

16 Sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti, et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Iud 20 s 17 Vos igitur fratres praescientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate.

18 2, 20 Iud 25 1 Petri 5, 11 18 Crescite vero in gratia, et in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi. Ipsi gloria et nunc, et in diem aeternitatis. Amen.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT I.

*Testimonium de Christo Deus lux. Christi sanguis emundat
nos ab omni peccato*

1 • Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod ^{2, 13.}
vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus
nostrae contrectaverunt de verbo vitae:

2 Et vita manifestata est, et vidimus, et testa- ^{2 Io 1,}
mur, et annuntiamus vobis vitam aeternam, quae ^{1 2 14.}
erat apud Patrem, et apparuit nobis:

3 Quod vidimus et audivimus, annuntiamus
vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et
societas nostra sit cum Patre, et cum Filio eius
Iesu Christo.

4 Et haec scribimus vobis ut gaudeatis, et gau- ^{4 Io 15,}
dium vestrum sit plenum. ^{11, 16, 24.}
^{2 Io 12}

5 Et haec est annuntiatio, quam audivimus ab ^{5 2, 25;}
eo, et annuntiamus vobis: Quoniam Deus lux est, ^{3, 11.}
et tenebrae in eo non sunt ullae. ^{Io. 8, 12}

6 Si dixerimus quoniam societatem habemus ^{7 Eph}
cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et ^{5, 8.}
veritatem non facimus. ^{Hebr.}
^{9, 14}
^{1 Petr.}

7 Si autem in luce ambulamus sicut et ipse ^{1, 19}
est in luce, societatem habemus ad invicem, et ^{Apoc}
^{1, 5.}

sanguis Iesu Christi, Filii eius, emundat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.

9¹Thess. 9 Si confiteamur peccata nostra: fidelis est, et
5, 24 iustus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate.

10 2, 14 10 Si dixerimus quoniam non peccavimus. men-
10 5, 38 dacem facimus eum, et verbum eius non est in nobis.

CAPUT II.

Christus expiator et patronus noster Mutuae dilectionis mandatum Amor mundi Antichristi Mendacii summa Unctio Spiritus Sancti docens veritatem

1 Io 14, 1 Filii mei, haec scribo vobis, ut non peccetis.
16. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum

2 4, 10 2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris:
Io 11, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius
57 s. mundi.

3 Io 15, 3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum,
10 si mandata eius observemus.

4 4, 20 4 Qui dicit se nosse eum, et mandata eius non custodit, mendax est, et in hoc veritas non est.

5 4, 12 5 Qui autem servat verbum eius, vere in hoc
Io 14, charitas Dei perfecta est: et in hoc scimus quoniam
21 ss. in ipso sumus.

6 Io 13, 6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille
15. ambulavit, et ipse ambulare.

7 2 Io. 5 s. 7 Charissimi, non mandatum novum scribo vo-
Matth bis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio:
5, 43 Mandatum vetus est verbum, quod audistis.

8 Io. 13, 8 Iterum mandatum novum scribo vobis, quod
34, 15, 12.

verum est et in ipso, et in vobis: quia tenebrae transierunt, et verum lumen iam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum ^{9 4, 20} odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, ^{10s.3, 14} et scandalum in eo non est. ^{10 12, 35}

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat: quia tenebrae obcaecaverunt oculos eius.

12 Scribo vobis, filioh, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis ^{13 1, 1,} eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, ^{5, 18} quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis iuvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum.

15 Nolite diligere mundum, neque ea, quae in ^{15 Iac.} mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est cha- ^{4, 4} ritas Patris in eo:

16 Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae quod non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transit, et concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in aeternum.

18 Filioh, novissima hora est: et sicut audistis ^{18 2, 22,} quia Antichristus venit: et nunc Antichristi multi ^{4, 3} facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est ^{2 Io 7} ^{1 Petr.}

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis ^{4, 7} nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique no- ^{19 1 Cor.} biscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt ^{11, 19.} omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis a Sancto, et ^{20 2, 27.} nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: et quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Qui est mendax, nisi is, qui negat quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, et Filium.

23 Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, et Patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit quod audistis ab initio, et vos in Filio, et Patre manebitis.

25 Et haec est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam aeternam.

26 Haec scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, et non confundamur ab eo in adventu eius.

29 Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam et omnis, qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

Dei filii spe beati, sceleris puri, amantes fratrum; mundo inveni Amor proximi et Dei Deus maior corde nostro.

1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est.

4 Omnis, qui facit peccatum, et iniquitatem facit: 4 5, 17 et peccatum est iniquitas.

5 Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra 5 1 Petr
tolleret: et peccatum in eo non est. 2, 22 24

6 Omnis, qui in eo manet, non peccat: et omnis, 6 2, 3
qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 3 Io 11.

7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut et ille iustus est.

8 Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam 8 Io
ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius 8, 44.
Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non 9 5, 1 18.
facit: quoniam semen ipsius in eo manet, et non
potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt Filii Dei, et filii dia- 10 Io.
boli. Omnis, qui non est iustus, non est ex Deo, 8, 47.
et qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam haec est annuntiatio, quam audistis 11 1, 5.
ab initio, ut diligatis alterutrum. 10 13, 34;
15, 12.

12 Non sicut Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iusta.

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. 13 Io.

14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte 15, 18 s.
ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non di- 14 s.
ligit, manet in morte: 2, 10 s

15 Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. 15 Matth.
Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam 5, 21 s,
aeternam in semetipso manentem.

16 Io 16 In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam
15, 12 s ille animam suam pro nobis posuit: et nos debemus
pro fratribus animas ponere.

17 Luc. 17 Qui habuerit substantiam huius mundi, et
3, 11 viderit fratrem suum necessitatem habere, et clau-
Iac 2, serit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei
15 s manet in eo?

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque
lingua, sed opere et veritate.

19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate
sumus: et in conspectu eius suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum:
maior est Deus corde nostro, et novit omnia.

21 2, 28 21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit
nos, fiduciam habemus ad Deum:

22 5, 14 22 Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo:
Matth 21, 22 quoniam mandata eius custodimus, et ea, quae sunt
Io 9, 31 placita coram eo, facimus.

23 3, 11 23 Et hoc est mandatum eius: ut credamus in
Io 6, 29 nomine Filii eius Iesu Christi: et diligamus alter-
17, 3, — utrum, sicut dedit mandatum nobis.
13, 34,
15, 12.

24 4, 13. 24 Et qui servat mandata eius, in illo manet,
Rom 8, et ipse in eo: et in hoc scimus quoniam manet in
9 2 Cor nobis de Spiritu, quem dedit nobis.
1, 22.

CAPUT IV.

*Qui spiritus ex Deo sint, et qui non. Dei amor in nos amore
fratrum imitandus. Perfecta charitas foras mittit timorem.*

1 2 Io 7 1 Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed
2 Petr 2, 1 probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi
pseudoprophetae exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiri-
tus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse,
ex Deo est:

3 Et omnis spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo^{3 2, 22.} non est, et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc iam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis filiolii, et vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

5 Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquun-^{5 Io. 3, 31; 8, 47, 15, 19} tur, et mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit^{6 Io 8, 47.} nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos invicem: quia cha-^{7 3, 11} ritas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

9 In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quon-^{9 Rom. 5, 8} iam Filium suum unigenitum misit Deus in mun-^{Io 3, 16.} dum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexe-^{10 2, 2.} rimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: et nos^{11 3, 16.} debemus alterutrum diligere.

12 Deum nemo vidit umquam. Si diligamus^{12 Io 1, 18, 1 Tim. 6, 16} invicem, Deus in nobis manet, et charitas eius in nobis perfecta est.

13 In hoc cognoscimus quoniam in eo mane-
mus, et ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, et testificamur quoniam^{14 1, 1.} Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est^{15 4, 2; 5, 1.} Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo.

16 Io 6, 70 16 Et nos cognovimus, et credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo

17 2, 28 17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo.

18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 5, 1 s 21 Et hoc mandatum habemus a Deo: ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.
Io 13, 34, 15, 12
Eph. 5, 2.

CAPUT V.

Fide et obsequio Deum diligi. De tribus Christo testimonium reddentibus, qui unum sunt Fiducia precandi Frater peccans non ad mortem. Christus verus Deus et vita aeterna.

1 4, 15 1 Omnis, qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata eius faciamus.

3 2, 5 3 Haec est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: et mandata eius gravia non sunt.
2 Io 6
Io 14, 15.

4 Io 16, 33. 4 Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: et haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.

5 4, 15 5 Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est Filius Dei?
1 Cor.
15, 57.

6 Hic est, qui venit per aquam et sanguinem, Iesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimo- ^{9 Io. 5, 36.} nium Dei maius est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium ^{10 Io. 3, 36.} Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam ^{11 2, 25} aeternam dedit nobis Deus. Et haec vita in Filio eius est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non ^{12 Io. 3, 36.} habet Filium, vitam non habet.

13 Haec scribo vobis. ut sciatis quoniam vitam ^{13 Io 20, 31.} habetis aeternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14 Et haec est fiducia, quam habemus ad eum: ^{14 3, 22} Quia quodcumque petierimus: secundum voluntatem ^{Io 14, 13, 16, 23.} eius, audit nos.

15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est: et est peccatum ad mortem.

- 18 3, 9 18 Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo,
non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et
malignus non tangit eum.
- 19 4, 4 19 Scimus quoniam ex Deo sumus: et mundus
totus in maligno positus est.
- 20 Luc 20 Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit
24, 45 nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus
in vero Filio eius. Hic est verus Deus, et vita
aeterna.
- 21 1 Cor 21 Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.
10, 14
-

EPISTOLA

BEATI IOANNIS APOSTOLI

SECUNDA.

*Laudatur Electa haec cum liberis. In charitate persistendum.
Cavendi seductores. In doctrina Christi permanendum.
Spes vivendi.*

1 Senior Electae dominae, et natis eius, quos ego diligo in veritate, et non ego solus, sed et omnes, qui cognoverunt veritatem,

2 Propter veritatem, quae permanet in nobis, et nobiscum erit in aeternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo ³ 1 Tim. Patre, et a Christo Iesu Filio Patris in veritate, et ^{1, 2} 2 Tim. charitate. ^{1, 2} Tit 1, 4.

4 Gavisus sum valde, quoniam inveni de filiis ⁴ 3 Io. 3. tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepi mus a Patre.

5 Et nunc rogo te domina, non tamquam man- ⁵ 1 Io. 2, 7. datum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab ¹⁰ 13, 34; initio, ut diligamus alterutrum. ¹⁵ 12.

6 Et haec est charitas, ut ambulemus secundum ⁶ 1 Io. 5, 3. mandata eius. Hoc est enim mandatum, ut quem admodum audistis ab initio, in eo ambuletis:

7 Quoniam multi seductores exierunt in mun- ⁷ 1 Io. dum, qui non confitentur Iesum Christum venisse ² 18 s.; in carnem: hic est seductor, et antichristus. ⁴ 1 s.

8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quae operati estis: sed ut mercedem plenam accipiat.

9 1 Io. 9 Omnis, qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet qui permanet in doctrina, hic et Patrem et Filium habet
2, 23

10 Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, et atramentum: spero enim me futurum apud vos, et os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.
123Io.13.
1Io 1,4

13 Salutant te filii sororis tuae Electae.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

*Gaii hospitalitas laudatur. Diotrophus calumniae et inhuma-
ntas Demetrio optimum perhibetur testimonium Spes brevis
illum visendi*

1 Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in
veritate.

1 Act.

19, 29,

20, 4

Rom.

16, 23.

1 Cor.

1, 14.

2 Charissime, de omnibus orationem facio pro-
spere te ingredi, et valere, sicut prospere agit
anima tua.

3 Gavisus sum valde venientibus fratribus, et
testimonium perhibentibus veritati tuae, sicut tu in
veritate ambulas

2 Io 4

4 Maiorem horum non habeo gratiam, quam
ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5 Charissime, fideliter facis quidquid operaris
in fratres, et hoc in peregrinos,

6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuae
in conspectu Ecclesiae: quos, benefaciens, deduces
digne Deo.

7 Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil
accipientes a Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut
cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissem forsitan Ecclesiae: sed is, qui amat
primatum gerere in eis, Diotrophes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo eius
opera, quae facit: verbis malignis garriens in nos:

et quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres: et eos, qui suscipiunt, prohibet, et de Ecclesia eicit.

11 1 Io 11 Charissime, noli imitari malum, sed quod
3, 10 bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum

12 Io 12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus,
19, 35, et ab ipsa veritate, sed et nos testimonium per
21, 24 hibemus: et nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13 s. 13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, et calamum scribere tibi.
2 Io 12

14 Spero autem protinus te videre, et os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IUDAE APOSTOLI.

Adversus impios et effrenate libidinosos, quorum exempla poenae. Iudaei, angeli imperium detrectantes, Sodoma etc. Michael et Satan. Henochi et Apostolorum in eos praedicta. Consulendum deceptis Deo gloria.

1 Iudas Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, et Christo Iesu conservatis, et vocatis.

2 Misericordia vobis, et pax, et charitas ad- 2 2 Petr.
impleatur. 1, 2.

3 Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditae sanctis fidei

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim 4 2 Petr.
praescripti sunt in hoc iudicium) impii, Dei nostri 2, 1 ss
gratiam transferentes in luxuriam, et solum Dominatorem, et Dominum nostrum Iesum Christum negantes.

5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Aegypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit:

6 Angelos vero, qui non servaverunt suum prin- 6 2 Petr.
cipatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in 2, 4
iudicium magni diei, vinculis aeternis sub caligine reservavit.

- 7² Petr 2, 6. 7 Sicut Sodoma, et Gomorrha, et finitimae civitates simili modo exornicatae, et abeuntes post carnem alteram, factae sunt exemplum, ignis aeterni poenam sustinentes.
- 8² Petr 2, 10. 8 Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.
- 9² Petr 2, 11. 9 Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercatur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae: sed dixit: Imperet tibi Dominus.
- 10² Petr. 2, 12. 10 Hi autem quaecumque quidem ignorant, blasphemant. quaecumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.
- 11² Petr 2, 15. 11 Vae illis, quia in via Cam-abierunt, et errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione Core perierunt:
- 12² Petr 2, 13 17. 12 Hi sunt in epulis suis maculae, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quae a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, eradicatae,
- 13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in aeternum.
- 14 Apoc 1, 7. 14 Prophetavit autem et de his septimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis
- 15 Facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris, quae locuti sunt contra Deum peccatores impii
- 16² Petr. 2, 18. 16 Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, et os eorum loquitur superba, mirantes personas quaevis causa.

7 Gen 19, 24 9 Dan 12, 1 Deut. 34, 5. Zach 3, 2.
 11 Gen 4, 8 Num 22, 23, 16, 32 13 Is 57, 20 14 Gen 5, 18.
 14 s. (Hen 1, 9) 16 Ps 16, 10

17 Vos autem charissimi memores estote verborum, quae praedicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi,

17² Petr
3, 2⁵
1 Tim.

18 Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus

4, 1
2 Tim
3, 1
18² Petr
3, 3;
2, 10

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi supraedificantes vosmetipsos sanctissimae vestrae fidei, in Spiritu Sancto orantes,

21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam aeternam.

22 Et hos quidem arguite iudicatos:

23 Illos vero salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes et eam, quae carnalis est, maculatam tunicam.

24 Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, et constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Iesu Christi,

24 s.
Rom. 16,
25 ss

25 Soli Deo Salvatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria et magnificentia, imperium et potestas ante omne saeculum, et nunc, et in omnia saecula saeculorum. Amen.

25¹ Tim
1, 17.
2 Petr.
3, 18.

28 Am 4, 11. Zach 3, 2. Is 64, 6.

APOCALYPSIS IOANNIS.

APOCALYPSIS

BEATI IOANNIS APOSTOLI.

CAPUT I.

Ioannes septem Ecclesius dicit salutem. Patmi divinitus tactus iubetur scribere quae viderit, et quae sint et quae oporteat fieri post haec. Visio filii hominis cum septem candelabris et stellis.

1 Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus ^{1 22, 6.}
palam facere servis suis, quae oportet fieri cito. et
significavit, mittens per Angelum suum servo suo
Ioanni,

2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testi- ^{2 1, 9,}
monium Iesu Christi, quaecumque vidit. ^{6, 9}

3 Beatus, qui legit, et audit verba prophetiae ^{3 22, 10.}
huius: et servat ea, quae in ea scripta sunt: tempus
enim prope est.

4 Ioannes septem Ecclesiis, quae sunt in Asia.
Gratia vobis, et pax ab eo, qui est, et qui erat, et
qui venturus est: et a septem spiritibus, qui in con-
spectu throni eius sunt:

5 Et a Iesu Christo, qui est testis fidelis, primo- ^{5 1 Cor.}
genitus mortuorum, et princeps regum terrae, qui ^{15, 20}
dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in san- ^{Col. 1, 18.}
guine suo, ^{Hebr.}
^{9, 14.}
^{1 Petr}

6 Et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo et ^{1, 19}
Patri suo: ipsi gloria, et imperium in saecula saecu- ^{10 1, 7.}
lorum: Amen. ^{6 5, 10.}

1 Dan 2, 28 s. 4 Ex 3, 14. 5 Ps. 88, 28; 51, 4. 6 Ex.
19, 6. Is 61, 6. Dan 7, 22. 27.

7 Matth 24, 30. Iud. 14 7 Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terrae: Etiam: Amen.

8 1, 4, 21, 6, 22, 13 8 Ego sum α , et ω , principium, et finis, dicit Dominus Deus: qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens.

9 22, 8 2 Thess 3, 5 Apoc 1, 2, 6, 9 9 Ego Ioannes frater vester, et particeps in tribulatione, et regno et patientia in Christo Iesu. fui in insula, quae appellatur Patmos propter verbum Dei, et testimonium Iesu:

10 4, 18 10 Fui in spiritu in Dominica die, et audiui post me vocem magnam tamquam tubae,

11 2, 1.8. 12.18.3, 1 7 14 11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: et mitte septem Ecclesius, quae sunt in Asia, Epheso, et Smyrnae, et Pergamo, et Thyatirae, et Sardis, et Philadelphiae, et Laodiciae:

12 Et conversus sum ut viderem vocem, quae loquebatur mecum: et conversus vidi septem candelabra aurea.

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podère, et praecinctum ad mamillas zona aurea:

14 2, 18 14 Caput autem eius, et capilli erant candidi tamquam lana alba, et tamquam nix, et oculi eius tamquam flamma ignis,

15 Et pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, et vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera sua stellas septem: et de ore eius gladius utraque parte acutus exibat: et facies eius sicut sol lucet in virtute sua.

17 2, 8, 22, 13. 17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam su-

7 Dan 7, 13. Is. 3, 13, 40, 5 Zach. 12, 10 ss. (Gen 12, 3 etc.)
 8 Is 41, 4, 44, 6; 48, 12 Am 4, 13 etc 12 Ex 37, 23. Zach. 4, 2
 13 Dan 7, 13, 10, 5. 14 Dan 7, 9, 10, 6. 15 Dan. 10, 6. Ez 1, 24
 16 Is 49, 2 Iud 5, 31. 17 Is 41, 4; 44, 2, 6, 48, 12. Dan. 10, 9 12.

per me, dicens: Noli timere: ego sum primus, et novissimus,

18 Et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in saecula saeculorum, et habeo claves mortis, et inferni.

19 Scribe ergo quae vidisti, et quae sunt, et quae oportet fieri post haec.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea: septem stellae Angeli sunt septem Ecclesiarum: et candelabra septem, septem Ecclesiae sunt.

CAPUT II.

Epistolae ad Ecclesias Ephesi, Smyrnae, Pergami et Thyatirae. Doctrina Nicolaitarum. Laus eam non admittentibus, minae non poenitentibus, vincenti praemium.

1 Angelo Ephesi Ecclesiae scribe: Haec dicit, ^{1 Act. 198.} qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat ^{Apoc 1, 16 13} in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, et laborem, et patientiam ^{2 1 Thess. 1, 3 1 Io 4, 1 ss 2 Cor. 11, 13.} tuam, et quia non potes sustinere malos: et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: et invenisti eos mendaces:

3 Et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen meum, et non defecisti.

4 Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam ^{42, 14, 20.} primam reliquisti.

5 Memor esto itaque unde excideris: et age ^{5 3, 3.} poenitentiam, et prima opera fac: sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae et ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ^{7 2, 11 etc.; 22, 2.} Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in Paradiso Dei mei.

- 8 1, 17 s. **8** Et Angelo Smyrnae Ecclesiae scribe: Haec dicit primus, et novissimus, qui fuit mortuus, et vivit:
- 9 2 Cor 6, 10, 8, 9. **9** Scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam, sed dives es: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Iudaeos esse, et non sunt, sed sunt synagoga satanae.
- 10 Iac. 1, 12. **10** Nihil horum timeas quae passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae.
- 11 20, 6. **11** Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non laedetur a morte secunda.
- 12 1, 16. **12** Et Angelo Pergami Ecclesiae scribe: Haec dicit qui habet rhomphaeam utraque parte acutam:
- 13** Scio ubi habitas, ubi sedes est satanae: et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.
- 14** Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, et fornicari:
- 15 2, 6. **15** Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.
- 16 2, 5, 3, 3. **16** Similiter poenitentiam age: si quo minus, veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei.
- 17 2, 7 etc. 10, 6, 3 s. Hebr. 9, 4. Apoc. 3, 12; 14, 1; 19, 12. **17** Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum: et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.
- 18** Et Angelo Thyatirae Ecclesiae scribe: Haec dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, et pedes eius similes aurichalco:

19 Novi opera tua, et fidem, et charitatem tuam, ^{19, 2, etc.}
et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua ^{Hebr.}
novissima plura prioribus. ^{6, 10.}

20 Sed habeo adversus te pauca: quia permittis ^{2, 14.}
mulierem Iezabel, quae se dicit propheten, docere,
et seducere servos meos, fornicari, et manducare
de idolothytis

21 Et dedi illi tempus ut poenitentiam ageret:
et non vult poenitere a fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: et qui moe- ^{22 17, 2;}
chantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi ^{18, 9.}
poenitentiam ab operibus suis egerint.

23 Et filios eius interficiam in morte, et scient
omnes Ecclesiae, quia ego sum scrutans renes, et
corda: et dabo unicuique vestrum secundum opera
sua. Vobis autem dico,

24 Et ceteris qui Thyatirae estis: Quicumque
non habent doctrinam hanc, et qui non cognoverunt
altitudines satanae, quemadmodum dicunt, non mittam
super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam. ^{25 3, 11.}

26 Et qui vicerit, et custodierit usque in finem
opera mea, dabo illi postestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea, et tamquam ^{27 12, 5}
vas figuli confringentur,

28 Sicut et ego accepi a Patre meo: et dabo ^{28 22, 16}
illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ^{29 2, 7, etc.}
Ecclesiis.

CAPUT III.

*Epistolae ad Ecclesias Sardis, Philadelphae et Laodiciae. Ieru-
salem nova Tepidus ad poenitentiam revocatur. Christus ad
ostium stans et pulsans. Vincenti praemium.*

1 Et Angelo Ecclesiae Sardis scribe: Haec dicit ^{1 1, 4, 16,}
qui habet septem Spiritus Dei, et septem stellas: ^{2, 15 etc.}

20 3 Reg. 16, 31 4 Reg. 9, 22 23 1 Reg. 16, 7 4 Reg. 10, 7.
Ier. 11, 20, 17, 10; 20, 12 Ps. 7, 10, 61, 13. 26 s. Ps. 2, 8 s.

Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es.

2 Esto vigilans, et confirma cetera, quae moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 16, 15. 3 In mente ergo habe qualiter acceperis, et
1 Thess audieris, et serva, et poenitentiam age. Si ergo
5, 2 non vigilaveris, veniam ad te tamquam fur, et
2 Petr nescies qua hora veniam ad te
3, 10
Matth

24, 42 ss 4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua et ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Matth 5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis,
10, 32 et non delebo nomen eius de Libro vitae, et con-
Lc. 12, 8 fitebor nomen eius coram Patre meo, et coram angelis eius.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphiae Ecclesiae scribe: Haec dicit Sanctus et Verus, qui habet clavem David qui aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo aperit:

8 2, 2 etc 8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium
13 apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum.

9 2, 9 9 Ecce dabo de synagoga satanae, qui dicunt se Iudaeos esse, et non sunt, sed mentiuntur: ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos: et scient quia ego dilexi te:

10 Quoniam servasti verbum patientiae meae, et ego servabo te ab hora tentationis, quae ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito. tene quod habes, ut nemo ^{11 22, 7;}
accipiat coronam tuam. ^{2, 25.}

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo ^{12 21, 2;}
Dei mei, et foras non egredietur amplius: et scribam ^{2, 17}
super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei ^{Gal. 4, 26.}
mei novae Ierusalem, quae descendit de caelo a Deo
meo, et nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciae Ecclesiae scribe: Haec ^{14 19, 11}
dicit Amen, testis fidelis, et verus, qui est principium ^{10 14, 6}
creaturae Dei: ^{Col. 1, 15.}

15 Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque
calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec
calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17 Quia dicis: quod dives sum, et locupletatus,
et nullius egeo: et nescis quia tu es miser, et misera-
bilis, et pauper, et caecus, et nudus.

18 Suadeo tibi emere a me aurum ignitum pro-
batum ut locuples fias, et vestimentis albis induaris,
et non appareat confusio nuditatis tuae, et collyrio
inunge oculos tuos ut videas.

19 Ego quos amo, arguo, et castigo. Aemulare ^{19 Hebr.}
ergo, et poenitentiam age. ^{12, 6.}

20 Ecce sto ad ostium, et pulso: si quis audierit
vocem meam, et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad
illum, et coenabo cum illo, et ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno ^{21 Matth.}
meo: sicut et ego vici, et sedi cum patre meo in ^{19, 28}
throno eius.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ²²
Ecclesiis. ^{2, 7 etc.}

CAPUT IV.

Aperitur theatrum caeleste. Dei thronus cum viginti quattuor senioribus et quattuor animalibus, assidue Deum glorificantibus

1 1, 10, 1 1 Post haec vidi: et ecce ostium apertum in
1, 1 19, caelo, et vox prima, quam audivi tamquam tubae
22, 6 loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam
tibi quae oportet fieri post haec.

2 Et statim fui in spiritu: et ecce sedes posita erat in caelo, et supra sedem sedens.

3 21, 11, 3 1 Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis
10, 1 iaspidis, et sardinis: et iris erat in circuitu sedis
similis visioni smaragdinae.

4 11, 16, 4 1 Et in circuitu sedis sedilia viginti quattuor:
3, 4 s et super thronos viginti quattuor seniores sedentes,
circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum
coronae aureae:

5 8, 5; 5 1 Et de throno procedebant fulgura, et voces,
11, 19, et tonitrua: et septem lampades ardentes ante
5, 6 thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6 15, 2 6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum
simile crystallo: et in medio sedis, et in circuitu
sedis quattuor animalia plena oculis ante et retro.

7 Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilae volanti.

8 1, 8. 8 Et quattuor animalia, singula eorum habebant
alas senas: et in circuitu, et intus plena sunt oculis:
et requiem non habebant die ac nocte, dicentia:
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens,
qui erat, et qui est, et qui venturus est.

1 Ex 19, 16 Dan. 2, 29 2 s. Ez 1, 26 ss 2 Is. 6, 1.
5 Ez. 1, 13 Ex 19, 16, 25, 37 Zach 4, 2. 6 Ez 1, 22, 5, 18
(Ex. 24, 18) 7 Ez 1, 10 8 Is 6, 2 s. Ez. 1, 18. Is. 6, 3
Am 3, 13 etc. Ex. 3, 14

9 Et cum darent illa animalia gloriam, et ⁹ ^{21, 5,} honorem, et benedictionem sedenti super thronum, ^{15, 7.} viventi in saecula saeculorum,

10 Procidebant viginti quattuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in saecula saeculorum, et mittebant coronas suas ante thronum dicentes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere glo- ¹¹ ^{5, 125,;} riam, et honorem, et virtutem: quia tu creasti omnia, ^{10, 6.} et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt

CAPUT V.

Liber septem sigillorum aperiendus traditur Agno. Agnus caelestibus cantas et ab omni creatura maxime celebratur.

1 Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, praedicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et solvere signacula eius?

3 Et nemo poterat neque in caelo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris: ⁵ ^{4, 4.} ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula eius.

6 Et vidi: et ecce in medio throni et quattuor ⁶ ^{7, 17;} animalium, et in medio seniorum, Agnum stantem ^{1, 4;} ^{4, 5.} tamquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem. qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit: et accepit de dextera sedentis in throno librum.

- 84, 8 ss.,
14, 2 8 Et cum aperuisset librum, quattuor animalia,
et viginti quattuor seniores ceciderunt coram Agno,
habentes singuli citharas, et phialas aureas plenas
odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum:
- 9 14, 3,
4, 11
2 Petr.
2, 1
1 Petr.
1, 18 s
1 Cor.
6, 20 9 Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus
es Domine accipere librum, et aperire signacula
eius: quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in
sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo,
et natione:
- 10 1, 6 10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacer-
dotes: et regnabimus super terram.
- 11 9, 16. 11 Et vidi, et audiui vocem angelorum multorum
in circuitu throni, et animalium, et seniorum: et
erat numerus eorum millia millium,
- 12 4, 11 12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus,
qui occisus est, accipere virtutem, et divinitatem,
et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam,
et benedictionem.
- 13 5, 3,
4, 2 s,
7, 10. 13 Et omnem creaturam, quae in caelo est, et
super terram, et sub terra, et quae sunt in mari,
et quae in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in
throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria,
et potestas in saecula saeculorum.
- 14 19, 4 14 Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et
viginti quattuor seniores ceciderunt in facies suas:
et adoraverunt viventem in saecula saeculorum.

CAPUT VI.

Solvit Agnus sigilla priora sex. Significat primum victoriam Christi, ea quae sequuntur caedes et calamitates, sextum rerum omnium conversionem et futurum iudicium

- 1 5, 1 ss. 1 Et vidi quod aperuisset Agnus unum de septem
sigillis, et audiui unum de quattuor animalibus, dicens,
tamquam vocem tonitruui: Veni, et vide.

8 Ps. 140, 2 9 Ps. 143, 9 10 Ex. 19, 6. Is. 61, 6. Dan.
7, 22. 27. 11 Dan. 7, 10. 12 Is. 53, 7. 13 Is. 6, 1.

2 Et vidi: et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.

3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, et vide

4 Et exivit alius equus rufus: et qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est ei gladius magnus.

5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, et vide. Et ecce equus niger: et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audiui tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum, et oleum ne laesis.

7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui 7 4, 7. vocem quarti animalis dicentis: Veni, et vide.

8 Et ecce equus pallidus: et qui sedebat super 8 20, 14. eum, nomen illi Mors, et infernus sequebatur eum, et data est illi potestas super quatuor partes terrae, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terrae.

9 Et cum aperuisset sigillum quintum: vidi sub 9 20, 4, altare animas interfectorum propter verbum Dei, et 1, 9 etc propter testimonium, quod habebant,

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usque- 10 3, 7. quo Domine, (sanctus, et verus) non iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra?

11 Et datae sunt illis singulae stolae albae: et 11 11, 7; dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus mo- 13, 7.

2 ss. Zach. 1, 8 ss.; 6, 1 ss. 5 s. Ez. 4, 16, 5, 1. 6 Is. 3, 1
8 Ez. 14, 21 Prov. 5, 5. Ier. 15, 2 s. 10 Ps 78, 5 10. Osee 4, 1.

dicum donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.

12 16, 18. **12** Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: et ecce terrae motus magnus factus est, et sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: et luna tota facta est sicut sanguis:

13 s. **13** Et stellae de caelo ceciderunt super terram, Matth sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno 24, 29 movetur.

14 Et caelum recessit sicut liber involutus. et omnis mons, et insulae de locis suis motae sunt:

15 Et reges terrae, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber absconderunt se in speluncis, et in petris montium:

16 9, 6 **16** Et dicunt montibus, et petris: Cadite super Lc. 23, 30 nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, Apoc 4, 2 9, et ab ira Agni:

5, 1 13. **17** Quoniam venit dies magnus irae ipsorum: et quis poterit stare?

CAPUT VII

Eximantur universa miserie centum quadraginta quattuor milia qui recensentur secundum tribus Israel. Innumeri prae iam defuncti ex omnibus gentibus, quorum describitur beatitas, in albis celebrantes Deum et Agnum.

1 20, 7 **1** Post haec vidi quattuor Angelos stantes super quattuor angulos terrae, tenentes quattuor ventos terrae ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: et clamavit voce magna quattuor Angelis, quibus datum est nocere terrae, et mari,

12 Ioel 2, 10, 3, 4 Ez 32, 7 s 13 s. Is 34, 4. 15 Is 24, 21. Ier. 14, 3 Is. 2, 10, 19 21. 16 Is 2, 19, 6, 1 Osee 10, 8. 17 Ioel 3, 4 Zeph. 2, 3 Nah. 1, 6. Mal. 3, 2. — 1 Zach. 6, 5 Dan 7, 2.

3 Dicens: Nolite nocere terrae, et mari, neque ³ 6, 6;
arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri ^{9, 4,}
in frontibus eorum. ^{13, 16}

4 Et audiivi numerum signatorum, centum quadra- ⁴ 14, 1.
ginta quattuor millia signati, ex omni tribu filiorum
Israel.

5 Ex tribu Iuda duodecim millia signati: ex
tribu Ruben duodecim millia signati: ex tribu Gad
duodecim millia signati:

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: ex
tribu Nephthali duodecim millia signati: ex tribu
Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: ex
tribu Levi duodecim millia signati: ex tribu Issachar
duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati:
ex tribu Ioseph duodecim millia signati: ex tribu
Beniamin duodecim millia signati.

9 Post haec vidi turbam magnam, quam dinume- ⁹ 5, 9
rare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus,
et populis, et linguis stantes ante thronum, et in
conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmae in
manibus eorum:

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus ¹⁰ 5, 13,
Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno ^{12, 10;}
^{19, 1}

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, ¹¹ 5, 11,
et seniorum, et quattuor animalium: et ceciderunt ¹¹ 5, 16.
in conspectu throni in facies suas, et adorave-
runt Deum,

12 Dicentes, Amen. Benedictio, et claritas, et ¹² 5, 12,
sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et ^{4, 9}
fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum, Amen.

13 Et respondit unus de senioribus, et dixit ¹³ 7, 9.

3 Ez. 9, 4 (Ex 12, 23) 5 ss. Gen 49, 8 ss. 9 Dan. 5, 19.
10 Is 6, 1.

mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? et unde venerunt?

14 (Io 14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
21, 15) mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna,
1 Cor et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni.
6, 11

15 22, 3, 15 Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei
11, 19, die ac nocte in templo eius: et qui sedet in throno,
14, 15, habitabit super illos.
21, 3.

16 Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus aestus.

17 21, 4 17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, et deducet eos ad vitae fontes aquarum, et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Sigillum septimum aperitur. Angeli septem cum septem tubis calamitatum, quorum quattuor canentes variae plagae adversus homines consequuntur.

1 5, 1 1 Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo, quasi media hora.

2 1, 4 2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu
Lc 1, 19 Dei: et datae sunt illis septem tubae.

3 s. 5, 8 3 Et alius Angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum: et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 4, 5; 11, 19 5 Et accepit Angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, et misit in terram, et facta

14 Ex 19, 10 14. 16 Is 49, 10 Ps 120, 6. 17 Is. 49, 10;
25, 8. Ps. 22, 15 — 2 Tob 12, 15. 3 s. Num. 16, 46. Ps.
140, 2. Num. 4, 11. 5 Lev 10, 1, 16, 12. Ez 10, 2

sunt tonitrua, et voces, et fulgura, et terraemotus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent.

7 Et primus Angelus tuba cecinit, et facta est grando, et ignis, mista in sanguine, et missum est in terram, et tertia pars terrae combusta est, et tertia pars arborum concremata est, et omne foenum viride combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit: et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, et facta est tertia pars maris sanguis,

9 Et mortua est tertia pars creaturae eorum, quae habebant animas in mari, et tertia pars navium interit.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit: et cecidit ^{10 9, 1.} de caelo stella magna, ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum:

11 Et nomen stellae dicitur Absinthium; et facta est tertia pars aquarum in absinthium: et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amarae factae sunt.

12 Et quartus Angelus tuba cecinit: et per- ^{12 6, 12} cussa est tertia pars solis, et tertia pars lunae, et tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et dies non luceret pars tertia, et noctis similiter.

13 Et vidi, et audiui vocem unius aquilae volantis ^{13 14, 6} per medium caeli, dicentis voce magna: Vae, vae, vae habitantibus in terra de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

7 Ex. 9, 24. Is. 28, 2. 8 Ier. 51, 25. Ex 7, 20. 10 Is 14, 12.
Dan 8, 10. 11 Ier 9, 15. 12 Am 8, 9.

CAPUT IX.

Tubae quinta et sexta. Locustae ex abyssu, indicantes hostium copias cum rege Abaddon homines cruciaturas Soluti angeli quattuor cum exercitu equestri tertiam partem hominum perdituro.

1 3, 10, 20, 1 Et quintus Angelus tuba cecinit: et vidi stellam de caelo cecidisse in terram, et data est ei clavis putei abyssi

2 Et aperuit puteum abyssi: et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnae: et obscuratus est sol, et aer de fumo putei:

3 Et de fumo putei exierunt locustae in terram, et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terrae:

4 7, 2 s Et praeceptum est illis ne laederent foenum terrae, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis

5 Et datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque: et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii cum percutit hominem.

6 6, 16 Luc 23, 30 6 Et in diebus illis quaerent homines mortem, et non invenient eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis

7 Et similitudines locustarum, similes equis paratis in praelum: et super capita earum tamquam coronae similes auro: et facies earum tamquam facies hominum.

8 Et habebant capillos sicut capillos mulierum: et dentes earum, sicut dentes leonum erant:

9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas, et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:

2 Ex. 19, 18 Is 2, 19 Osee 10, 8
Ier 8, 3 1, 6. 9 Is 2, 5 Ier. 47, 3.

3 s Ex 10, 12. 6 Iob 3, 21
7 Sap. 16, 9 Iob 2, 4 8 Iob

10 Et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum: et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque:

11 Et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Graece autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans.

12 Vae unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo ^{12 11, 14} vae post haec.

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: et audiui vocem unam ex quattuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: ^{14 7, 1,} Solve quattuor angelos, qui alligati sunt in flumine ^{16, 12} magno Euphrate.

15 Et soluti sunt quattuor Angeli, qui parati ^{15 20, 7,} erant in horam, et diem, et mensem, et annum: ut ^{8, 7 ss.} occiderent tertiam partem hominum.

16 Et numerus equestris exercitus vicies milles ^{16 7, 4,} dena millia. Et audiui numerum eorum. ^{5, 11.}

17 Et ita vidi equos in visione: et qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, et capita equorum erant tamquam capita leonum: et de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur.

18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, et de fumo, et sulphure, quae procedebant de ore ipsorum.

19 Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum: nam caudae eorum similes serpentibus, habentes capita: et in his nocent.

20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi in ^{20 16, 11} his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus ^{21 1Cor} manuum suarum, ut non adorarent daemonia, et ^{10, 20 etc.} simulacra aurea, et argentea, et aerea, et lapidea,

11 Iob 28, 22 13 Ex 30, 2 10 17 Iob 2, 3. Iob 41, 10,
20 Ps 105, 37, 114, 4 ss; 134, 15 etc Dan 5, 4. 23.

et lignea, quae neque videre possunt, neque audire, neque ambulare,

21^{18,23}, 21 Et non egerunt poenitentiam ab homicidiis
17, 2, 5. suis, neque a veneficiis suis, neque a fornicatione sua, neque a furtis suis.

CAPUT X.

Angelus cum libro aperto. Mystern perfectio instat ad vocem septimi angeli Ioannes devorat librum angeli, iterum prophetaturus.

1 5, 2, 1 Et vidi alium Angelum fortem descendentem
4, 3, de caelo amictum nube, et iris in capite eius, et
1, 15 facies eius erat ut sol, et pedes eius tamquam columnae ignis:

2 5, 1 2 Et habebat in manu sua libellum apertum: et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

3 Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 1, 11 4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces
19, 22, 10. suas, ego scripturus eram: et audiui vocem de caelo dicentem mihi: Signa quae locuta sunt septem tonitrua: et noli ea scribere.

5 Et angelus, quem vidi stantem super mare, et super terram, levavit manum suam ad caelum.

6 14, 7. 6 Et iuravit per viventem in saecula saeculorum, qui creavit caelum, et ea quae in eo sunt: et terram, et ea quae in ea sunt: et mare, et ea quae in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7 8, 6 ss. 7 Sed in diebus vocis septimi angeli, cum coeperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas.

21 Is. 47, 9 12 Mich 5, 12 Ez 43, 9 etc. — 2 Ez 2, 9.
3 Am. 3, 8, 1, 2 Osee 11, 10. 4 Dan 12, 4 9, 8, 26. 5 s. Dan
12, 7 Gen. 14, 22 6 Deut. 32, 40. Ecl 20, 11. Ps. 145, 6 etc.
7 Am. 3, 7.

8 Et audiui vocem de caelo iterum loquentem mecum, et dicentem: Vade, et accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, et super terram.

9 Et abi ad angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, et devora illum: et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.

10 Et accepi librum de manu angeli, et devoravi illum: et erat in ore meo tamquam mel dulce: et cum devorassem eum, amaricatus est venter meus:

11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare 11 7, 9. Gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

CAPUT XI.

Metiendum templum. Duo testes necati a bestia reviviscunt et caelum ascendunt Tuba septima. Viginti quattuor semores Deo gratias agunt. Templum Dei in caelo apertum.

1 Et datus est mihi calamus similis virgae, et dictum est mihi: Surge, et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo.

2 Atrium autem, quod est foris templum, eiice foras, et ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus:

3 Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duae olivae, et duo candelabra in conspectu Domini terrae stantes.

5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, et devorabit inimicos eorum: et si quis voluerit eos laedere, sic oportet eum occidi.

8 ss. Ez 2, 8 s. 3, 1 ss 11 Dan. 5, 19 — 1 Ez 40, 3. 47;
41, 13, 43, 13 4 Zach. 4, 3. 11. 14. 5 4 Reg 1, 10.

6 Luc. 6 Hi habent potestatem claudendi caelum, ne
4, 25 pluatur diebus prophetiae ipsorum et potestatem ha-
Apoc bent super aquas convertendi eas in sanguinem, et
16, 3 percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7 13, 1 7, 17, 8 Et cum finierint testimonium suum, bestia,
quae ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum,
et vincet illos, et occidet eos.

8 Et corpora eorum iacebunt in plateis civi-
tatis magnae, quae vocatur spiritualiter Sodoma, et
Aegyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est.

9 10, 11 Et videbunt de tribubus, et populis, et lin-
guis, et Gentibus corpora eorum per tres dies, et
dimidium. et corpora eorum non sinent poni in
monumentis.

10 Et inhabitantes terram gaudebunt super illos,
et iucundabuntur. et munera mittent invicem, quoniam
hi duo prophetae cruciaverunt eos, qui habitabant
super terram.

11 Et post dies tres, et dimidium, spiritus vitae
a Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes
suos, et timor magnus cecidit super eos, qui vide-
runt eos.

12 Et audierunt vocem magnam de caelo, di-
centem eis: Ascendite huc Et ascenderunt in caelum
in nube: et viderunt illos inimici eorum.

13 13 Et in illa hora factus est terraemotus magnus,
6, 12 etc., et decima pars civitatis cecidit: et occisa sunt in
16, 18 terraemotu nomina hominum septem millia: et re-
liqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam
Deo caeli.

14 9, 12 14 Vae secundum abiit: et ecce vae tertium
veniet cito.

15 10, 7, 12, 10 15 Et septimus angelus tuba cecinit: et factae
sunt voces magnae in caelo dicentes: Factum est

regnum huius mundi, Domini nostri et Christi eius, et regnabit in saecula saeculorum: Amen.

16 Et viginti quattuor seniores, qui in conspectu ^{16,4, etc.} Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes:

17 Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, ^{17 4, 8} qui es, et qui eras, et qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti

18 Et iratae sunt Gentes, et advenit ira tua, et ^{18 10, 7,} tempus mortuorum iudicari, et reddere mercedem ^{13, 16,} servis tuis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen ^{19, 2} tuum pusillis, et magnis, et exterminandi eos, qui corruerunt terram.

19 Et apertum est templum Dei in caelo: et ^{19 8, 5;} visa est arca testamenti eius in templo eius, et ^{16, 18 21.} facta sunt fulgura, et voces, et terraemotus, et grando magna.

CAPUT XII.

Mulier Messiam pariens et draco. Draco victus a Michaelae persequitur mulierem eiusque semen.

1 Et signum magnum apparuit in caelo: Mulier ^{1 15, 1.} amicta sole, et luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duodecim:

2 Et in utero habens, clamabat parturiens, et cruciabatur ut pariat.

3 Et visum est aliud signum in caelo: et ecce ^{3 13, 1.} draco magnus rufus habens capita septem, et cornua decem: et in capitibus eius diademata septem,

4 Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum caeli, et misit eas in terram, et draco stetit ante mulierem, quae erat paritura: ut cum peperisset, filium eius devoraret.

18 Ps. 2, 1, 114, 13 19 Ex. 31, 7 etc — 2 Mich 4, 9 s.
Is. 26, 17. 3 Ez 29, 3 Dan 7, 7. 4 Dan. 8, 10. Is. 14, 12 s.

- 5 2, 27, 19, 15 5 Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: et raptus est filius eius ad Deum, et ad thronum eius,
- 6 11, 3 6 Et mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.
- 7 Iud 9 7 Et factum est praelium magnum in caelo: Michael, et angeli eius praeliabantur cum dracone, et draco pugnabat, et angeli eius:
- 8 Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo.
- 9 20, 2 9 Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seducit universum orbem: et proiectus est in terram, et angeli eius cum illo missi sunt.
- 10 11, 15, 19, 1 10 Et audiui vocem magnam in caelo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.
- 11 7, 14, 6, 9 11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animas suas usque ad mortem.
- 12 18, 20 12 Propterea laetamini caeli, et qui habitatis in eis. Vae terrae, et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.
- 13 12, 4. 13 Et postquam vidit draco quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem, quae peperit masculum:
- 14 Et datae sunt mulieri alae duae aquilae magnae ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus et tempora, et dimidium temporis a facie serpentis.

5 Ps 2, 9. 6 Dan 12, 11. 7 Dan 10, 21, 12, 1. 9 Gen 3, 1. Zach. 3, 1 s. 10 Iob 1, 7 ss, 2, 2 ss. 12 Ps 95, 11. 14 Ex 19, 4. Is 40, 31. Dan. 7, 25, 12, 7.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulie-^{15 17, 15.}
rem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi
a flumine.

16 Et adiuvit terra mulierem, et aperuit terra
os suum, et absorbit flumen, quod misit draco de
ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: et abiit^{17 14, 12,}
facere praelium cum reliquis de semine eius, qui^{19, 10.}
custodiunt mandata Dei, et habent testimonium Iesu
Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

*Monstrum impietatis surgit de mari, Deum blasphemans sanctos
debellans; monstrum alterum de terra, suadens cogensque
prioris et imaginis eius cultum. Numerus monstri sexcenti
sexaginta sex*

1 Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem^{1 11, 7,}
capita septem, et cornua decem, et super cornua^{12, 3,}
eius decem diademata, et super capita eius nomina^{17, 3}
blasphemiae.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, et
pedes eius sicut pedes ursi, et os eius sicut os leonis
Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem
magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum^{3 17, 8.}
in mortem: et plaga mortis eius curata est. Et
admirata est universa terra post bestiam.

4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem^{4 18, 18.}
bestiae: et adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis
bestiae? et quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna, et blas-^{5 11, 2}
phemias: et data est ei potestas facere menses
quadraginta duos.

17 Gen 3, 15 — 1 Dan 7, 3 7 19 s 2 Dan. 7, 4 ss. Osce
13, 7 s. 4 (Ex 15, 11.) 5 Dan 7, 8 11 25

6 16, 9, 21, 3 6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, et tabernaculum eius, et eos, qui in caelo habitant

7 11, 7, 7, 9, 14, 6 7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, et vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem,

8 17, 8, 20, 15, 5, 12. 8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitae Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 2, 7 etc 9 Si quis habet aurem, audiat.

10 10 Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, et fides Sanctorum.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, et habebat cornua duo similia Agni, et loquebatur sicut draco.

12 13, 7, 4, 3 12 Et potestatem prioris bestiae omnem faciebat in conspectu eius: et fecit terram, et habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere in terram in conspectu hominum.

14 13, 3 14 Et seduxit habitantes in terra propter signa, quae data sunt illi facere in conspectu bestiae, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiae, quae habet plagam gladii, et vixit.

15 14, 9 15 Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiae, et ut loquatur imago bestiae: et faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiae, occidantur.

16 19, 18, 20, 14, 9 11. 16 Et faciet omnes pusillos, et magnos, et divites, et pauperes, et liberos, et servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

7 Dan. 7, 21.

8 Dan. 12, 1.

10 Ier. 15, 2. Gen 9, 6.

15 Dan 3, 5 s.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi 17 15, 2
qui habet characterem, aut nomen bestiae, aut
numerus nominis eius.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, 18 17, 9
computet numerum bestiae Numerus enim hominis
est: et numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

*Agnus surgit cum fuis signatis. Tres angeli praecones. Evan-
gelium aeternum ubique gentium praedicatum. Babylonis lapsus,
calix irae Dei, cruciatus cultorum sectatorumque bestiae. Beati
mortui fu Angeli metentes et vindemiantes terram*

1 Et vidi: et ecce Agnus stabat supra montem 1 5, 6;
Sion, et cum eo centum quadraginta quattuor millia 7, 3 8
habentes nomen eius, et nomen Patris eius scriptum
in frontibus suis.

2 Et audiui vocem de caelo, tamquam vocem 2 1, 15;
aquarum multarum, et tamquam vocem tonitruum 19, 6.
magni et vocem, quam audiui, sicut citharoedorum
citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, 3 5, 9.
et ante quattuor animalia, et seniores: et nemo
poterat dicere canticum, nisi illa centum quadra-
ginta quattuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt co-
inquinati: virgines enim sunt Hi sequuntur Agnum
quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus pri-
mitiae Deo, et Agno,

5 Et in ore eorum non est inventum mendacium:
sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6 Et vidi alterum Angelum volantem per medium 6 8, 13.
caeli, habentem Evangelium aeternum, ut evangeli- 1 Petr.
1, 25.
Apoc.
13, 7

2 Ez 1, 24, 43, 2. 3 Ps. 32, 3, 95, 1. 5 Ps 31, 2. Zeph.
3, 13. Mal. 2, 6

zaret sedentibus super terram, et super omnem gentem, et tribum, et linguam, et populum:

7 15, 4, 10, 6, Act. 4, 24, 14, 14 7 Dicens magna voce: Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii eius: et adorare eum, qui fecit caelum, et terram, mare, et fontes aquarum.

8 18, 28, 17, 48 8 Et alius Angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quae a vino irae fornicationis suae potavit omnes gentes.

9 13, 12, 15 ss 9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna. Si quis adoraverit bestiam, et imaginem eius, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 16, 19 10 Et hic bibet de vino irae Dei, quod mistum est mero in calice irae ipsius, et cruciabitur igne, et sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni:

11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, et imaginem eius, et si quis acceperit characterem nominis eius.

12 13, 10, 12, 17 12 Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Iesu.

13 19, 9, Hebr 4, 10 13 Et audiui vocem de caelo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14 1, 13 14 Et vidi et ecce nubem candidam: et super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam.

7 Deut 32, 3 Ps 145, 6 8 Is. 21, 9 Dan 4, 27. Ier 51, 7 s 10 Is 51, 17 21 ss Ier 25, 15 Ps 74, 9 11 Is. 34, 9 s. 14 Dan 7, 13 Ez. 1, 26. Ps 20, 4.

15 Et alius Angelus exivit de templo, clamans¹⁵ ^{Marc} voce magna ad sedentem super nubem Mitte falcem^{4, 29} tuam, et mete quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terrae.

16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem¹⁶ ^{Matth.} suam in terram, et demessa est terra.^{13, 39ss}

17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est¹⁷ ^{15, 5} in caelo, habens et ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat¹⁸ ^{8, 3.} potestatem supra ignem: et clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineae terrae: quoniam maturae sunt uvae eius

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in¹⁹ ^{19, 15.} terram, et vindemiavit vineam terrae, et misit in lacum irae Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Victorum bestiae hymnus. Angeli septem cum septem phialis irae Dei.

1 Et vidi aliud signum in caelo magnum, et¹ ^{12, 1 3;} mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem^{17, 1.} novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne,² ^{4, 6;} et eos, qui vicerunt bestiam, et imaginem eius, et^{12, 11;} numerum nominis eius, stantes super mare vitreum,^{13, 15, 18;} habentes citharas Dei,^{5, 8.}

3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, et³ ^{5, 9;} canticum Agni, dicentes: Magna, et mirabilia sunt^{16, 7.}

15 Ioel 3, 13. 18 Ier 2, 21 19 Ioel 3, 18 Is 63, 3
20 Is 63, 2 — 1 Lev 26, 21 3 Ex 15 Ps 110, 2; 138, 14
Am. 4, 13 etc Ps. 144, 17. Deut 32, 4

opera tua Domine Deus omnipotens: iustae et verae sunt viae tuae, Rex saeculorum.

4 Quis non timebit te Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt

5 11, 19 5 Et post haec vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in caelo:

6 19, 8, 1, 13 6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo, et candido, et praecincti circa pectora zonis aureis.

7 4, 6 ss 7 Et unum de quattuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiae Dei viventis in saecula saeculorum.

8 Et impletum est templum fumo a maiestate Dei, et de virtute eius. et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagae septem Angelorum.

CAPUT XVI

Septem phialae irae Dei effunduntur, quo totidem in terris plagae fiunt

1 15, 5 ss. 1 Et audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, et effundite septem phialas irae Dei in terram.

2 13, 17 15 s, 14, 9. 2 Et abiit primus, et effudit phialam suam in terram, et factum est vulnus saevum, et pessimum in homines, qui habebant characterem bestiae: et in eos, qui adoraverunt imaginem eius.

3 8, 8 s 3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tamquam mortui: et omnis anima vivens mortua est in mari.

4 Ier 10, 7 Ps 85, 9. 6 Ez. 9, 2. 7 Ez. 22, 31 8 Ex 40, 34 s. Is 6, 4. Ez. 10, 4. — 1 Ez. 10, 2 Ex. 7 ss 2 Ex 9, 9 s. 3 Ex 7, 17 s

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, et super fontes aquarum, et factus est sanguis.

5 Et audiavi Angelum aquarum dicentem: Iustus ⁵ 11, 6, es Domine qui es, et qui eras sanctus, qui haec ^{6, 10.} iudicasti:

6 Quia sanguinem Sanctorum, et Prophetarum ⁶ 18, 24 effuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7 Et audiavi alterum ab altari dicentem: Etiam ⁷ 14, 18; Domine Deus omnipotens vera, et iusta iudicia tua. ^{6, 9 s, 19, 2; 15, 3.}

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi aestu affligere homines, et igni:

9 Et aestuaverunt homines aestu magno, et ⁹ 13, 6; blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem ^{9, 20 s} super has plagas, neque egerunt poenitentiam ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam ¹⁰ 13, 2. super sedem bestiae: et factum est regnum eius tenebrosus, et commanducaverunt linguas suas prae dolore:

11 Et blasphemaverunt Deum caeli prae doloribus, ¹¹ 2, 21. et vulneribus suis, et non egerunt poenitentiam ex operibus suis.

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in ¹² 9, 14. flumen illud magnum Euphraten: et siccavit aquam eius, ut praepararetur via regibus ab ortu solis

13 Et vidi de ore draconis, et de ore bestiae, ¹³ 12, 9; et de ore pseudoprophetae spiritus tres immundos ^{13, 1 s} in modum ranarum.

14 Sunt enim spiritus daemoniorum facientes ¹⁴ 13, signa, et procedunt ad reges totius terrae congregare ^{13 etc.} illos in praelium ad diem magnum omnipotentis Dei.

4 Ex. 7, 19 s. **6** Ps. 78, 2 s **7** Am 4, 13 etc Ps 18, 10.
10 Ex 10, 22 Is 8, 22 **12** Is. 11, 15 s, 44, 27, 51, 10. Ios.
3, 13 **13** Ex 8, 6 **14** 3 Reg 22, 21 s

- 15 3, 3^s 15 Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, et
Matth. custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant
24, 43 turpitudinem eius.
Luc 12, 16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur
35 ss. 39 16 Hebraice Armagedon.
2 Cor 5, 3
- 17 15, 5, 17 Et septimus Angelus effudit phialam suam
21, 6 in aerem, et exivit vox magna de templo a throno,
dicens: Factum est.
- 18 4, 5, 18 Et facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua,
8, 5, et terraemotus factus est magnus, qualis numquam
11, 19. fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis
terraemotus, sic magnus.
- 19 14, 8, 19 Et facta est civitas magna in tres partes: et
17, 5, civitates Gentium ceciderunt. et Babylon magna venit
18, 5, in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini
14, 10. indignationis irae eius.
- 20 6, 14, 20 Et omnis insula fugit, et montes non sunt
20, 11. inventi.
- 21 11, 19 21 Et grando magna sicut talentum descendit
de caelo in homines: et blasphemaverunt Deum
homines propter plagam grandinis: quoniam magna
facta est vehementer.

CAPUT XVII.

*Meretrix vehens bellua septem capitum et decem cornuum,
ebria sanguine martyrum, nomine Babylon*

- 1 15, 1; 1 Et venit unus de septem Angelis, qui habebant
21, 9 septem phialas, et locutus est mecum, dicens: Veni
ostendam tibi damnationem meretricis magnae, quae
sedet super aquas multas,
- 2 18, 9 2 Cum qua fornicati sunt reges terrae, et in-
ebriati sunt qui inhabitant terram de vino pro-
stitutionis eius.

16 Zach 12, 11, 14, 4 Ioel 3, 17. 18 Dan 12, 1 19 Is.
30, 25; 51, 22. 21 Ex 9, 18 — 1 Jer. 51, 13. 2 Nah 3, 4.
Jer 51, 7.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi ^{3 21, 10,}
mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam ^{13, 1.}
nominibus blasphemiae, habentem capita septem, et
cornua decem.

4 Et mulier erat circumdata purpura, et coccino, ^{4 18, 16.}
et inaurata auro, et lapide pretioso, et margaritis,
habens poculum aureum in manu sua, plenum ab-
ominatione, et immunditia fornicationis eius:

5 Et in fronte eius nomen scriptum: *Mysterium* ^{5 14,}
Babylon magna, mater fornicationum, et abominatio- ^{8 etc}
num terrae

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, ^{6 18, 24.}
et de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum
vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus. Quare miraris? Ego
dicam tibi sacramentum mulieris, et bestiae, quae
portat eam, quae habet capita septem, et cornua
decem

8 Bestia, quam vidisti, fuit, et non est, et ascen- ^{8 13, 1.}
sura est de abyssu, et in interitum ibit: et mirabuntur ^{3 12 8}
inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina
in Libro vitae a constitutione mundi) videntes bestiam,
quae erat, et non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem ^{9 13, 18. 1.}
capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet,
et reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum ^{10 6, 11;}
venit. et cum venerit, oportet illum breve tempus ^{20, 3.}
manere.

11 Et bestia, quae erat, et non est. et ipsa
octava est: et de septem est, et in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quae vidisti, decem reges ^{12 13, 1.}
sunt: regnum nondum acceperunt, sed potestatem
tamquam reges una hora accipient post bestiam.

3 Is. 21, 1
12 Dan 7, 20. 24

4 Ez. 28, 13. Ier 51, 7

5 Dan. 4, 27.

13 Hi unum consilium habent, et virtutem, et potestatem suam bestiae tradent.

14 19, 16 etc
1 Tim 6, 15 14 Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, et qui cum illo sunt, vocati, electi, et fideles.

15 Et dixit mihi: Aquae, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, et Gentes, et linguae.

16 18, 16 8 16 Et decem cornua, quae vidisti in bestia: hi odient fornicariam, et desolatam facient illam, et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igni concremabunt.

17 10, 7 17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiae donec consummentur verba Dei.

18 14, 8, 16, 19. 18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quae habet regnum super reges terrae.

CAPUT XVIII.

Babylonis meretricis magnae lapsus minitatur. Pu inde exire iubentur. Lugentes et laetantes de lapsu eius Execratio angeli.

1 10, 1, 20, 1 1 Et post haec vidi alium Angelum descendentem de caelo, habentem potestatem magnam: et terra illuminata est a gloria eius.

2 14, 8 2 Et exclamavit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna: et facta est habitatio daemoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundae, et odibilis:

3 14, 8, 17, 2 3 Quia de vino irae fornicationis eius biberunt omnes gentes: et reges terrae cum illa fornicati sunt: et mercatores terrae de virtute deliciarum eius divites facti sunt.

14 Deut 10, 17. 2 Macc 13, 4 15 Is 8, 7 Ier. 47, 2.
1 Ez. 43, 2 2 Is 21, 9. Dan 4, 27 Ier 51, 8. Is 34, 11 ss.;
13, 21 s Ier 50, 39, 51, 37. 3 Ier 25, 15, 51, 7. Nah. 3, 4.

4 Et audiui aliam vocem de caelo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum eius, et de plagis eius non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata eius usque ad caelum, et recordatus est Dominus iniquitatum eius.

6 Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis: et duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7 Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum: quia in corde suo dicit: Sedeo regina: et vidua non sum: et luctum non videbo.

8 Ideo in una die venient plagae eius, mors, 8 17, 16 et luctus, et fames, et igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam.

9 Et flebunt, et plangent se super illam reges 9 17, 2 terrae, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius:

10 Longe stantes propter timorem tormentorum 10 16, 19. eius, dicentes: Vae, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit iudicium tuum.

11 Et negotiatores terrae flebunt, et lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius.

12 Merces auri, et argenti, et lapidis pretiosi, 12 17, 4. et margaritae, et byssi, et purpurae, et serici, et cocci (et omne lignum thynum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et aeramento, et ferro, et marmore,

13 Et cinamomum) et odoramentorum, et unguenti, et thuris, et vini, et olei, et similiae, et tritici,

4 Ier 50, 8, 51, 6 9 Is 52, 11; 48, 20 5 Ier 51, 9.
6 s. Ier 50, 15 29 Ps 136, 8. 7 s. Is 47, 7 ss Zeph 2, 15 8 Ier
50, 32. 34. 9 s. Ez. 26, 16, 27, 30. 11 Ez 27, 36 12 Ez.
27, 5 ss. 13 Ez 27, 13.

et iumentorum, et ovium, et equorum, et rhedarum, et mancipiorum, et animarum hominum.

14 Et poma desiderii animae tuae discesserunt a te, et omnia pingua, et praeclara perierunt a te, et amplius illa iam non invenient.

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes,

16 17, 4, 18, 10 19 16 Et dicentes: Vae, vae civitas illa magna, quae amicta erat bysso, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro, et lapide pretioso, et margaritis:

17 Quoniam una hora destitutae sunt tantae divitiae, et omnis gubernator, et omnis, qui in lacum navigat, et nautae, et qui in mari operantur, longe steterunt,

18 13, 4 18 Et clamaverunt videntes locum incendii eius, dicentes: Quae similis civitati huic magnae?

19 18, 10 16 19 Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes, et lugentes, dicentes: Vae, vae civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari de pretiis eius: quoniam una hora desolata est.

20 12, 12; 19, 2 20 Exulta super eam caelum, et sancti Apostoli, et Prophetae: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa.

21 (5, 2) 21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra iam non inveniatur.

22 Et vox citharoedorum, et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius: et omnis artifex omnis artis non inveniatur in te amplius: et vox molae non audietur in te amplius:

15 Ez 27, 30. 35 Ier. 50, 13 17 Ez 27, 27 18 Is 34, 10
19 Ez 27, 30. 20 Is 44, 23 Ps. 95, 11 21 Ier. 51, 63 s.
Deut 13, 16. 22 Ez. 26, 13 Is. 24, 8. Ier 25, 10

23 Et lux lucernae non lucebit in te amplius et vox sponsi, et sponsae non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terrae, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum^{24 17, 6} inventus est: et omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Hymnus caelestium de Deo iusto iudice. Agni nuptiae parantur. Christus cum suis vincat bestiam eiusque cultores Epulum avium.

1 Post haec audiui quasi vocem turbarum mul-^{1 12, 10.} tarum in caelo dicentium: Alleluia: Salus, et gloria, et virtus Deo nostro est:

2 Quia vera, et iusta iudicia sunt eius, qui^{2 15, 3,} iudicavit de meretrice magna, quae corripuit terram^{16, 7,} in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem ser-^{6, 10,} vorum suorum de manibus eius.^{18, 20}

3 Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius^{3 18,} ascendit in saecula saeculorum.^{9 18}

4 Et ceciderunt seniores viginti quattuor, et^{4 5, 14,} quattuor animalia, et adoraverunt Deum sedentem^{4, 4} super thronum, dicentes: Amen: Alleluia.

5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi eius: et qui timetis eum pusilli, et magni.

6 Et audiui quasi vocem turbae magnae, et^{6 14, 2,} sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem^{11, 15} tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

7 Gaudeamus, et exulemus: et demus gloriam ei. quia venerunt nuptiae Agni, et uxor eius prae-
paravit se.

23 Ier. 16, 9; 7, 34 Is 23, 8, 47, 9 Nah. 3, 4. 24 Ez 24, 7 s.
1 Ps. 103, 35 2 Ier 51, 25 Deut 32, 43 3 Is. 34, 10 4 Ps
105, 48 5 Ps 133, 1, 134, 1 20, 114, 13 6 Ez 1, 24 7 Ps 117, 24.

8 19, 14, 8 Et datum est illi ut cooperiat se byssino
15, 6 splendenti, et candido. Byssinum enim iustificationes
sunt Sanctorum.

9 14, 13, 9 Et dixit mihi: Scribe: Beati, qui ad coenam
20, 6; nuptiarum Agni vocati sunt: et dixit mihi: Haec
21, 5, verba Dei vera sunt.
22, 6

Matth 10 Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem
22, 2
Lc 14, 16. eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conservus
1022, 8s, tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium
12, 17 Iesu. Deum adora Testimonium enim Iesu est spi-
ritus prophetiae.

11 6, 2 11 Et vidi caelum apertum, et ecce equus albus,
et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, et
Verax, et cum iustitia iudicat, et pugnat.

12 12, 3, 12 Oculi autem eius sicut flamma ignis, et in
2, 17 capite eius diademata multa, habens nomen scriptum,
quod nemo novit nisi ipse.

13 Et vestitus erat veste aspersa sanguine: et
vocatur nomen eius, Verbum Dei.

14 19, 8, 14 Et exercitus qui sunt in caelo, sequebantur
4, 4 eum in equis albis, vestiti byssino albo, et mundo.

15 1, 16, 15 Et de ore eius procedit gladius ex utraque
2, 12; parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse
12 5, reget eas in virga ferrea: et ipse calcatur torcular
14, 19 vini furoris irae Dei omnipotentis.

16 17, 14. 16 Et habet in vestimento, et in femore suo
1 Tim scriptum. Rex regum, et Dominus dominantium.
6, 15.

17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, et
clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quae
volabant per medium caeli: Venite, et congregamini
ad coenam magnam Dei:

18 Ut manducetis carnes regum, et carnes tribu-
norum, et carnes fortium, et carnes equorum, et

sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum, et servorum, et pusillorum, et magnorum.

19 Et vidi bestiam, et reges terrae, et exercitus ¹⁹ 13, 1, eorum congregatos ad faciendum praelium cum illo, ^{17, 12,} ^{16, 14} qui sedebat in equo, et cum exercitu eius.

20 Et apprehensa est bestia, et cum ea pseudo- ²⁰ 16, 13, propheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit ^{20, 9} 5 eos, qui acceperunt characterem bestiae, et qui adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: et omnes aves saturatae sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Diaco ligatur et in abyssum mittitur ad mille annos, quibus animae sanctorum imprimis martyrum cum Christo regnabunt. Deinde excitatus a soluto diabolo innumerus exercitus Gog et Magog. bellum adversus civitatem dilectam gerens, perdetur, et fiet iudicium extremum mortuorum omnium.

1 Et vidi Angelum descendentem de caelo, ¹ 18, 1, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in ^{9, 1;} ^{1, 18.} manu sua

2 Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, ² 12, 9, qui est diabolus, et satanas, et ligavit eum per annos mille:

3 Et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit ³ 17, 10, super illum ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: et post haec oportet illum solvi modico tempore.

4 Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium ⁴ 6, 9; datum est illis: et animas decollatorum propter ^{11, 7,} ^{13, 15,} testimonium Iesu, et propter verbum Dei, et qui ^{22, 5,}

non adoraverunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis.

5 Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Haec est resurrectio prima.

6 ^{2, 11, 1, 6, 5, 10.} 6 Beatus, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.

7 ^{7, 1} 7 Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet Gentes, quae sunt super quattuor angulos terrae, Gog, et Magog, et congregabit eos in praelium, quorum numerus est sicut arena maris

8 ^{21, 2} 8 Et ascenderunt super latitudinem terrae, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam.

9 ^{8, 19, 20, 14, 10 5} 9 Et descendit ignis a Deo de caelo, et devoravit eos: et Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia,

10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in saccula saeculorum.

11 ^{4, 2} 11 Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra, et caelum, et locus non est inventus eis.

12 Et vidi mortuos magnos, et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt: et alius Liber apertus est, qui est vitae: et iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris secundum opera ipsorum.

13 ^{6, 8} 13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: et mors, et infernus dederunt mortuos suos, qui in

5 Is. 26, 14 6 Is. 61, 6. 7 Ez 39, 2. 8 Is 11, 12
 Ez 38, 20, 39, 1 9 Ez. 38, 8 12 Deut 23, 14 Ez. 38, 22, 39, 6.
 11 Dan 7, 9 Is 6, 1 (Dan. 2, 35) 12 Dan 7, 10. Ier 17, 1.
 Mal. 3, 16. 13 Is. 26, 19.

ipsis erant: et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14 Et infernus, et mors missi sunt in stagnum ^{14 19, 20;}
ignis. Haec est mors secunda. ^{21, 8.}

15 Et qui non inventus est in Libro vitae ^{15 3, 5,}
scriptus, missus est in stagnum ignis. <sup>13, 8;
17, 8;
21, 27,
22, 19</sup>

CAPUT XXI.

Novum caelum, nova terra, nova Ierusalem. Novae urbis, sponsae Agna, splendor caelestis. Duodecim portae, totidem fundamenta muri, ac lumen caeleste.

1 Et vidi caelum novum, et terram novam. ^{1 2 Petr.}
Primum enim caelum, et prima terra abiit, et mare ^{3, 13.}
iam non est.

2 Et ego Ioannes vidi sanctam civitatem Ieru- ^{2 3, 12}
salem novam descendentem de caelo a Deo, paratam, <sup>Hcbr
12, 22,</sup>
sicut sponsam ornatam viro suo. ^{11, 10. 16.}

3 Et audiivi vocem magnam de throno dicentem: ^{3 Hebr.}
Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit <sup>8, 2,
9, 11</sup>
cum eis. Et ipsi populus eius erunt, et ipse Deus <sup>2 Cor
6, 16</sup>
cum eis erit eorum Deus:

4 Et absterget Deus omnem lacrymam ab ocu- ^{4 7, 17.}
lis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus,
neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima
abierunt.

5 Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova ^{5 4, 2 etc.}
facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia haec verba <sup>2 Cor
5, 17.
Apoc
22, 6</sup>
fidelissima sunt, et vera.

6 Et dixit mihi: Factum est. Ego sum α , et ω : <sup>6 19, 9;
22, 6,
16, 17, 22,
13 etc. 17.</sup>
initium, et finis. Ego sitienti dabo de fonte aquae
vitae, gratis.

7 Qui vicerit, possidebit haec, et ero illi Deus,
et ille erit mihi filius.

1 Is. 65, 17; 66, 22.
65, 16 ss 5 Is 43, 19

3 Ez 37, 27
7 Zach 8, 8

4 Is. 25, 8, 35, 10,

8 22, 15, 8 Timidis autem, et incredulis, et execratis, et
20, 9s 14. homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatriis,
et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno
ardenti igne, et sulphure: quod est mors secunda.

9 17, 1, 9 Et venit unus de septem Angelis habentibus
15, 1. 6s., phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus
19, 7 est mecum, dicens: Veni, et ostendam tibi sponsam,
uxorem Agni.

10 17, 3 10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum,
Matth. et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Ierusalem
27, 53 descendentem de caelo a Deo,
Apoc
3, 12

11 Habentem claritatem Dei: et lumen eius
11 15, 8, simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut
4, 3. crystallum.

12 Et habebat murum magnum, et altum, ha-
bentem portas duodecim: et in portis Angelos
duodecim, et nomina inscripta, quae sunt nomina
duodecim tribuum filiorum Israel

13 Ab Oriente portae tres: et ab Aquilone portae
tres: et ab Austro portae tres: et ab Occasu portae
tres.

14 Hebr 14 Et murus civitatis habens fundamenta duo-
11, 10 decim, et in ipsis duodecim nomina duodecim
Eph 2, Apostolorum Agni.
20.

15 11, 1 15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram
arundineam auream, ut metretur civitatem, et portas
eius, et murum.

16 Et civitas in quadro posita est, et longitudo
eius tanta est quanta et latitudo: et mensus est
civitatem de arundine aurea per stadia duodecim
millia: et longitudo, et altitudo, et latitudo eius
aequalia sunt.

17 Et mensus est murum eius centum quadraginta
quattuor cubitorum, mensura hominis, quae est angeli.

10 Ez. 40, 2. 11 Is. 60, 1 s. Ez 43, 2. 12 ss. Ez 48, 31 ss.
15 Ez. 40, 3. 48. 16 Ez. 41, 21, 45, 2, 43, 16; 48, 16. 20.

18 Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo.

19 Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum chrysoprasus: undecimum, hyacinthus duodecimum, amethystus.

21 Et duodecim portae, duodecim margaritae ^{21 21, 12;} sunt, per singulas: et singulae portae erant ex ^{22, 2} singulis margaritis: et platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22 Et templum non vidi in ea. Dominus enim ^{22 1,} Deus omnipotens templum illius est, et Agnus. ^{8 etc}

23 Et civitas non eget sole, neque luna ut ^{Act 17,} luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, et ^{24 etc} lucerna eius est Agnus. ^{23 22, 5.}

24 Et ambulabunt gentes in lumine eius: et reges terrae afferent gloriam suam, et honorem in illam.

25 Et portae eius non claudentur per diem: ^{25 22, 5.} nox enim non erit illic.

26 Et afferent gloriam, et honorem gentium in illam.

27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, ^{27 13,} aut abominationem faciens, et mendacium, nisi qui ^{8 etc.} scripti sunt in libro vitae Agni.

18 Zach. 2, 5 19 ss. Is 54, 11 ss Ex 28, 17 ss Ez 28, 13
 22 Am 3, 13 etc 23 Is. 60, 19 s 24 Is 60, 3 ss, 49, 23 Ps 71, 10.
 25 Is 60, 11. Zach 14, 7 26 Is 60, 5 27 Is 52, 1.
 Ez 44, 9

CAPUT XXII

*Flumen arborque vitae. Beatitas aeterna Ioannes testis fidus.
Promissa et comminationes Dei Verba fida et sancte tuenda.
Christi reditus certus*

1 Et ostendit mihi fluvium aquae vitae, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni.

2 2, 7. 2 In medio plateae eius, et ex utraque parte fluminis lignum vitae, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, et Agni in illa erunt, et servi eius servient illi.

4 7, 3 4 Et videbunt faciem eius: et nomen eius in frontibus eorum.

5 21, 25 5 Et nox ultra non erit: et non egebunt lumine
23 lucernae, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in saecula saeculorum.

6 21, 5, 6 Et dixit mihi: Haec verba fidelissima sunt,
1, 1. et vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quae oportet fieri cito.

7 3, 11, 7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit
1, 3 verba prophetiae libri huius.

8s 19, 10. 8 Et ego Ioannes, qui audiui, et vidi haec. Et postquam audissem, et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi haec ostendebat:

9 Et dixit mihi: Vide ne feceris. conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum, qui servant verba prophetiae libri huius: Deum adora.

10 10, 4; 10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiae
1, 3 libri huius: tempus enim prope est.

1 Ez 47, 1. Zach. 14, 8 2 Ez 47, 7 12 Gen 2, 9 3 Zach.
14, 11 4 Ps. 16, 15, 41, 3. 5 Dan 7, 27 Is 60, 20. 10 Dan. 12, 4.

11 Qui nocet, noceat adhuc: et qui in sordibus est, sordescat adhuc: et qui iustus est, iustificetur adhuc: et sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio cito, et merces mea mecum est, 12 22, 7;
reddere unicuique secundum opera sua. 2, 23

13 Ego sum α , et ω , primus, et novissimus, 13 1, 8, 17,
principium, et finis. 21, 6

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni. 14 7, 14,
ut sit potestas eorum in ligno vitae, et per portas 21, 12
intrent in civitatem.

15 Foris canes, et venefici, et impudici, et 15 21, 8
homicidae, et idolis servientes, et omnis, qui amat, Phil. 3, 2.
et facit mendacium. Matth. 7, 6
1 Cor. 1, 9

16 Ego Iesus misi Angelum meum, testificari 6, 9 s
vobis haec in Ecclesiis Ego sum radix, et genus 16 1, 1, 11;
David, stella splendida, et matutina. 3, 22,
5, 5;
2, 28

17 Et spiritus, et sponsa dicunt: Veni. Et qui 17 14, 13;
audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: et qui vult, 19, 10,
accipiat aquam vitae, gratis. 21, 9 6.
10. 7, 37,

18 Contestor enim omni audienti verba prophetiae 4, 14
libri huius: Si quis apposuerit ad haec, apponet 18 15,
Deus super illum plagas scriptas in libro isto 1 6 ss.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiae 19 21,
huius, auferet Deus partem eius de libro vitae, et 10 etc.
de civitate sancta, et de his, quae scripta sunt in
libro isto.

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum. 20 22, 7.
Etiam venio cito: Amen. Veni Domine Iesu 17, 1, 7.

21 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus 21 Hebr
vobis. Amen. 13, 25 etc.

11 Dan. 12, 10 12 Ps 61, 13 Is 40, 10, 62, 11. 13 Is.
41, 4; 44, 6, 48, 12 16 Is 11, 1. 17 Is. 55, 1 18 Deut 4, 2.
Prov 30, 6. 19 Deut 12, 32

TABULA LECTIONUM, EPISTOLARUM ET EVANGELIORUM

QUAE IN ECCLESIA PER ANNUM LEGUNTUR.

Non sunt notatae Lectiones ex Veteri Testamento desumptae

PROPRIUM DE TEMPORE.

Dominica prima Adventus. Epist. Rom. cap. 13, a versu 11
usque ad versum 14. Evang. Luc. 21, 25—33

Dominica secunda. Epist. Rom. 15, 4—13. Evang. Matth.
11, 2—10.

Dominica tertia. Epist. Phil 4, 4—7. Evang. Io. 1, 19—28.

Feria quarta Quattuor Temporum Adv. Evang. Luc. 1,
26—38.

Feria sexta Quattuor Temporum Adv. Evang. Luc. 1,
39—47.

Die Sabbati Quattuor Temporum Adv. Epist. 2 Thess.
2, 1—8. Evang. Luc. 3, 1—6.

Dominica quarta Epist. 1 Cor. 4, 1—5. Evang. Luc.
3, 1—6.

27 *Decembris In Vigilia Nativ. Domini.* Epist. Rom. 1,
1—6. Evang. Matth. 1, 18—21.

25 *Decembris. In Nativitate Domini.*

Ad primam Missam in nocte: Epist. Tit. 2, 11—15.
Evang. Luc. 2, 1—14

Ad secundam Missam in aurora: Epist. Tit. 3, 4—7.
Evang. Luc. 2, 15—20.

Ad tertiam Missam in die: Epist. Hebr. 1, 1—12.
Evang. Io. 1, 1—14.

- 26 *Decembris. In Festo S. Stephani Protomartyris* Lectio Act. 6, 8—10, 7, 54—59 Evang. Matth. 23, 34—39
27. *Decembris. In Festo S. Ioannis Apostoli et Evangelistae* Evang. Io. 21, 19—24.
28. *Decembris In Festo SS. Innocentium* Lectio Apoc. 14, 1—5. Evang. Matth. 2, 13—18.
29. *Decembris. In Festo S. Thomae Cantuariensis Episcopi et Martyris.* Epist. Hebr. 5, 1—6 Evang. Io. 10, 11—16.
- Dominica infra Octavam Natw. Domini.* Epist. Gal. 4, 1—7. Evang. Luc. 2, 33—40.
31. *Decembris. In Festo S. Silvestri Papae et Conf.* Epist. 2 Tim. 4, 1—8. Evang. Luc. 12, 35—40
1. *Ianuarii. Circumcisio Domini* Epist. Tit. 2, 11—15. Evang. Luc. 2, 21.
- Dominica inter Circumcisionem et Epiphaniam Domini.* Sicut in Dominica post Nativitatem Domini.
- 5 *Ianuarii. In Vigilia Epiphaniae* Epist. Gal. 4, 1—7 Evang. Matth. 2, 19—23.
- 6 *Ianuarii In Epiphania Domini.* Evang. Matth. 2, 1—12.
- Dominica infra Octavam Epiphaniae.* Epist. Rom. 12, 1—5. Evang. Luc. 2, 42—52.
- In Octava Epiphaniae.* Evang. Io. 1, 29—34.
- Dominica secunda post Epiphaniam* Epist. Rom. 12, 6—16. Evang. Io. 2, 1—11.
- Dominica tertia post Epiphaniam.* Epist. Rom. 12, 16—21. Evang. Matth. 8, 1—13
- Dominica quarta post Epiphaniam.* Epist. Rom. 13, 8—10. Evang. Matth. 8, 23—27.
- Dominica quinta post Epiphaniam* Epist. Col. 3, 12—17. Evang. Matth. 13, 24—30.
- Dominica sexta post Epiphaniam.* Epist. 1 Thess. 1, 2—10. Evang. Matth. 13, 31—35.
- Dominica in Septuagesima.* Epist. 1 Cor. 9, 24—27; 10, 1—5. Evang. Matth. 20, 1—16.
- Dominica in Sexagesima.* Epist. 2 Cor. 11, 19—33; 12, 1—9. Evang. Luc. 8, 4—15
- Dominica in Quinquagesima.* Epist. 1 Cor. 13, 1—13. Evang. Luc. 18, 31—43.

- Feria quarta Cinerum* Evang. Matth. 6, 16—21.
Feria quinta. Evang. Matth. 8, 5—13.
Feria sexta. Evang. Matth. 5, 43—48, 6, 1—4.
Sabbato. Evang. Marc. 6, 47—56.
- Dominica prima in Quadragesima.* Epist. 2 Cor. 6, 1—10.
 Evang. Matth. 4, 1—11.
Feria secunda. Evang. Matth. 25, 31—46.
Feria tertia. Evang. Matth. 21, 10—17.
Feria quarta Quattuor Temporum Quadrag. Evang. Matth. 12, 38—50.
Feria quinta Evang. Matth. 15, 21—28.
Feria sexta Quattuor Temporum Quadrag. Evang. Io. 5, 1—15.
Sabbato Quattuor Temporum Quadrag. Epist. 1 Thess. 5, 14—23. Evang. Matth. 17, 1—9.
- Dominica secunda in Quadragesima.* Epist. 1 Thess. 4, 1—7.
 Evang. Matth. 17, 1—9.
Feria secunda. Evang. Io. 8, 21—29.
Feria tertia. Evang. Matth. 23, 1—12.
Feria quarta. Evang. Matth. 20, 17—28.
Feria quinta. Evang. Luc. 16, 19—31.
Feria sexta. Evang. Matth. 21, 33—46.
Sabbato. Evang. Luc. 15, 11—32.
- Dominica tertia in Quadragesima.* Epist. Eph. 5, 1—9.
 Evang. Luc. 11, 14—28.
Feria secunda. Evang. Luc. 4, 23—30.
Feria tertia. Evang. Matth. 18, 15—22.
Feria quarta. Evang. Matth. 15, 1—20.
Feria quinta Evang. Luc. 4, 38—44.
Feria sexta. Evang. Io. 4, 5—42.
Sabbato. Evang. Io. 8, 1—11.
- Dominica quarta in Quadragesima.* Epist. Gal. 4, 22—31.
 Evang. Io. 6, 1—15.
Feria secunda. Evang. Io. 2, 13—25.
Feria tertia. Evang. Io. 7, 14—31.

Feria quarta. Evang. Io. 9, 1—38.

Feria quinta. Evang. Luc. 7, 11—16.

Feria sexta. Evang. Io. 11, 1—45.

Sabbato. Evang. Io. 8, 12—20.

Dominica de Passione. Epist. Hebr. 9, 11—15. Evang. Io. 8, 46—59.

Feria secunda Evang. Io. 7, 32—39.

Feria tertia Evang. Io. 7, 1—13.

Feria quarta Evang. Io. 10, 22—38.

Feria quinta Evang. Luc. 7, 36—50.

Feria sexta. Evang. Io. 11, 47—54.

Sabbato. Evang. Io. 12, 10—36.

Dominica in Palmis.

Post benedictionem Palmarum Evang. Matth. 21, 1—9.

Ad Missam · Epist. Phil. 2, 5—11. Passio Matth. cap. 26 et 27.

Feria secunda Maioris Hebdomadis Evang. Io. 12, 1—9.

Feria tertia Maioris Hebdomadis. Passio Marc. cap. 14 et 15.

Feria quarta Maioris Hebdomadis. Passio Luc. cap. 22 et 23, 1—53.

Feria quinta in Coena Domini. Epist. 1 Cor. 11, 20—32. Evang. Io. 13, 1—15.

Feria sexta in Parasceve. Passio Io. cap. 18 et 19.

Sabbato sancto. Epist. Col. 3, 1—4. Evang. Matth. 28, 1—7.

Dominica Resurrectionis Domini. Epist. 1 Cor. 5, 7—8. Evang. Marc. 16, 1—7.

Feria secunda post Pascha. Lectio Act. 10, 37—43. Evang. Luc. 24, 13—35.

Feria tertia. Lectio Act. 13, 16. 26—33. Evang. Luc. 24, 36—47.

Feria quarta. Lectio Act. 3, 13—19. Evang. Io. 21, 1—14.

Feria quinta. Lectio Act. 8, 26—40. Evang. Io. 20, 11—18.

- Feria sexta.* Epist. 1 Petr. 3, 18—22. Evang. Matth. 28, 16—20.
- Sabbato in Albis.* Epist. 1 Petr. 2, 1—10. Evang. Io. 20, 1—9.
- Dominica in Albis in Octava Paschae.* Epist. 1 Io. 5, 4—10. Evang. Io. 20, 19—31.
- Dominica secunda post Pascha.* Epist. 1 Petr. 2, 21—25. Evang. Io. 10, 11—16.
- Dominica tertia post Pascha.* Epist. 1 Petr. 2, 11—19. Evang. Io. 16, 16—22.
- Dominica quarta post Pascha.* Epist. Iac. 1, 17—21. Evang. Io. 16, 5—14.
- Dominica quinta post Pascha.* Epist. Iac. 1, 22—27. Evang. Io. 16, 23—30.
- In Rogationibus.* Epist. Iac. 5, 16—20. Evang. Luc. 11, 5—13.
- In Vigilia Ascensionis.* Epist. Eph. 4, 7—13. Evang. Io. 17, 1—11.
- In die Ascensionis Domini.* Lectio Act. 1, 1—11. Evang. Marc. 16, 14—20.
- Dominica infra Octavam Ascensionis.* Epist. 1 Petr. 4, 7—11. Evang. Io. 15, 26—27; 16, 1—4.
- Sabbato in Vigilia Pentecostes.* Lectio Act. 19, 1—8. Evang. Io. 14, 15—21.
- Dominica Pentecostes.* Lectio Act. 2, 1—11. Evang. Io. 14, 23—31.
- Feria secunda post Pentecosten.* Lectio Act. 10, 42—48. Evang. Io. 3, 16—21.
- Feria tertia.* Lectio Act. 8, 14—17. Evang. Io. 10, 1—10.
- Feria quarta Quattuor Temporum Pentecostes.* 1. Lectio Act. 2, 14—21. 2. Lectio Act. 5, 12—16. Evang. Io. 6, 44—52.
- Feria quinta.* Lectio Act. 8, 5—9. Evang. Luc. 9, 1—6.
- Feria sexta Quattuor Temporum Pentecostes.* Evang. Luc. 5, 17—26.
- Sabbato Quattuor Temporum Pentecostes.* Epist. Rom. 5, 1—5. Evang. Luc. 4, 38—44.

In Festo Sanctissimae Trinitatis. Epist. Rom. II, 33—36.
Evang Matth 28, 18—20

Dominica prima post Pentecosten. Epist. I Io. 4, 8—21.
Evang Luc. 6, 36—42.

In Solemnitate Corporis Christi. Epist. I Cor II, 23—29.
Evang Io 6, 56—59

Dominica secunda post Pentecosten quae est infra Octavam Corporis Christi. Epist. I Io. 3, 13—18. Evang Luc. 14, 16—24.

In Octava Corporis Christi. Sicut in die festi.

Dominica tertia post Pentecosten Epist. I Petr. 5, 6—11
Evang Luc 15, 1—10.

Dominica quarta post Pentecosten. Epist. Rom. 8, 18—23
Evang Luc 5, 1—11.

Dominica quinta post Pentecosten Epist. I Petr. 3, 8—15.
Evang Matth 5, 20—24

Dominica sexta post Pentecosten. Epist. Rom 6, 3—11.
Evang Marc. 8, 1—9.

Dominica septima post Pentecosten. Epist. Rom. 6, 19—23.
Evang Matth. 7, 15—21.

Dominica octava post Pentecosten. Epist. Rom. 8, 12—17.
Evang Luc. 16, 1—9.

Dominica nona post Pentecosten. Epist. I Cor. 10, 6—13.
Evang Luc 19, 41—47.

Dominica decima post Pentecosten. Epist. I Cor. 12, 2—11.
Evang Luc. 18, 9—14.

Dominica undecima post Pentecosten. Epist. I Cor. 15, 1—10.
Evang Marc 7, 31—37.

Dominica duodecima post Pentecosten. Epist. 2 Cor. 3, 4—9.
Evang Luc 10, 23—37.

Dominica tertia decima post Pentecosten. Epist. Gal 3, 16—22.
Evang Luc. 17, 11—19.

Dominica quarta decima post Pentecosten. Epist. Gal. 5, 16—24.
Evang. Matth. 6, 24—33.

Dominica quinta decima post Pentecosten. Epist. Gal. 5, 25—26, 6, 1—10. Evang. Luc. 7, 11—16.

Dominica sexta decima post Pentecosten. Epist. Eph. 3, 13—21.
Evang Luc 14, 1—11.

- Dominica septima decima post Pentecosten* Epist. Eph. 4, 1—6. Evang. Matth. 22, 34—46.
- Feria quarta Quattuor Temporum Septembris* Evang. Marc. 9, 16—28.
- Feria sexta Quattuor Temporum Septembris* Evang. Luc. 7, 36—50.
- Sabbato Quattuor Temporum Septembris.* Epist. Hebr. 9, 2—12. Evang. Luc. 13, 6—17.
- Dominica duodevigesima post Pentecosten.* Epist. 1 Cor. 1, 4—8. Evang. Matth. 9, 1—8.
- Dominica undevigesima post Pentecosten* Epist. Eph. 4, 23—28. Evang. Matth. 22, 1—14.
- Dominica vigesima post Pentecosten* Epist. Eph. 5, 15—21. Evang. Io. 4, 46—53.
- Dominica vigesima prima post Pentecosten.* Epist. Eph. 6, 10—17. Evang. Matth. 18, 23—35.
- Dominica vigesima secunda post Pentecosten.* Epist. Phil. 1, 6—11. Evang. Matth. 22, 15—21.
- Dominica vigesima tertia post Pentecosten.* Epist. Phil. 3, 17—21, 4, 1—3. Evang. Matth. 9, 18—26.
- Dominica vigesima quarta et ultima post Pentecosten.* Epist. Col. 1, 9—14. Evang. Matth. 24, 15—35.

PROPRIUM SANCTORUM.

29. *Novembris. In Vigilia S. Andreae Apostoli.* Evang. Io. 1, 35—51.
30. *Novembris. In Festo S. Andreae Apostoli.* Epist. Rom. 10, 10—18. Evang. Matth. 4, 18—22.
3. *Decembris. In Festo S. Francisci Xaverii Confessoris.* Epist. Rom. 10, 10—18. Evang. Marc. 16, 15—18.
8. *Decembris. In Concept. Immac. B. Mariae Virginis.* Evang. Luc. 1, 26—28.
21. *Decembris. In Festo S. Thomae Apostoli.* Epist. Eph. 2, 19—22. Evang. Io. 20, 24—29.
- Ianuarius. Dominica secunda post Epiph. In Festo SS. Nominis Iesu.* Lectio Act. 4, 8—12. Evang. Luc. 2, 21.

- 18 *Ianuaru. Cathedra S. Petri Romae* Epist. 1 Petr. 1, 1—7
Evang. Matth. 16, 13—19.
- 24 *Ianuarii. In Festo S. Timothei Episcopi et Martyris.*
Epist. 1 Tim. 6, 11—16. Evang. Luc. 14, 26—33
- 25 *Ianuarii. In Conversione S. Pauli Apostoli.* Lectio Act.
9, 1—22. Evang. Matth. 19, 27—29.
- 26 *Ianuarii. In Festo S. Polycarpi Episcopi et Martyris*
Epist. 1 Io. 3, 10—16. Evang. Matth. 10, 26—32
1. *Februarii. In Festo S. Ignatii Episcopi et Martyris*
Epist. Rom. 8, 35—39. Evang. Io. 12, 24—26.
2. *Februaru. In Festo Purificationis B. Mariae Virginis.*
Evang. Luc. 2, 22—32.
3. *Februaru. In Festo S. Blasii Episcopi et Martyris.* Epist.
2 Cor. 1, 3—7. Evang. Matth. 16, 24—27.
5. *Februarii. In Festo S. Agathae Virg. et Mart.* Epist.
1 Cor. 1, 26—31. Evang. Matth. 19, 3—12.
24. vel 25. *Februarii. In Festo S. Matthiae Apostoli.* Lectio
Act. 1, 15—26. Evang. Matth. 11, 25—30.
19. *Martii. In Festo S. Ioseph.* Evang. Matth. 1, 18—21.
- 25 *Martii. In Festo Annuntiationis B. Mariae Virginis.*
Evang. Luc. 1, 26—38.
- Feria sexta post Dominicam Passionis. In Festo Septem
Dolorum B. Mariae Virginis.* Evang. Io. 19, 25—27.
- 23 *Aprilis. In Festo S. Georgii Martyris.* Epist. 2 Tim.
2, 8—10. Evang. Io. 15, 1—7.
25. *Aprilis. In Festo S. Marci Evangelistae.* Evang. Luc.
10, 1—9.
28. *Aprilis. In Festo S. Pauli a Cruce Confessoris.* Epist.
1 Cor. 1, 17—25. Evang. Luc. 10, 1—9.
- Dominica tertia post Pascha. In Festo Patrocini S. Ioseph.*
Evang. Luc. 3, 21—23.
1. *Maii. In Festo SS. Apostolorum Philippi et Iacobi.* Evang.
Io. 14, 1—13.
2. *Maii. In Festo S. Athanasii Episcopi* Epist. 2 Cor.
4, 5—14. Evang. Matth. 10, 23—28.
3. *Man. In Festo Inventionis S. Crucis.* Epist. Phil. 2,
5—11. Evang. Io. 3, 1—15.

- Feria sexta post Octavam Corp Chr. In Festo SS. Cordis Iesu.* Evang. Io. 19, 31—33.
11. *Iunii. In Festo S. Barnabae Apostoli.* Lectio Act. 11, 21—26, 13, 1—3. Evang. Matth. 10, 16—22.
13. *Iunii. In Festo S. Antonii de Padua Confessoris.* Epist. 1 Cor. 4, 9—14. Evang. Luc. 12, 35—40.
21. *Iunii. In Festo S. Aloysii Gonzagae Confessoris.* Evang. Matth. 22, 29—40.
22. *Iunii. In Festo S. Paulini Episcopi.* Epist. 2 Cor. 8, 9—15. Evang. Luc. 12, 32—34.
- In Vigilia S. Ioannis Baptistae.* Evang. Luc. 1, 5—17.
24. *Iunii. In Festo Nativitatis S. Ioannis Baptistae.* Evang. Luc. 1, 57—68.
28. *Iunii. In Vigilia SS. Apostolorum Petri et Pauli.* Lectio Act. 3, 1—10. Evang. Io. 21, 15—19.
29. *Iunii. In Festo SS. Apostolorum Petri et Pauli.* Lectio Act. 12, 1—11. Evang. Matth. 16, 13—19.
30. *Iunii Commemoratio S. Pauli Apostoli.* Epist. Gal. 1, 11—20. Evang. Matth. 10, 16—22.
- Domonica prima Iulii. In Festo Pretiosissimi Sanguinis D. N. Iesu Christi.* Epist. Hebr. 9, 11—15. Evang. Io. 19, 30—35.
2. *Iulii. In Festo Visitationis B. Mariae Virginis.* Evang. Luc. 1, 39—47.
5. *Iulii. In Festo S. Antonii Mariae Zaccaria Confessoris.* Epist. 1 Tim. 4, 8—16. Evang. Marc. 10, 15—21.
12. *Iulii. In Festo S. Ioannis Gualberti Abbatis.* Evang. Matth. 5, 43—48.
17. *Iulii. In Festo S. Alexii Confessoris.* Epist. 1 Tim. 6, 6—12. Evang. Matth. 19, 27—29.
20. *Iulii. In Festo S. Hieronymi Aemiliani Confessoris.* Evang. Matth. 19, 13—21.
22. *Iulii. In Festo S. Mariae Magdalenae.* Evang. Luc. 7, 36—50.
23. *Iulii. In Festo S. Apollinaris Episcopi et Martyris.* Epist. 1 Petr. 5, 1—11. Evang. Luc. 22, 24—30.
25. *Iulii. In Festo S. Iacobi Apostoli.* Epist. 1 Cor. 4, 9—15. Evang. Matth. 20, 20—23.

- 26 *Iulu.* In Festo S. Annae Matris Mariae Virginis. Evang Matth. 13, 44—52
29. *Iulu.* In Festo S. Marthae Virginis. Evang. Luc. 10, 38—42.
31. *Iulu.* In Festo S. Ignatii Confessoris Epist. 2 Tim. 2, 8—10 et 3, 10—12. Evang. Luc. 10, 1—9.
1. **Augusti.** In Festo S. Petri ad Vincula Lectio Act. 12, 1—11. Evang. Matth. 16, 13—19.
- 2 *Augusti.* In Festo S. Alphonsi Mariae de Ligonio Episcopi. Epist. 2 Tim. 2, 1—7. Evang. Luc. 10, 1—9
6. *Augusti.* In Festo Transfigurationis. Epist. 1 Petr. 1, 16—19. Evang. Matth. 17, 1—9.
- 10 *Augusti.* In Festo S. Laurentii Martyris Epist. 2 Cor. 9, 6—10. Evang. Io. 12, 24—26
- 15 *Augusti.* In Assumptione B. Mariae Virginis. Evang. Luc. 10, 38—42
24. *Augusti.* In Festo S. Bartholomaei Apostoli Epist. 1 Cor. 12, 27—31. Evang. Luc. 6, 12—19.
25. *Augusti.* In Festo S. Ludovici Confessoris. Evang. Luc. 19, 12—26
- 28 *Augusti.* In Festo S. Augustini Episcopi. Epist. 2 Tim. 4, 1—8. Evang. Matth. 5, 13—19
- 29 *Augusti.* In Decollatione S. Ioannis Baptistae. Evang. Marc. 6, 17—29
8. **Septembris.** In Nativitate B. Mariae Virginis Evang. Matth. 1, 1—16.
14. *Septembris.* In Festo Exaltationis S. Crucis. Epist. Phil. 2, 5—11. Evang. Io. 12, 31—36
20. *Septembris.* In Vigilia S. Matthaei Apostoli et Evangelistae Evang. Luc. 5, 27—32.
- 21 *Septembris.* In Festo S. Matthaei Apostoli et Evangelistae. Evang. Matth. 9, 9—13
- 29 *Septembris.* In Festo Dedicationis S. Michaelis Archangeli. Lectio Apoc. 1, 1—5. Evang. Matth. 18, 1—10.
- Dominica prima Octobris.* In Solemnitate SS. Rosarii B. M. V. Evang. Luc. 1, 26—38.
2. *Octobris.* In Festo SS. Angelorum Custodum. Evang. Matth. 18, 1—10,

- 4 *Octobris. In Festo S. Francisci Confessoris.* Epist. Gal 6, 14—18. Evang. Matth. 11, 25—30.
- 9 *Octobris. In Festo SS. Mart. Dionysii et Soc.* Lectio Act 17, 22—34. Evang. Luc. 12, 1—8.
18. *Octobris. In Festo S. Lucae Evangelistae.* Epist. 2 Cor 8, 16—24. Evang. Luc 10, 1—9.
- 27 *Octobris. In Vigilia SS. Apostolorum Simonis et Iudae.* Epist. 1 Cor 4, 9—14. Evang. Io. 15, 1—7.
28. *Octobris. In Festo SS. Apostolorum Simonis et Iudae.* Epist Eph 4, 7—13. Evang. Io 15, 17—25.
31. *Octobris. In Vigilia Omnium Sanctorum.* Lectio Apoc. 5, 6—12. Evang. Luc. 6, 17—23.
1. *Novembris. In Festo Omnium Sanctorum.* Lectio Apoc. 7, 2—12. Evang. Matth. 5, 1—12.
2. *Novembris. In Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum.* Epist. 1 Cor. 15, 51—57. Evang. Io. 5, 25—29.
11. *Novembris. In Festo S. Martini Episcopi.* Evang. Luc. 11, 33—36.
21. *Novembris. In Festo Praesentationis B. Mariae Virginis.* Evang. Luc 11, 27—28.
- 25 *Novembris. In Festo S. Catharinae Virginis et Martyris.* Evang. Matth. 25, 1—13.

COMMUNE SANCTORUM.

- In Vigilia Apostoli.* Evang. Io 15, 12—16.
- In Natah unius Martyris Pontificis.* Epist. 2 Cor. 1, 3—7. Alia Epist. Iac. 1, 12—18. Evang. Luc. 14, 26—33. Aliud Evang. Matth 16, 24—27.
- In Natah unius Martyris non Pontificis.* Epist. 2 Tim. 2, 8—10, 3, 10—12. Alia Epist. Iac. 1, 2—12. Alia 1 Petr 4, 13—19. Evang. Matth. 10, 26—32. Aliud Evang. Matth. 10, 34—42. Aliud Io. 12, 24—26.
- De uno Martyre tempore Paschali.* Evang. Io. 15, 1—7.
- De pluribus Martyribus tempore Paschali.* Epist. 1 Petr. 1, 3—7. Lectio Apoc. 19, 1—9. Evang. Io. 15, 5—11. Aliud Evang. Io. 16, 20—22.

Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale.

Epist. Rom. 5, 1—5. Alia Epist. Rom. 8, 18—23.

Alia 2 Cor. 6, 4—10. Alia Hebr. 10, 32—38. Alia

Hebr. 11, 33—39. Lectio Apoc. 7, 13—17.

Evang. Matth. 24, 3—13. Aliud Evang. Matth. 5, 1—12.

Aliud Matth. 11, 25—30. Aliud Luc. 10, 16—20.

Aliud Luc. 11, 47—51. Aliud Luc. 12, 1—8.

Unus S. Confessor Pontifex. Epist. Hebr. 5, 1—4. Alia

Epist. Hebr. 7, 23—27. Alia Hebr. 13, 7—17

Evang. Matth. 24, 42—47. Aliud Evang. Matth. 25, 14

usque ad 23. Aliud Marc. 13, 33—37. Aliud Luc.

11, 33—36.

Unus S. Doctor. Epist. 2 Tim. 4, 1—8. Evang. Matth.

5, 13—19.

Unus S. Confessor non Pontifex. Epist. 1 Cor. 4, 9—14.

Alia Epist. Phil. 3, 7—12.

Evang. Luc. 12, 32—34. Aliud Evang. Luc. 12, 35—40.

Aliud Luc. 19, 12—26.

Unus S. Abbas. Evang. Matth. 19, 27—29.

Una S. Virgo et Mart. Evang. Matth. 13, 44—52. Aliud

Evang. Matth. 25, 1—13

Una S. Virgo non Mart. Epist. 1 Cor. 7, 25—34. Alia

Epist. 2 Cor. 10, 17—18; 11, 1—2.

Evang. ut pro una sancta Virgine et Mart.

Una Sancta nec Virgo nec Mart. Epist. 1 Tim. 5, 3—10.

Evang. Matth. 13, 44—52.

Dedicatio unius Ecclesiae. Lectio Apoc. 21, 2—5. Evang.

Luc. 19, 1—10.

Pro uno Mortuo. Epist. 1 Thess. 4, 13—18. Lectio Apoc.

14, 13.

Evang. Io. 6, 37—39. Aliud Evang. Io. 6, 51—55. Aliud

Io. 11, 21—27.

UNIVERSAL
LIBRARY

136 956

UNIVERSAL
LIBRARY